

MÜHENDİSLİKTE
MİMARLIKTA
VE
PLANLAMADA
ÖLÇÜ

Ö L Ç Ü

Mühendislikte, Mimarlıkta ve Planlamada

Temmuz 2010

Sahibi: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği İstanbul İl Koordinasyon Kurulu Adına Tores DİNÇÖZ

Yayın Koordinatörü: Münür AYDIN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Fetiye AYDIN

Yayın Kurulu

Hüseyin UĞUR (Çevre Mühendisleri Odası), Selami YILMAZ (Elektrik Mühendisleri Odası), Hikmet DURUKANOĞLU (Fizik Mühendisleri Odası), Cengiz KILIÇ (Gemi Makinaları İşletme Mühendisleri Odası), Erkin ALTUNSARAY (Gemi Mühendisleri Odası), Bilge ÖLMEZ (Gıda Mühendisleri Odası), Kerem HALICIOĞLU (Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası), Müfit BEŞER (İnşaat Mühendisleri Odası), Aydın ERDEMİR (Jeofizik Mühendisleri Odası), Okran Tamer YARIM (Jeoloji Mühendisleri Odası), Koray TOY (Kimya Mühendisleri Odası), Baran EROĞLU (Maden Mühendisleri Odası), Güler AYYILDIZ (Makina Mühendisleri Odası), Özden KAYA (Mimarlar Odası), Gonca GENÇ (Peyzaj Mimarları Odası), Gökçen TAŞKIN (Şehir Plancıları Odası), Nazım Özkan ASAN (Metalurji Mühendisleri Odası), Mehtap KOÇ (Orman Mühendisleri Odası), Yıldırım DERYA (Ziraat Mühendisleri Odası)

TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulunda Bulunan Odalar, Şubeler, Temsilcilikler

Gemi Mühendisleri Odası
Gemi Makinaları İşletme Mühendisleri Odası
Çevre Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi
Elektrik Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi
Fizik Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi
Gıda Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi
Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi
İç Mimarlar Odası İstanbul Şubesi
İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi
Jeofizik Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi
Jeoloji Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi
Kimya Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi
Maden Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi
Makina Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi
Metalurji Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi
Meteoroloji Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi
Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi
Orman Mühendisleri Odası Marmara Şubesi
Peyzaj Mimarları Odası İstanbul Şubesi
Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi
Tekstil Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi
Ziraat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi

Yapım Organizasyonu: Mimarlık Vakfı İktisadi İşletmesi **Tel:** 0 212 244 86 87

Basım Yeri: Çizgi Basım Yayın Ltd. Şti. Galipdede Cad. 77 Beyoğlu İstanbul **Tel:** 0 212 251 83 13

Teknik Hazırlık: Ferdi ÇİLOĞLU ferdi@esr.com.tr

Ön kapak ve arka iç kapaktaki karikatürler Canol Kocagöz'e aittir.

TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu

Yönetim Yeri ve Sekreteryası: Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi

Barbaros Bulvarı Yıldız Sarayı Dış Karakol Binası Beşiktaş

Tel: 0 212 227 69 10 - 127

Faks: 0 212 236 85 28

E-Posta: ikkistanbul@ikkistanbul.org

Web: www.ikkistanbul.org

İKK'DAN

- 6 Okulların Satılmasına Karşıyız
8 Tekel İşçilerini Destekliyoruz
10 Dünya Emekçi Kadınlar Günü Kutlandı
11 HES ve Enerji Bilgilendirme Toplantısı Yapıldı
12 3. Köprüye Hayır
14 2. TMMOB İstanbul Kent Sempozyumuna Doğru
15 TMMOB İstanbul Kent Birimleri Yönetim Kurulları Ortak Toplantısı Yapıldı
16 1 Mayıs'ta Taksim'deydik
17 TMMOB İstanbul Kent Sempozyumu-II Gerçekleştirildi
19 Emek Örgütlerinin Eylemine Destek Verdik
21 İsrail'in Saldırıları İnsanlık Dışıdır, Lanetliyoruz
23 Sendikal Hak ve Özgürlükler İçin Demokrasinin Takipçisiyiz

TMMOB'DEN

- 25 Cumhurbaşkanlığı Makamı Yabancı Yasa Maddesini İvedilikle İade Etmelidir
27 8 Mart Dünya Kadınlar Günü Kutlu Olsun
28 Hak Arayan Kimseye Tahammülü Olmayan AKP Hükümeti, Baskısını Şimdi De Öğrencilere Yönelitti
29 TMMOB, 12 Eylül Düzeni İle Gerçekten Hesaplaşmayan Hiçbir Anayasa Değişikliği Paketi İle Uzlaşmayacaktır
31 Defalarca Söyledik, Yine Söyleyeceğiz. Bu, Bizim Maden Emekçilerine Vefa Borcumuzdur
34 İsrail Saldırısı İnsanlık Dışıdır, Kınıyoruz
35 Dünya, Çevre Gününü Büyük Ekolojik Sorunlarla Karşılıyor

DOSYA

- 38 Ulusal Yenilenme Çabaları ve Kent Bilgi Sistemleri
43 Kentsel Rantlar Üzerine 3 Öykü
54 Kalkınma Ajansları ve İstanbul
61 Su Taşkınları Ön Değerlendirme Raporu
68 Afet Dönemi Gıda Güvenliği
74 Yerel Yönetimlerin Afet Zararlarını Azaltmaya Yönelik Zemin Araştırmalarına Bakışı Nasıl Olmalı?
80 İlkeler ve Gelecek
91 Tehlikeli Kimyasal Maddeler ve Müstahzarların Kontrolü
101 Türkiye'deki Deprem Riski
107 Bir Ürkütücü Kent Hikayesi...
111 Sosyal Politika Bağlamında Türkiye'de Sosyal Konut Kavramına Bir Bakış
117 Küreselleşme ve Dünya Tarım Politikaları

KENTİMİZDEN

- 120 Agora, Forum, Meydan

KİTAP TANITIMI

- 123 Yerel Yönetimler
126 Bir Yerel Yönetim Deneyi, Fatsa

KÜLTÜR SANAT

- 129 IV. İstanbul Uluslararası Mimarlık ve Kent Filmleri Festivali

Ö L Ç Ü 'den

Merhaba ;

Bu sayımız baskıya verilirken ekonomik kriz ülkemiz ekonomisini teslim almış; cumhuriyet döneminin en büyük krizi olarak Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) verileri ile tescillemiştir. Teğetin ne olduğunu bilmeden kullanımlara sesleniyorum. Kriz teğet geçmedi; deldi geçti. Geometri bilmeyenler için söyleyeyim bu teğet değil olsa olsa giriş olur. TUİK rakamlarına baktığımızda 2008'in son çeyreğinde ve 2009'un ilk çeyreğinde (Ocak-Mart 2009) % 13,8 küçülme rakamı ile cumhuriyet döneminin en kötü sonuçları görülmüştür. II. Dünya Savaşı koşullarındaki % 15,3'lük küçülme rakamından sonra en büyük küçülme bu dönemde yaşanmıştır. Artık herkes çok iyi bilmelidir ki bağırarak, hakaret ederek, herkesi azarlayarak ülke yönetilemez. Bu tarz davranışları sergileyen yöneticilere ancak diktatörlüklerde rastlamak mümkündür, demokrasi ile yönetilen ülke yöneticilerine bu üslup yakışmamaktadır. İktidar ekonomideki beceriksizliklerini gündemi değiştirerek unutturmaya çalışmaktadırlar. Yok efendim AK partiye AKP diyenler edepsizlermiş. Ben hala AKP diyorum ve edep dersi almaya da hiç ihtiyacım yok. Üstelik AKP diyenlerin de ne kadar edepli oldukları bence tartışılmalıdır. Artık yeter hiçbir demokratik ülkede Başbakan gibi düşünmeyenler bu kadar hakarete uğramamışlardır. Başbakan bir taraftan, yandaş medya bir taraftan, saldırıya geçmişlerdir. Ancak bu davranışlar bizim için yeni bir durum değildir. Daha öncekiler gibi gereken dersi halkımız onlara verecektir.

15-16 Haziran 1970 tarihinde yani 39 yıl önce Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun (DİSK) önünü kesmek için 274 sayılı iş yasası ve 275 sayılı sendikalar yasası değiştirildi. DİSK'in büyümesini ve gelişmesini engelleyecek bu yasa değişikliklerine karşı DİSK üyesi işçilerin başlattığı eylemlere bazı TÜRK İŞ üyesi işçilerde destek vermiş ve binlerce işçi protesto eylemleri yapmıştır. Türkiye İşçi sınıfı tarihinin en önemli direnişi olarak 15-16 Haziran tarihteki yerini almıştır. 39.Yılında onlara selam olsun.

16 Yıl önce ise 2 Temmuz 1993 tarihinde gözü dönmüş gerici, yobaz, faşist güruh 33 aydın, sanatçı ve alevi yurttaşımızı yakmışlardır. Tarihimizin bu kara lekesinin üzerinden yıllar geçmesine rağmen olayın meydana geldiği Madımak oteli yıllarca kebabçı olarak işletildi, bir türlü müze haline getirilemedi. Olaylara karışan Refah Partili Belediye meclis üyesi Cafer Erçakmak henüz yakalanamadı.

Bu dönemdeki bir diğer gelişme ise Mardin'in Kızıltepe ilçesinde 21 Kasım 2004 tarihinde Ahmet Kaymaz ve 12 yaşındaki oğlu Uğur Kaymaz'ı öldüren polislerin berat kararının Yargıtay tarafından onaylanmasıydı. 12 yaşındaki Uğur Kaymaz'ın vücuduna 13 mermi isabet etmiş bunların 9 tanesi yakın mesafeden (50 cm den az) atılmış, Ahmet Kaymaz'a ise 8 mermi isabet etmiş bunların tamamı da yakın mesafeden atılmıştı. Herhangi bir çatışmanın söz konusu olmadığı da İHD'nin bölgede yaptığı inceleme sonucu hazırladığı raporda yer almıştır. Bu bir çatışma değildir, yargısız infazdır. Berat edenler ve ettirenler yataklarında rahat rahat uyuyabiliyorlar mı acaba?

Hatırlarsanız son birkaç sayıdır Celalettin Cerrah'in İstanbul gibi bir kente yakışmadığını sürekli yazıyordum. Toplumsal olaylardaki taraflı davranışı, işçi ve memur eylemlerindeki düşmanca tavrı, Hırant Dink olayındaki

umursamaz tavrı 1 Mayıs'daki acımasız bir şekilde polisleri halka saldırtması ve halkı dövdürmesi, gaz bombası attırması, çocuklarının iyi silah kullanması ile övünmesi, Münevver Karabulut olayında olduğu gibi öldürülen gençlerin ailelerini suçlaması ile İstanbul'a yakışmıyordu. Umarım gelen gideni aratmaz. Yeni atanmış İstanbul Emniyet Müdürü'nü de izlemeye devam edeceğiz.

Bu dönemde bir sıcak gelişme ise komşumuz İran da yaşandı. Mollaların izin verdiği isimlerin katılabildiği Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde hile yapıldı. Patlamaya hazır bir bomba olan İran'ı bu olay karıştırdı. Olay seçimleri kaybeden aday yandaşlarının protestosu gibi gösterilmesine rağmen; gerçekte böyle değildir. İran da yaşananlar 30 yıldır ülkeyi şah döneminden daha baskıcı bir şekilde yöneten mollalar rejimine bir başkaldırıdır. Mollalar artık koltuklarında rahat oturamamaktadır. İran bir değişim sürecinin başlangıcındadır. Direnenler bir gün kazanacaktır. Açlık ve yoksulluğa mahkum edilen İran halkı mollalar rejimini yıkana kadar mücadelelerini sürdürecektir. Asya yeni bir devrimin eşiğinde, dipten gelen dalga'nın önünde artık duramazlar.

10-11-12-13 Aralık 2009 tarihlerinde yapılacak olan TMMOB İstanbul Kent sempozyumu-II'e yönelik çalışmalar devam etmektedir. Bu konuda çalışması olan üyelerimiz TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu ile iletişime geçebilirler.

Gelecek sayıda görüşmek umuduyla

Münür AYDIN

Yayın Editörü

OKULLARIN SATILMASINA KARŞIYIZ!

12 Ocak 2010 günü 130 yıllık geçmişi olan bu tarihi bina ve 65 yıllık Beyoğlu Refia Övüç K.T.Ö Olgunlaşma Enstitüsü'nün satılmasına karşı Okulumu Dokunma İnisyatifi olarak basın açıklaması yapıldı.

BASINA VE KAMUOYUNA

Bir bütün olarak zor ve karanlık bir süreçten geçiyoruz. Ar- dı ardına küçük işletmeler kapatılıyor, bir buçuk milyonu aş- kın işçi işinden edildi, kazanılmış haklara saldırılıyor, temel tüketim maddelerine her gün yeni zamlar ekleniyor. Ve de ülke parsel parsel satılıyor. Gün geçmiyor ki satılan özel- leştirilen, rant kapısı görülen kamu kuruluşlarına yenileri ek- lenmesin. Geçmiş siyasi iktidarlar döneminde başlatılan özelleştirmeler AKP hükümetleri döneminde tavan yaptı. Seka, Sümerbank, Şeker Fabrikası, Petkim, Tüpraş, Tele- kom, havaalanları, limanlar, otobanlar, dağ, dere, su derken sıra okullara geldi. En temel insan haklarından biri olan eği- tim sadece varlıklı ailelerin çocuklarının yararlanacağı bir ayrıcalığa dönüştürülmek isteniyor. Çözülmemiş bir çok sorunla eğitim-öğretimi sürdürmeye çalışan devlet okulları tek tek satılmak isteniyor.

Geçtiğimiz Haziran ayında Vali M.Güler'in İstanbul'da sat- ışı planlanan okulları açıklamasından sonra bu okullarda hareketlilik başladı. OKULLAR HALKINDIR SATILAMAZ kamuoyu tepkisi karşısında İstanbul İl Milli Eğitim Müdürü Muammer Yıldız, bu okullarla ilgili şunları söyledi. "Okul sa- yısı net değil ama bir çalışma başlattık. Ankara'da bu ko- nunun değerlendirmesiyle ilgili bir toplantı yapıldı. Tarihi okullarımızın dışında kalanların takas yöntemiyle devri üzerinde duruluyor." Bu söylem açıktan okulların satışının itirafıdır.

Hangileridir bu okullar? Etiler Otelcilik Turizm Meslek Lise- si, Levent Kız Meslek Lisesi, Etiler Lisesi Kağıthane Ziyapa- şa İ.Ö O, Sait Çiftçi İ.Ö.O, Çağlayan İ.Ö.O, Beyoğlu Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Beyoğlu Refia Övüç Kız Teknik Olgunlaşma Enstitüsü ve diğerleridir...

Peki bu okullar satılıp ne yapılacak? Sayın vali ,milyonlar- ca dolara ulaşan bu okulların otel ve iş merkezleri olarak değerlendirilebileceğini söylüyor. Sayın Milli Eğitim Müdürü "Trampa (takas) yönteminden yararlanılabilir " diyor.

Deniyor ki merkez yerlerde eğitim-öğretimin işi ne? Peki soruyoruz! Devlet okullarına layık görülen yerler dere içleri,üçra köşeler,gözlerden irak varoşlar mıdır?

Peki bu okullarda eğitim-öğretim gören öğrenciler ne olacak? Bu okulların öğrencileri nerede eğitim öğretimine devam edecek? Bu çocukları –gençleri –öğrencileri bilinmezliğe terk etmek değil mi?Tıpkı Beyoğlu Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'ne bu yıl alınmayan 9.sınıf öğrencileri gibi! Soruyoruz Sayın vali sayın Milli Eğitim Müdürü Bu okula alınmayan bu okulun öğrencileri bu eğitim öğretim yılında neredeler?

Şimdi sırada okulumuz Beyoğlu Refia Övüç K.T.Ö.Olgunlaşma Enstitüsü olmalı ki müşteriler sıkça okulu ziyaret etmeye başladı.1880 de yapılan okulun binası dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ve Nişantaşı Kız Enstitüsü müdürü Refia Övüç tarafından kurulmuştur. 14Ekim 1945 yılında Türkiye'nin ilk Olgunlaşma Enstitüsü olarak açılan ve günümüze kadar bir çok sanatçının yetişmesine katkı sunan, üreten insan modeli yetiştirmeyi amaçlayan bu okul satılmak isteniyor. Konumu itibarı ile enstitünün, modanın merkezi sayılabilecek Beyoğlu İstiklal Caddesi'nin kültür-sanat açısından da önemli bir yerde olması,değişik dönemlerde de farklı iktidarlar tarafından ilgi odağı olmuştur. Son bir aydır,okul değişik kişilerce soruşturulmakta sorulduğunda ise satın alınmak istendiği söylenmektedir.M.E.Müdürlüğü'nce okuldan okulun fiziksel şartları, öğrenci potansiyeli, öğrenci detay bilgileri Tc kimlik no, adres bilgileri istenmiştir.Ayrıca okulun arşivinden tapu bilgileri de istenmiştir.

Yetkililere Soruyoruz:

130 yıllık geçmişi olan bu tarihi bina ve 65 yıllık Beyoğlu Refia Övüç K.T.Ö Olgunlaşma Enstitüsü üzerine planlanan oyunlar nelerdir?

Bu güzide okulumuz da siyasi iktidarın sınır tanımaz rant politikaları sonucu otel yada alışveriş merkezi mi yapılacak?

Bizler; Okuluma Dokunma inisiyatifi olarak bir kez daha diyoruz ki;

Okullar rant kapısı değildir, eğitim-öğretim kurumlarıdır. AKP hükümeti piyasacı politikalarından vazgeçmeli ve okullarımızdan elini çekmelidir. Okulların satışa çıkarılması AKP' nin özelleştirme politikasının sonucudur. Okullarımızın kapatılarak satılmasına asla sessiz kalmayacağız. Bizler, Eğitim ve Bilim Sendikaları, Kitle Örgütleri, Dernekler, Odalar, Siyasi Partiler ve Veliler olarak birleşik mücadelemizi her alanda sürdüreceğiz.

**OKULLAR HALKINDIR SATILAMAZ...!
AKP OKULLARDAN ELİNİ ÇEK....!**

OKULUMA DOKUNMA İNİSİYATİFİ

TEKEL İŞÇİLERİNİ DESTEKLİYORUZ

**“4 C” ÜCRETLİ KÖLELİK DÜZENİNİ REDDEDİYORUZ:
TEKEL İŞÇİLERİNİ DESTEKLİYORUZ;
3 ŞUBAT GENEL EYLEMİ-GREVİNİ ÖRGÜTLÜYÜRÜZ.**

Değerli Basın Emekçileri,

Tekel işçileri tarih yazıyor. İşçi ve emekçilerin yıllardır biriken ve AKP hükümetinin 7 yıllık uygulamalarıyla iyice kabaran kayıplarımıza artık dur diyoruz. Tekel işçisi 45 gündür biber gazına, tazyikli suya, kara kışa rağmen yüreğimizi ısıtıyor, bize moral ve güç veriyor. İtfaiye işçileri, Esenyurt Belediye işçileri, Sinter Metal işçileri, Kent AŞ işçileri başta olmak üzere tüm hak arayan işçi ve emekçilerle yan yana olmaktan, işçi dünyasının bir üyesi olmaktan ne kadar onur ve gurur duysak azdır.

Değerli basın,

Tekel işçilerinin içine düşürüldüğü feci durumun sorumlusu AKP hükümetinin uyguladığı ekonomi politikalarıdır. Bu ekonomi politika ki, işçiye, emekçiye, emekliye açlığı; gençliğe işsizliği bütün emek dünyasına da yoksulluğu ve sendikasızlığı dayatmış; yıllar süren emeklerimizle kazandığımız emeklilik hakkımız, iş güvencemiz, sigorta ve sendika hakkımız bir bir elimizden alınmaya çalışılmıştır.

Özelleştirme, taşeronlaştırma, işten atılma işçilerin ve emekçilerin günlük hayatının bir parçası haline getirilmiştir. Bu gidişe ne zaman ve nasıl dur diyeceğimizi tartışırken, Tekel işçisi Türkiye'nin dört bir yanından Ankara'ya gelerek son noktayı koymuştur. Artık yeter! Demıştır.

Değerli Basın,

Gerçekten yeter! AKP hükümetinin ekonomi politikası emekçiden alıp patronlara veren çarpık ve bir o kadar da gaddar olmasına rağmen, Maliye Bakanını “merhametli” olduklarından söz etmesi, gerçek bir aymazlık ve emekçilere hakaret sayılır.

Üstelik konfederasyonlarımızın iyi niyetli biçimde hükümete yapmış olduğu çağrıya, başbakanın hep erteleyerek verdiği cevaplar, “bakalım, görüşelim, hesaplayalım” diyerek minderden kaçması da gösteriyor ki, haklıyız. Tekel işçisi haklı.

Öyleyse hakkımız verilsin. Tekel işçisinin de Tekel ile dayanışma içinde olan bizlerinde tek isteği, Tekel işçisini ve işçi sınıfını ücretli köleliğe mahkûm eden 4 C uygulamasına, taşeronlaşmaya son verilmesidir. 4 C'ye son verilsin, Tekel işçileri özlük haklarıyla iş güvencesi olan, kadrolu olarak işbaşı yapsın.

Bu isteğimiz yeni bir hak isteği değil, elimizden alınan haklarımızı savunma talebidir.

Değerli Basın Emekçileri,

AKP hükümeti ve başbakan Tayyip Erdoğan eğer işçilerin ve konfederasyonlarımızın taleplerini hafife alır, bizi oyalayıp aldatmaya kalkar ya da Tekel işçisine ilk günkü gibi müdahale etmeye kalkarsa ne olur?

İşte Dünyanın yerinden oynayacağı gün gelmiş demektir. Bu nedenle bizler, altı konfederasyon ve onlara destek veren sağlık meslek odaları, mimar mühendisler, demokratik kitle örgütleri yani giderek büyüyen halk muhalefeti, kararlı bir yanıt vermekten çekinmeyecektir.

İşçi sınıfını ve emekçiler, 24 Ocak kararlarının 30'uncu yılında yeniden sermayeden ve onun hükümetinden hesap sormakta kararlıdır. 12 Eylül döneminin uzantısı olan ve 27 yıldır emeği tutsak alan 2821-2822 sayılı yasalar İLO normlarına uygun hale getirilmedikçe AKP hükümeti 4 C'yi yırtıp attım, Tekel işçilerine özlük haklarını verdim demediği sürece; Tekel işçileri onay vermediği sürece konfed-

erasyonlarımız gibi İstanbul Emek ve Meslek Örgütleri de boyun eğmeyecektir.

Değerli Basın,

İstanbul'da emek cephesini genişleterek Tabip Odası, Mimar Mühendisler, Eczacılar, Diş Hekimleri yani AKP'nin politikalarından zarar gören bütün emek dünyası, her gün bir yenisi katılarak genişleyen cephesi ve bileşenleriyle 3 Şubat genel eylem-grevine hazırlanmaktadır.

Küçük büyük bütün işyerlerinde yükselteceğimiz çağrımızla, kadını erkeği, genci emeklisi, işçisi memuru ve işsizle bütün emek dünyasını 3 Şubat'ta eyleme, greve çağırıyoruz. Hazırlıklarımızı ve etkinliklerimizi bu hedef doğrultusunda sürdürüyoruz.

Tekel işçilerinin onay vermediği hiçbir anlaşmaya biz de onay vermeyeceğiz. Sözleşmeli, güvencesiz, sendikasız çalışmayı kabul etmeyeceğiz.

Hükümet tekel işçilerinin onay vereceği bir çözümü hayata geçirmedeği sürece, bizler 3 Şubat günü işyerlerinden, mahallelerden saat 13.00'de Saraçhane Parkında olacak biçimde yürüyüp geleceğiz. Haklarımızı aramak için 3 Şubat'ta genel eylem-grevde olacağız. Bütün emek dostlarını da yan yana olmaya, emek cephesini genişletmeye, ortak çıkarlarımız ve birlikte mücadele için yan yana gelmeye çağırıyoruz.

Türk-İş Birinci Bölge
DİSK İstanbul Şubeleri
KESK İstanbul Şubeleri
Kamu Sen İstanbul İl Temsilciliği
İstanbul Tabip Odası
TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu
İstanbul Eczacı Odası
İstanbul Diş Hekimleri Odası

8 MART DÜNYA EMEKÇİ KADINLAR GÜNÜ KUTLANDI.

TMMOB İKK Kadın Komisyonunca 3 Mart 2010 tarihinde Makine Mühendisleri Odası İstanbul Şubesinde " 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü" etkinliği gerçekleştirilmiştir. Gıda Mühendisi Özdeş Bodur'un hazırladığı slayt gösterisinin ardından açılış konuşması İKK Kadın Komisyonu üyesi Mimar Aynur Savaş Uluğtuğ tarafından yapılarak , "TEKEL direnişi ve Kadınlar" ile ilgili kısa belgesel gösterimi yapıldı.

Belgeselin ardından Tekel işçisi, Tek Gıda-ış 8 No' lu şube temsilcisi Filiz Yavuz ile gerçekleştirilen söyleşide; Filiz Yavuz yaşamın her alandaki emek ve kadın mücadelesinin öneminden bahsederek, konuşmasını Tekel direnişi ve mücadelesinin sendikalar ile birlikte diğer Sivil Toplum Kuruluşları ve Demokratik Kitle Örgütlerinin birlikte ve mücadeleyi yükselterek ilerletmesi çağrısıyla sonlandırdı. Gerçekleştirilen etkinlik söyleşinin ardından yapılan kokteyl ile tamamlandı.

HES VE ENERJİ BİLGİLENDİRME TOPLANTISI YAPILDI.

4 Nisan 2010 Pazar günü Suyun Ticarileştirilmesine Hayır Platformu olarak HES ve Enerji başlığında bilgilendirme toplantısı gerçekleştirildi. Toplantı iki oturum ile yapıldı. İlk oturumda; Elektrik Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi'nden Ateş Koç HES ve Enerji Politikaları başlığında ardından Prof. Dr. Fuat Ercan Su Kullanım Hakkı Yönetmeliği, devlet ve şirketler arasındaki ilişkisini aktardı, Marçep'ten Yusuf Gürsucu HES ve Enerji politikalarının kapitalist sistemdeki yeri hakkında, Makine Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi'nden Hayati Can HES'lerle ortaya çıkan sorunlar hakkında, İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi'nden Murat Gökdemir HES'lerin Kurulumu ve İşletimi hakkında, Yıldız Teknik Üniversitesi Çevre Mühendisliği

Bölümü'nden Prof. Dr. Beyza Üstün HES ve Enerji'deki mevcut durum hakkında sunum yaptı. Sunumların ardından soru cevap bölümü ile oturum sonlandırıldı. İkinci oturumda; Çevre Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi'nden Emine Girgin HES'lerin çevre ve ekonomik sisteme zararları hakkında, Ziraat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Başkanı Ahmet Atalık HES'lerin yapım ve işletim aşamasında tarım ve su ürünlerine etkileri hakkında, İstanbul Barosundan Mehmet Oruç adına Prof. Dr. Beyza Üstün'ün HES ve Hukuk konulu sunumunun ardından son olarak Gaye Yılmaz HES'e karşı dünyadaki su mücadeleleri başlıklı bir sunum gerçekleştirdi.

3. KÖPRÜYE HAYIR!

İstanbul'a yapılması planlanan 3. köprüye karşı 3. Köprü Yerine Yaşam Platformu olarak Maslak'ta 1 kilometre uzunluğunda insan zinciri oluşturarak "İstanbul ve ormanları hep birlikte savunacağız, 3. rant köprüsünü durduracağız" dedik.

28 Mart 2010 Pazar günü Sarıyer'deki Hacıosman kavşağında toplandı ve ardından Parkorman'a kadar yaklaşık 1 kilometre uzunluğunda insan zinciri oluşturdu. Basın açıklamasını; İstanbul Çevre ve Orman Müdürlüğü önünde Orman Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Kader Cihan okudu. Basın açıklamasını yayınıyoruz:

AKP hükümeti ve büyük sermaye-çıkar çevreleri, İstanbul halkının yaşam alanlarında sürüp giden yağmayı tırmandırmaya hazırlanıyor. AKP hükümeti, İstanbul'da halkın yararlandığı son doğal ve kamusal alanları da hızla büyük sermaye-rant çevrelerine peşkeş çekmeyi planlıyor. 3. Köprü adı verilen organize cinayet projesini sermayeye altın tepsi içinde sunarak, İstanbul'un son orman alanlarını, su havzalarını ve yoksul halkın yaşam alanlarını hedefine koyan işgali yaygınlaştırmayı hedefliyor. Karayolları Genel Müdürü Mehmet Cahit TURHAN bir süre önce olası 3.

Köprü güzergâhının Tarabya-Beykoz ya da Sarıyer-Yuşa Tepesi hatlarından birisi olacağına açıkladı. Bu açıklamanın arkasında yatan gerçekler artık ortaya çıkmaya başladı. Suudi Yatırım Ajansı Başkanı'nın Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'la bir görüşme yaptığını ve Suudi sermayesinin 3. Köprü projesine talip olduğunu gazetelerden öğrendik. Meğer AKP, sermayedarlardan sermayedar beğeniyormuş. İstanbul halkının sabrını ve direncini sınamaya çalışırken, 3. Köprüyü Suudi sermayesine pazarlamaya çalışıyormuş.

İstanbul'u ve İstanbulluları yok sayarak ormanları, su havzalarını yağmalamaya hazırlanan AKP hükümetini ve sermayeyi uyarıyoruz. İstanbul halkına yönelik bu cinayeti işlemeye uygun ortamı asla bulamayacaksınız. Bu ülke ve bu halk satılık değildir! Bugün burada, 3. Köprü Yerine Yaşam Platformu bileşenleri olarak ele ele veren biz mühendisler, bilim insanları, kadınlar, öğrenciler; Başibüyük, Okmeydanı, Sarıyer, Tozkoparan ve İstanbul'un diğer uzak semtlerinden gelen yoksul emekçiler, 3. Yağma Köprüsünün yapılmasına asla izin vermeyeceğiz. Her zaman söyledik yine söylüyoruz: 3. Köprü doğaya, insanca yaşama ve İstanbul kentine karşı işlenecek bir cinayettir. İstanbul

halkı olarak evlerimizi yıkmanıza, ormanımızı ve suyumuzu yok etmenize, kısacası geleceğimizi karartmanıza seyirci kalmayacağız. Gözü dönmüş rant hırsınızla bu cinayeti işlemek için elinizden geleni ardınıza koysanız da, bu yağmaya izin vermeyeceğiz. İstanbul'u ve ormanları hep birlikte savunacağız. 3. Yağma köprüsünü durduracağız.

Orman varlığı demek, insan hayatının vazgeçilmez olan temiz su ihtiyacımızın karşılanması demektir. Orman varlığı demek, yağmur gibi olağan doğal olayların, onlarca İstanbullunun ölümüne yol açan sel felaketlerine dönüşmemesi demektir. Orman varlığı demek, bugüne kadar yapılan bunca yağmaya rağmen, 15 milyon İstanbullunun hala biraz olsun nefes alabilmesi demektir. 3. Köprü'nün hedef tahtasına konulan İstanbul'un Kuzey ormanları, yüzlerce yıllık tarihi su bentleri ve su havzalarıyla, inatla varlığını sürdüren yabani hayatıyla, ülke ormancılığı için onlarca değerli mühendis yetiştiren Türkiye'nin ilk Orman Fakültesi'yle tüm halkımızın ortak değeridir. Bizler bugün burada kurduğumuz insan zinciriyle, bu ortak değerimizi yağma çetelerine karşı savunacağımızı bir kere daha ilan ediyoruz.

Bu ülkenin kaynaklarını ve değerlerini bu ülkenin mimarları, mühendisleri, bilim insanları, emekçileri büyük emeklerle yarattık. Bizlere "dikili bir ağaçları bile yok" diyenler, şimdi dikili ağaçlarımızı, ormanlarımızı yok edip, yerine beton kuleler dikmeye, İstanbul halkının geleceğini bir avuç rantiyeciye satmaya çalışıyorlar. Dikili ağaçlarımızı, ormanımızı yok edip yerine beton kuleler dikmenize asla izin vermeyeceğiz. Ormanlarımızı, İstanbul'umuzu hep birlikte savunacağız.

AKP hükümeti ve çıkar çevreleri, 3. Köprü Projesi ile sadece ormanlara değil, yoksul emekçilerin evlerine ve yaşam alanlarına, kısacası halkın barınma hakkına da saldırıyorlar. Köprü güzergahında bulunan onlarca emekçi mahallesi yükselen rant değerine el koymaya çalışan büyük sermaye gruplarının hedefi haline getiriliyor. 3. Köprü, bu mahallelerde yaşayan yoksul emekçilerin evlerinin başlarına yıkılması, yaşam alanlarının kentin daha da uzak ve temel hizmetlerin olmadığı bölgelerine sürülmesi demektir. Bizler 3. Köprü Yerine Yaşam Platformu bileşenleri olarak, bu rant projelerine karşı mahallemizi, ormanımızı, suyumuzu ve evlerimizi savunacağız.

3. köprü'nün İstanbul'un ulaşım sorununu çözeceği de büyük bir yalandır. Birinci köprü'nün açıldığı 1973 tarihinden önce, "köprüsüz" İstanbul Boğazından yılda 5 milyon araç ve 113 milyon yolcu geçiyordu. Köprü'nün yapımıyla boğazı geçen araç sayısı yüzde 200, buna karşılık yolcu sayısı yüzde 4 artmıştır. Araç/ yolcu sayısındaki bu dengesiz artış günümüzde de sürmektedir. Köprüler, yolcu trafiği için gerçek bir gereksinim değildir ve yolcu taşınmasına katkı

yapmamaktadır. İstanbul'un trafik sorununun gerçekten çözülmesi için yapılması gereken, sermayenin değil İstanbul halkının ortak çıkarlarını ve kamu yararını gözetken, doğal ve tarihsel çevreyi koruyan ve halkın demokratik katılımını esas alan bir planlamanın acilen hayata geçirilmesidir. İstanbul için, raylı sistem ağırlıklı, deniz yolunu en etkin biçimde kullanan ve otobüslerle desteklenmiş bir toplu taşıma sisteminin oluşturulması gereklidir. Toplu taşımayı planlı olarak etkinleştirme, ucuzlatma ve otomobil kullanımını caydırıcı tedbirlerin alınması sağlanmalıdır. İstanbul ulaşımı için en akılcı çözüm eldeki kaynakların raylı sisteme yönlendirilmesidir.

3. Köprü İstanbul için bir ihtiyaç değildir, kapitalizmin kar hırsının en azgın saldırılarından birisi olarak karşımızda durmaktadır. 3. Köprü Yerine Yaşam Platformu bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da, bilim insanlarımızın hiçbir şekilde onay vermediği bu cinayet projesini durdurmak için elinden gelen her şeyi İstanbul halkıyla birlikte yapacaktır. Sermayenin doğayı ve çevreyi katleden azgın saldırılarına karşı, insanca ve doğayla barışık bir kentte yaşamak hepimizin hakkıdır. Temiz su, orman, sağlıklı bir çevrede yaşamak hepimizin hakkıdır. Sermayenin değil, emekçilerin insanca yaşam alanlarının planlandığı bir İstanbul'da yaşamak hepimizin en doğal hakkıdır. Bu doğal yaşamın en önemli parçası olan ormanlarımızı savunmak, geleceğimizi ve İstanbul'u savunmaktır. Bizler bu kararlılıkla, 3. Köprü denen rant projesini durdurana kadar, rant değil yaşam kazanana kadar mücadelemize devam edeceğiz.

ÜÇÜNCÜ KÖPRÜ YERINE YAŞAM PLATFORMU

2. TMMOB İSTANBUL KENT SEMPOZYUMUNA DOĞRU KENTLİ HAKLARI ATÖLYE ÇALIŞMASI YAPILDI. KENT VE KÜLTÜR ATÖLYE ÇALIŞMASI YAPILDI.

TMMOB Kent Sempozyumları sürecinde, Düzenleme Kurulu'nca belirlenen konularda Kent Sempozyumuna Doğru başlığı altında atölye çalışmaları gerçekleştirildi. Bu etkinliklerde yapılan saptamalar ve öneriler Kent Sempozyumlarına taşınmaktadır.

Bu kapsamda; 26 Şubat 2010 tarihinde Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi'nde Kentli Hakları atölye çalışması gerçekleştirildi. Atölye çalışması; Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi'nden

Mücella Yapıcı'nın moderatörlüğün de Prof. Dr. Zeynep Gönül Balkır'ın Kentli Haklarının hukuksal boyutu kapsamında yapmış olduğu çerçeve sunuş ile başladı. Çalışma-

ya; Yrd. Doç. Dr. Besime Şen, Yrd. Doç. Dr. Hakan Güneş, Ar. Gör. Çağrı Çarıkçı, Türkiye Sakatlar Derneği, Genel Başkan Şükrü Boyraz, İstanbul Tabip Odası'ndan Hasan Oğan'ın yanı sıra üyelerimiz de katılım sağladılar.

Bu kapsamda; 26 Mart 2010 tarihinde Kent ve Kültür başlıklı ikinci atölye çalışması daha gerçekleştirildi. Bu atölye çalışmasında Mimar Eyüp Muhcu bir çerçeve sunuş gerçekleştirildi ve sonrasında konu tüm katılımcıların katkılarına açıldı. Atölye çalışması; Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi'nden Mücella Yapıcı'nın moderatörlüğün de gerçekleştirildi. Çalışmaya; Yrd. Doç. Dr. Besime Şen, Ar. Gör. Çağrı Çarıkçı, Prof. Dr. Erol Köktürk'ün yanı sıra üyelerimiz katkı sağladılar.

TMMOB İstanbul Kent Sempozyumu II, 20-21-22-23 Mayıs 2010 tarihlerinde İTÜ Taşkışla 109 Nolu Anfi'de toplandı.

TMMOB Kent Sempozyumları sürecinde, Düzenleme Kurulunca belirlenen konularda Kent Sempozyumuna Doğru başlığı altında etkinlikler düzenlenmektedir. Bu etkinliklerde yapılan saptamalar, çıkarılan sonuç ve öneriler Kent Sempozyumlarına taşınmaktadır. Bu kapsamda; 26 Mart 2010 tarihinde Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi/

Karaköy Binasında 14:00-18:00 saatleri arasında Kent ve Kültür başlıklı bir atölye çalışması gerçekleştirildi.

Bu atölye çalışmasında Mimar Eyüp Muhcu bir çerçeve sunuş gerçekleştirdi ve sonrasında konu tüm katılımcıların katkılarına açıldı. Atölye çalışması; Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi'nden Mücella Yapıcı'nın Modaratörlüğünde gerçekleştirildi. Çalışmaya; Yrd. Doç. Dr. Besime Şen, Ar. Gör. Çağrı Çarıkçı, Prof. Dr. Erol Köktürk'ün yanı sıra üyelerimiz de katılım sağladılar.

TMMOB İSTANBUL BİRİMLERİ YÖNETİM KURULLARI ORTAK TOPLANTISI YAPILDI.

12 Nisan 2010 Pazartesi günü Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi Beşiktaş Binasında 2010-2012 yeni dönem TMMOB İstanbul Birimleri Yönetim Kurulları Ortak Toplantısı yapıldı. Toplantıda TMMOB İstanbul İKK 2008-2010 çalışmalarının aktarıldığı sunumun ardından TMMOB İstanbul İKK Sekreteri Tores Dinçöz açılış konuşması yaptı.

Açılış konuşmasının ardından, İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Cemal Gökçe, Elektrik Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Erhan Karaçay, Makine Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı İlter Çelik, Kimya Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Haşmet Camcı, Fizik Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Yö-

netim Kurulu Başkanı Hikmet Durukanoğlu, Gıda Mühendisleri Odası Marmara Bölge Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Bilge Ölmez, Çevre Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Semra Ocak, Harika ve Kadastro Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Uğur Girişken, Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Tayfun Kahraman, Metalurji Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Fevzi Demir ve Yönetim Kurulu Üyesi Murat Cin, Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi Sekreteri Sami Yılmaztürk ve Jeofizik Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Oğuz Gündoğdu söz alarak il koordinasyon kurulu çalışmaları hakkında ve yeni dönemde yapılması gereken çalışmalar ile ilgili olarak görüşlerini bildirdiler.

1 MAYISTA TAKSİM'DEYDİK.

TMMOB İKK BİLEŞENLERİ OLARAK BİNLERCE ÜYEMİZLE BİRLİKTE 1 MAYIS 2010'DA TAKSİMDEYDİK.

1 MAYIS İLE İLGİLİ OLARAK TMMOB ÖRGÜTLÜLÜĞÜNE

Sevgili Arkadaşlar,

Hepimizin bildiği nedenlerle 2007, 2008 ve 2009'da "Taksim 1 Mayıs alanıdır" diye dost emek-meslek örgütleri ve demokrasi güçleri ile birlikte siyasi iktidarın her türlü baskısına rağmen Taksim'e yürümüşük. Aklımızda "Hak verilmez alınır, Zafer sokakta kazanılır" sözleri vardı.

Verilen bir büyük mücadelenin sonucunda 1 Mayıs emeğin bayram gününde, Taksim yeniden 1 Mayıs alanı oldu.

Sevgili Arkadaşlar,

Bildiğiniz üzere, Yönetim Kurulumuz 19 Mart 2010 tarihinde yaptığı toplantıda konu ile ilgili olarak 436 sayılı kararı almıştı:

"Emeğin bayramı 1 Mayıs'ın diğer emek ve meslek örgütleri ile birlikte başta İstanbul Taksim Meydanı'nda olmak üzere tüm ülke düzeyinde kutlanmasına, buna yönelik yapılacak miting, basın açıklaması v.b. etkinliklerde bağlı birimlerimizin ve üyelerimizin katılımları ile yer alınmasına, örgütlü olduğumuz il ve ilçelerde, 1 Mayıs'ın kutlanması

için yapılacak çalışmaların İl/İlçe Koordinasyon Kurullarımız aracılığıyla yürütülmesine karar verildi."

Buna göre İKK'larımızın olduğu her yerde, dost emek - meslek örgütleri ve demokrasi güçleri ile birlikte yan yana, omuz omuza alanlarda olacağız.

Bize, hepimize, İl/İlçe Koordinasyon Kurullarımıza, Oda, Şube ve Temsilcilik Yönetim Kurullarımıza şimdi bir büyük görev düşüyor: örgütlü üyelerimiz ile birlikte 1 Mayıs'ta ülkenin örgütlü olduğumuz her yerinde TMMOB pankartlarımızı açmak ve emeğin bayramını emekçilerle ve emek dostları ile birlikte alanlarda kutlamak.

1 Mayıs'ta başta Taksim olmak üzere tüm kentlerimizin alanları 1 Mayıs alanı olacak.

Haydi, emeğin birlik, mücadele, dayanışma gününü kutlamaya.

Haydi, 1 Mayıs alanlarına.

Haydi, 1 Mayıs'a.

Yaşasın 1 Mayıs.

Mehmet Soğancı

TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı

TMMOB İSTANBUL KENT SEMPOZYUMU-II GERÇEKLEŞTİRİLDİ.

TMMOB 2. İstanbul Kent Sempozyumu TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Soğancı'nın açılış konuşmasıyla başladı. 16. Oturumla gerçekleştirilen sempozyumda akademisyenler, sendika ve oda yöneticileri, komisyon ve platform çalışmaları, mahalle dernekleri ve meslek odaları ilgi alanları kapsamında yapmış oldukları bildiri sunuşları ile sempozyumu zenginleştirdiler. İlki 2007 yılında gerçekleştirilen sempozyumun ikincisinde; Neo Liberalizm İstanbul ve Planlama", "Kent Jeolojisi ve Ekolojisi", "Afetler", "İstanbul Peyzajı", "Kent ve Kültür", "Kent ve Sağlık", "Doğal Varlıklar", "Su", "Çevre", "Konut", "Enerji ve Altyapı", "Sosyo Ekonomik Durum ve İşsizlik" ile "Kentli Hakları" başlıklı oturumlar gerçekleştirildi. Sempozyumun ikinci günü; "1/100.000 Çevre Düzeni Planı ve Çevreye Etkileri Paneli" ile ilgili forum düzenlendi ve Edirne, Bursa ve Kocaeli İKK-yı temsilen katılan konuşmacıların sunumları ile İstanbul

Çevre Düzeni Planının çevre illere etkisi değerlendirildi. Dört gün gerçekleştirdiğimiz sempozyuma 600 e yakın izleyici katıldı.

Sempozyumun ilk oturumunda; neoliberal politikalarının İstanbul yansımaları, bölgesel kalkınma ajanslarının kurulma nedenleri ve çalışma ilişkileri ve alt bölgelere etkileri, 1/100.000 Çevre Düzeni Planının değerlendirmesi yer alırken, ikinci oturumda; kentsel planlamada yer bilimi çalışmalarının önemi ve istanbuldaki uygulaması, özel ormanlardaki imar ve planlamanın yanlılığı, kent yönetimi vb konular işlenmiş, üçüncü oturumda ise; istanbulun ulaşım sorunları ve çözüm önerilerine değinilmiş, birinci günün sonunda ise; istanbulun kaderi olarak atfedilen afetler konusu değerlendirilmiştir.

İkinci gündee beşinci oturumda; İstanbul peyzajı, altıncı oturumda kent ve kültür başlığında 2010 Avrupa Kültür Başkenti olarak belirlenen kentimizin durumu, yedinci oturumda İstanbul tabip odasından katılımcılar yer almış, kent ve sağlık konusu incelenmiştir. Sekizinci oturumda ise; 100.000 Çevre Düzeni Planı ve Çevreye Etkileri Paneli ile ilgili foruma; Edirne, Bursa ve Kocaeli İKKYı temsilen katılan konuşmacıların sunumları ile İstanbul Çevre Düzeni Planının çevre illere etkisi değerlendirilmiştir.

Üçüncü günde; İstanbulun doğal varlıklarının sürdürülebilirliği, orman talanı ve kentsel gelişimde orman alanlarının önemi ve etkileşimi ve 2B Sorunu değerlendirilmiştir. Dokuzuncu oturumda; mağnetik alanların yaratmış olduğu kirlilik ve insana etkileri, İstanbul havzalarının tahribi ve kentteki orman ekosisteminin yok edilişi, su kalitesi sorunlarına değinilmiş, onbir ve onikinci konut başlıklı oturumlarda ise; istanbuldaki konut hizmetlerinin metalaştırılması ve kent hareketleri değerlendirilmiştir.

Dördüncü günde ise; enerji ve altyapı, sosyoekonomik durum ve işsizlik, kentsel dönüşüm ve dönüşüm mağduru kentler ve dördüncü günün son oturumda ise kentli hakları değerlendirilmiştir.

Sempozyumun birinci günü TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Soğancı açılış konuşmasında şunları söylemiştir; "TMMOB, kentlerimizin arzulandığı biçimde yaşatılması için gücünün ve potansiyelinin farkında olarak farklı seçenekler sunma görevini bir sorumluluk olarak görüyor. İşte bu nedenle kent sempozyumlarına da ayrı bir önem veriyoruz. Bu etkinliklerimizde kentlerin mevcut durum tespitleri yapılırken aynı zamanda bu tespitten yola çıkarak "Nasıl Bir Kent İstiyorum" sorusuna da kentte yaşayanlarla birlikte yanıt arıyoruz.

TMMOB kent yaşamını ilgilendiren imar, kültür ve turizm, çevre, kamu yönetimi ve yerel yönetim sistemini düzenleyen yasaların eksiklik ve yetersizliklerinden bahsederken insan sağlığı, doğal çevre, insan hakları-kentli hakları, katılım, yaşanabilirlik gibi kavramlara referans vermektedir.

Biz biliyoruz: Sanayi, enerji, turizm, tarım, ulaşım, sağlık, çevre, eğitim, kent, kültür ve sanat politikaları bir arada gerçekleştirilmedikçe ve her birine eşdeğer önem verilmedikçe arzu ettiğimiz kent yaşamı gerçekleşmeyecektir.

TMMOB, uzunca bir süredir değişik kentlerimizde düzenlediği "kent sempozyumları" ile meslektaşlarının ve uzmanların tespit ve önerilerini kapsamlı biçimde kamuoyuyla paylaşmanın ortamlarını yaratmıştır. Bu sempozyumlar göstermiştir ki; ülkemiz kentleri çağdaş toplumlara yakışır biçimde yönetilmemektedir.

Kentlerde; sağlık, çevre, altyapı, ulaşım, barınma, ısınma, eğitim, kültür ve benzeri birçok konuda sorunlar yaşanmaktadır. Diğer yandan kentlerimiz; deprem, sel, heyelan ve yangın gibi afetlere hazırlıklı değildir.

Ülkemizde yerel yönetimler alanında, özellikle 12 Eylül 1980 askeri darbesi ve takip eden yıllarda yapılan yasal düzenlemelerle yerel idarelerce yürütülen hizmetlerde kamu yararı önceliği sürekli ihmal edilmiştir. Yıllar içinde, kentlerin imar, planlama, altyapı, ulaşım, çöp, su gibi konulardaki sorunları çeşitlenmiş ve derinleşmiştir.

Yerel yönetimler ekonomik ve toplumsal politikaların önemli bir uygulama alanını oluşturmaktadır. Siyaset ve sermaye kesimlerinin bu ilgisi, maalesef kent mekanına ve kentsel yaşama olumlu yönde yansımamaktadır. Kentlerde yaşayanlar, eğitim, sağlık, barınma ve beslenme gibi temel haklardan yoksun bırakılırken, sosyal donatı ve teknik altyapı hizmetlerinin sağlanmasında kullanılması gereken hazine arazileri gibi kamusal varlıklarımız özelleştirmelerle yerli ve yabancı sermayenin hizmetine sunulmaktadır. Bununla birlikte kentsel altyapı, ulaşım, eğitim, kültür, sağlık, çevre vb. alanlarda temel kamu hizmetleri ticarileştirilmekte, kamusal kaynaklarımız bir avuç azınlığa aktarılmaktadır. Emekçilerin, yoksulların ve tüm ezilenlerin sosyal, ekonomik ve siyasal yaşamdan tümüyle dışlandığı yıkıcı bir ortamda yoksulluk ve açlık derinleşerek sürmektedir.

TMMOB, kentlerimizde var olan sorunların aşılması, sağlıklı kentsel çevrelerin oluşturulması ve kentsel yaşam kalitesinin iyileştirilmesi doğrultusunda, toplumun büyük bölümünü dışlayan, halkın katılım ve denetimine kapalı yerel yönetim biçiminin aşılmasını, kent halkının ve meslek örgütlerinin demokratik katılımı ve denetimini sağlayacak bir anlayışın geliştirilmesini, öncelikli ve temel gerek olarak görülmektedir.

TMMOB, "Bir kente sahip çıkacak o kentte yaşayan bireylerdir" diyor. Kente dair her türlü kararda kentlilerin katılımının sağlanmasını istemek ve kentli haklarını savunmak vazgeçilemez bir görevimizdir. TMMOB görevinin gereklilerini yerine getirmeye kararlıdır.

TMMOB "Kentlin sakini değil sahibi olalım, bunun için mücadeleye edelim" diyor.

Sempozyumun içeriği hakkındaki detaylı bilgiler, kayıtların çözümlenmelerinden sonra yayınlanacaktır.

EMEK ÖRGÜTLERİNİN EYLEMİNE DESTEK VERDİK.

26 Mayıs 2010 günü emek örgütlerinin eylemine destek olmak için Beşiktaş İskele meydanında biraradaydık. TMMOB İstanbul İKK Sekreteri Tores Dinçöz'ün okuduğu basın açıklamasını yayınlıyoruz.

Neoliberal politikaların en itaatkar savunucusu ve uygulayıcısı durumundaki AKP iktidarı döneminde güvencesiz çalıştırma, taşeronlaştırma, esnek ve kurlsız çalışma biçimleri tümüyle yaygınlaştırılmıştır.

Bugün taşeron, 4/B, 4/C gibi güvencesiz çalıştırma biçimleri artık temel çalıştırma biçimi haline getirilmeye çalışılırken ve kriz bahanesiyle yüz binlerce işçi ve emekçi işten atılırken; sendikasız çalıştırma oranı %90'ların üzerine çıkmışken; her ay taşeron çalıştırmanın sonucu olarak onlarca işçi ölüp, onlarca yaralanırken; işçilere kiralık işçilik adı altında modern kölelik dayatılırken; işsizlerin sayısı milyonlarla ifade edilirken; eğitim, sağlık, su gibi en temel haklara

ulaşmak bile zorlaştırılırken 26 Mayıs eylemi hem Tekel İşçilerinin direnişi hem de Türkiyeli emekçiler açısından son derece büyük önem taşımaktadır.

Bugün Türkiye'de 6 milyonu aşan emekçi işsizdir. Üstelik bu rakam gerçekleri de yansıtmamaktadır. Bugün Türkiye'de milyonlarca kendi hesabına çalışan gözükürken yurttaşımız gizli işsizdir. Yine 6 milyona yakın emekçi de insanlık dışı bir asgari ücretle çalıştırılmaktadır. Yaptığı işten ötürü herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışanların oranı, % 41,7'dir. Siyasi iktidarın en son olarak göz diktiği güvencesi olan kıdem tazminatıdır.

Bugün çalışma hayatı anti-demokratik yasaların sultanı altındadır. Emekçiler açısından örgütlenmek, hak aramak olağanüstü zor ve risklidir. Sermaye kesimi en ufak bir sendikal girişim karşısında emekçileri işinden edebilmektedir. Kamuda sendikal kadrolar baskı, sürgün ve işten çıkarma

tehditi altında faaliyetlerini sürdürmektedir. Sendikali emekçiler için soruşturma, tutuklama, hapis gündelik vakaları haline gelmiştir.

Bizler bu tablo karşısında 2 yılı aşan süredir taleplerimizi defalarca dile getirdik. Eylemlerimizle, etkinliklerimizle, uyarılarımızla bu tabloyu kabul etmediğimizi; çocuklarımızı onurlu bir gelecek bırakmak adına, özgür, eşitlikçi, demokratik bir ülke yaratmak adına mücadelemizi sürdürdüğümüzü vurguladık. Siyasi iktidarın hakkını arayan emekçiler karşısında sergilediği baskıcı otoriter tutumun bizi yıldırma yacağına altını çizdik. 1 Mayıs 2010'da emekçilerin en geniş taleplerini ülkenin gündemine taşıdık.

Yukarıda ifade ettiğimiz bu tablo karşısında buradan bir kez daha ilan ediyoruz ki iflas eden ekonomi politikalarını reddediyoruz. Toplumun en geniş kesimlerinin çıkarlarını gözetilen politikalar istiyoruz. İşsizlikle etkin mücadele istiyoruz. Emekçilerin taleplerinin karşılanmasını istiyoruz. Hayatın her alanında adalet ve barış istiyoruz. Anti-demokratik yaklaşımların, ırkçı, şoven politikaların, cinsiyetçi uygulamaların ülkenin gündeminden çıkarılmasını istiyoruz. 26 Mayıs'ta, bugün bu taleplerimizi bir kez daha güçlü bir şekilde ortaya koyacağız. İşsizliğe, güvencesizliğe ve örgütsüzlüğe boyun eğmeyeceğimizi bir kez daha haykıracağız.

Taleplerimiz şöyledir;

Bilindiği üzere emek örgütleri tarafından Başta 4C olmak üzere güvencesiz kurlsız esnek istihdam uygulamalarından vazgeçilmesi, iş güvencesinin sağlanması, kiralık işçilik düzenlemesinin gündemden çıkarılması, çalışma hayatını düzenleyen yasaların ILO ve AB normlarına uyandırılması, kamu çalışanlarına grevli toplu sözleşmeli sendika hakkının güvence altına alınmasıdır.

Tores DİNÇÖZ

İl Koordinasyon Kurulu Sekreteri

İSRAİL'İN SALDIRILARI İNSALIK DIŞIDIR, LANETLİYORUZ!

31 Mayıs 2010 günü İstanbul Meslek Odaları ile birlikte İsrail saldırılarını kınayan basın açıklaması ve yürüyüş yapıldı. Açıklamayı yayınlıyoruz:

Yıllardır devam eden ambargo altında yaşam mücadelesi veren Gazze halkına insani yardım götürmek amacıyla yola çıkan yardım filosuna İsrail tarafından yapılan saldırıyı TMMOB şiddetle kınamaktadır. TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu, İstanbul Meslek Odaları ile birlikte 31 Mayıs 2010 tarihinde İsrail'in insanlık dışı saldırılarını protesto etmek için Levent Metro durağından, İsrail Başkonsolosluğuna doğru yürüdü. Levent Metrosu çıkışında toplanan yaklaşık 400 kişi yolu keserek yürüyüşe geçti. İsrail Başkonsolosluğu önünde protestolar gün boyunca sürdü. Akşam yapılan protestolara üye ve yöneticilerimiz de katıldı.

İstanbul Meslek Odaları adına İstanbul Eczacı Odası Ge-

nel Başkanı Semih Güngör tarafından okunan basın metnini yayınlıyoruz:

Yıllardır devam eden ambargo altında yaşam mücadelesi veren Gazze halkına insani yardım götürmek amacıyla yola çıkan yardım filosuna İsrail tarafından yapılan saldırıyı İstanbul Meslek Odaları olarak şiddetle kınamaktayız.

İsrail'in bu saldırgan tutumunu "haklı göstermek" için yapacağı hiçbir "izahat" şiddeti, insan öldürmeyi anlaşılır kılamaz. Bu durum yalnızca İsrail'in Filistin halkı üzerinde on yıllardır süren işgal ve abluka siyasetinin geldiği insanlık dışı boyutunu göstermektedir. Gazze'ye gıda ve ilacın erişimine dahi tahammül etmeyip, açık denizde yardım gemisine saldırarak insanları öldürmek bir insanlık suçu ve ayıptır. Bu saldırı, İsrail'in yıllardır Filistin halkına uyguladığı işgal ve katliamın boyutunu bir kez daha dünyaya göstermektedir.

Her türlü insani ihtiyaç maddesinin Gazze'ye girişini yasaklayan İsrail ambargosuna, Dünya devletleri gözlerini kapamış, Filistin halkı adeta ölüme terk edilmiştir.

İsrail Devleti'nin işlediği suçların görünmez veya meşru kılınmasını sağlayan emperyalist blok şimdi timsah gözyaşları dökülecektir. Başta Amerika olmak üzere İsrail Devletinin işgal ve şiddet politikalarını besleyen ve onu cesaretlendiren emperyalist devletler, Ortadoğu'daki jandarmalarını koruyacak ve uluslararası tepkileri yumuşatmaya çalışacaklardır.

İsrail devletinin denizin ortasında askerleri aracılığıyla sivil gemilerdeki insanlara yaptığı saldırının dünyadaki en yetkili kurullardan başlayarak her düzeyde kınanması gerekmektedir.

Türkiye kamuoyu olarak infial duygumuzun doğru adreslere ve insani duyarlılığın güçlendirilmesine hizmet edecek tarzda gösterilmesi önemlidir. Bunun için BM başta olmak üzere uluslararası kamuoyunun baskısı gündeme gelmeli-

dir. İstanbul Meslek Odaları Koordinasyon Kurulu olarak tepkimizin saldırganları kınama ve mağdur Filistin ile dayanışma için her türlü demokratik kanalla dile getirilebilmesi için çaba harcayacağız

Filistin halkına yapılanlar unutulmayacaktır ve bu büyük trajedinin hesabı bir gün mutlaka sorulacaktır.

İSTANBUL MESLEK ODALARI KOORDİNASYON KURULU BİLEŞENLERİ

İSTANBUL SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLER ODASI

TMMOB İSTANBUL İL KOORDİNASYON KURULU

İSTANBUL TABİP ODASI

İSTANBUL DIŞ HEKİMLERİ ODASI

İSTANBUL ECZACI ODASI

İSTANBUL VETERİNER HEKİMLER ODASI

İSTANBUL BAROSU

SENDİKAL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER İÇİN DEMOKRASİNİN TAKİPÇİSİYİZ!

GÜVENCESİZ VE DÜŞÜK ÜCRET DAYATILAN TÜM İŞÇİLERİN TALEPLERİ İÇİN, TEKEL İŞÇİLERİYLE DAYANIŞMA İÇİN, ÇARŞAMBA GÜNLERİ OTURMA EYLEMİNDEYİZ!

DİSK, KESK, TMMOB ve TTB, Tekel işçileriyle dayanışma ve güvencesiz, düşük ücret dayatılan tüm işçilerin talepleri için 13 Ocak 2010 tarihinde başta İstanbul Taksim Gezi Parkı olmak üzere Türkiye'de örgütlü olunan bütün bölgelerde oturma eylemi gerçekleştirdi, kitlesel basın açıklamaları yaptı. İstanbul Gezi Parkı'nda yapılan basın açıklamasına TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Soğancı ve TMMOB'nin İstanbul birimlerinden çok sayıda kişi katıldı. Basın açıklaması DİSK Genel Başkanı Süleyman Çelebi tarafından okundu.

Değerli basın emekçileri, sevgili emek dostları,

Bugün, DİSK, KESK, TMMOB ve TTB'nin ortak kararıyla oturma eylemindeyiz. Bugün bir kez daha emek ve meslek örgütlerini yan yana getiren şey, sendikal hak ve özgürlükler için, demokrasi için birleşik bir mücadelenin gerekli olduğuna duyduğumuz inançtır.

Birliğe, mücadeleye ve dayanışmaya her zamankinden daha çok ihtiyacımız var.

Çünkü işyerlerimizin, işkollarımızın, yaşam çevrelerimizin ötesinde bütün dünyada işçi ve emekçilere acımasızca saldırılıyor. İnsan olarak, işçi olarak, yurttaş olarak haklarımız elimizden alınıyor, özgürlüklerimiz kısıtlanıyor, değerlerimiz yok ediliyor. İşçiler ve emekçiler olarak, mühendis olarak, doktor olarak, işsiz olarak, kadın olarak, genç olarak, aydın olarak, demokrat olarak, bu ülkenin gelişmesinden,

demokratikleşmesinden yana olanlar olarak, ortak çıkarlarımızı unutturulmaya çalışılıyor.

Baskı ve yasaklarla sendikal örgütlülüğümüz zayıflatılmak, zaten sınırlı olan örgütlenme özgürlüğümüze tamamen set çekilmek, grev ve toplu sözleşme haklarımız yok edilmek, mesleki sorumluluklarımızı toplumsal yarar doğrultusunda kullanmamız engellenmek isteniyor.

Sendikalar kapatılıyor, yasal ve anayasal güvenceyle kurulan KESK ve DİSK/Nakliyat-İş Sendikası genel merkezleri basılıyor, KESK Kadın Sekreteri ve DİSK Örgütlenme Daire Başkanı'nın yanı sıra sendikal kadrolar asılsız iddialarla tutuklanıyor, sendikalar kapatılıyor, iş mahkemeleri çalıştırılmıyor, emekçiler lehindeki Yargıtay, Danıştay kararları uygulanmıyor, demokratik tepkiler polis şiddetiyle bastırılıyor.

Baskılar sadece sendikalarla, hak arayanlarla da sınırlı kalmıyor, toplumun bütün muhalif kesimlerine, medyaya, siyasi partilere, yöneliyor, seçilmişler tutuklanıyor.

İktidarın sermaye yanlısı politikaları sonucu hak ve özgürlükler adeta kuşatılmıştır. Bu kuşatılmış demokraside gösteri ve yürüyüşlere, grev hakkına, hak aramaya yer yoktur. Toplumun somut bir ihtiyacı olmanın ötesinde artık yakıcı bir hal alan özgürlükçü, eşitlikçi ve demokratik bir anayasa talepleri AKP tarafından hep ötelenmiştir. Bu taleplerin gerçekleştirilmesi artık ertelenemez.

Ve diğer taraftan da, emekçiler, açlık ve yoksulluk sınırında yaşamaya mahkum edilen milyonlar ve ülkesinin aydınlık geleceğinden yana olanlar dillerine, inançlarına, kökenlerine göre ayrımlarla birbirine düşman edilmek isteniyor. Farklı olana, farklı düşünene yaşama hakkı tanınmıyor.

Türk-Kürt-Çingene ve yabancı düşmanlığı gibi milliyetçi-şoven politikalarla toplum yapay olarak kutuplaştırılıyor, çok kimlikli ve çok kültürlü Türkiye dokusu çeşitli dayatmalarla kırılarak, bir arada yaşama umudu boğulmak isteniyor. Demokratik tepkilerini dile getirenlere yönelik milliyetçi/ırkçı kalabalıkların planlı provokasyon ve linç girişimleri hoş görülerek ve gereği yapılmayarak adeta teşvik ediliyor. Bunun somut örneklerini Edirne'de, Erzincan'da, Kars ve Mersin'de bir kez daha gördük.

Hak aramanın karşılığı Tekel işçilerine, itfaiye işçilerine, DİSK'lilere, KESK'lilere, TMMOB ve TTB'lilere ve toplumun örgütlü kesimlerine reva görüldüğü gibi baskı ve şiddet olmuştur. Sendikal hak ihlalleri artarak devam etmektedir.

Uygulanan piyasacı politikalar sonucu sosyal devletin üç temel sac ayağı olan eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik haklarımız her geçen gün biraz daha tırpanlanıyor.

Katkı ve katılım payları ile hastane fark ücretleri ile sağlık hizmetine ulaşmak iyice zorlaşıyor. Hekimler, sağlıkçılar TBMM gündeminde olan Tam Gün ve Kamu Hastane Birlikleri Yasa Tasarıları ile düşük ücretle, uzun süre ve güvencesiz çalışma kısıncasına alınıyor.

Her geçen gün daha da yoksullaşıyoruz; krizin de etkisiyle işsizlik hızla artıyor; geleceğimiz karartılıyor.

Bu saldırılar sadece tek tek kitle örgütlerini, sendikal ve mesleki örgütleri "hizaya getirmek" için yapılmamaktadır. Bu saldırılar, toplumda siyasi iktidara gerçek gündemle muhalefet eden ve hükümet politikalarının gerçek yüzünü ortaya çıkaran emek, barış ve demokrasi güçlerinin bir bütün olarak susturularak, örgütsüz bir toplum yaratılması için yapılmaktadır. İşte bu gerçeği gördüğümüz ve bu gerçeğin görünmesini istediğimiz için buradayız!

Biz bu iktidardan bir "medet" ummuyoruz! Çünkü biliyoruz ki, IMF, Dünya Bankası, çokuluslu tekeller ve onların politikalarını uygulayıp bize yoksulluğu ve esareti dayatan AKP iktidarı, sorunlarımıza çözüm bulamaz. AKP ancak sermayenin yarasına melhem bulabilir ve yaptığı şey de tamamen bundan ibarettir.

AKP bütün iktidarı döneminde uyguladığı neo-liberal politikalarla, küreselleşme karşısında takındığı "teslimiyetçi" tutumla kendini iktidara taşıyan yoksul ve dışlanmış kesimlere ihanet etmiştir. AKP er geç toplumun gerçeğiyle yüzle-

şecek ve halka yaptıklarının hesabını mutlaka verecektir.

Bugün bizlere düşen görev ise, tüm emekçileri, emek örgütlerini, EMEK ve DEMOKRASİ güçlerini tek bir vücut halinde organize ederek, birleşik mücadeleyi yükseltmektir.

Değerli basın emekçileri,

Sendikal hak ve özgürlük ihlallerini, işçi ve emekçilere yoğunlaşan saldırılara karşı Çarşamba günleri yaptığımız oturma eylemlerinin üçüncü haftasındayız.

DİSK-KESK-TMMOB ve TTB genel başkanlarının yaptıkları toplantıdan sonra, yukarıda dikkat çektiğimiz gelişmeleri değerlendirerek, "GÜVENCESİZ VE DÜŞÜK ÜCRET DAYATILAN TÜM İŞÇİLERİN TALEPLERİ İÇİN, TEKEL İŞÇİLERİYLE DAYANIŞMA" başlığıyla bu eylemin ortaklaştırılması kararını aldık.

Bugün başta İstanbul Gezi Parkı olmak üzere Türkiye'de örgütlü olduğumuz bütün bölgelerde, Edirne'de, Antalya'da, Ankara'da, Gaziantep'te, Diyarbakır'da, Adana'da, İzmir'de, Kocaeli'nde, Eskişehir'de, Samsun'da, Konya'da oturma eylemi yapılmaktadır.

15 Ocak Cuma günü, TEKEL işçilerinin bağlı olduğu TEKGIDA-İŞ Sendikası'nın çağrısına destek olarak, Ankara'da olacağız.

16 Ocak Cumartesi günü DİSK-KESK-TMMOB-TTB Ankara Sıhhiye Meydanı'nda yapılacak "EKMEK, BARIŞ, ÖZGÜRLÜK İÇİN DEMOKRASİ VE HAKLAR MİTINGİ"ne Ankara'daki örgütlerimizle ve genel başkanlar düzeyinde katılacaktır.

Önümüzdeki hafta, 20 Ocak'ta yine burada görüşmek üzere, katılan herkese teşekkür ediyoruz.

DİSK-KESK-TMMOB-TTB

CUMHURBAŞKANLIĞI MAKAMI YABANCI YASA MADDESİNİ İVEDİLİKLE İADE ETMELİDİR! AKP İKTİDARI, TORBA YASA OPERASYONUyla TÜRKİYE'Yİ MÜSTEMLEKE DURUMUNA DÜŞÜRDÜ!

TBMM'de kabul edilen "Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"a eklenen bir maddeyle yabancı mühendis, mimar ve şehir plancıların akademik ve mesleki yeterliliğini kanıtlanmasına gerek kalmadan Türkiye'de çalışmalarına imkan tanındı.

TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Soğancı, TBMM'de 27 Ocak 2010 tarihinde kabul edilen düzenleme üzerine 30 Ocak 2010 tarihinde bir basın açıklaması yaptı.

Siyasal iktidar, ülke vatandaşı aleyhine, yabancılar lehine düzenleme yaparak, dünyada hiçbir ülkede örneği olmayan bir ilke imza attı.

TBMM'nin 27 Ocak 2010 tarihli oturumunda siyasi iktidarın talebi ile ele alınan ve "torba yasa" olarak nitelendirilen "Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"un 8. maddesine ".....Mesleki hizmetler kapsamında çalışacak yabancılara akademik ve mesleki yeterlilik ile ilgili işlemleri tamamlanmaya kadar, ilgili mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla bir yılı geçmemek üzere ön izin verilebilir. Mesleki eğitim alanı dışında istihdam edilecek yabancı uyruklu personel için bu Kanunda belirtilen görüşler alınmaz. Bu kişiler, akademik ve mesleki yeterlilik ile lisans talep ve yeterlilik uygulamasına tabi değildir" biçiminde bir düzenleme yasanın adı ile hiçbir ilgisi olmamasına karşın eklenmiştir ve bu ek ne yazık ki yasallaştırılmıştır.

Bu yasa maddesinin içeriği 2004 yılında "Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği" maddesi olarak düzenlenmişti. Konuya ilişkin TMMOB tarafından açılan davada Danıştay söz konusu maddeyi iptal etmişti. AKP Hükümeti, Danıştay kararını by-pass etmek için yönetmelik düzenlemesini yasa teklifi haline getirmiş

ve 23 Mayıs 2007 tarihinde 5565 sayılı "Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Yasa" TBMM'de kabul edilmişti. Yani Anayasa'nın 138. maddesi ihlal edilerek teklif yasalaşmıştı. Dönemin Cumhurbaşkanı tarafından incelenen 5565 sayılı Yasa, Anayasa'nın çalışma özgürlüğünü düzenleyen 49'uncu, temel hak ve özgürlüklerin yabancılar için, uluslararası hukuka uygun olarak yasayla sınırlanabileceğini düzenleyen 16'ncı, hukuk devleti ilkesini düzenleyen 2'nci, eşitlik ilkesini düzenleyen 10'uncu ve hiçbir etkinliğin ulusal çıkarlara aykırı olamayacağı kuralından hareketle 176'ncı maddesine aykırılığı tespit edilerek TBMM'ye iade edilmişti.

TBMM'ye Anayasa'ya ve hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle iade edilen Yasa, 2007 yılından bu yana Meclis gündeminde bekletilmişti. Ancak Siyasi İktidar, 27 Ocak 2010 gecesi, Anayasa'ya aykırı olduğu bilinmesine karşın torba yasa içinde saklayarak konunun yeniden yasalaşmasını sağlamıştır.

Demokrasi ve yönetim ilkesini ağızından düşürmeyenlerin, komisyon toplantılarına sorunun muhatabı olan TMMOB'yi çağırılmaları da ayrıca altı çizilmesi gereken bir durumdur.

Siyasal İktidar, bu yasa maddesi ile diplomalarına bakmaksızın, mühendis ve mimar olduğunu beyan eden tüm yabancılar çalışma izni vererek halkın can ve mal güvenliğini tehlikeye atmadan çekinmemiş ve geleceğimizi hiçbir kayıt ve denetime tabi olmaksızın meslekleri belli olmayan yabancıların sözlü beyanlarına teslim etmeyi tercih etmiştir. Siyasi İktidar ülke vatandaşı mühendis, mimar ve şehir plancılarını kendi ülkesinde yabancı durumuna düşürmüştür.

Ülkemiz mühendis ve mimarlarına dünyada hiçbir ülkede böyle bir olanak tanınmaz iken ve böyle bir uygulamanın dünyada örneği yokken bu yasa maddesi ile ülkemiz açıkça "müstemele" durumuna düşürülmüştür.

Kamuoyunun da bildiği üzere, son yıllarda hukukun üstünlüğünü ve kamu yararını savunma görevi "parmakla sayılacak" kişi ve kuruluşta kalmış görülmektedir. Hukuka saygı ve kuvvetler ayrılığı ilkesine uygun davranma, yürütmeden beklenen hukuki ve haklı bir istem olmakla birlikte, bugün ne yazık ki, TBMM aritmetiği yasama organının yürütmeden bağımsızlığını gölgelemektedir. Bu durum hukuk devletinde olmazsa olmaz olan yargı bağımsızlığını ve yargı kararlarına uygun davranmayı engellemektedir.

Bu yasa maddesi ile akademik ve mesleki yeterliliğini kanıtlamasına gerek olmaksızın her yabancıнын mühendis ve mimar unvanını kullanabilmesinin önü açılarak, yabancılar için 6235 sayılı TMMOB Yasası ve 3458 sayılı Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Yasa'nın uygulanmayacağı teminat altına alınmıştır.

Bu yasa maddesi her şeyden önce ülke mühendis ve mimarlarına yönelik bir darbedir. Uluslararası sermaye lehine, fakat ülke mühendis ve mimarları aleyhine bir yasanın kabulünü, bağımsız ve demokratik sosyal hukuk devleti anlayışı ile örtüştürmek olanaklı değildir.

Mühendis ve mimarların kendi ülkelerinde yabancı konumuna düşürülüp, haksız rekabete teslim edilmesi ve ülkemizin kıt kaynakları ile yetiştirilen insan gücümüzün yok sayılması kabul edilemez.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını denetlemek üzere Devlet Denetleme Kurulu'nu harekete geçiren Cumhurbaşkanı'ndan haklı istemimiz; bir önceki Cumhurbaşkanı tarafından tespit edilen iade gerekçelerini dikkate almasa dahi, Devlet Denetleme Kurulu raporunda yer alan tespitlere uygun olarak Yasa'nın ilgili maddesini TBMM'ye ivedilikle iade etmesidir. Cumhurbaşkanı en azından Devlet Denetleme Kurulu'nun "mühendislik ve mimarlık hizmetinin akademik ve mesleki yeterlilik denetiminden muaf olmayacağı" tespitine uygun davranmalıdır.

TMMOB ve örgütlü gücü bu yasa maddesini ve uygulamalarını sonuna kadar takip edecek ve gereğini yapacaktır.

Mehmet Soğancı

TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı

Siyasal İktidar, bu yasa maddesi ile diplomalarına bakmaksızın, mühendis ve mimar olduğunu beyan eden tüm yabancılarla çalışma izni vererek halkın can ve mal güvenliğini tehlikeye atmaktan çekinmemiş ve geleceğimizi hiçbir kayıt ve denetime tabi olmaksızın meslekleri belli olmayan yabancıların sözlü beyanlarına teslim etmeyi tercih etmiştir.

8 MART'IN 100. YILINDA KADINLAR EL ELE DÜNYAYI DEĞİŞTİRMEYE...

“8 MART DÜNYA KADINLAR GÜNÜ” KUTLU OLSUN.

TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Soğancı, “8 Mart Dünya Kadınlar Günü” dolayısıyla bir basın açıklaması yaptı.

Bu yıl, kadın haklarının kazanılmasında verilen mücadelenin simgeleştiği 8 Mart'ın "Dünya Kadınlar Günü" ilan edilmesinin 100. yılı.

Anayasa'da yer alan "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir" ifadesine karşın, kadınlar için; aile yaşamında, çalışma hayatında ve toplumda hak ettikleri eşit koşullar hâlâ sağlanamamıştır. Yetersiz yasal düzenlemeler; kız çocuklarının okutulmasına, töre cinayetlerinin devam etmesine, iş yaşamında kadın istihdamının engellenmesine olanak sağlayan düşünce ve önyargıların önüne geçememiştir.

Bu ülkede, hala töre cinayetleri işleniyor, kız çocukları kendi rızaları olmadan evlendiriliyor, okuma hakları ellerinden alınıyor, okulları bitirenler iş hayatına erkek meslektaşlarıyla

la aynı koşullarda başlayamıyor, eşit işe eşit ücret alamıyor.

Biz biliyoruz: Egemen sınıfın çıkarlarına hizmet eden cinsiyet ayrımcılığı çözülmeden özgür ve eşit bir toplum yaratılması mümkün değil. Kadınlar hayatın her alanında özgürce yer almadıkça, hayalini kurduğumuz, mücadelesini verdiğimiz "başka bir dünya"yı yaratmak da mümkün değildir.

TMMOB, ülkemizde ve tüm dünyada kadınların hak ve taleplerini elde etme mücadelelerinin yanındadır.

Dünyada ve ülkemizde tüm kadınların "8 Mart Dünya Kadınlar Günü" kutlu olsun.

Kadın erkek yan yana, omuz omuza, yaşamın her alanında!

Mehmet Soğancı

TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı

HAK ARAYAN KİMSEYE TAHAMMÜLÜ OLMAYAN AKP HÜKÜMETİ, BASKISINI ŞİMDİ DE ÖĞRENCİLERE YÖNELTİ.

TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Soğancı, 19 Mart 2010 tarihinde bir basın açıklaması yaptı.

Çiftçiye "al ananı git", Tekel işçilerine "yan gelip yatıyorlar" diyen Başbakanıyla, hak aramaya, farklı sese tahammülü olmayan AKP Hükümeti'nin baskısından tüm halk kesimleri gibi öğrenciler de nasibini alıyor.

Son bir haftadır yaşananlara bakıldığında;

10 Mart 2010 tarihinde Balıkesir Üniversitesi'nde yemek fiyatları zammını protesto etmek amacıyla yemek boykotu yapan, aralarında İnşaat Mühendisleri Odamızın öğrenci üyelerinin de bulunduğu bir grup öğrenciye sivil kişiler, özel güvenlik görevlileri ve polis saldırmış, saldırı sırasında 15 öğrenci yaralanmış ve 12 öğrenci gözaltına alınmıştır.

12 Mart'ta Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde 37 öğrenci gözaltına alınmıştır.

İstanbul'da, Tekel işçileri için okulda destek etkinliği düzenleyen 24 lise öğrencisinin okullarıyla ilişkisi kesilmiştir.

En son, Ankara'daki ulaşım zamları indiriminin iptalini protesto eden ODTÜ ve Hacettepe Üniversitelerinden 127 öğrenci gözaltına alınmıştır.

"Demokratik açılım" kandırımacalarıyla, AB'ye uyumlu Anayasa paketiyle sürekli demokrasiden bahseden ama yalnızca "kendine demokrat" AKP Hükümeti, en basit hak arayışlarını bile şiddetle, gözaltılarla bastırmaya çalışmaktadır.

Eşit, parasız, demokratik, bilimsel eğitim mücadelesinde her zaman öğrencilerin yanında yer alan Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, hak arayan öğrencilerin sonuna kadar yanındadır.

Mehmet Soğancı
TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı

TMMOB, 12 EYLÜL DÜZENİ İLE GERÇEKTEN HESAPLAŞMAYAN HİÇBİR ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ PAKETİ İLE UZLAŞMAYACAKTIR.

TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Soğancı, Anayasa değişikliği paketi ile ilgili olarak 8 Nisan 2010 tarihinde bir basın açıklaması yaptı.

Siyasal iktidarın dayatmasıyla ülke gündemi yine yön değiştirmiş, toplumun büyük kesimlerinin taleplerini karşılamayan anayasa değişikliğini içeren paket toplumun önüne konulmuştur.

Bilindiği üzere, anayasa, sadece devletin örgütlenme biçimini değil aynı zamanda bütün yurttaşların temel hak ve özgürlüklerini güvence altına alan temel belgedir. Bu nedenle, anayasa "toplumsal uzlaşma belgesi" olarak tanımlanmaktadır.

Bu uzlaşma belgesinin hazırlanışı ve değiştirilmesinde izlenecek yöntem, açık ve şeffaf olmalı ve belge toplumun tüm kesimlerini içine alan bir tartışma sürecini geçirmelidir. Siyasi iktidarın bu gün yaptığı, kendi iradesi doğrultusunda dayatarak kabul ettirilen, meşruiyeti sorunlu bir belge yaratmaktır. TMMOB dâhil, benzer emek-meslek örgütleri de bu sürecin dışında tutulmuştur. Değişiklik önerilen maddelerin içeriğiyle direkt ilgili birimlerden görüş sorulmadığı gibi, "Onlar karşıdır" denilerek kendilerinden olmayan herkes hasım ilan edilmiştir. Bugün toplumsal kesimler, demokratik örgütler zorunlu olarak karşı beyana zorlanmakta, karşı beyanda bulunan herkes de "12 Eylül Anayasasının savunucusu" olarak baskılandırılmaya çalışılmaktadır. 12 Eylülcülerin yarattığı siyasi iktidar, toplumsal gerilimden yarar toplayarak, 12 Eylül rejiminin yöntemiyle anayasa maddelerindeki değişiklikler üzerinden referanduma gideceğini ifade etmektedir.

Siyasi iktidarın dayattığı değişikliklerle ilgili uyguladığı yol ve yöntemin sorunlu olması yanında, paketin kendisi halkın

güncel taleplerini dahi içermemektir. Taslak, hepimizin talebi haline gelmiş hak ve özgürlükleri konu edinmek yerine, iktidarın yoluna çıkacak muhtemel yargı ve kamuoyu denetiminin önünü kapatmaya yönelik olarak hazırlanmıştır.

"Mini anayasa paketi"ni iki bölümde incelemek gerekirse ilk bölümde; İnsan Hakları Mahkemesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi, İLO sözleşmesi gibi üzerinde uzun yıllardan bu yana tartışmaların sürdüğü ve uluslararası anlaşmalar gereği iktidarların uymak zorunda oldukları konular ele alınmaktadır. Bu başlıklar kulağa hoş gelmekle birlikte içerikleri sorunludur. Örneğin, kamu çalışanlarına "toplum sözleşmesi hakkı" tanındığına ilişkin düzenleme bir hak bahşetmemekte, aksine sendika hakkının olmazsa olmazı olan grev hakkının yasaklanması anlamına gelmektedir.

12 Eylül Anayasası kuvvetler ayrılığı ilkesini zaten yürütme lehine çevirmişken, siyasi iktidara bu güçlü yürütme yetkisi dahi az gelmiş olmalı ki, yargı organı da yeniden dizayn edilmektedir. Kanun yapma ve atama yetkisi konusunda sorunu olmayan siyasi iktidarın, sorun olarak gördüğü, tam bir siyasi belirlemeye gidemediği alan yargı alanıdır. Bu nedenle, siyasi iktidar tüm atama yetkisini eline alarak yargının amiri olmak istemektedir. Bunun yanında, idarenin denetimini düzenleyen Anayasa'nın 125. maddesinde değişikliğe giderek kamu yararına denetimin önünü kapatmak istemektedir.

Öte yandan, 12 Eylül Anayasası yüzde 92 halkoyuyla onaylanmış bir anayasadır. Yani, temel hak ve özgürlükler halka oylattırılarak haklar yok edilmiştir. 12 Eylül Anayasası, sosyal devlet ilkesinin ve kamu varlığının talana açıldığı, örgütlenme ve ifade özgürlüğünün yok edildiği, muhalif

düşünce ve örgütlenmeye yaşam hakkının tanınmadığı, insana düşman, yenedünya düzenine uyum Anayasası olmuştur. 12 Eylül Anayasası baştan sona anti-demokratik bir Anayasa olmasına karşın, çoğunluk oyu yönünden, yani "milli irade" yönünden hiçbir sorunu olmamıştır. Yani dayatma durumunda "milli irade" kendi haklarını yok eden kararlar alabilmektedir. Siyasi iktidarın değişiklikte izlediği yol 12 Eylülcülerin izlediğinin aynısıdır.

Ülkemizde "milli irade"ye yapılan kutsamalar aslında iktidarın kutsanmasından başka bir şey olmasa gerek. Çünkü kendi dışındakilere yaşam hakkı tanımayan, yani Siyasal Partiler ve Seçim Yasası'na dokunmadan, siyasal partileri demokratikleştirmeden ve %10 barajını kaldırmadan yapılacak anayasa değişikliği ve atılacak her adım, iktidarın kılıcı kılınmasına hizmet edecektir.

Siyasi iktidarın paketi, "demokrasi için anayasa değişikliği" denilebilecek bir esas içermemektedir. Bu nedenle de tartışılmadan, uzlaşma aranmadan "referandum" denilmektedir. Halkın taleplerini taşıyan toplumsal, politik örgütlenmelerin hazırlanmasında öncü bir rol üstlenmediği ya da en azından aktif bir rol oynamadığı hiçbir "anayasa değişiklik girişimi" Türkiye'de demokrasinin önünü açamaz. Siyasal iktidarın demokrasi anlayışı ise, son olarak Tekel işçilerinin eylemlerinde uyguladığı baskı ve şiddet politikaları ile gerçek yüzünü göstermiştir.

Siyasi iktidarın dışında kalan tüm örgütlü yapıların olduğu gibi TMMOB'nin de uzlaşmadığı "siyasal iktidarın anayasa değişiklik paketi" TBMM gündeminden ivedilikle çekilmelidir.

TMMOB, öznesinde insanın olduğu, insanımızın insan gibi yaşamasını garanti altına alan, demokratik, eşitlikçi ve özgürlükçü bir yeni anayasa istemektedir.

TMMOB, 12 Eylül düzeni ile gerçekten hesaplaşmayan hiçbir anayasa değişikliği paketi ile uzlaşmayacaktır.

Mehmet Soğancı

TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı

DEFALARCA SÖYLEDİK, YİNE SÖYLEYECEĞİZ. BU, BİZİM MADEN EMEKÇİLERİNE VEFA BORCUMUZDUR.

TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Soğancı, Maden Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Torun, Maden Mühendisleri Odası Zonguldak Şube Başkanı Erdoğan Kaymakçı, Zonguldak Karadon'da meydana gelen ve 30 kişinin ölümüne neden olan grizu patlamasıyla ilgili olarak 21 Mayıs 2010 tarihinde Zonguldak'ta bir basın toplantısı düzenledi.

17 Mayıs 2010 Pazartesi günü Türkiye Taşkömürü Kurumu Karadon Müessese Müdürlüğü içinde bulunan "Karadon Yeni Kuyu"da -540 kotunda meydana gelen ve aralarında 2 maden mühendisinin de bulunduğu 30 maden emekçisinin hayatını kaybetmesine neden olan büyük bir facia yaşanmıştır. Ülke olarak acımız çok büyüktür. Bu kazada (!) hayatını kaybedenleri saygıyla anıyor, ailelerine, yakınlarına ve ülkemize baş sağlığı diliyoruz.

Kazayla ilgili olarak yapılan tespitler aşağıda maddeler halinde verilmektedir.

1. Kaza, Karadon Yeni Kuyu -540 kotundaki hazırlık galerisinde meydana gelmiştir.
2. Söz konusu galerinin sürülmesi (açılması), alt işveren (yüklenici firma) tarafından yürütülmektedir.
3. Üç vardiya çalışma yapılan iş yerinde kaza anında 30 kişi çalışmaktadır.
4. Kaza, 08.00-16.00 vardiyasında saat 13.27 civarında meydana gelmiştir.
5. Kaza, grizu (metan gazı + hava karışımı) patlaması nedeniyle oluşmuştur. Grizunun patlaması ile oluşan yüksek sıcaklık, karbon monoksit (CO) gazı ve darbe etkisi ölümlere neden olmuştur.
6. Galeriler delme-patlatma yöntemiyle (patlayıcı madde kullanılarak) gerçekleştirilmektedir.
7. Ana havalandırma emici yöntemle yapılmakta, bağlantı galerilerinin havalandırılması ise üfleyci pervanelerle gerçekleştirilmektedir.
8. Patlamadan önce çalışma ortamındaki grizunun yükseldiği tespit edilmiştir.

9. Ocakta çalışan işçiler genellikle çevre köylerden sağlanmakta, sendikasız ve düşük ücretlerle çalıştırılmaktadır.
10. Patlamanın şiddetiyle Karadon Yeni Kuyu'nun vinç sistemi tahrip olmuş ve kafes kullanılamaz duruma gelmiştir. Bu nedenle ilk kurtarma çalışmaları Gelik'te bulunan 75. Yıl Cumhuriyet Kuyusundan sürdürülmüş, aynı zamanda Karadon Yeni Kuyuda da çalışmalar "kurtarma vinci"yle devam ettirilmiştir.
11. Çalışan işçilerde gaz maskesinin bulunmadığı saptanmıştır.
12. Kurtarma çalışmalarında başlangıçta organizasyon karmaşası yaşanmış olmakla birlikte, TTK Tahliye Ekiplerindeki meslektaşlarımız ve işçilerin özveriyle çalıştıkları gözlenmiştir.
13. Gaz izleme sistemi bulunmasına rağmen bu sistemin erken uyarı sistemi ile desteklenmediği sürece işlevsel olamayacağı anlaşılmıştır.
14. Kurum ve ilgili Bakanlıklar tarafından yapılması gereken denetimlerin yeterli olmadığı gözlemlenmiştir.

Söz konusu ocakta bilirkişi incelemesi tamamlanmamış olup, kazanın nedenleri henüz netlik kazanmamıştır.

Madencilik sektörü, doğası gereği özellik arz eden ve bu nedenle bilgi, deneyim, uzmanlık ve sürekli denetim gerektiren dünyanın en zor ve riskli iş koludur. Maden kazaları incelendiğinde olayın; teknik, sosyal, ekonomik, eğitim, planlama ve denetim sorunları gibi pek çok nedeni olduğu görülmektedir.

Ülkemiz, iş kazalarında dünyada üçüncü, Avrupa'da birinci sırada yer almaktadır. Maden kazaları son yıllarda belirgin olarak artmaktadır. Odamız kayıtlarına göre, 2008 yılında 43 maden çalışanı iş kazası sonucu yaşamını yitirmişken, 2009 yılında bu sayı 92'ye çıkmıştır. 2010 yılında bu son kaza ile birlikte 66 kişi hayatını kaybetmiştir. Ancak bu sayının daha yüksek olduğu tahmin edilmekte ve hayatını kaybedenler içerisinde maden mühendisi meslektaşlarımız

da bulunmaktadır. Özellikle yeraltı kömür madenciliği, işçi sayısı başına düşen kaza ve ölüm sıralamasında bütün sektörlerin başında yer almaktadır. Bu nedenle, madencilik sektörü daha yakından izlenmeli, değerlendirilmeli ve kaza önleme çalışmalarına daha fazla ağırlık verilmelidir.

Özellikle 80'li yılların başından itibaren uygulamaya konulan özelleştirme, taşeronlaşma, rodövans vb gibi yanlış uygulamalar; kamu madenciliğini küçültmüş, kamu kurum ve kuruluşlarında uzun yıllar sonucu elde edilmiş olan madencilik bilgi ve deneyim birikimini dağıtmıştır. Yoğun birikim ve deneyime sahip olan kurum ve kuruluşlar yerine üretimin, teknik ve alt yapı olarak yetersiz, deneyim ve uzmanlaşmanın olmadığı kişi ve şirketlere bırakılması, buna ek olarak kamusal denetimin de yeterli ve etkin bir biçimde yapılamaması iş kazalarının artmasına neden olmaktadır. Yaşadığımız son olay bunu bize bir kez daha göstermiştir.

Taşkömürü Havzası, 2004 yılında Maden Kanunu Kapsamına alınarak yeni bir süreç başlamıştır. Bu süreçle birlikte Kurumun uzmanlaştığı hazırlık, üretim ve yıkama gibi "asli işleriyle" birlikte tüm hizmetlerin özel sektör marifetiyle yapılmasının ve bir anlamda Kurumun tasfiye edilecek duruma gelmesinin önu açılmıştır. O güne kadar uygulanamayan özelleştirme projeleri birer birer hayata geçirilmiş ve bu aşamada hazırlık işleri ihale yoluyla özel sektöre devredilmiştir. Ancak bugüne kadar yapılan uygulamalara bakıldığında tam bir başarısızlık yaşandığı apaçık ortaya çıkmıştır. Odamız, özünde ülkemizin ve emekçilerin yararına görmediği özelleştirme ve bunun bir uygulaması olan taşeronlaşma ile ilgili olarak defalarca uyarılarda bulunmuştur. Kurumun hazırlık ve üretim ekipleriyle iç içe yapılacak işlerde taşeron hizmeti alınmasının, iş güvenliği ve denetim açısından ciddi sorunlar yaratacağı kamuoyuyla paylaşmış ve sonuçta bugünlere gelinmiştir.

Halkın alın teri ile kurulan ve ülkemizin kalkınmasında önemli işlevler gören kamu kuruluşlarımızda özellikle son dönemde yönetici kademelerine yapılan atamalarda; bilgi, beceri ve liyakat aranmasından vazgeçilmiştir. Artık, atamalarda geçerli olan ölçüt, sadece "cemaatten olmak, kendileri gibi düşünmek ya da kendilerinden olmak"tır. Bu şekilde, yetersiz kişilerin uzmanlık gerektiren makamlara getirilmesinin önu açılmış, kurumlardaki yozlaşma hızlandırılmıştır. Her dönemde belirli ölçülerde yaşanan kadrolaşma, son dönemde "kuşatma" şekline dönüşmüş ve tüm işyerlerinde iş barışını ve iş güvenliğini tehdit eder hale gelmiştir.

Bu değerlendirmeler ışığında görüş ve önerilerimiz aşağıda sunulmuştur:

- Özelleştirmeler durdurulmalı, taşeronlaşma uygulamaları iptal edilmelidir.
- Ucuz işgücüne dayalı ve örgütlenmeyi engelleyen çalışma anlayışı terk edilmelidir.

- Ülkemizde; yüksek risk taşıyan, kuralsız ve denetimsiz çalışan, mühendislik bilim ve tekniğinden uzak, teknik elemanın gözetim ve denetimi olmaksızın, tamamen ilkel koşullarda çalışan pek çok maden işletmesi bulunmaktadır. Bu işletmelerde her an kaza olma olasılığı mevcuttur. Bu nedenlerle; Sektörün özelliği göz önüne alınarak kapsamlı bir risk haritasının ilgili Bakanlıklarca hazırlanması ve denetimlerin buna göre yapılması gerekmektedir.
- Teknik nezaretçi ve iş güvenliğinden sorumlu olan mühendis ücretini, denetlemek durumunda olduğu işyeri sahibinden almakta olup bu durum mühendisin işletme ile ilgili kararlarında özgür davranmasını engellemektedir. Bu açıdan, teknik nezaretçinin ve iş güvenliğinden sorumlu mühendisin özgürce karar verebilmesi ve görevini layıkıyla yerine getirebilmesi amacıyla, ücretini oluşturulacak bir fondan alması için gerekli yasal düzenlemeler acilen yapılmalıdır.
- Kazaların önlenmesi için bilimsel ve teknik yatırımların yanı sıra, örgütlenmenin ve sendikalaşmanın önündeki engellerin kaldırılması, çalışma yaşamı ile birlikte çalışanların sosyal ve ekonomik yaşamlarının da iyileştirilmesi zorunludur.
- İşçi sağlığı ve iş güvenliği yatırımları teşvik edilerek desteklenmelidir.
- İş güvenliği denetiminden birinci derecede sorumlu olan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, yaşanan iş kazalarının önlenmesi için görevlerini tam olarak yerine getirmelidir. Yasal mevzuatlarda yapılacak düzenlemelerle denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekirken, çıkarılan yönetmelikte denetimin özelleştirildiği ve ticarileştirildiği, iş güvenliği mühendislerinin görev, yetki ve sorumluluklarının net olarak tanımlanmadığı, meslek odalarının görüşlerinin dikkate alınmadığı görülmektedir.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından çıkarılan İş Kanunu ve ilgili yönetmelikleri, madencilik sektöründe etkin denetlemenin yapılabilmesi bakımından yetersizdir ve ciddi sakıncalar içermektedir. Söz konusu mevzuat, yeniden gözden geçirilerek madencilik sektörünün özellik arz eden sorunları da göz önüne alınarak yeniden düzenlenmelidir.
- Kaza sonrası organizasyon ve koordinasyonun, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bünyesinde kurulacak bir birim tarafından yürütülmesi, buna ilişkin planlamaların bu birim tarafından geliştirilerek kaza sonrası yaşanan belirsizliklerin giderilmesi büyük önem arz etmektedir.
- Kazaların oluşmasına neden olan etkenlerin; ilgili kurum ve kuruluşların koordinasyonu ile birlikte en kısa zamanda masaya yatırılması ve çözümlenebilmesi için acil olarak bir eylem planı hazırlanması gerekmektedir. Ulusal ölçekte oluşturulacak bu yapının; kazaların önlenmesi için gerekli risk haritalarını çıkarması, gerekli planlamaları ve eğitimleri koordine etmesi, ilgili yasa ve

yönetmelikleri tekrar gözden geçirerek sahanın ihtiyaçlarına uygun olarak yeniden düzenlemesi ve iş güvenliği kültürünün geliştirilmesi için çalışmalar yapması gerekmektedir.

- Tüm maden işletmelerinde maden üretimi, mutlaka yeterli sayıda maden mühendisi nezaretinde yapılmalıdır. İşyerinde her vardiyada daimi olarak maden mühendisi bulundurmaya işletmelere üretim izni verilmemelidir.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, denetim elemanı olarak yararlanacağı maden mühendisi kadrolarını çoğaltarak denetimlerini artırmalıdır.
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın madencilikten sorumlu birimi olan Maden İşleri Genel Müdürlüğü'ne, yasa ile "madencilik faaliyetlerinin iş güvenliği ve işçi sağlığı ilkelerine uygun yürütülmesini takip etme" görevi de verilmiştir. Bu kuruluş, madencilik sektörünün ihtiyaçlarına yönelik olarak yeniden yapılandırılarak, iş güvenliği ile ilgili denetim birimini oluşturmalı, personel kadrosu gerek nicelik gerekse nitelik bakımından geliştirilmelidir.
- Maden Mühendisleri Odası'nın görevi ve yasal hakkı olan mesleki denetimin engellenerek üye denetimini yeterince yapamaması da sorunların çözümünü zorlaştırmaktadır. Bu çerçevede gereken yasal düzenlemeler zaman geçirilmeden yapılmalıdır.
- Her işletmede risk değerlendirmesi yapılmalı, değerlendirme sonucunda çalışması uygun olmayan işletmeler kapatılmalıdır.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında bakıldığında, kaza sonrası Sayın Başbakanın "mesleğin kaderinde bu var" anlayışı, bilim ve teknolojiyi dışlayan mantığın açık bir yansımasıdır. Bilimsel veriler iş kazalarının % 98'inin önlenabilir kazalar olduğunu göstermektedir. Kazaların kader olmadığı, mühendislik bilim ve teknolojisinin uygulanmasıyla engellenebileceği bilinen bir gerçektir. Ülkemizde yaşanan ve siyasi iktidar tarafından yaratılan işsizlik ortamında insanların çaresizliğini kullanmak yerine, güvenli bir iş ve gelecek sağlayacak politikaların hayata geçirilmesi hükümetlerin asli görevidir. Sayın Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanının bir televizyon kanalına söylediği "Göreceksiniz. Bir yıl içinde iş kazaları sorununu çözeceğiz" anlamındaki sözlerinin takipçisi olacağımızı da vurgulamak isteriz.

Bundan önce olduğu gibi "gerekenler yapılacaktır" gerekçesinin arkasına sığınılmadan gerçek sorumlular belirlenmeli, maden mühendisleri, teknik nezaretçi ve bazı çalışanlar günah keçisi olarak seçilmemeli, olayın gerçek sorumluları vicdani ve hukuki gereklilikleri yerine getirmelidir.

Kazada yaşamını yitiren tüm maden emekçilerini bir kez daha saygıyla anıyor, yakınlarına ve ulusumuza başsağlığı diliyoruz.

Kamuoyuna saygıyla duyurulur.

**TMMOB MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI
YÖNETİM KURULU**

21 Mayıs 2010, Zonguldak

İSRAİL SALDIRISI İNSANLIK DIŞIDIR, KINIYORUZ.

İsrail'in Gazze'ye yardım götürme filoyu düzenlediği saldırıya ilişkin olarak, TMMOB Genel Sekreteri N. Hakan Genç 31 Mayıs 2010 tarihinde bir basın açıklaması yaptı.

Yıllardır devam eden ambargo altında yaşam mücadelesi veren Gazze halkına insani yardım götürmek amacıyla yola çıkan yardım filosuna İsrail tarafından yapılan saldırıyı TMMOB şiddetle kınamaktadır.

Bu saldırı, İsrail'in yıllardır Filistin halkına uyguladığı işgal ve katliamın boyutunu bir kez daha dünyaya göstermektedir.

Her türlü insani ihtiyaç maddesinin Gazze'ye girişini yasaklayan İsrail ambargosuna, Dünya devletleri gözlerini kapa-

mış, Filistin halkı adeta ölüme terk edilmiştir.

İsrail'i, onun Filistin halkına yaptığı katliamları destekleyen başta ABD ve tüm emperyalist güçleri ve bu saldırılara sessiz kalanları lanetliyoruz.

Dünya devletleri artık bu şiddete dur demeli, İsrail'in Filistin topraklarında Filistin halkına yönelik zulmüne son verilmelidir.

Filistin halkına yapılanlar unutulmayacaktır ve bu büyük trajedinin hesabı bir gün mutlaka sorulacaktır.

N. Hakan Genç
TMMOB Genel Sekreteri

DÜNYA, ÇEVRE GÜNÜNÜ BÜYÜK EKOLOJİK SORUNLARLA KARŞILIYOR.

TMMOB Genel Sekreteri N. Hakan Genç, 5 Haziran Dünya Çevre Günü dolayısıyla bir basın açıklaması yaptı.

1972 yılında Stockholm'de toplanan "Birleşmiş Milletler Çevre ve İnsan Konferansı"nda "temiz ve sağlıklı bir çevrede yaşamın temel bir insan hakkı olduğu" kararı alındı ve 5 Haziran "Dünya Çevre Günü" olarak kabul edildi.

Ne yazık ki insanlık, 5 Haziran Dünya Çevre Günü'nü büyük sorunlarla karşılıyor. Kar hırsının boyutları insanlığın geleceğini tehdit etmeye, dünyayı yok etmeye devam ediyor.

Dünyamız, ozon tabakasının delinmesi, küresel ısınma, çölleşme, su kaynaklarının kirlenmesi, ekolojik çeşitliliğin kaybolması, tarım arazilerinin yok olması, endüstriyel kirlilik sorunlarıyla karşı karşıya bulunuyor.

Uluslararası şirketlerin kar hırsı ve devletlerin geleceği düşünmeyen politikaları tehlikenin boyutlarını daha da artırıyor.

Meksika Körfezi'ndeki petrol platformunda yaşanan patlamayla başlayan petrol sızıntısının hala durdurulamamış olması tehlikenin boyutlarını bir kez daha gözler önüne seriyor.

Yaşam alanlarımızın yok olmaması için, gelecek nesillere yaşayabilecekleri bir dünya bırakabilmek için, bugün ekolojik bir krize dönüşen sorunlarının çözümünde bütüncül politikaların, hukuksal ve kurumsal düzenlemelerin geliştirilmesi ve uygulanması gereği açıktır.

TMMOB, çevre politikalarının doğru sanayi, tarım, enerji, ulaşım ve kentleşme politikalarıyla ele alınması zorunlu görmektedir.

N. Hakan Genç
TMMOB Genel Sekreteri

TMMOB

TÜRK MÜHENDİS VE MİMAR ODALARI BİRLİĞİ
İSTANBUL İL KOORDİNASYON KURULU

KENT SEMPOZYUMU II

20-21-22-23 MAYIS 2010

İTÜ TAŞKIŞLA SALON 109

istanbul

www.istanbulkentsempozyumu.org

YEREL YÖNETİMLER

ULUSAL YENİLENME ÇABALARI VE KENT BİLGİ SİSTEMLERİ

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK

Kocaeli Üniversitesi Harita Mühendisliği Bölümü

TÜBİTAK'ın "TÜRKİYE'NİN BİLİM ve TEKNOLOJİ POLİTİKASI" başlıklı bir belgesinde, "Teknoloji ve onun kaynağını oluşturan bilimin doğrudan bir üretici güç durumuna gelmiş olması çağımızın ayırt edici özelliğidir. Artık, üretimde yetkinlik, bilim ve teknolojiye yetkinlik olarak anlaşılmalıdır. Dolayısıyla da, bilim ve teknoloji, ekonomik büyüme ve toplumsal refah açısından, stratejik bir önem kazanmıştır. Ülkelerin 'bilim politikaları' da, bu değişime paralel olarak, 'bilim ve teknoloji politikaları' durumuna gelmiş ve bu politikalar, bütünüyle, ekonomiye ve toplumsal yaşama ilişkin kavramlarla örülmeye başlanmıştır," denilmektedir. Aynı belgenin bir başka yerinde, "Bilim ve teknolojiyi süratle ekonomik ve toplumsal yarar (pazarlanabilir yeni ürüne, yeni sisteme, yeni üretim yöntemlerine ve yeni toplumsal hizmetlere) dönüştürebilme becerisi, genel olarak, inovasyon (yenilik/yenile(n)me) becerisi olarak anılmaktadır. "Çağımızda bir ulus, bilim ve teknoloji alanında gösterdiği yetkinliği inovasyonda da gösterebiliyorsa, böylesi bütünsel bir beceriye sahipse, ancak o zaman, dünya pazarlarında rekabet üstünlüğü sağlayabilmekte, küresel süreçlerde söz ve karar sahibi olabilmektedir," vurgusu yapılmaktadır.

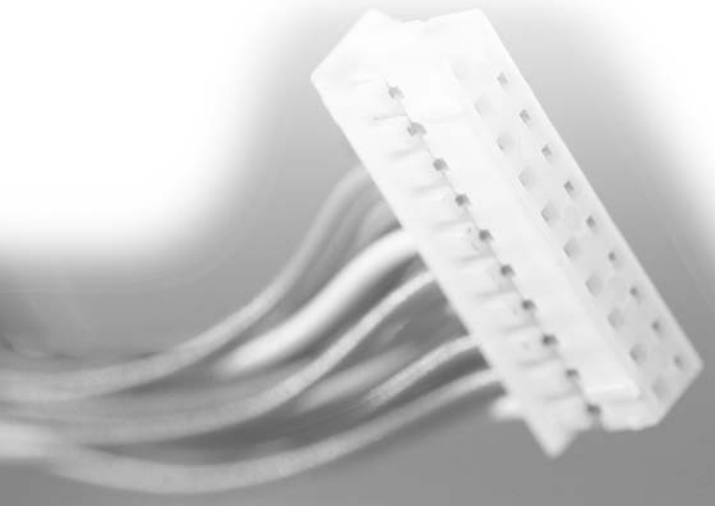
Bu pencereden bakıldığında, ülkemiz bu sürecin neresindedir? Toplumun bütün hücrelerine ulaşan bir yenilenme-

den söz edilebilir mi? Böyle bir yenilenme yalnızca merkezi kararlarla gerçekleştirilebilir mi? Nasıl, nereden başlamalı ve neyi erekmeliyiz?

Birçok soru, üzerinde düşünmeyi, daha da ötesi, derinleşmeyi beklemektedir. Yüzeyle kalarak, kalmaya çalışarak, yüzeyle bakarak, yalnızca gözlerimizi suya sokarak derinliklerdeki zenginliği göremeyiz. Ama o zenginliğe ulaşmak için de dalmayı, onun tekniklerini bilmek gerekmektedir.

Ülkemiz, uzun yılların birikimleri sonucu, şişe ağzında birikmiş, ikide birde ayağına takılan sorunlarla yüz yüze gelmekte, ama yüzleşmemektedir. Yüzleşebilse, ya bu sorunları aşma kararı verecek, ya da bu sorunlarla, daha da kötüsü onlara eklenecek başkalarıyla yaşamayı bir toplumsal alışkanlığa dönüştürecektir. Bu sorunları aşmak ise, öyle görünüyorsa ki, eski yöntemlerle ve yaklaşımlarla olanaklı değildir. Her şeyden önce olaylara yaklaşımın, onların kavranışının, temel olanla göreceli olanın ayırmsanabilmesinin sağlanması gerekmektedir. Bu ise, bizde kabaca "kafanın değişmesi" olarak nitelenen, ama aslında kafanın değil de onun içinin değiştirilmesi anlamında bir düşünsel değişimi zorunlu kılmaktadır. Bart Kosko, "Değişmeden öğrenemeyiz ve öğrenmeden değişemeyiz," diyor. Bu öncel koşul sağlanmadan, eski yaklaşımlarla bir ulusal yenilenmeye soyunmak, sonucu baştan belli güreşe çıkmakla eş anlamıdır. Hoş bir niteleme var: "Akıllı insan aklını iyi kullanabilen; daha akıllı insan ise, aklına başka akıllar katabilendir." Aklımıza başka akıllar katmaya çalışarak, bu sürecin zorunlu kıldığı dönüşümlere başlamalıyız...

Bu yaklaşım sürdürülürse, belirtilmesi gereken şudur: Gelişmelerin hızına, boyutlarına, kapsamına bakıldığında, kendi ulusal fotoğrafımızla yan yana getirip bir değerlendirme yapıldığında, sorunların yığılması gözümüzü korkutabilir. Ancak, dışımızda gelişip bizi kuşatan değişim zorunluluğunu, gözlerimizi kapatarak yok edemeyiz. Burnumuzun dibine dayanmış olan değişimi ertelememiz için yaratacağımız her gerekçe, olsa olsa bu kuşatmayı güçlendirecektir. Oysa kuşatmanın kaldırılıp, kapıların açılıp, dışımızdaki yeni iklimin parçası olmak gerekmektedir. Bunu söylerken,

olayı küreselleşmeye indirmediğimi vurgulamalıyım.

Çünkü Aykut GÖKER'in haklı olarak vurguladığı gibi, "Enformasyon toplumuna ilişkin çözümlerlerde bir noktada yanılıya düşmemek gerekir: Sanılmamalıdır ki, enformasyon teknolojisindeki (ve buna paralel olarak telekomünikasyon, bilgisayar ve ağ teknolojilerindeki) muazzam gelişme, enformasyona erişimi kolaylaştırdığı gibi, her tür 'bilgi'ye erişimi de kolaylaştırmaktadır. Kolaylaşan, en fazla 'codified knowledge' yani 'kodlanmış/açık bilgi'ye erişimdir. Ama 'tacit knowledge', yani 'zımnî/örtük bilgi'ye erişim, eskisinden çok daha zor hâle gelmiştir." Sürdürüyor uyarısını sayın GÖKER, "Kendi bakış açımdan önemli olan nokta, tarihin, tanıdığı olduğumuz bu evresinde, sanayi toplumlarının evrimde olduğu bu yeni toplum yapısının egemen olacağı bir dünyada da, pazarlardaki rekabet üstünlüğünün, bilgisayarların taşımadığı örtük bilgiye egemen uluslara ait olacağını iyi kavramamızdır."

Bu uyarı, uluslararası arenada ortaya çıkan iklimi gözetirken, elimizde şemsiyemizi unutmamak gerektiği konusunda bir uyarı olarak algılanmalıdır.

Bilgi teknolojilerini kendi koşullarımızı değiştirmek için kullanacağız, ama bunu yaparken de çıkış noktası olarak kendi fotoğrafımızı göz ardı etmeyeceğiz. Bu amaca ulaşmak için geçmişin eleştirel bir değerlendirmesini yapmak gerekmektedir. Eskiden de söylenen, ama yapılmayanlar, yapılmamanın nedenleri, şimdi yapılması gerekenler nelerdir? Beş Yıllık Kalkınma Planları, ülkemizde strateji yapılması anlamındaki en önemli belgelerin başında gelir. Bu planlarda birçok hedefler konulmaktadır. Bunlar önemli ve çoğu da anlamlı önermelerdir. Ama şimdiye kadar yapılan sayısız önerme eski planların pozları arasında kalmadı mı? Hangi plan döneminin sonunda, parlamento tarafından "yapılanlar-yapılmayanlar" değerlendirmesi yapıldı?

Örneğin bugün yürürlükte olan 9. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın değişik pozlarında, "bilgi toplumuna dönüşme", "bilgi teknolojileri", "Ar-Ge", "e-Devlet", "yenilikçilik" kavramlarından, bunlara ilişkin sorunlardan ve ereklenen çözümlerden söz edilmektedir. Planda, "Yenilikçilik, rekabetçi ekonomik yapının en önemli unsurlarından biridir ve yeniliklerin büyük kısmı bilgi ve teknoloji üreten Ar-Ge faaliyetlerinden kaynaklanmaktadır. Ülkemizde Ar-Ge altyapısı büyük oranda üniversiteler ve kamu araştırma kurumlarında yer almakta ve araştırma faaliyetlerinin çoğunluğu buralarda gerçekleştirilmektedir. Ar-Ge faaliyetlerini gerçekleştiren, bu faaliyetlere destek sağlayan ve bu faaliyetlerin sonucunda ortaya çıkan bilgi ve teknolojiyi kullanan kurumlar arasında güçlü bir bağ kurulamamış olması nedeniyle, Ar-Ge faaliyetlerinin sonuçları uygulamaya geçirilememekte ya da yapılan araştırmalar genellikle sanayinin ihtiyaç ve talebinden uzak olmaktadır. Ar-Ge harcamalarının GSYİH

içindeki payı 2002 yılı itibarıyla yüzde 0,67 olup, bilim ve teknoloji alanında gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında oldukça düşük olduğu görülmektedir," denilerek bu oranın % 2'lere yükseltilmesi gereği vurgulanmaktadır.

Ulusal Yenilik Sistemi kurulmasına yönelik çalışmaların yaşamın tüm alanlarında yankı bulması, toplumumuzun bütün kurumlarıyla ve % 60'ı "genç" tanımına giren insan kaynaklarıyla bu sürece hazırlanması gerekmektedir. Bu anlamda da "beklemek" yerine, sorumluluk duyarak yaşanması gereken toplumsal değişimin etkin aktörleri olmak gerekmektedir. Yapılması gerekenler bir "modaya uyma" psikolojisiyle değil, "inanılmış değişim" zorunluluğuyla yapılmalıdır. Değişim, "Güncel bir görev" yaklaşımıyla ele alınacak bir olgu değil, geleceğimizi bugünden kazanmanın "stratejik adımı" olarak kavranmalıdır.

Toplumsal düzlemde bakıldığında, hem merkezi kurumların, hem de onun dışındaki kurumların ulusal yenilenmenin parçalarına dönüşmeleri beklenmelidir. Bu bağlamda yerel yönetimleri özel bir yere koymak gerekmektedir. Vurgulamak gerekir ki, belediyeler, değişim konusuna duyarlı olan, olması gereken, yapılarında dinamizm ögesini yaşatmak zorunda olan kurumlardır. Bu nedenle de, uluslararası alanda ve ulusal ölçekte oluşan, oluşacak olan iklimden öncelikle etkilenmektedirler.

Öte yandan, günümüzde sayısı 2941 olan belediyeler, yeni bir eşikte bulunmaktadır. Bu eşik, onların artık eski anlayışlarıyla daha ileriye gidemeyecekleri bir eşiktir. Yeni bir yapılanma, yeni hizmet anlayışı, hemşerileriyle yeni bir düzlemde kenetlenme, mekansal kaynakların yeniden planlanması, kurumsal kaynakların yeni anlayışlarla yönetilişi gibi zorunluluklar kapıya dayanmış durumdadır. Ayrıca ül-

kenin yönetim yapılanması içinde daha fazla yetkinin yerel yönetimlere geçirilmesi gibi bir tartışma da öteden beri sürmektedir. Türkiye’de devlet yapılanmasının temelden gözden geçirilmesi ve bu yapılırken de yerel yönetimlerin yetki ve kaynaklar açısından güçlendirilmesi zorunluluğu önümüzde durmaktadır.

Yerel yönetimler, başta da belediyeler, hem “hizmet” anlayışları açısından, hem de “demokrasinin okulu” olmaları açısından yeniden yapılanmak zorundadırlar. Demokrasi boyutunda daha katılımcı bir toplumun “güvencesi” olmaya doğru giden belediyeler, hizmet boyutunda bilgi teknolojilerinin sağladığı açılımlarla daha çağdaş çözümlere yönelmektedirler. Yönelmek zorundadırlar. Bu süreçte, belediyelerin hem iç işleyişine, hem de dış faaliyetlerine yönelik çözümler üretilmektedir. Bir yandan belediyelerin çağdaş biçimde yönetilmesine yönelik karar destek sistemleri kurulurken, öte yandan mekansal bilgilerin öneminin daha doğru kavrandığı bir süreç yaşanmaktadır. Bu kavrayış, ayrıca da bir zorunluluktur. Çünkü belediyelerin faaliyetlerinde kullandıkları verilerin % 80’i mekanla ilintilidir. Bu nedenlerle yeni yapılanmada bilim ve teknoloji alanında, bilgi teknolojileri ve iletişim alanında ortaya çıkan yeni olanakların temel oluşturması gerekmektedir.

Günümüzde belediyelerde kurumsal dönüşümün dinamo-su durumunda olan sistemler, kent bilgi sistemleridir... Kent bilgi sistemleri, bir belediye sınırları içinde tüm mekansal objelere ve hemşerilere ilişkin mekansal (coğrafi, konuma ilişkin) ve sözel verilerin evrensel standartlardaki bir veri tabanında yapılandırılarak yöneticilere her türlü kararlarında destek altyapısı sunan sistemlerdir. Yanı sıra tüm belediye faaliyetlerinin bilgi teknolojilerine dayalı olarak yapılmasını, internete açılımların sağlanarak belediyeyle çok yönlü iletişimin kurulmasını olanaklı kılan sistemlerdir. Belediyeler, kent bilgi sistemlerinin sağladığı altyapıyla e-belediye olma, giderek m-iş (mobil-iş) yapma olanağını yakalamaktadırlar.

Önem böyle konulabilirken, sorun konunun kavranışında-dır. Kent bilgi sistemlerini bir bilgisayar ya da yazılım alımına indirgememek gerekmektedir. Bu sistemler, dar “otomasyon” olgusunu da içeren, ama onu aşan metodolojilerdir. Konunun e-Europe+, e-Türkiye ve e-Devlet, bilgi toplumu süreçleri içinde ele alınması ve kavranması başarı için neredeyse önkoşul durumundadır. Çünkü bir olgu, içinde yeşerdiği iklimden soyutlanarak ele alınırsa, onu büyütme-klanaklı olmaz... Bu nedenle kent bilgi sistemleri de, e-Türkiye’nin oluşması sürecinde önemli bir aşama olarak ele alınmak ve böyle kavranmak zorundadır.

e-Türkiye Projesi, en üst düzey inovasyon projesi olarak kurgulanınca, e-belediye ve onun temelini oluşturan kent bilgi sistemleri de yerel düzeydeki inovasyonun odak noktasına konulmak zorundadırlar. Ülkemiz gibi büyük bir ülkede tek yönlü, merkezden yerele yönelen yenilenme tasarımlarının başarılı olması kolay değildir, pek olası da değildir. Hele hele yerelleşmenin giderek önem kazandığı günümüz koşullarında yenilenmenin ikinci yönünü, yerel ayağını edilgen konumda tutmamak, etkin olarak tasarlamak gerekmektedir.

Mekansal verilerin öneminin dünya genelinde yeniden kavrandığı bir süreç yaşanmaktadır. Mekanda (coğrafyada) bir yer tutan, yani konumu olan objelere ilişkin mekansal (konumsal) verilerin ve bunları nitelemeye, tanımlamaya yarayan temel verilerin bilgi teknolojilerinde işlenebilir ve değerlendirilebilir biçime dönüştürülmeleri yalnızca Türkiye için değil, tüm ülkeler için önem kazanmıştır. Devletin bilgi teknolojilerine yönelik yeniden yapılandırılmasında, mekansal temel verileri oluşturan ve işleyen kurumların yeniden yapılandırılmasına özel bir önem verilmektedir.

Bir örnek oluşturması için Almanya örneğine bakmak yararlı olur. Almanya'da bilişim ve iletişim sektöründe 800.000 kişi çalışmaktadır. Almanya'da okulların tümü 2001 yılında internete bağlanmış durumdadır. Almanya, 2003 yılında 60.000 öğrenciyi IT sektörüne yönelik eğitmek üzere, üniversitelerinde gerekli altyapıyı kurmuş durumdadır. Eylül 2000'de başlatılan bir proje ile, işsizlere "Internet Belgesi" vermek üzere bir süreç başlatılmış ve bundan bugüne kadar 100.000'in üzerinde kişi yararlanmıştır. 2001 yılında, bilgi toplumu yolunda yapılacak modernizasyonlar için yasal tüm altlıklar yürürlüğe konulmuştur. Almanya'da 1200 adet kamusal faaliyetin elektronik ortamda görülmesi için konulan hedef 2005 yılıdır. O zamandan bu yana 1200 faaliyetin gereği, bir kamu görevlisiyle yüzyüze gelmeden yeri getirilmektedir. Bu çabalar, Almanya'da gelişmenin, istihdamın, açıklığın, bürokrasinin azaltılması, hizmetlerde hız için bir güvence olarak görülmektedir.

Öte yandan Almanya e-Government Projesi kapsamında devletin modernizasyonu konusunda, "Bilgi Toplumunun Çağdaş Yönetimi"ni oluşturma yolunda İçişleri Bakanlığı tarafından ele alınan alanlardan biri "mekansal temel veriler"dir. Almanya'da 22 ana başlık altında toplanan faaliyet merkezlerinden birisini, "Mekansal Veri Merkezi" oluşturmaktadır. Bu merkez için, İçişleri Bakanlığı'nın 2002 tarihli "Çağdaş Devlet-Çağdaş Yönetim" başlıklı raporunda şunlar yer alıyor:

"Mekansal bilgiler, bir ülkenin toprak varlığının nitelenmesine yönelik yerel ve mekan ilintili verilerdir. Çağdaş bir bilgi ve iletişim toplumu, böylesi verileri çok çeşitli alanlarda kullanır. Sayısal mekansal bilgilerin kullanım alanının genişli-

ği, ulaşım güvenliğinden ve trafiğin yönlendirilmesinden, mobil telefonlara, mekan planlamaya, çevre sorunlarının çözümüne ve mekansal kriminal analizlere kadar uzanır. Leipzig'deki Kartoğrafya ve Jeodezi Genel Müdürlüğü'nün Mekansal Veriler Merkezi'nde, veriler yönetilir, değerlendirilir ve güncellenir. Bu veriler on-line olarak kullanıma sunulmaktadır. Merkezi bir mekansal veri portalı, kullanıcılara, tüm Almanya genelindeki taşınmazlara ilişkin her zaman güncel ve bütüncül bir bakış sunmakta, kullanılabilirlik, kalite ve yararlanma olanakları konusunda bilgilendirmekte ve kapsamlı bir kullanıcı servisi faaliyet göstermektedir. Aylık 3.000 erişim, mekansal veri merkezinin bu yeni servisinin yoğun biçimde kullanıldığını göstermektedir. Verileri gelecekte internet üzerinden kullanıma sunabilmek için, bugün bir prototip denenmektedir. Bunun geliştirilmesiyle on-line bir işletim oluşturulmuş olacaktır. Bu, şimdiye kadar kataloglarla ya da sözlü olarak kullanıcılara sunulan hizmetlerin neden olduğu yüksek masraflarda ciddi bir azalmayı da sağlayacaktır."

Ülkemizde de e-Türkiye tartışmaları arasında mekansal temel verilere gereken önem verilmesi gerekmektedir. Bu alanda yapılacak yeni düzenlemelerde, bu verilerin mekansal ilgili birçok faaliyetin altlığını oluşturduğu göz önünde tutulmalı, yanı sıra bu veriler toplumsal yönleri açısından da ele alınmalıdır. Mekansal temel verilerin en önemlisi olan taşınmazlarla ilgili mülkiyet ve parsellerin geometrik verileri, mekansal bilgi sistemlerinin temelini oluşturmaktadırlar. Özellikle parsel geometrilerini belirleyen veriler sayısal formda, tüzel olarak geçerli, güncel, tek bir koordinat sisteminde tanımlanmış biçimde var olmadıkları sürece kent bilgi sistemleri kurulumundan söz edilemez. Eğer bu özelliklere sahip olmayan verilerle kent bilgi sistemleri kurulmaya kalkılırsa (ki şimdiye kadar yaşananların çok büyük bölümü böyledir), bu akçal kaynakların sokağa saçılması anlamına gelecektir.

Ülkemizde 18.000 dolayında mahalle ve 35.000 dolayında-

ki köy bazında saptanan mekansal temel veriler, diğer mekansal verileriyle ilintilendirilebilir olmalıydılar. Öte yandan bu veriler nüfusumuzun yarısını doğrudan ilgilendirmektedirler. Parseller, üzerindeki paydaş sayılarıyla, üzerlerine kurulan yapılarla, üzerlerinde yapılan tarımla, üzerlerindeki işgallerle birlikte düşünüldüğünde taşınmaz envanterinin sağlıklı tutulmasının toplumun çok önemli bir kesimini ilgilendirdiği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle olayın toplumsal yönü açısından da bu alanda bir düzeltme ve yenilenmeye gerek vardır.

Bu kapsamda bir düzeltimin teknolojisi, bilgi teknolojileri; metodolojisi, mekansal bilgi sistemleri; yerel yönetimlerdeki izdüşümü, kent bilgi sistemleridir.

Bu temelde gerçekleştirilecek düzeltimin dayanacağı teknolojiler konusunda dışa bağımlılık, bu aşamada aşılması kolay olmayan bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. “Teknoloji geliştirme amaçlı girişimciliğin özendirilmesi ve yenilikçi düşüncelerin yaşama geçirilmesi,” uğraşlarından asla vazgeçmemek gerekir. Ancak bazı gerçekleri de görmek gerekir. 26.06.2000 tarihli Finansal Forum Gazetesinde yayımlanan ve Jeffry Sachs tarafından çizilen “Yeni Dünya Teknoloji Haritası”nda Türkiye, “teknolojik olarak dışlanan” ülkeler arasında yer almaktadır. Bu dışlanmayı aşmak için de başka stratejilerin yapılması zorunluluğu vardır. Öte yandan resmi verilere göre, “Türkiye, bilimsel proje çöplüğü...” durumundadır. Projeler kabul edilmekte, paralar ödenmekte, ama bunların yapım süreci ve sonuçları yeterince izlenmemektedir. Geçmiş yıllarda “Türkiye'nin bilimsel yarışta neden geç kaldığını?” araştıran DPT, “Türkiye'nin tamamlanmayan proje cenneti,” olduğunu ortaya koymuştur. O zaman bilimsel-teknoloji alanında yeni bir süreç için, “Ulusal Yenilikçilik (İnovasyon) Sistemi”nin siyasal iradeler üzerinde benimsenmesi gerekmektedir.

“Ulusal yenilik sistemi içinde yer alacak olan kurumların ve kuruluşların görev ve faaliyetleri bakımından yeniden yapılandırılmaları, kurumlar arası işbirliğinin artırılması, yapıların etkinleştirilmesi, bu amaçlarla gerekli yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılması,” hedefleri yaşama geçirilmelidir. Bilim ve teknoloji alanındaki politika, program ve projelerin yürütücü kurumlardan bağımsız olarak izlenmesi ve değerlendirilmesi yönünde düzenlemeler yapılması zorunludur.

Yenilikçi bir Türkiye yapılanması, bilgi teknolojilerinden yoğun biçimde yararlanmayı gerektirmektedir. 9. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, “Bilgi Teknolojileri Hizmetleri” başlığı altında, “Ülkemizde bilgi teknolojileri pazarının büyüklüğü 3 milyar dolar civarındadır. Pazarın büyük kısmını donanım oluşturmakta, yazılım ve hizmetlerin bilgi teknolojileri pazarındaki payı yüzde 30 civarında kalmaktadır.

213. Bilgi teknolojileri sektöründe yazılım ve hizmetler ala-

nında çok sayıda firma faaliyet göstermekle birlikte, ölçek, yetkinlik, deneyim ve finansal güç açısından sorunlar yaşanmaktadır. Sektördeki en büyük 20 firmanın yaş ortalaması 13'tür. Pazarın darlığı ve dikey pazarlardaki sınırlı gelişim, deneyim ve teknik uzmanlık geliştirilmesini güçleştirmekte, dış pazarlara açılımın yetersiz oluşu ve iç pazarda fiyata dayalı rekabet büyümeyi güçleştirmektedir,” denilmektedir. Evet ulusal yazılım alanının geliştirilmesi, desteklenmesi gerekmektedir.

Çünkü ülkemiz, teknolojinin tersine, yazılım konusunda dışa bağımlı olmak zorunda değildir. Kendi insan kaynakları ile “evrensel standartlarda, ama Türkiyeli” yazılımlar üretebilir. Tam kapasite hiçbir zaman kullanılmayan yabancı yazılımlar yerine, yerli yazılımlarla, kurumsal yenilenmenin altyapıları kurulabilir. Bu anlamda kent bilgi sistemleri alanı çok yeni bir alan olarak önümüzde durmaktadır. Bu alanda yerli yazılımların sayısı çok sınırlıdır. Bu nedenle belediyelere yönelik yapılacak çok iş vardır. Ancak bu alanda ortaya konulacak ürünlerin “inovasyon” felsefesini, bunun uluslararası ve ulusal koşullarını kavramış, ülkenin bu alandaki yönelişleriyle bütünleşen yaklaşımlarla üretilmesi gerekmektedir.

Yeni bir çağın birinci onluk dilimi tamamlanmak üzeredir. Bu eşikte, ülkemizde yaşamın birçok alanında olduğu gibi, yerel yönetimler alanında da değişim ve yenilenme zorunluluğuyla karşı karşıya bulunmaktayız. Çünkü klasik yerel yönetim anlayışı, artık yeni yüzyılın beklentilerini karşılayamamaktadır. Gelişmeler karşısında sınırlı ve kısıtlı kalmaktadır. Ülkemizde, tüm kurumlar gibi belediyelerin de çağdaş standartlara kavuşmaları gerekmektedir.

Ülkemizde belediyeler, birçok yönden (işleyiş, yerel siyasalar, katılımcılık, açıklık, projeler, kent kimliklerini oluşturma vb) köktenci dönüşüm zorunluluğuyla karşı karşıyadırlar. Ufak-tefek değişikliklerle uluslararası yeni iklimde yer almak olası görünmemektedir. Çünkü bugün öyle bir noktadayız ki, belediyelerde yapılacak küçük revizyonlar ve düzeltimler bu süreci kucaklamaya yetmeyeceğe benzemektedir. Yerel yönetimlerin kurumsal, teknoloji altyapısı, insan kaynakları açısından yeni sürecin beklentilerini karşılayabilecek biçimde yeniden örgütlenmeleri gerekmektedir. Denilebilir ki, yeni bir yerel yönetim ve yöneticilik kültürü yaratmanın eşliğindeyiz.

Bu sürece hazırlanmada kent bilgi sistemlerini, ulusal çapta inovasyonun yerel ayakları olarak kavramak gerekmektedir. Bu anlamda da bazı sorunların (ulusal yazılımlar, standart, finansman, hukuksal temeller, insan kaynakları yetersizliği vb) tez elden giderilerek, bu sistemlerin doğru uygulanmaları yaygınlaştırılmalıdır.

KENTSEL RANGLAR ÜZERİNE 3 ÖYKÜ

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK

Kocaeli Üniversitesi Harita Mühendisliği Bölümü

SERMAYE BİRİKİMİNİN BİR ARACI OLARAK KENTSEL RANGLARIN YARATILMASI VE DAĞITILMASI DÜZENEKLERİ ÜZERİNE 3 ÖYKÜ¹

GİRİŞ

Bugün Dünya kenti İstanbul'da, yapılarına 1990'lar sonrası başlanan ve kat sayıları 24 ile 54 arasında, yükseklikleri ise 138 ile 270 metre arasında değişen 30 dolayında gökdelen vardır. İstanbul'a gökdelenlerin yapılması ve sayılarının sürekli artması kentin tarihi ve yaşamı açısından önemlidir.

Bu gökdelenlerin bir bölümü bitmiş, bir bölümü yasal olmayan biçimde bitmiştir. Bazılarının yapımı sürmektedir. Bazılarının ise yapımına başlanamamıştır.

Bu yapılardan 3 tanesinin öyküsü bu makalenin konusunu oluşturmaktadır: PARK OTEL, GÖKKAFES, İETT ARAZİSİ (DUBAI TOWERS)...

Neden bu 3 örneği seçtim?

Birincisi, kaba inşaatı bitmişken, fazla katları kesilerek yasal sınırına indirildi.

İkincisi, tüm tartışmalara ve yargı kararlarına karşın bitirildi.

Üçüncüsüne ise, yoğun bir mücadele sonucunda hiç başlanamadı.

Aşağıda bu 3 gökdelenin öykülerini bulacaksınız...

BİRİNCİ ÖYKÜ: PARK OTEL

Tarihsellik

Park Otel'in bulunduğu alan 19. yüzyılın sonlarında dönemin İtalya Büyükelçisi Baron Blanc tarafından, elçilik konutu olarak yaptırılmıştı. Büyükelçinin daha sonra tayini çıkınca, II. Abdülhamit ile görüşerek Osmanlı Devleti'ne sattı. II. Abdülhamit burayı Dışişleri Konutu olarak kullanmak üzere Dışişleri Bakanı Tefvik Paşa'ya verdi. Tefvik Paşa yurtdışına gönderilince, kendisinden sonraki Dışişleri Bakanı Rıfat Paşa'ya özgüldü. Dışişlerinin mutfağı olduğu çok önemli görüşmelerin ve ilişkilerin burada gerçekleştirildiği belirtilir. 1911 yılında çıkan yangında, önemli bir kısmı yandı.

I. Dünya Savaşı'nın bitiminin ardından İstanbul'a dönen Tefvik Paşa ailesi, konağın ayakta kalan kısmına yerleşti. Buranın otel olarak kullanılması fikrini ilk Tefvik Paşa'nın İsviçre asıllı karısı Elizabeth Tschumi ortaya attı. Tefvik Paşa'nın oğulları bu fikri benimsedi. Yapılan çalışmalardan sonra 1930 yılında Miramare Otel olarak faaliyete geçti. Kısa sürede çok popüler oldu. Dönemin ünlü otelleri Pera Palas ve Tokatlıyan'dan daha popüler duruma geldi. Otel işletemeyen Tefvik Paşa'nın çocukları, Aram Hir'e sattılar.

Park Otel 1979 yılında, İstanbul'un değişen otel konseptine uymadığı için sahibi Aram Hir tarafından kapatıldı.

Yapı Süreci

Park Otel'in bir gökdelen olarak ilk projelendirilmesi 1985

Park Otel

Gökkafe

Dubai Towers

yılına dayanmaktadır. Yapı ruhsatı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi eski Başkanı Bedrettin DALAN zamanında (1984-1989) verilmiştir. Yapımına, 23 katlı otel olarak 1989 yılında başlanmıştır. Yapı hızlıca yükselmiş ve 18 katının yapımı tamamlanmıştır.

Ama bu sırada yapılan 1989 yerel yönetim seçimlerinde Prof. Dr. Nurettin Sözen Büyükşehir Belediye Başkanlığına seçilmiştir. Nurettin Sözen yönetimi döneminde kente karşı işlenen suçlara yönelik hukuk savaşının önemli adımlarından birisi Park Otel olmuştur. "Kent silüetini ve tarihi yapısını bozduğunu," gerekçesiyle dava açılmıştır.

Bunun üzerine Turgut Özal'ın başbakanlığındaki hükümet, yapının sürmesi için İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin imar yetkisini elinden alarak bölgeyi turizm merkezi olarak duyurmuştur.

Bunun üzerine hukuk süreci çalışmaya başlamıştır. Hükümetin bu kararına karşın, mahkeme, 1994 yılında yapımı süren otele ilişkin yıkım kararı vermiştir. Hukuk yolları tamamlanınca da yapının 10 katı yıkılmış, yükseklik bugünkü duruma indirilmiştir.

Bu kazanımın anlamı nedir? Bu yıkım neden önemlidir?

Yaklaşık 3 bin yıllık tarihi boyunca yedi tepesi üzerine yükselen anıt eserleri ve bu eserlerin yarattığı kent silüetiyle ünlü İstanbul'un çehresi, 20 yıl önce gökdelenlerle değiştirilmeye başlanmıştır. "Kent görünümüne, tarihine ve altyapısına zarar verdiği," eleştirilerine uğrayan gökdelenlerle ilgili tartışma, Gümüşsuyu'nda yapımına girilen 23 katlı ve 87 metre yüksekliğindeki bu Park Otel'e başlamıştır. Kazanım ve yıkım bu nedenle önemliydi...

Bir Sivil Toplum Mücadelesi Örneği

Park Otel'e karşı yürütülen hukuk savaşlarında, mahalle ölçeğinde örgütlenen Ayaspaşa Derneği'ni de anmak gerekir... Bu dernek bugün de İnönü Stadyumu çevresinde artık yapımı tamamlanmak üzere olan tünel ve bağlantı yolları inşaatına ilişkin hukuksuzluk savıyla mücadelesini sürdürmektedir. Derneğin başkanı Prof. Zeynep Ahunbay, yaptığı açıklamada şöyle demektedir: "Yerel seçimler öncesi yapmaktan çok, göstermeyi tercih ettiği işlere yönelen belediyelerin şeffaflığı önceleyen ve kamusal katılıma

açık projelerle iş yapması ülkemizde gelenekselleşemeyen demokratik girişim modellerinden olarak hep bir kenarda tutulur. Katılımcılığı ve sivil toplumun müdahalesi adına çalışmalar yapan STK'larımız da demokrasi dışı bunca çabaya karşı dirençle durmaya çalışır. Bunlardan biri de "Kente Karşı İşlenmiş Bir Suç: Park Otel" rezaletinin 11 katını kestiren ve bir sivil toplum başarısı olarak tarihteki yerini başarıyla alan Ayaspaşa Derneği'dir...

Yeni Gelişmeler

Bu gelişmelere, yargı kararlarına ve yıkım olayına bakınca, sanılır ki, süreç tamamlanmıştır. Oysa gelişmeler durmaz... 2005 yılında yapının enkazı Global Holding tarafından satın alınmıştır. Global Yatırım Holding Yönetim Kurulu Başkanı, Mehmet Kutman; ortağı, dünyanın ikinci zengin adamı olduğu söylenen Warren Buffet'dir. İş dünyasının köstebeklerine göre ise, TÜPRAŞ'ın % 14'lük payına sahip olan İsraili Sami Ofer, bu alımın gizli ortaklarından birisidir.

Amerikan mimarlık şirketi Robert Stern Architects (RAMSA) yeni proje üzerinde çalışmıştır. İşin ilginç 1985 tarihli ilk projede yapı alanı 85.000 m² iken, bu yeni projede 106.000 m²'ye çıkarılmaktadır.

Ancak yaşanan deneyimlerden sonra tüm bu yeni tasarımların bir plan temelinde dayandırılması da hedeflenmektedir. AKP erki, Turizm Bakanlığı eliyle 2006 yılında Park Otel'in içinde bulunduğu alanı turizm bölgesi ilan etmiş ve Park Otel'in bulunduğu arsada turistik tesisin yanı sıra konut ve alışveriş merkezi yapılabilmesinin de önünü açmıştır. Bunun üzerine TMMOB Şehir Plancıları Odası (ŞPO), Kültür ve Turizm Bakanlığı aleyhine, 24 Nisan 2007 tarihinde, onaylı "Park Otel Turizm Merkezi 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı"nın iptali ve yürütmesinin durdurulması için dava açmıştır. Danıştay, 20 Mart 2008 tarihli kararında, ŞPO'nun, "Park Otel'e konut, ofis ve alışveriş merkezi yapmanın Turizmi Teşvik Kanunu'nun amaçlarına uygun olmadığı, binanın tarihi kent silüetine telafisi olanaksız zararlar vereceği, Park Otel'de kişiye özel ayrıcalıklı imar hakları verildiği ve kamu yararının göz ardı edildiği," gerekçeleriyle açtığı "planın iptali ve yürütmesinin durdurulması" davasına onay vermiştir. Karara göre, Global Yatırım Holding'in otelin yerine rezidans ve alışveriş merkezi yapma planları gerçekleştirilmeyecektir.

Aynı parseldeki plan değişikliği üzerine açılan davada da, Danıştay, 7.11.2008 günlü, E: 2007/5262 sayılı kararında, "1/5000 ölçekli nazım imar planı değişikliği"nin yürütmesini durdurmuştur. Kararda, "bodrum katlarda öngörülen otopark haricindeki kullanım alanlarının yoğunluk artışına yol açtığı, sosyal ve teknik altyapıya yük getirdiği, ulaşım

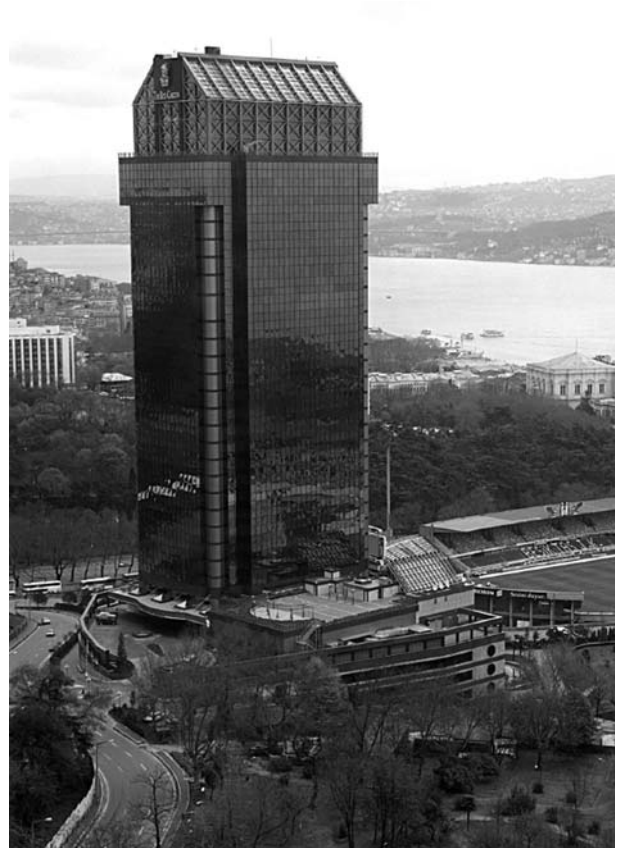
etütlerini etkilediği ve kentsel maliyetleri artırdığı," belirtilerek, "Planlama yapılırken 0.00 kotu altında bulunan bodrum katların emsal hesabına dahil olmayacağını kabul ederek anılan katların plan bütünlüğü içinde ele alınması suretiyle onaylanan bir planın, şehircilik ilkeleri ve planlama esaslarıyla bağdaşır bir yönü bulunmamaktadır," denilmiştir.

Ancak bugün yine de sormak gerekir: Park Otel alanıyla ilgili defterler tümünden kapanmış, süreç durmuş mudur acaba?

İKİNCİ ÖYKÜ: GÖKKAFES

İTÜ Taşkılla binası ile Dolmabahçe arasında bulunan ve Henri Prost'un hazırladığı İstanbul Nazım İmar Planında "II. Numaralı Park Alanı" olarak ayrılan vadiyi ve İstanbul silüetini onarılamaz bir şekilde tahrip eden ve kamuoyunda GÖKKAFES olarak anılan yapının olduğu alan, Pera Bağları olarak bilinmektedir.

Gökkafes ile ilgili girişim 26 yıl geriye gitmektedir. 4 Mayıs 1983'te, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)'na başvurarak "Dolmabahçe'de otel yapım izni" alan Süzer Grubu, aynı yıl İstanbul 1 No'lu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'ndan bölgedeki tarihi Taşkılla binasının boyunu

aşmamak kaydıyla, 24 metre ya da sekiz kat yüksekliğinde bir inşaat onayı almıştır. Ancak, yapı yoğunluğu, var olan imar planlarının tanıdığı sınırın çok üzerinde olunca bölge, Bakanlar Kurulu kararıyla 'turizm alanı' ilan edilmiştir. Bunun üzerine 1/5000 ve 1/1000 ölçekli imar planları değiştirilmiştir.

1984-89 yılları arasında İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı yapan Bedrettin DALAN döneminde projesinde değişiklik yapılan 'Gökkafes'in boyu 134 metreye, işyeri oranıysa % 20'den % 80'e çıkarılarak yoğunluk artırılmıştır. Ancak bir sorun vardır: Gökkafes'in yükseldiği arazi üzerine 2. Abdülhamit tarafından 14.02.1908'de "Senedi Hakani"yle, "güvenlik" gerekçesiyle inşaat yapılamaz," şerhi konulmuştur. Bu şerh Cumhuriyet döneminde de sürmüştür. Yapı yasağı şerhi, Süzer'in araziyi 1983'te satın aldığı zaman tapu kütüğünde varlığını sürdürmektedir. Şerh 1984'te Mustafa Süzer'in başvurusuyla, idari bir işlemle tapu kütüğünden terkin edilmiştir. Medeni Kanuna göre "İlgililerin yazılı rızaları olmadıkça, tapu memuru, tapu sicilindeki yanlışlığı ancak mahkeme kararıyla düzeltebilir." Burada ilgili, şerhi koyduran kişidir. O nedenle mahkeme kararı gereklidir.

Şerhin silindiği ise, Beyoğlu Belediyesi Hukuk İşleri Müdürü avukat Gönül Tüfekçi tarafından 1997 yılında fark edilmiştir. Bunun üzerine Belediye, "Şerhin 1984'te Süzer'in başvurusu üzerine Tapu Sicil Müdürlüğü'nce silindiğini, ancak tapu kayıtlarında mahkeme kararıyla bu tür bir işlem yapılabileceğini," belirterek, aynı yıl içinde dava açmıştır.

1989 yılında Büyükşehir Belediye Başkanı olan Prof. Dr. Nurettin Sözen, "inşaatı sınırları dışına taşıdığı," gerekçesiyle 'Gökkafes'i' mühürletir ve tarihi kentin silüetini bozduğu gerekçesiyle hukuk savaşı başlatır. Aynı yıl Beyoğlu Belediyesi de plan değişikliği yaparak, inşaat iznini 1983'te verilen 24.5 metre yüksekliğine indirir.

Bunun üzerine dönemin ANAP hükümeti, 'Gökkafes inşaatının sürebilmesi için turizm alanındaki imar yapma yetkisini SHP'li belediyeden alarak Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na bağlar. 1994'te göreve gelen Recep Tayyip Erdoğan da Gökkafes'in yıkımı için çaba harcar. (Gerçi bu tavrından Ankara'ya gidince vazgeçer!..) Ancak ANAP hükümeti, 'Gökkafes'in bulunduğu araziyi RP'li Beyoğlu'ndan alarak ANAP'lı belediyenin bulunduğu Şişli'ye katar.

Bu sürecin ardından Gökkafes hakkında yerel mahkeme, Yargıtay ve Danıştay arasında dolaşan 15 davaya konu olan bir hukuk savaşı başlar.

Parsel Ölçeğinde İlçe ve Belediye Sınır Değişikliği Nasıl Yapılır?

Şerhin tapu kütüğünden terkin davası Yargıtay aşamasındayken, dönemin Başbakanı Mesut Yılmaz'ın da direktifleriyle, Gökkafesin olduğu parsel Şişli ilçesi sınırları içine alınmıştır. Bu işlemde, daha sonra seçim dönemi İçişleri Bakanlığı yapacak İstanbul Valisi Kutlu Aktaş önemli rol oynamıştır. İstanbul Valisi Kutlu Aktaş imzalı "Toprak Üstü Uygulama Tutanağı", İl İdare Kurulu Müdürlüğü'nün 24.03.1998 tarihli ve 84-2894 sayılı yazısıyla uygun görülmüştür. Yazıda, "Şişli ve Beyoğlu ilçe sınırlarının tespiti ile ilgili 10.03.1998 tarihinde yapılan Toprak Üstü Uygulama Tutanağı'na göre Dolmabahçe Turizm A.Ş.'ne ait Gümüşsuyu 78 pafta, 755 ada, 12 parsel sayılı yerin Şişli ilçe hudutlarında kaldığı ve tespit edilen toprak üstü uygulamasına göre gereğinin yapılmasını rica ederim," denilmektedir.

Şişli Kaymakamlığı Yazı İşleri Müdürlüğü çıkışlı 26.03.1998 tarihli ve İl İdare Kurulu 10/V.547 sayılı yazı ile Şişli Belediyesi'nden yukarıda değinilen İstanbul Valiliği yazısı ve Toprak Üstü Uygulama Tutanağı'na göre gerekli işlemlerin yapılması istenmiştir. Şişli Kaymakamlığı'nın bu yazısı üzerine, Şişli Belediyesi tarafından "Gökkafes" inşaatına ait proje onayları yapılarak ruhsat verilmiştir.

Yapının ruhsat alabilmesini sağlamak için tüm imar, planlama ve hukuk ilkelerinin çiğnenmesi ile yetinilmediği, şirketin istemi üzerine ilçe sınırlarının bile değiştirildiği görülmektedir.

Süreci Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi büyük bir dikkatle izlemiştir. Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası da, sınır değişikliği ile ilgili bir rapor hazırlayarak yetkili kurumlar nezdinde girişimlerde bulunmuştur.

"Gökkafes" inşaatının bulunduğu alandaki sınır değişikliği işleminde toprak üstü uygulama komisyonunun 5 mühendis ve 3 teknikerden oluşan 8 kişilik komisyonunun

Beyoğlu Belediyesi temsilcileri dışındaki üyelerinin, eksik belgelere ve yetersiz değerlendirmelere dayanarak karar verdikleri; Beşiktaş ilçe sınırı da değiştirilmesine karşın, bu belediyeyle bir işbirliği yapılmadığı; bu yolla kamuoyunda yanlış kanıların ve haksız uygulamaların doğmasına yol açtıkları görülmektedir.

TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi'nin İstanbul Valiliği'ne göndermiş olduğu ve daha sonra Şişli Belediyesi Harita Müdürlüğü'ne aktarılan 21.05.1998 tarihli ve 98.06.0238 sayılı yazısı ve eki, "Gökkafes Parselinin Beyoğlu'ndan Şişli Belediyesi'ne Devri İşlemleri Hakkında Rapor"da çizilen sınırın, 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ve uygulama yönetmeliğinin öngördüğü belgelerin ışığında çizilen sınır olduğu, bu sınır tanımı ile "Gökkafes" olarak bilinen Dolmabahçe Turizm A.Ş.'ne ait Beyoğlu-Gümüşsuyu Mahallesi 78 pafta, 755 ada, 12 numaralı parselin Beyoğlu ilçesi (ve belediyesi) sınırları içinde kaldığı, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi'nce de saptanmıştır.

Bu arada yapı almış başını gitmiştir...

Hukuk Savaşları...

Savaşın bir yanı imar planlarıyla ilgilidir. Belirtildiği gibi, İstanbul için 1930'lu yıllarda ünlü şehir plancılarından Henri Prost'a yaptırılan Nâzım İmar Planı'nda, 'Gökkafes'in içinde bulunduğu bölge kentin II Numaralı Park Alanı olarak yer alırken; 1954 Beyoğlu Nâzım Planı'nda, 'korunması gereken yeşil alan'; 1977 uygulama imar planında da, 'yeşil alan' olarak yer almıştır.

Hukuk savaşlarının bu aşamadaki diğer ayağı ise, terkin edilen şerhin yeniden kütüğe işlenmesidir.

Bu işin arkasını bırakmayan ve arazi üzerinde hakları bulunan İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ), Büyükşehir Belediyesi ve Hazine'nin taraf olduğu davada, özetle, "yapı yasağı şerhinin hukuka aykırı biçimde silindiği, bu nedenle de yeniden tapu kütüğüne işlenmesi," istenmektedir. Şişli 1. Asliye Hukuk Hâkimliği'nin bu başvuruyu doğru bulan 24.06.2003 günlü ve 1085-978 no'lu kararı, Yargıtay 1. Hukuk Dairesi'nce 9 Mart 2004 tarihinde onaylanarak, Gökkafes'in yükseldiği arazi için "Buraya bina yapılamaz" şerhinin yeniden tapu kütüğüne işlenmesine karar verilmiştir. Böylece "yıkım" tartışması başlamıştır.

İlgili şirket, "Bina yerinde yapılmış olduğundan yapı yapılamaz şerhinin bir hükmü yoktur," anlamına gelen son derece anlamsız bir gerekçe ile karara itiraz etmiştir. Yargıtay 1. Hukuk Dairesi bu itirazı da 7610/8396 sayılı kararıyla reddederek, hukuksuzluk bir kez daha tescil edilmiştir. Ancak tüm bu kararlara karşın, yapı bugüne kadar yıkılamamıştır.

Park Otel örneğinde olduğu gibi, belediyenin 'Gökkafes'i yıkması gerektiğini belirten Prof. Dr. Nurettin Sözen, şunları söylemektedir: "Bunun için davalı tarafların başvurusu gerekmiyor, Yargıtay'ın bu kararı, yoklukla maluldür. Yani Yargıtay Gökkafes'i yok saymıştır. Bu kararın ardından yasa uygulayıcı kamu kurumları gerekeni yapmalıdır. Orada bir gökdelen yapılmış olmasının bir önemi yoktur, hukukun üstünlüğüne paha biçilmez. 'Gökkafes'in yapımında yasa dışılık sadece şerhin kaldırılmasında değildir; imar planlarına uymayan proje, projeye aykırı inşaat şeklinde de hukuksuzluk vardır. İmar Kanunu'nda belirtilmiştir, kanunsuz bir bina varsa mal sahibine süre verilerek yıkılması istenir. O yıkılmazsa belediye kendi yıkar."

Çabalardan bir sonuç alınamaması üzerine, 12.11.2004 Cuma günü 32 sivil toplum kuruluşu, Gökkafes önünde "Hukuka Saygı" eylemi yapmıştır.

Sonra ne mi olmuştur? Yapı bitmiştir... Elektriği, suyu bağlanmıştır... Bütün bürolarına yerleşilmiştir...

Hatta ve hatta, Enerji Piyasası Denetleme Kurulu (EPDK) bile burada irtibat bürosu kurmuştur... 04.05.2006 tarihli bilgiye göre, Devlet Denetleme Kurulu, EPDK'nın hesaplarını incelemeye alırken, Başbakanlık'ın kuruma yönelik 3'lü denetimi sonrası hazırlanan raporda da Gökkafes'te büro alımıyla devletin zarara uğratıldığı belirtilip soruşturma açılması istenmiştir. Başbakanlık tarafından gerçekleştirilen 3'lü denetim sonucunda hazırlanan raporda ise, EPDK yönetimi hakkında soruşturma açılması istenmektedir. Raporda, EPDK'nın "İstanbul Gökkafes"teki irtibat ofisi alımında devletin zarara uğratıldığı` öne sürülmektedir. Raporda, Eylül 2002'de irtibat ofisi olarak Gökkafes'te 13.1 trilyon liraya satın alınması için sözleşme imzalanan yer için, şu ana kadar 795.7 milyar lira ortak gider katılım payı ödendiği kaydedilmektedir. Böylece kurum kasasından her yıl katkı payı olarak ortalama 300 milyar liraya yakın para çıktığı belirtilmektedir. Aynı raporda, Balgat'taki BDDK'nın başkanlık binasına yıllık brüt 992.3 bin dolar kira ödenirken, Gökkafes'te alınan yere yıllık 300 milyara yakın katılım payı ödendiğine dikkat çekilerek, "Bu yer niçin ve neden özellikle Gökkafes'ten alındı ve neden bugüne kadar buradan yararlanılmadı? Burası başka kurum ve kuruluşlara neden kiraya verilmedi veya satılmadı? Neden Maliye'ye bedelsiz devredilmek istendi?" sorularına yanıt istenmektedir.

Ama süreç yine bitmemiştir...

14.04.2008 tarihli Cumhuriyet Gazetesinde konuyla ilgili haberin başlığı "Gökkafes Silueti Bozmuyor" Kararı" biçimindedir. Habere göre, "Eksik araştırma, inceleme ve bilirkişilerin yetersiz raporlarıyla hüküm kurulmasının doğru

olmadığı," gerekçesiyle dosyayı geri gönderen Yargıtay'ın, bu kararını yeniden değerlendiren, Gökkafe'sin yapıldığı araziye Osmanlı döneminde konulan "inşaat yapılamaz" şerhini görüşen Şişli 5. Asliye Hukuk Mahkemesi, şerhi ikinci kez kaldırmıştır. Mahkeme, "Gümüşsuyu'daki binanın İstanbul'un silüetini bozmadığına," da karar vermiştir.

Oysa Yargıtay bozma kararında, "Arazi üzerine gerek başlangıçta, gerekse sonradan kadastro uygulamasında konulan bu kısıtlamanın kamu düzeni amacını taşıdığı tartışılmamalıdır. Kayıtlara getirilen kısıtlama bir zaman süresiyle sınırlı tutulmadığından, konuluş amacı devam ettiği sürece kısıtlamanın da devam etmesi gerekir," denilmektedir.

Bu karar, İTÜ ve diğer hak sahiplerince yeniden temyiz edilmiştir.

Bu Öykünün Özeti

- Hakkında onlarca dava açılmıştır, uzun yıllar süren bir hukuk mücadelesi tarihine sahip olmuştur, olmayı sürdürmektedir.
- Var olan imar planlarına aykırı yapılaşmıştır.
- Siyasal süreçlerin kamu otoritesi tarafından nasıl güçlü olanın yanında kullanıldığını göstermiştir.
- Sermaye güçleriyle patronaj ilişkileri arasındaki bağlantının nasıl işlediği resmetmiştir.
- Önce yapılmak istenen projenin gerçekleştirilmesi için bir coğrafik mekâna gereksinme vardır... Sonra bu mekâna istenilen projeyi yapmak için bir mevzuat, yasalılık gerekmiştir.
- Gökkafe için yeşil alanın olduğu yere turizm merkezi ilan kararı çıkartılmıştır.
- Davalar açılmaya başlanmıştır.
- İlçe sınırları değiştirilmiştir.
- Yetmemiş, II. Abdülhamit döneminden kalma "inşaat yapılamaz" şerhi kaldırılmıştır.
- Şişli 5. Asliye Hukuk Mahkemesi, 1949 yılından sonra bölgenin kentsel kullanım kararlarının tamamen değiştiğini kaydederek, bölgenin kültür ve dinlenme odaklı faaliyetlerin merkezi olduğunu, bölgede askeri güvenlik nedeniyle yapı yapılmasını kısıtlayacak bir kamusal amaç kalmadığını belirterek, tapudaki "inşaat yapılamaz" şerhini kaldırma kararı almıştır.

Ve süreç kapanmamıştır, sürmektedir...

- Açılan onlarca dava, yönetsel karar, rapor aslında neyi işaret etmektedir? Sürece bütünü içinde bakıldığında, olağandışı bir durum olduğu görülecektir.
- Sürecin içinde "hukukun üstünlüğü", "hukuk devleti" kavramlarının ne kadar sık kullanıldığı, ama ilgili yöne-

timler tarafından nasıl da uygulanmadıkları görülecektir.

- Sahiplerinin inatla bir yasallaşma istemini nasıl sürdürdüklerine tanık olunacaktır.
- Yıkılacağına ilişkin umutların giderek azaldığı izlenecektir.

Aslında gerçek şudur: Gökkafe dosyası karşısında devletin kendi varlığı tartışılır duruma gelmiştir...

Akla takılan soru şudur: Neden yasal olmayan bu yapıyı yasallaştırmak için bu kadar direnç gösterilmektedir?

Neden mi?

Bu sorunun yanıtı Gökkafe'sin piyasa değerinde gizlidir:

İmar Verileri	Piyasa Verileri
Parsel: 6.500 m ² KAKS: 6 H: 120.75 m 11 Bodrum Kat Zemin Kat 25 Normal Kat 3 Çatı Kat Toplam 40 Kat 267 Bağımsız Bölüm	GÖKKAFES'te normal bir dairenin metrekaresi, 8.000 Euro; Boğaz manzaralı bir dairelerin metrekaresi 10.000-15.000 Euro'ya satılıyor. Örn. 80 m ² lik bir daire ~ 600.000-700.000 Euro Normal daireler metrekaresi 30 Euro'dan, Boğaz manzaralı daireler metrekaresi 40 Euro'dan kiralannaktadır.

Özet olarak bu yapının toplam değeri, ~ 300-350 Milyon Euro'dur. Bu nedenle bu yapıdan vazgeçilmemektedir.

ÜÇÜNCÜ ÖYKÜ: İETT ARAZİSİ (DUBAI TOWERS)

Dubai Towers, Galataport Projesi, Haydarpaşaport, AVM'ler, Göztepe Parkı'na cami... 2000'li yıllar sonrası İstanbul bunlarla konuşulur, bunları tartışılır olmuştur...

Bunlardan Dubai Kulelerinin ne projesi vardı, ne de mimarı. Tek bilinen 300 metre yükseklikte olacağıydı. Dubai'ye gidip-gelenler, orada gördükleri maketler üzerinden pazarlama ve satış faaliyetlerinin sürdüğünü söylüyorlardı.

Yatırımın niyetlisi, Dubai Şeyhi El Maktum'dur. Şirketi Dubai International Properties ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Şişli ilçesinde yer alan eski İETT Garajı'nın bulunduğu alanla ilgili olarak 6 Ekim 2005 tarihinde ortak Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı Şirketi kurulması konusunda bir "iyi niyet anlaşması" imzalamışlardır. İki ortak, bu arsa üzerinde yapılacak yapıları 25 Ekim 2005'te kamuoyuna tanıtmışlardır.

İzmir Milletvekili Erdal Karademir'in soru önergesini 02.01.2006 tarihinde yanıtlayan İçişleri Bakanlığı, "Belediyenin Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı Şirketinin kurulması hakkında meclis kararı alındığı; Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı Şirketine belediye mülkiyetindeki taşınmazların aynı sermaye olarak konulmasının Türk Ticaret Kanunu ve ilgili diğer mevzuat hükümlerine tabi olduğunu; Büyükşehir Belediyesi ile Dubai International Properties arasında imzalanan şirket kuruluşuna ilişkin anlaşma metninde belediyelerin mülkiyetinde bulunan Şişli eski İETT garajı arazisi dışında herhangi bir taşınmazın yer almadığı; Proje kapsamında yeni arsalarla gereksinme duyulması durumunda bu arsaların mevzuat dahilinde temin edileceğini belirtmektedir.

Gelişmeler üzerine İzmir Milletvekili Erdal Karademir, 30.01.2006 günü yaptığı basın açıklamasında şunları vurgulamaktadır:

"Belediyelere ait taşınmazlar, belediye meclisi kararı ve belediye encümeni aracılığıyla tasarruf edilmektedir. Büyükşehir Belediye Başkanlarının, belediye parselleri üzerinde doğrudan satış, devir, tahsis gibi yetki kullanmaları olanaksızdır. Buna rağmen, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş, hakkında Büyükşehir Belediye Meclisi ve Belediye Encümeni kararı olmadan "eski İETT garajının bulunduğu belediye parseli" ile ilgili olarak tek başına karar vermekte ve yabancı ülke temsilcileri ile anlaşmalar imzalayabilmektedir. Bu yetki kullanımı Belediye ve Devlet İhale Yasası hükümlerine açıkça aykırıdır.

28.07.1981 tarihli ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Yasası'na (madde: 32/b, 35,36) ve 11 numaralı tebliğe göre, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)'ndan izin alınması, anonim ortaklık şeklinde kurulması, başlangıç sermayesinin % 25'inin nakit karşılığı çıkarılması kaydıyla 1 trilyondan az olmaması, çıkarılmış sermayesinin en az % 49'unun bir yıl içinde halka arz edilmesi, portföy işlet-

meciliği için SPK'ya başvurulmuş olması gibi koşulların yerine getirilmesiyle, belediyeler, "Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları (GYO)" kurabilmektedirler. 2499 sayılı yasaya göre (madde: 34, fıkra: son), sermaye piyasası faaliyetlerinde bulunacak yabancı kuruluşlara ilişkin esasların da, SPK tarafından belirlenmesi zorunludur.

Oysa, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, SPK tarafından izin verilmeden, Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı kurma girişiminde bulunmuş ve kendine bir yabancı ortak da bulmuştur. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş ve imza töreninde hazır bulunan Başbakan sayın Recep Tayyip Erdoğan yasal prosedürü tamamlamadan böylesi bir yetkiyi neye dayanarak kullanmışlardır? Bu tür yetki kullanımı, Anayasamızın 2. maddesinde ifadesini bulan, "Türkiye Cumhuriyeti ... bir hukuk devletidir," ilkesine açıkça aykırıdır.

Birleşik Arap Emirliği (BAE), aralarında Dubai Emirliğinin de bulunduğu yedi emirliğin oluşturduğu bir federal devlettir. Dubai Emirliği'ni yapan Şeyh Maktum bin Raşid el-Maktum, aynı zamanda Federal Ulusal Konsey Başkanlığı'nı ve Devlet Başkanı Yardımcılığı'nı yürütmektedir. Dolayısıyla, Dubai Şeyhi, Birleşik Arap Emirliği devleti uyruğudur.

22.12.1934 tarihli ve 2644 sayılı Tapu Yasası'nın Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen 35. maddesi 29.12.2005 tarihli ve 5444 sayılı yasa ile yeniden düzenlenmiş ve 07.01.2006 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Buna göre, "...yabancı uyruklu gerçek kişiler, karşılıklı olmak ve kanuni sınırlamalara uyulmak kaydıyla, Türkiye'de işyeri veya mesken olarak kullanmak üzere, uygulama imar planı veya mevzii imar planı içinde bu amaçlarla ayrılıp tescil edilen taşınmazları edinebilirler..." Bu durumda, Dubai şeyhinin Türkiye'de taşınmaz edinmesi için, BAE ile Türkiye arasında taşınmaz edinme konusunda karşılıklılık ilkesinin varlığı şarttır. Oysa (www.tkgm.gov.tr)'ye göre, taşınmaz mal edinimi konusunda Türkiye ile Birleşik Arap Emirlikleri arasında karşılıklılık bulunmamaktadır.

Ayrıca Türkiye'deki GYO'ların yurt dışındaki faaliyetleri, yabancı ülkelerde taşınmaz mülkiyetine sahip olma koşuluna bağlanmıştır. Dolayısıyla, SPK tebliğine göre, Türkiye'deki bir GYO'nun Birleşik Arap Emirlikleri'nde faaliyette bulunma imkanı yoktur. Çünkü taşınmaz edinme hakkı bulunmamaktadır. Buna karşın, Birleşik Arap Emirlikleri uyruğu bir kişiye Türkiye'de sınırsız taşınmaz edinme hakkı tanınmaktadır. Başbakan ve SPK bu durumu nasıl değerlendirmektedir? Kamuoyuna ivedilikle açıklama yapılmalıdır!"

5 milyar dolarlık yatırımın ilk halkası olan Dubai Towers, İstanbul, Levent'teki 46 bin metrekarelik eski İETT

garajında yükselecektir. Hedef budur. 'Üç emsal' kuralına göre 146 bin 913 metrekarelik inşaat alanı olması gereken Dubai Towers, son belediye meclisi kararıyla emsalden kaçırılan 97 bin metrekarelik üç bodrum katıyla, inşaat alanı 243 bin 645 metrekareye ve 5.8 emsale ulaşmıştır. Meclis kararı dikkatle incelendiğinde, kulelerin yüksekliğinin 300 m'ye kadar çıkabileceği anlaşılmaktadır.

"Dubai Towers'ın yapılacağı arazinin fiyatının ekspertiz raporu ve mahkeme kararıyla belirleneceğini açıklayarak ihaleye çıkılmayacağını," sinyalini veren İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş, gelişmeler üzerine ani bir kararla genel sekreter Mesut Pektaş'ı Dubai'ye göndermiştir. Mesut Pektaş, belediyenin satıştan alacağı yüzde 20'lik ortaklık payının yükseltilmesini isteyecektir.

İhalesiz devir yolları aranmaktadır... Bu amaçla 5 milyar dolar sermayeli bir ortak GYO kurulması protokolü yapılmıştır... Araziye 100 milyon değer biçilmiştir. Değer düşük biçildiğinden tartışmalar vardır... İmar planında gerekli değişiklikler yapılmıştır... Paylaşım pazarlıkları sürmektedir... Belediyenin projedeki payı % 20'dir. Bu nedenle eleştirilmektedir... Devirin ihale yoluyla yapılması baskıları vardır...

Mimarlar Odası Genel Başkanı Oktay Ekinci, "Siyasi iradenin şehircilik kültüründen nasibini alamamış olmasından yararlanan bir şımarıklık... 300 metre yüksekliği İstanbul'un altyapısı ve silueti kaldırmaz...", demektedir.

Şehir Plancıları Odası Başkanı Erhan Demirdizen, "Kilitlenen akıllarda hâlâ çok büyük yatırımlar yapılmaktadır. İstanbul yaşanamaz bir kent haline gelmektedir. Kimse gidip gelemezse, o 300 metrelik kule ne işe yarayacaktır? İstanbul'un genel planı içerisinde ele alınmadan projeler kotarılmaya çalışılmaktadır," demektedir.

Baskılar sonucu ihale yapılmasına karar verilir. 13.03.2007 tarihli habere göre, Levent İETT arazisi için yapılacak ihaleye Trump'ın ortaklık yaptığı Yeşil İnşaat da katılmayı düşünmektedir... Uluslararası spekülâtorlerin iştahı kabarmıştır... Birkaç hafta önce İstanbul'daki Zincirlikuyu Karayolları arsası için kapışan Dubai Emiri Şeyh Muhammed Reşit El Maktum ile Ahmet Nazif Zorlu'nun burada da kapışacakları konuşulmaktadır... 21.03.2007 günü ihale yapılır...

İhaleye şartname alan 19 şirketten 12'si katılmamıştır. İlk turda Toray, Biskon, Taşyapı, Limak ihaleden elenmiştir. En yüksek teklifi veren üç şirket açık artırmaya katılmıştır. İlk teklifi 505 milyon 500 bin YTL artı KDV olan Nuro-Fiba, açık artırmının başında teklif vermeksizin havlu atmıştır. Geriye Zorlu Grubu ile Sama Dubai İstanbul kalmıştır.

Çekişmeli geçen açık artırmada rakamlar 1'er milyon dolarlarla yukarı çıkmıştır. 1 milyar dolar dediğiniz de 1 trilyon 400 milyar lira etmektedir. 33'üncü turda teklif Sama Dubai tarafından 689'a yükseltince, Zorlu Grubu'nun isteğiyle ihalede mola verilmiştir. Ardından 35'inci turda Zorlu, teklifini 701'e yükseltmiştir. Bunun üzerine Sama Dubai, "Bunu sana yar etmem," diyerek, 705 milyon dolar önermiştir. Zorlu, baktı iş zora girmektedir, "Sama Dubai şirketine hayırlı olsun," diyerek, ihaleden çekilmiştir. Şeyh Maktum'un şirketi Sama Dubai, toplam 46 bin 241 metrekare ticaret ve konut alanına sahip araziye, yüzde 18'lik KDV ile birlikte toplam 1 milyar 156 milyon YTL, eski parayla 1 katrilyon 156 trilyon liraya satın almıştır.

Ancak küçük bir sorun vardır: 19.05.2006 onanlı 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı'nın iptali ve yürütmenin durdurulması istemi ile TMMOB Mimarlar Odası (İstanbul Büyükkent Şubesi) tarafından İstanbul 7. İdare Mahkemesi'nin 2006/2974 Esasında kayıtlı olarak; TMMOB Şehir Plancıları Odası (İstanbul Şubesi) ve İnşaat Mühendisleri Odası (İstanbul Şubesi) tarafından da İstanbul 8. İdare Mahkemesi'nin 2007/547 Esasında kayıtlı olarak davalar açılmıştır...

Mimarlar Odası tarafından açılan davada, dava dilekçesi ve 21.03.2007 tarihli ara kararı, mahkemece Büyükşehir Belediyesine 27.03.2007 tarihinde tebliğ edilmiştir. Belediye bu bildirimlerle davaları öğrendiğini belirtmektedir. Şehir Plancıları Odası ve İnşaat Mühendisleri Odası tarafından ortaklaşa açılan davada, mahkemece İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne resmen yapılmış bir bildirim olmadığı açıklanmaktadır.

Ayrıca, TMMOB Mimarlar Odası (İstanbul Büyükkent Şubesi) ve TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası (İstanbul Şubesi) tarafından ihale işleminin iptali ve yürütmenin durdurulması istemi ile İstanbul 7. İdare Mahkemesi'nin 2006/854 Esasında kayıtlı dava açılmıştır... Büyükşehir Belediyesi bunu da 28.05.2007 tarihinde öğrendiğini kamuoyuna açıklamaktadır...

Tarih, 30.05.2007'dir. İETT arazisi için Dubaililer 50 gün süre istemişlerdir. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş, "Sama Dubai Gayrimenkul Yatırım A.Ş.'nin, ödeme için 50 günlük ek süre istediğini ve bu müracaatın genel sekreterlikte her yönüyle değerlendirildiğini," ifade etmiştir. Topbaş, "ihalenin iptal edilip edilmeyeceğine," yönelik soru üzerine de, "Değerlendireceğiz. Ona bakmamız gerekiyor. Yasal süreler nedir? Bunun değerlendirmesi yapılıyor," demektedir.

Bu gelişmeler üzerine, Sama Dubai Holding, ihalenin iptali için açılan davalar nedeniyle bekleme kararı almıştır. İhale gereği yaptırması gereken 24 milyon dolarlık teminatı da

ödememiştir. Oysa Kamu İhale Yasası açıktır: 21 Mart 2007'de yapılan İETT arazisi ihalesinde, yasa gereği 15 gün içinde teminatın yatırılması, yatırılmaması durumunda ise ihalenin iptal edilmesi gerekmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi ise, Sama Dubai'ye "yargı kararının projeyi önlemeyeceği" yönünde garanti vermiştir...

Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, satış sonrasında, "ihalenin yapıldığı parselin kamu ve park alanı olduğunu," belirterek, "geçen yıl yapılan plan değişikliği ile 46.000 metrekarelik alanın 7'ye varan emsal ile 368.000 metrekareye çıktığını," bildirmektedir. "Plan dengeleri açısından, ulaşım, altyapı, teknik donanım nedenleri açısından kabul etmenin söz konusu olmadığını," belirten Mimarlar Odası, 12 Nisan 2006'da arazinin imar planlarının iptali için yürütmenin durdurulması ve planın iptali istemi ile İstanbul 7. İdare Mahkemesi'ne dava açmıştır. Mimarlar Odası, ihale sonrasında 30 Nisan 2007 tarihinde ikinci bir dava açarak ihalenin iptalini istemektedir.

07.09.2007 tarihli haberlere göre, İstanbul 7. Bölge İdare Mahkemesi, "Davacı meslek kuruluşlarının ihaleye katılmadıkları ve sözleşmenin tarafı olmadıkları, dava dilekçesinde ihalenin usulüne ve esasına yönelik hukuka aykırılık iddiasında bulunulmadığı, bölgenin imar durumuyla ilgili iddianın bir başka davada değerlendirilebileceği, davacı meslek kuruluşlarının bu davayı açmakla menfaatlerinin, dolayısıyla ehliyetlerinin bulunmadığı," gerekçeyle, bir anlamda Büyükşehir lehine karar verir.

Arazinin imar planlarının iptali için açılan dava sürmektedir. Davada bilirkişi incelemesi tamamlanmak üzeredir...

Ama 26.12.2007 tarihli açıklamalarına göre, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş, "İETT arazisinin satışının mutlaka gerçekleştirileceğini belirterek, arsanın satışı hakkında dava açanların ülkeye zarar verdiklerini, İETT arazisinin mutlaka satılacağını ve gelirinin ulaşımında kullanılacağını," söylemektedir.

Dünya Döner, Zaman Geçer...

Ekim 2008'de, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Meclisi toplantısında CHP'li iki üye, Levent'teki İETT arazisi ihalesine ilişkin önerge verirler. Önergede, "20 ay önce Sama Dubai firmasının kazanılan ihalenin, bedeli ödenmediği halde neden hala iptal edilmediği?"ni sorarlar... Demek ki Büyükşehir Belediyesine göre ihale süreci sürmektedir...

08.12.2008 günü itfaiyecilerle ve zabıtalara bayramlaşan İBB Başkanı Kadir Topbaş, "Çok inatçıyız, İETT arazisini satacağız," biçiminde açıklamalar yapar... Açıklamalar arkası şöyledir: "Bu arazinin satışına karşı çıkanlar var.

Bazı insanlarımız bir yerlere çomak sokuyor. Bu işi durdurmayı maharet sayıyorlar. İş engelleyip bunu maharet sayanlar şimdi gitsinler orada piknik yapsınlar." Öfkelidir Başkan... Açıklamasını sürdürür: "Bu paranın 20 ay önce kasamıza girmesi gerekiyordu. Bu kaynağa ihtiyacımız var. Orası bizim için bir kaynaktı. Engel olmaktan başka bir şey yapmıyorlar. Bu iş iptal edilirse dünyaya yansması farklı olur. Küresel sermaye ülkemize gelmekte daha dikkatli davranır. Bu arazi ile ilgili açılan davalar tek tek düşüyor. Hem işsizlikten bahsediyorlar hem de paranın gelmesini engelliyorlar. Kimse bu arazilere halat takıp bir yerlere götürmeyecek."

"Dubai Kuleleri İçin İmar Değişikliğine Yargı Freni; Danıştay 6. Dairesi Kararı Oybirliğiyle Aldı" başlıklı 31.01.2009 tarihli habere göre, "Danıştay 6. Dairesi, kamu mülkiyetindeki Şişli İETT Garajı'na inşası planlanan Dubai Kuleleri ile ilgili imar planı değişikliğinin yürütmesini durdurmuştur. Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi'nce açılan davada yüksek yargı, plan değişikliği işleminin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararlar doğacağına, idari işlemin açıkça hukuka aykırı olduğuna oybirliği ile karar vermiştir.

Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, 1/5000 Nâzım İmar Planı değişikliğine yaptığı itiraz İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nca reddedilince, "planın iptali ve yürütmenin durdurulması," istemi ile İstanbul 7. İdare Mahkemesi'ne dava açmıştır. Davanın reddedilmesi üzerine Oda, kararı temyiz etmiştir. Danıştay 6. Dairesi tarafından görülen temyiz davasında, 19 Ocak 2009 günü oybirliği ile yürütmeyi durdurma kararı alınmıştır."

Ama ben diğer 2 öykünün sonlarındaki sorumu burada da yineliyorum: Süreç bitmiş midir acaba?

SONUÇ MU?

Kuramsal Çerçeve

David Harvey, Sosyal Adalet ve Şehir başlıklı kitabında, bu sürecin kuramsal çerçevesini çizmektedir.

Kapitalist ekonomilerde rant, tekellerde rant, farklılık rantı ve mutlak rant biçimlerinde ortaya çıkar. Bir kez ortaya çıkınca da, toprağın kullanımlara özgülenmesine yarar.

Eğer kullanım, değeri belirliyorsa, rantın etkin kapitalist üretim örüntülerine götürücü bir özgüleme aracı olarak, toplumsal bakımdan ussal bir şey olduğu söylenebilir (her ne kadar ödenen rantın toplam niceliği, böyle bir özgüleme düzeneği için toplumun ödeyeceği çok yüksek bir bedel gibi görünse de).

Değer, kullanımı belirlediğinde ise, özgüleme, yaygın spekülasyon, yapay olarak oluşturulan kıtlık ve benzerlerinin denetiminde oluşur ve üretim ve dağıtımın etkin örgütlenmesiyle uzaktan yakından bir ilgisi olduğuna ilişkin hiçbir savı kalmaz.

Sıklıkla savlanır ki, sosyal politikalar, ilk türdeki özgülemeleri özendirip, ikinci türdeki özgülemelerden vazgeçirmek üzere yönlendirilmelidir.

Ne yazık ki, iktisadi biçimiyle özel mülkiyetin tekelci gücünü gerçekleştirecek sayısız taktik bulunabilir. Eğer rant bir yoldan elde edilemezse, bir diğeriyle elde edilebilir.

Sosyal politikalar ne kadar iyi niyetli olursa olsun, bu taktikler karşısında çaresiz kalır –rantiye, bu bir kilo eti ne olursa olsun elde edecektir.

Ama işte bu gerçek, ülkeden ülkeye (ve hatta kentten kente) siyasal, yasal ve yönetsel kurumlardaki ve üretim, dağıtım ve yaşamın toplumsal düzenindeki farklılıklara karşın, kapitalist kent biçimlerinde bir homojenlik sağlar...

Çıkarımlar

Bu kuramsal çerçeve ışığında, üç örnek süzgeçlendiğinde, şu süreçler ön plana çıkmaktadır:

- Neo-liberal politikaların uygulandığı küreselleşme koşullarında kente ve mekana bakış değişmiştir.
- Kentlerde artık kullanım değeri değil, değişim değeri süreçleri yönetmektedir.
- Kapitalizmin sanayi kapitalizminden finans ve ticaret kapitalizmine yönelmesi, kent mekanlarında yatay gelişme döneminin sona ererek, dikey gelişme süreçlerini başlatmıştır.
- Bu süreçte sermaye kesimi, kentsel mekanları yeniden üreterek, sermaye birikimini sürdürmeyi hedeflemektedir. Bunun sonucu olarak AVM'ler, oteller, hastaneler, işyerleri vb yapıp satmak, kiralamak, bunları kentin en hazır ve özel yerlerinde gerçekleştirmek temel hedefdir.
- Farklılık rantı, tekel rantı ve mutlak rant birbirine sarmışmış olarak, sermaye birikimine hizmet etmektedir.

İstanbul'a Biçilen Rol

Bu niyetlerin baskın olduğu bu yeni süreçte, başta İstanbul olmak üzere bazı kentlere yeni roller biçilmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın oluşturduğu İstanbul Metropolitan Plan (İMP) Bürosu'nda "İstanbul Çevre Düzeni Planı" adıyla hazırlanan planda, belirlenen stratejik hedef doğrultusunda mekana bazı müdahalelerin yapılmak istendiği görülmektedir. Müdahalenin hedefi ise plan'da şu

tümcelerle özetlenmektedir: "İstanbul için öngörülen, küresel üst bölgenin yönetim hizmetlerine de talip olması ve üst bölge ekonomisinden daha fazla pay almasıdır. Bu üst bölge Avrupa, Balkanlar, Karadeniz havzası, Kafkaslar ve Türki Cumhuriyetler, Ortadoğu ve Akdeniz havzasını kapsamaktadır. Dolayısıyla, İstanbul'un anılan üst bölgeyle ekonomik, sosyal, tarihi, kültürel, diplomatik, iletişim ve ulaşım bağlantılarının güçlendirilmesi öngörülmekte ve uluslararası bölgesel merkez olarak hizmet vermesi hedeflenmektedir."

Plan Raporu'nda, kentin yeni kimliği için şu hedefler konulmaktadır: Vizyon Bileşeni I: Güçlü ve Rekabetçi Bir Ekonomik Büyüme Sürecini Yakalamak, Kentin Rekabetçi Üstünlüklerini Ön Plana Çıkarmak...

- İstanbul'un tarihsel olarak 'Doğu-Batı Arasında Bir Ana Geçiş Kapısı' olma üstünlüğüne dayanan imajını çağdaş yorumlara konu etmek,
- İstanbul'da 'rekabet üstünlüğü taşıyan veya taşıyabilecek sektörler'i desteklemek,
- Farklı kültürel coğrafyaların ortasında konumlanan ve prestijli bir tarihsel geçmişine sahip İstanbul'u, sürekli etkinliklerin yer aldığı bir 'Kültür Turizmi ve Kültürlerarası Diyalog Merkezi' olarak ön plana çıkarmak,
- İstanbul'un Batı'dan Doğu'ya doğru açılan geniş bir coğrafyanın 'Üst Düzey Hizmetler ve Yönetim Merkezi' olma potansiyelini vurgulamak,
- Kentin rekabetçi üstünlük taşıyan 'Geçiş Kapısı' konumunu değerlendirerek, İstanbul'u uluslararası ulaşım ilişkilerinde bir 'Yolcu ve Yük Transfer Merkezi' olarak geliştirmek."

Ekonomik anlamda bu neo-liberal altyapının kendi üstyapı kurumlarını üretmesi, ya da bu hukuk zeminine dayandırılması gerekir. Bu nedenle sürecin legal bir süreç olması için,

- Karar mekanizmalarının
- Kuralların
- Araçların
- Kurumsal işleyişlerin
- Denetimin
- Yargının

sorun çıkarmaması iyi olur. Bu düzenekler takılsız işlerse, yatırımın sermaye birikimine dönüşmesinin önündeki engeller temizlenmiş olur.

Sonuç Yerine

Bunu bildiklerinden öncelikle hukuksal altyapı kurulmuştur. Bu sürece hizmet eden en temel yasalar 12 Eylül koşullarında yürürlüğe konulmuştur. Eksik olanlar zaman

içinde çıkarılmıştır. Yasalarda süreç içinde engel çıkaran hükümler açıklanmıştır.

En son girişimlerden biri de, anayasanın 35. Maddesindeki, çok işlemese de, bir denetim ve sınırlama kuralı olarak yer alan nitelermelerin, sayın Prof. Dr. Ergun Özbudun ve ekibinin Haziran 2007'de AKP için hazırladığı yeni Anayasa Taslağı'nda temizlenmesidir. Yani "Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz," kuralına katlanılmamakta ve taslakta bu kural kaldırılmaktadır.

Öyküler, kural dinlememenin öyküleridir. Süreçlerin, ne olursa olsun kapatılmamasının öyküleridir. Günün içinde engelleri temizleme niyetlerinin, kent rantlarını yaratma ve paylaşma emellerini sürdürmenin öyküleridir. Kentlerin tarihini, doğasını, kültür değerlerini, silüetini, ulaşımını, altyapısını dinlememenin öyküleridir...

Bu 3 öyküde de, kentler, net biçimde "sermaye birikiminin aracı olarak" görülmektedir. Düzenekler bu amaçlarla işletilmektedir. Bu amaçların içinde, bu kentte yaşayanlar, onların toplu çıkarları yoktur.

Bu nedenlerle, bu niyetleri sürdürmek isteyenler kadar kararlı olmak, kentin sahibi olmak, süreçlerin önünden gitmek gerekmektedir...

DİPNOTLAR

1 Bu makale, Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi tarafından 6-7 Şubat 2009 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen "YEREL YÖNETİMLER SEMPOZYUMU"nda yapılan sunudan derlenmiştir.

KALKINMA AJANSLARI VE İSTANBUL

Çare Olgun Çalışkan

Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi

Neredeyse 80 yıllık bir geçmişe dayanan ve bugünkü gibi Amerika Birleşik Devletleri (ABD) merkezli bir ekonomik kriz ortamında ilk örnekleri görülmeye başlayan Bölgesel Kalkınma Ajansları (BKA), bugün başta Amerika ve Avrupa kıtalarında olmak üzere dünyanın çeşitli ülkelerinde kurulan bir planlama aktörü olarak öne çıkmaktadır. Ülkemiz planlama gündemine ise Avrupa Birliği'ne uyum süreci ile birlikte taşınan BKA'ların 3.'sünün İstanbul'da kurulması, dikkatleri bu kente çekmiş ve yasal düzenlemeleri, yetki uygulama alanı, altyapısal uyumu, temel amaç ve görevleri gibi konularda birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Özellikle merkezi ve yerel yönetimler arası bir niteliği olan kalkınma ajanslarının İstanbul gibi tek ilden oluşan bölge birimlerinde kurulması, yerel yönetimlerle ajansların bölgesel ölçekli temel faaliyet alanlarında karşı karşıya gelmesine neden olmuştur. Bu bölümde, başta İstanbul olmak üzere, Kalkınma Ajanslarının ülkemize geliş süreci ve kurulmaya başlaması ile birlikte ortaya çıkan tartışmalar ve eleştirel yaklaşımlara değinilerek, yerel yönetimler ekseninde genel bir değerlendirme yapılacaktır.

Son yirmi yılda, yerel kalkınmanın ve içsel dinamiklerin etkinliğini yeniden önemseyen AB, sosyo-ekonomik kalkınma ve bölgesel dengesizliklerin çözümünde bölge ölçeğini öne çıkaran bütüncül bir politika anlayışını ortaya koyarak, bu anlayışın temel aracını da Bölgesel Kalkınma Ajansları (BKA) ve çeşitli uyum fonları olarak belirlemiştir. Hem Birliğe üye hem de aday ülkeleri kapsayıcı bu yeni politika anlayışı, Türkiye'nin AB'ye uyum sürecine girmesiyle birlikte planlama anlamında özellikle bölge ölçeğinde birtakım yapısal ve kurumsal düzenlemeleri gerektirmiş, Birlik çerçevelerine uygun dönüşüm ve yeniden yapılanma dönemi başlamıştır. Bu yapılanmalar, AB'den örnek alınan İstatistiksel Bölge Birimi Sınıflandırması (NUTS-Nomenclature of Territorial Units For Statistics) ve sonrasında "Kalkınma Ajansları" adı altında kurulacak olan "Bölgesel Kalkınma Ajansları" (BKA) uygulamalarıdır.

İstatistiksel Bölge Birimi Sınıflandırması (İBBS):

AB genelinde tek bir veri tabanı oluşturmak, bölgesel istatistikleri standartlaştırmak ve bunu yaparken de karşılaştırılabilir bir tablo ortaya çıkarmak için bölgelerin sahip oldukları benzer niteliklere göre oluşturulan İBBS, Türkiye'de de örnek bölge birimi uygulaması olarak kabul edilmiş ve Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) desteği ile Devlet Planla-

ma Teşkilatı (DPT) tarafından 2002 yılında tamamlanmıştır (<http://www.dpt.gov.tr/bgyu/biid/ibbs.html>). Türkiye için İBBS, bölge ölçeğinde bir "ortak taban" olmakla birlikte, BKA'ların kurulmasına yönelik bir ilk ve zorunlu adımı da ifade etmektedir (Yılmaz ve diğ., 2007; DPT, 2006).

İBB sınıflandırmasında iller "Düzyey 3" olarak tanımlanmış; ekonomik, sosyal ve coğrafi yönden benzerlik gösteren komşu iller ise bölgesel kalkınma planları ve nüfus büyüklükleri dikkate alınarak "Düzyey 1" ve "Düzyey 2" olarak gruplandırılarak, hiyerarşik İBBS yapılmıştır (Tablo 1).

Türkiye'de (Bölgesel) Kalkınma Ajansları:

DPT tarafından yapılan çalışmalarda, Düzyey 2 Bölgeleri birer "plan bölge" olarak kabul edilmiş ve bu doğrultuda 26 plan bölgenin kurumsallaşmasını sağlamak üzere Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın oluşturulması için çalışmalara başlanmıştır. İBB sınıflandırmasının genel olarak her ülke kapsamında üç düzyeyde yapıldığı ve BKA'nın da çok istisnai ve büyük bölgeler olmadığı takdirde genelde Düzyey-2 seviyesinde kuruldukları bilinmektedir (Yılmaz ve diğ., 2007). Gerek 2004-2006 yıllarını kapsayan Ön Ulusal Kalkınma Plan'ında (ÖUKP), gerekse AB Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB) içerisinde yer alan öngörülerde, Türkiye'nin bölgesel gelişme politikalarına yönelik bölge düzyeyinde koordinasyonu sağlayacak ve uygulamaya dönük bir mekanizmanın kurulması gereği önemle vurgulanmıştır. Bu yönde atılan adımların sonucundaysa, 25 Ocak 2006 tarihinde kabul edilen 5449 sayılı kanunla birlikte DPT'nin koordinatörlüğünde, ulusal kalkınma planlarına uyumlu olarak bölgesel kalkınmayı hızlandırmak, sürdürülebilirliği sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla 26 adet İBBS-2 biriminde Bölgesel Kalkınma Ajansı kurulması hedeflenmiştir.

Pilot uygulama olarak TR62 Düzyey 2 Bölgesi'nde Adana ili merkez olmak üzere Adana ve Mersin illerini kapsayan Çukurova Kalkınma Ajansı ile İzmir ilini kapsayan TR31 Düzyey 2 Bölgesi'nde İzmir Kalkınma Ajansı 2006 yılı içinde kurulmuştur (Yılmaz ve diğ., 2007). Bu ajanslar dışında 2008 yılı sonuna gelindiğindeyse İstanbul, Konya, Samsun, Erzurum, Van, Gaziantep, Diyarbakır ve Mardin Kalkınma Ajansları resmi olarak kurulmuş ve toplamda 26 il, kalkınma ajansı faaliyetleriyle tanışabilmiştir (Tablo 2).

SIRA NO	DÜZEY 1	DÜZEY 2	DÜZEY 3
1	İstanbul	İstanbul Alt Bölgesi	İstanbul
2	Batı Anadolu	Ankara Alt Bölgesi	Ankara
		Konya Alt Bölgesi	Konya, Karaman
3	Doğu Marmara	Bursa Alt Bölgesi	Bursa, Eskişehir, Bilecik
		Kocaeli Alt Bölgesi	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova
4	Ege	İzmir Alt Bölgesi	İzmir
		Aydın Alt Bölgesi	Aydın, Denizli, Muğla
		Manisa Alt Bölgesi	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak
5	Batı Marmara	Tekirdağ Alt Bölgesi	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli
		Balıkesir Alt Bölgesi	Balıkesir, Çanakkale
6	Akdeniz	Antalya Alt Bölgesi	Antalya, Isparta, Burdur
		Adana Alt Bölgesi	Adana, Mersin
		Hatay Alt Bölgesi	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye
7	Batı Karadeniz	Zonguldak Alt Bölgesi	Zonguldak, Karabük, Bartın
		Kastamonu Alt Bölgesi	Kastamonu, Çankırı, Sinop
		Samsun Alt Bölgesi	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya
8	Orta Anadolu	Kırıkkale Alt Bölgesi	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir
		Kayseri Alt Bölgesi	Kayseri, Sivas, Yozgat
9	Doğu Karadeniz	Trabzon Alt Bölgesi	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane
10	Güneydoğu Anadolu	Gaziantep Alt Bölgesi	Gaziantep, Adıyaman, Kilis
		Şanlıurfa Alt Bölgesi	Şanlıurfa, Diyarbakır
		Mardin Alt Bölgesi	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt
11	Ortadoğu Anadolu	Malatya Alt Bölgesi	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli
		Van Alt Bölgesi	Van, Muş, Bitlis, Hakkari
12	Kuzeydoğu Anadolu	Erzurum Alt Bölgesi	Erzurum, Erzincan, Bayburt
		Ağrı Alt Bölgesi	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan

Tablo 1. Üç Düzeyde Yapılan İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması (DPT, 2003)

DÜZEY 2 BÖLGESİ	KAPSAMDAKİ İLLER	MERKEZ
TR31	İzmir	İzmir
TR62	Adana, Mersin	Adana
TR10	İstanbul	İstanbul
TR52	Karaman, Konya	Konya
TR83	Amasya, Çorum, Samsun, Tokat	Samsun
TRA1	Bayburt, Erzincan, Erzurum	Erzurum
TRB2	Bitlis, Hakkari, Muş, Van	Van
TRC1	Adıyaman, Gaziantep, Kilis	Gaziantep
TRC2	Diyarbakır, Şanlıurfa	Diyarbakır
TRC3	Batman, Mardin, Şırnak, Siirt	Mardin

Tablo 2. Türkiye'de 2008'de kurulmuş olan Kalkınma Ajansları

DÜZEY 2 BÖLGESİ	KAPSAMDAKİ İLLER	MERKEZ
TR21	Edirne, Kırklareli, Tekirdağ	Tekirdağ
TR22	Balıkesir, Çanakkale	Balıkesir
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	Denizli
TR33	Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa, Uşak	Kütahya
TR41	Bilecik, Bursa, Eskişehir	Bursa
TR42	Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova	Kocaeli
TR51	Ankara	Ankara
TR61	Antalya, Burdur, Isparta	Isparta
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	Hatay
TR71	Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir, Niğde	Nevşehir
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	Kayseri
TR81	Bartın, Karabük, Zonguldak	Zonguldak
TR82	Çankırı, Kastamonu, Sinop	Kastamonu
TR90	Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon	Trabzon
TR92	Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars	Kars
TRB1	Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli	Malatya

Tablo 3. Türkiye'de 2009'da kurulmuş olan 16 yeni Kalkınma Ajansları

Son olarak 2009 yılı Temmuz ayında resmi gazetede kuruluş kanunları açıklanan 16 yeni kalkınma ajansı ile birlikte, toplam 26 düzey 2 bölge merkezinin tamamında kalkınma ajansı kurulmuş oldu (Tablo 3).

Avrupa Birliği ve dünyanın diğer ülkelerinde “Bölgesel” niteliğiyle birlikte vurgulanan kalkınma ajanslarının Türkiye’deki ilk örneklerinin sadece “Kalkınma Ajansları” olarak kabul edilmesi ise yıllardır süregelen “bölgecilik” iddialarının etkisinde kalındığı izlenimini vermektedir. Çünkü DPT’nin kuruluş kanunu çalışmalarındaki taslak metinlerinde “Bölgesel Kalkınma Ajansları” olarak değerlendirilen ajansların, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) gündemine geldiğinde, sadece “Kalkınma Ajansları” adıyla tanımlanmaları uygun görülmüş ve resmi olarak bu şekilde uygulamaya konulmuştur.

Dosyamızın ilk bölümünde de belirtildiği gibi, günümüzde bölgesel gelişmenin en önemli kurumsal aracı haline gelen BKA’lar, kuruluş şekilleri, yasal statüleri ve işlevleri bakımından farklılık gösterse de, hepsinin ortak amacı, temsil ettikleri bölgenin içsel potansiyellerini yerel aktörleri de sürece dahil ederek harekete geçirmek ve bu sürecin sonunda bölgesel ekonomiyi geliştirmek ve sosyal gelişmişlik düzeyini yükseltmektir (Can ve diğ., 2007). Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de, yıllarca merkezîyetçi bir anlayışla süregelen kalkınma programları ve politikalarının bölgesel ve yerel düzeyde gerekli gelişmeyi sağlayamamış olması, AB’nin kendi bünyesinde başarıyla uyguladığı Bölgesel gelişme politikalarının ve bunun en önemli araçlarından biri olan BKA’ların sağladığı başarılı sonuçlar, BKA’ları Türkiye’nin bölgesel kalkınma anlayışındaki yapısal ve kurumsal ihtiyacına karşılık, önemli bir çözüm arayışının ifadesi kılmaştır.

Kalkınma Ajanslarının Görevleri, Yönetim Yapısı ve Gelir Kaynakları:

BKA’ların 5449 sayılı kuruluş kanununda belirtilen görev ve yetkileri özetle şu şekildedir:

- Yerel yönetimlerin planlama çalışmalarına teknik destek sağlamak,
- Bölgesel plan ve programların uygulanmasını sağlayacak faaliyetlere ve projelere destek olmak, izlemek ve DPT’ye bildirmek,
- Bölgede kapasite geliştirilmesine destek olmak,
- Bölgede kamu kesimi, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarınca yürütülen projeleri izlemek,
- Kamu kesimi, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliğini geliştirmek,
- Bölge plan ve programlarına uygun olan kaynakları kullanmak ve kullandırmak,
- Bölge kaynak ve olanaklarını tespit etmek, sosyal gelişmeyi hızlandırmak ve rekabet gücünü arttırmaya yö-

Şekil 3. Türkiye’de kurulmuş olan Kalkınma Ajansları

nelik araştırmaları desteklemek,

- Bölgenin iş ve yatırım imkanlarının ulusal ve uluslar arası tanıtımını yapmak,
- Bölgede yatırımcıları ruhsat ve izin işlemlerini takip ve koordine etmek,
- Küçük ve orta ölçekli girişimcileri çeşitli yollarla desteklemek,
- Türkiye’nin katıldığı uluslar arası programların tanıtımını yapmaktır. (<http://www.dpt.gov.tr/bgyu/kalkinmaajans/5449SayiliKanun.pdf>).

Ayrıca 9. Ulusal Kalkınma Planı’nda, DPT’nin Kalkınma Ajansları ile işbirliği içinde bölgesel gelişme stratejilerini belirleyeceği ve Bölge Planlarını hazırlayacağı belirtilmektedir (Ünal, 2008).

Kalkınma ajanslarının kanunda tarif edilen teşkilat yapısını Kalkınma Kurulu, Yönetim Kurulu, Genel Sekreterlik ve Yatırım Destek Ofisleri oluşturmaktadır. Kalkınma Kurulu; bölgesel gelişme hedefine yönelik olarak, bölgedeki kamu kurum ve kuruluşları, özel kesim, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve yerel yönetimler arasında işbirliğini geliştirmek üzere, illerin dengeli temsilini sağlayacak şekilde en fazla 100 üyeden oluşan ve ajansı yönlendirecek olan kuruldur.

Ajansın karar organı olan Yönetim Kurulu, tek ilden oluşan bölgelerde Vali, Büyükşehir Belediye Başkanı, İl Genel Meclisi Başkanı, Sanayi Odası Başkanı, Ticaret Odası Başkanı ile Kalkınma Kurulu tarafından özel kesim ve sivil toplum kuruluşlarından seçilen 3 temsilciden oluşmaktadır. Birden fazla ilden oluşan bölgelerde Yönetim Kurulu il Valileri, Büyükşehir Belediye Başkanları veya büyükşehir olmayan yerlerde İl Merkez Belediye Başkanları, İl Genel Meclisi Başkanları ve her ilden bir kişi olmak koşuluyla Ticaret ve Sanayi Odası Başkanları’ndan oluşmaktadır. Yönetim Kurulu’nun başkanlığını tek ilden oluşan bölgelerde Vali, çok ilden oluşan bölgelerde ise ilk sene merkezin kurulduğu ilin Valisi olmak üzere takip eden yıllarda alfabetik sıraya göre ve birer yıl dönüşümle diğer illerin valileri üstlenmektedir.

Ajansların icra organı ise Genel Sekreterliktir. Genel Sekreter, Yönetim Kurulu'na karşı sorumludur ve Genel Sekreterlik ile Yatırım Destek Ofisleri'nin en üst amiri konumundadır. Genel Sekreter'in görevleri; Yönetim Kurulu kararlarını uygulamak, bütçeyi hazırlamak ve sunmak, ajansın gelirlerini toplamak ve harcamalarını yapmak, bölgede kapasite geliştirici faaliyetlerde bulunmak, Yönetim Kurulu'na mali destek önerilerinde bulunmak, desteklenen projeleri izlemek, denetlemek ve raporlamak, diğer ajanslarla işbirliğini geliştirmek, yerel yönetimlerin planlama çalışmalarına destek vermek, yurtiçi veya yurtdışı temaslarda bulunmak ve Yönetim Kurulu'nun devrettiği yetkileri kullanmaktır.

Yatırım Destek Ofisleri, bölge illerinde Yönetim Kurulu kararı ile kurulan, biri koordinatör olmak üzere en fazla 5 uzmandan oluşan, Genel Sekreterlik'e bağlı ve tamamen ücretsiz hizmet veren yerel birimlerdir. Yatırım Destek Ofisleri'nin görevleri; yatırımcıların ruhsat ve izin işlerini takip etmek, yatırımcıya bilgi vermek ve yol göstermek, başvurular hakkında ön inceleme yapmak ve tüm bu faaliyetlerini Valilik ve Genel Sekreterlik'e bildirmektir.

Ajansların gelir kaynaklarına bakıldığında, ağırlıklı olarak çeşitli kurumların gelirlerinden aktarılacak oransal paylar ve hibe yardımlar öne çıkmaktadır. Bu kaynaklardan en önemlisi, ajansların toplam gelirlerinin yarısından fazlasını sağlayacağı öngörülen, genel bütçeden ayrılacak paydır ve her bir ajansa nüfus, gelişmişlik düzeyi ve performans ölçütlerine göre dağıtılacaktır. Diğer bir önemli kaynak ise; bir önceki yıl gerçekleşen bütçe gelirleri üzerinden, bölgedeki il özel idareleri için cari yıl bütçesinden aktarılacak paydır. Bunlara ek olarak bölgedeki ticaret ve sanayi odalarından, bir önceki yıl için kesinleşmiş bütçe gelirlerinin %1'i, Avrupa Birliği ve uluslar arası fonlardan sağlanacak kaynaklar, ulusal ve uluslar arası kuruluşların yapacağı bağış ve yardımlar, faaliyet gelirleri ve bir önceki yıldan devreden gelirler ajansların diğer finansman kaynaklarını oluşturmaktadır (Yılmaz ve diğ., 2007).

Kalkınma Ajanslarına Yönelik Tartışmalı Konular ve Eleştirel Yaklaşımlar:

Hem İBB sınıflandırmasının hem de BKA'ların bölgesel politikaların geliştirilmesi ve kalkınma stratejisi yaratma gereğiyle hayata geçirilmesi, ülkemiz için olumlu bir gelişme olarak kabul görürken, beraberinde getirdiği bir takım endişe ve eleştiriler de tartışma konusu olmuştur. Özellikle son kurulan ajanslardan İstanbul Kalkınma Ajansı'nın yönetim yapılanması ve İstanbul'un finans merkezi olması hedefiyle yola koyulması, dikkatlerin diğer yeni ajanslardan çok bu kente çekilmesine yol açmıştır. Yerel seçimler öncesi geldiğimiz bu noktadan hareketle, ülkemiz ve dünya gerçekleriyle bir arada düşünüldüğünde İstatistiksel Bölge Birimleri ve Kalkınma Ajansları'na yönelik temel endişe ve eleştiriler şu şekilde özetlenebilir:

IBBS-Düzy 2 (26 bölge içinde)	Sıra	IBBS-Düzy 3 (81 il içinde)	Sıra
TRA2- Ağrı Alt Bölgesi	25	Kars	67
		Iğdır	69
		Ardahan	74
		Ağrı	80

Tablo 4. Ağrı Alt Bölgesi ve İllerinin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralamaları, 2003 (DPT, 2003)

	81 İL MERKEZİ İÇİNDE	872 İLÇE İÇİNDE	GELİŞMİŞLİK GRUBU
Kars Merkez	70	189	3
Iğdır Merkez	75	334	3
Ağrı Merkez	79	352	3
Ardahan Merkez	80	436	4

Tablo 5. Ağrı Alt Bölgesinde Merkez İlçelerin 81 il ve 872 İlçe İçerisindeki Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Durumu (DPT, 2004)

■ İstatistiksel Bölge Birimleri'nin tanımlanmasında kullanılan nüfus, bölgesel kalkınma planları, illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması, temel istatistiki göstergeler ve coğrafi konum gibi temel faktörlerin, bugün için yeniden gözden geçirildiğinde, İstatistiksel Bölge Birimi ayrımlarının kendi içinde birtakım tutarsızlıklar taşıdığı anlaşılmaktadır. Özellikle Kalkınma Ajansları'nın kurulacağı Düzey 2 birimlerinin merkez kentleri ile buldukları düzey içindeki diğer kentler arasında ortaya çıkan bu durum, 26 adet Düzey 2 biriminin 7'sinde (Aydın, Trabzon, Malatya, Erzurum, Şanlıurfa, Mardin ve Ağrı Alt Bölgeleri) net olarak gözlemlenebilmektedir. Bu 7 birimin her birinde, sosyo-ekonomik gelişmişlik, temel istatistiki göstergeler ve çevresel bağlantılar yönünden üstün kentlerin, merkez kent olarak kabul edilmiş olması ve asıl belirleyici ölçütün il nüfusları olması, bu konudaki tartışmaların kaynağını oluşturmuştur. Örneğin;

TRA2-Ağrı Alt Bölgesi'nde merkez kent olarak belirlenen Ağrı ili sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında 81 il içinde 80. sırada yer alırken, diğer tüm iller görece üstün niteliktedirler (Tablo 4). Bu durum kent merkezleri arasındaki benzer bir gelişmişlik sıralamasında –Ardahan Merkez dışında da aynıdır (Tablo 5).

Kalkınma Ajansları'nın kurulacağı ilin belirlenmesinde yapılan ölçütsel hatalar, bu bölge birimlerini oluşturan illerin içsel dinamiklerinin hayata geçirilişinde ve yerelden yönetimde bir takım sorunlara yol açacak ve somut bir kalkınma için yeterli koordinasyon, büyümeye dayalı olumlu yapılmaya etkisi (merkez-çevre arasında) görülemeyecektir.

■ Yerele ve bölgeye odaklanan bir rekabet süreci tariflenirken, bu rekabet ortamına uyum sağlayabilen bölgelerin öne çıkması, uyum sağlayamayanlarınsa geri planda kalması, küreselleşmenin coğrafi alanlarda yarattığı eşitsizliklerin

artması gibi güçlü olasılıklar doğurmaktadır (Erzi, 2005; Bal, 2007; Yılmaz ve diğ., 2007). Ayrıca, kuruluş amaçları arasında bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının azaltılması olan Kalkınma Ajansları'nın, kendini eşitsizlikler üzerinden var eden küreselleşme sistemi içinde nasıl duracağı ve bir yanda birbiriyle yarışan bölgeleri var ederken, diğer yandan bölgeler arasındaki farklılıkların nasıl eritileceği, merak konusu olmaktadır (Erzi, 2005; Bal, 2007). Her iki durumda da, başlangıç avantajlarına sahip yerel yönetimlerin elini daha da güçlü kılarken, görece dezavantajlı yerel yönetimlerin beklenen gelişimlerine ise engel teşkil edecektir.

■ Örgütlenme yapısı bakımından kamu, özel sektör ve STK biçiminde üçlü bir yapıda, devletin düzenleyici olması beklenirken, sermayeyi elinde bulunduran yerli ve yabancı özel sektörün, yatırımlara yön verici olması ve kamu yararını ne ölçüde gözeteceği önemli bir soru işareti doğurmaktadır. Geçmiş tecrübeler, sermayenin bu süreçte yön verici olacağını, diğer taraftan yönetsel aktörlerin her koşulda eşit temsil imkanına sahip olamayacağını göstermektedir (Bal, 2007). Kalkınma ajanslarının merkezi bir denetim altında oldukları düşünüldüğünde, yerel yönetimlerin süreci ne oranda tayin edici olabileceği, yanıt bekleyen önemli bir sorudur.

■ Tabandan tavana bir yerel örgütlenmenin ifadesi olarak ortaya çıkan Kalkınma Ajansları'nın merkezi yönetim ile bağının net bir biçimde tariflenmediği ve yasada DPT tarafından koordine edilen taşra birimleri olarak aktarılması, hem yaratabileceği yetki karmaşası, hem de sürecin aktörler tarafından istenilen yöne çekilebilmesine olanak verecek açık kapılar barındırmaktadır (Güler 2006; Alıcı 2006, Akt: Bal, 2007; Erzi, 2005).

■ Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın kuruluş kanunu metinlerinde "bölge" kavramının pek çok kez kullanılmasına rağmen, kanun başlığından (5449 Nolu Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki Kanun) düşürülmesi ise, bölge kavramının demokratik bir biçimde ele alınmadığı eleştirilerini doğurmakta ve ülkede AB dayatmalı bir eyalet sistemi gayreti olduğu şüphelerini dillendirmektedir. Ancak bu yöndeki eleştirilerin planlama anlayışından kopuk, salt siyaset tabanlı bir zeminde ifade edilmesi, yetersiz bir ifade şekli olarak da düşünülmektedir. Ayrıca "bölge" kavramı için gereken önem ve izah yapılandırılmadığından, yerelle özdeşleşen ve yerinden yönetim ilkesinde birleşen bölge ve yerel kavram ve kabullerinin de dışında çıkmıştır. Bu nedenle, yerel ve yönetimi alanına merkezden verilen değer-önem tartışmalıdır.

■ Kalkınma Ajanslarına DPT ile işbirliği içinde verilen bölgesel stratejileri ve planları geliştirme yetkisi, hem bölge hem de il sınırları aynı olan İstanbul gibi şehirlerde yerel yönetimler ile ajansları "Bölge Planları" yapımı konusunda

karşı karşıya getirmekte; öte yandan aynı ölçekte yapılması gereken "İl Çevre Düzeni Planları" da dikkate alındığında, planlar ve karar vericiler arası uyumluluk, yetki ve eşgüdüm sorunları ortaya çıkmaktadır.

■ Fiziki ve sosyal avantajlara sahip bölgelerde kurulacak Kalkınma Ajansları'nın gelir, bilgi birikimi, yeterli teknik personel ve politik güç gibi birçok avantaja sahip olacakları ve oluşacak yapısal güçleri düşünüldüğünde, kuruldukları bölgelerin zamanla daha da çekici hale gelmesi kaçınılmazdır. Bunun sonucunda tıpkı kalkınmada öncelikli yöreler ve teşvik politikalarında olduğu gibi; yatırımcı, kendisine birçok kolaylık sağlanmasına rağmen dezavantajlı bölgelere gitmek istemeyecektir. Bunlar arasında dezavantajlı bölgelerde yatırım gerçekleştirecek olanların çeşitli teşvikleri de arkasına almasına rağmen, diğer bölgeler ile rekabet etmekte çok zorlanacağı açıktır (Yılmaz ve diğ., 2007). Böylece, başta İstanbul ve İzmir Kalkınma Ajansları olmak üzere, bölgesel gelişmede hız kazanacak yapılanmalar gelişmiş kent merkezleri ve yakın çevrelerinde görülecektir.

Ajansların gelir kaynaklarından sadece merkezi bütçeden ayrılan kısmı nüfus, gelişmişlik düzeyleri ve performans değerlendirmesi ölçütlerine göre paylaşılacaktır. Ölçütlerin dengeli sağlayacak yeterlilikleri olsa bile; Türkiye üzerinde bu ölçütlere konu olan değerlerin dengesiz dağılımının çeşitli zorlukları ortaya çıkartacağı düşünülmektedir. Örneğin; ülkenin en gelişmiş bölgesi olan İstanbul İli'nin tek başına kurduğu Kalkınma Ajansı'nın hizmet edeceği nüfus, en geri kalmış bölgeler olan Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da kurulacak 7 ajansın hizmet edeceği toplam nüfusla neredeyse aynıdır. Gelişmişlik düzeyi ölçütüne göre denge sağlanmaya çalışılırken, nüfus ölçütünün bu durumu bozma tehlikesi her halükarda olasıdır (Yılmaz ve diğ., 2007).

■ Kalkınma Ajansları'nın diğer gelir kaynaklarını sağlayacak olan Belediyeler, il özel idareleri, sanayi ve ticaret odaları ve çeşitli fonlardan gelecek kaynaklar ortak bir havuzda toplanıp çeşitli ölçütler esas alınarak dağıtılmayacak, doğrudan bulunduğu yörenin bağlı olduğu ajansa aracısız olarak aktarılacağından, geri kalmış bölgelerdeki ajansların kamu kaynaklı gelirleri, gelişmiş bölgelere oranla oldukça düşük kalacaktır. Ayrıca kanunun verdiği yetkilerle, çeşitli faaliyetlerden gelir elde edecek ajanslardan gelişmiş bölgelerde olanlarının, güçlü uluslar arası ilişkileri sayesinde çeşitli fonlardan alacakları paylar da kamu kaynaklı gelirlerine eklenince, diğer bölge ajansları ile aralarında azımsanmayacak bir gelir farkı oluşacaktır. Bu şekilde ortaya konacak bir gelir dağılımının; ajansların gelişmişlik farklılıklarını azaltıcı değil, aksine körükleyici etki yaratacağı açıkça görülmektedir (Yılmaz ve diğ., 2007).

■ Ajansların genel yapılarına bakıldığında bazı temsil sorunları göze çarpmaktadır. Tek ilden oluşan bölgelerdeki ajanslarda sivil kesimi temsil için Yönetim Kurulu'na seçile-

cek üye sayısı 3 olarak belirlenmekte, fakat özel sektör ile sivil toplum kuruluşları arasında nasıl paylaşılacağı belirtilmemektedir. Özel sektörün bir şekilde ticaret ve sanayi odaları vasıtasıyla temsil edildiği kabulünden yola çıkılırsa, söz konusu 3 üyenin de özel sektörden seçilmesi durumunda sivil toplumun temsil edilemeyeceği bir yapı ile karşılaşmak mümkündür. Çok ilden oluşan bölgelerdeki ajanslarda ise Yönetim Kurulu'nda özel kesim ve sivil toplum kuruluşlarını temsilen kimse bulunmamaktadır. Bu noktada odaların veya meslek örgütlenmelerinin sivil toplum kuruluşu olarak algılanması yüzünden sivil toplumun çok ilden oluşan yapılarda temsil edilemeyeceği gerçeği ortaya çıkmaktadır. Bu durum, kalkınma ajanslarının yapılandırılmasında ekonomi ağırlıklı bir temsil sisteminin benimsenmiş olduğunu ortaya koymaktadır (Yılmaz ve diğ., 2007). Benzer bir durum, ajansların kuruluş kanunu metinlerinde sosyo-kültürel ve ekonomik gelişmeyi kendi içinde barındıran "bölgesel kalkınma" ifadesi yerine "ekonomik kalkınma" vurgusuna yer verilmesiyle su yüzüne çıkmaktadır. Bu vurgu sadece planlamanın yerel dinamiklerinden toplumsal ve çevresel değerleri göz ardı etmekle kalmayıp, bütüncül bir bölgesel kalkınmadan çok, içsel büyümenin yatırımcı çekmek ve uluslar arası fonlardan yararlanmak adına kullanılacağı düşüncesini yaratmaktadır. Kanun metninde "sosyal gelişme" kavramından sadece bir kez bahsedilmesi, "çevre" veya "doğa" kavramlarına ise hiç yer verilmemiş olması, bu düşüncüyü kuvvetli kılan göstergelerdir.

■ Kalkınma Ajansları Kanunu'nun neden olduğu farklı yapılanmalardan bir diğeri ise yine İstanbul'da kurulmuş olan ajanstır. 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nun İstanbul ve Kocaeli'ne özel olarak getirdiği düzenlemeyle, bu illerdeki büyükşehir belediyelerinin sınırları il mülki sınırı olarak belirlenmiştir. Bunun sonucunda İstanbul İl Özel İdaresi, 5302 sayılı Kanun'da tanımlanan görevlerinden belediye sınırı dışındakileri İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne devretmek zorunda kalmıştır. Ancak; hem İl Özel İdaresi'nin, hem de Büyükşehir Belediyesi'nin faaliyet alanının tüm il sınırını kapsamaması, ikili bir yapı oluşturmuştur. Bunlara ek olarak İstanbul il sınırları içerisinde yetkili olacak ve bu iki kurumun da üzerinde yer alacak İstanbul Bölgesel Kalkınma Ajansı'nın kurulması, ortaya üçlü bir yapı çıkaracaktır. İstanbul il sınırı içerisinde farklı kanunlarla çeşitli yetkilere sahip olmuş üç kurum arasında iyi bir işbirliği ve koordinasyon olmazsa, büyük bir yetki karmaşasının çıkması kuvvetle muhtemeldir (Yılmaz ve diğ., 2007). Önceki maddelerde de değinildiği gibi, özellikle planlama anlamında Stratejik, Bölge ve üst ölçekli fiziki planların hazırlanmasında üretilecek İstanbul özelindeki bölgesel politikaların, hangi görev paylaşımlarıyla yapılacağı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul Kalkınma Ajansı ve ilgili bakanlıklar arasında çözüm bekleyen diğeri bir önemli problem başlığı olarak öne çıkmaktadır.

Kalkınma ajansları, ülke genelinde her ne kadar homojen bir yapıda ve dengeli bir şekilde dağılmış olsalar da, İstatistik Bölge Birimlerinin oluşumundan başlayan; kalkınma ajansları kuruluş kanunu metinleriyle süregelen gerek yapılanma biçimleri ve temel amaçları gerekse görev ve yetki alanları gibi başlıklarda birçok tartışmaya ve eleştirel yaklaşıma konu olmuş ve günümüzde planlama gündeminin temel maddelerinden biri haline gelmiştir. Yapılan eleştiriler ve tartışmalı konular birlikte düşünüldüğünde, ülkemizdeki kalkınma ajanslarının ortak sorunlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Temel altyapıları olan İstatistik Bölge Birimlerinin sınırlandırılmasındaki kriterlerin tutarlı değerlendirilmemesi ve bu durum nedeniyle yerelde içsel dinamiklerin doğru kullanılmasına zemin hazırlanmış olması
- Ajansların temsiliyet yapıları bakımından katılımcı ve sivil paydaşların rollerinin yeterince ön planda tutulmadığı, yerel yönetimlerin süreci belirleyici olabilmeleri bakımından yeterince etkin olma şansı bulunmayan bir altyapı üzerinde kurgulanmış olmaları
- Gelir kaynaklarının eşitlikçi ve bölgesel gelişmeyi artırıcı yönde dengeli dağılımının yapılmamış olması
- İstanbul ve GAP bölgelerindeki bölgesel gelişme politikalarının üretilmesinde, ortak amaca dönük farklı aktörlerin, yetki ve görev sorumluluklarının kesişmesi
- Gerek kuruluş kanunu metinlerinde, gerekse ortaya koydukları uygulamaya dönük altyapılarıyla "ekonomik kalkınmayı", sosyal-çevresel ve fiziksel kalkınmayı da barındıracak şekilde bütüncül bir dille savunamıyor oluşturma ve yerel yönetimlerin rolünü bütünüyle merkezin belirlemiş olması
- Bölgesel Kalkınma Ajansı yerine Kalkınma Ajansı ismiyle kabul edilmesi, yerelle benzeşen/özdeşleşen "bölge" ve "bölgesel" kavramlarının göz ardı edilmesinin hiçbir bilimsel yolla izah edilememesi

İBBS ve BKA'ların gerek oluşum süreçleri gerekse ileriye dönük uygulama dönemine ilişkin eleştiriler ve tespitler ancak ajansların uygulama alanında kalıcı ürünler ortaya koyabilmesi ile daha verimli tartışılacaktır. Ancak genel olarak İBBS ve BKA oluşumlarının işlevsellik kazanmalarıyla birlikte, üzerinde sıkça durulan yönetsel ve işlevsel konularla ilgili düzenlemelere gidildiği takdirde, ülke geneline yayılan çok merkezli bir bölgesel/yerel merkezler ağı ve bu birimler arası koordinasyonun kurulması sağlandığında, Türkiye'de çok merkezli-bölgesel tabanlı bir gelişmenin önünün açılacağı ve yerinden yönetimin ağırlık kazanacağı kesindir.

Ajanslar ile ilgili birçok sorunun ana kaynağı olan ve merkezi yönetimce kamuoyuna sunulan kuruluş kanunu metni, özellikle yerel ilişkin tüm eleştiriler ve sorun olarak kabul edilen konu başlıkları dikkate alınarak yeniden gözden geçirilmeli ve gerekli düzenlemelerin yapılması için Bakanlar Kurulu'na sunulmalıdır. Birçok sorunun ana kaynağı olan kuruluş kanunu metni, günümüz eleştirilerini önceden tahmin etmiş olmalı ki, gerekli değişiklik ve düzenlemelerin yapılabilmesi için Bakanlar Kurulu'na yetki kullanma imkanı da sunmuştur. Ancak asıl ihtiyaç şudur ki, sorunların yaratıcısı kurul ve diğer paydaşları, öncelikle sorunların çözümü için yarım asrı geçen ve "bölge" kavramına "bölen" gözüyle bakmayı tercih eden zihniyetin esaretinden kurtulmalı ve "insan ölçeğini ve gereklerini" yerelden ve yerinden keşfetmelidir.

NOT: Belirtilen bir dizi sorun ve eleştirel yaklaşımdan yana gelişen en somut adımlardan biri, yukarıdaki özet anlatımlarda da değinilen Ağrı Alt Bölgesi'nde 2009'da (bu yazı tamamlandıktan sonra) kurulan Kalkınma Ajansı için Ağrı yerine Kars'ın seçilmiş olmasıdır ki bu, bilimsel anlamda daha tutarlı ve yerel dinamikleri ve yerel yönetimleri destekleyen bir karar olarak düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Bal, E., 2007. Küresel Rekabette Yeni Yerel Duraklar: Kalkınma Ajansları, 12. Ulusal Bölge Bilimi/Bölge Planlama Kongresi, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 25-26 Ekim, s. 165-171.
- Can, E.; Saylan, S. ve Köseoğlu, D., 2007. Türkiye 'de Bölgesel Kalkınma Politikası Olarak Kalkınma Ajanslarının Rolü ve Önemi, 12. Ulusal Bölge Bilimi/Bölge Planlama Kongresi, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 25-26 Ekim, s. 149-156.
- Devlet Planlama Teşkilatı, 2003. İstatistik Bölge Birimleri Sıralaması Devlet Planlama Teşkilatı, 2004. İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı, 2006. Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) Bölgesel Gelişme Politikaları ve AB'ye Ekonomik Sosyal Uyum Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- Erzi, G., 2005. Yeni Bölgecilik Akımı ve Bölgesel Kalkınma Ajansları, 8. Kasım Dünya Şehircilik Günü 29. Kolokyumu Planlamada Yeni Politika ve Stratejiler Riskler ve Fırsatlar, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 7-9 Kasım, s. 25-35.
- Kayasü, S. ve Yaşar, S. S., 2002 Değişen Bölge Kavramı ve Bölgesel Ekonomik Kalkınma: Bölgesel Kalkınma Ajansları, 10. Ulusal Bölge Bilimi/Bölge Planlama Kongresi, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 17-18 Ekim, s. 69-80.
- Ünal, Y., 2008. Türk Şehir Planlama ve İmar Mevzuatının Kentsel Dönüşüm ve Deprem Ağırlıklı İncelenmesi, Ankara, s. 29.
- Yılmaz, S.; Dericioğlu, T.; Elliott, I.A. ve Özden, M.S., 2007. Kalkınma Birliklerinden Kalkınma Ajanlarına Yönelirken, 12. Ulusal Bölge Bilimi/Bölge Planlama Kongresi, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 25-26 Ekim, s. 157-163.
- <http://www.dpt.gov.tr/bgyu/kalkinmaajans/5449SayiliKanun.pdf>
- <http://www.gap.gov.tr/Turkish/Genel/sdurum.pdf>
- <http://www.dpt.gov.tr/bgyu/biid/ibbs.html>
- <http://www.izka.org.tr>
- <http://www.cka.org.tr>

SU TAŞKINLARI ÖN DEĞERLENDİRME RAPORU

8-9 Eylül 2009 Tarihinde Yaşanan Su Taşkınları Nedeniyle,
TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Tarafından
Hazırlanan Ön Değerlendirme Raporu

TMMOB
İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi

Ülkemizin temel gündem maddeleri olarak zaman zaman kuraklık sorunuyla, su taşkınları sorunuyla, deprem ve benzeri doğal olaylarla karşılaşmaktayız. Kimi zamanda insandan kaynaklanan teknolojik esaslı, can, mal kayıplarına neden olan ve afet olarak ortaya çıkan bir durumla da karşılaşmaktayız.

İfade etmemiz gerekir ki, doğa veya teknolojik olayların afet olarak adlandırılması, olayın kendisiyle ilgili değil, do-

ğurduğu sonuçlar olarak ele alınmaktadır. Açıkçası "afet" bir olayın kendisi değil, doğurduğu sonuçlar olarak değerlendirilmektedir.

Ülkemizin Su Sorunu, Su Taşkınları ve Can Kayıpları

Su, canlıların yaşaması için vazgeçilmez bir maddedir. Canlı organizmaların oluşumunun % 60'ı ile % 90'ı sudan oluşmaktadır. Susuz bir hayat düşünülemez. Yeryüzünde

bulunan tüm su kaynaklarının ancak %1,5 kadarı tatlı sularından oluşmaktadır. Ülkemiz, su kaynakları bakımından zengin bir ülke olarak bilinmesine karşın su fakiri olmasa da, su kısıtı olan bir ülkedir. Bu nedenle tatlı su kaynaklarımızın kirlenmesinin önlenmesi, su havzalarının yapılaşmadan uzak tutulması, yağın yağmur sularının da akıp denizlere karışması yerine, olabildiğince biriktirilmesi de gerekmektedir.

İki yıl kadar önce kuraklık konusu ülkemizin temel gündem maddelerinden birini oluştururken; kısa bir süre önce Karadeniz'de meydana gelen su taşkınları, bugün de İstanbul ve çevresinde yaşanan su taşkınlarının ortaya çıkardığı can ve mal kayıpları ülkemizin, bölgemizin ve bizlerin temel gündem maddesi olarak yeniden tartışma konularının odak noktasını oluşturmaya başlamıştır. Şimdilik 33 yurttaşımızın can kaybının yanında, ortaya çıkan ekonomik kayıplar, ülkemiz açısından sıradan olaylar(!) olarak gündeme gelmeye başlamıştır.

Su kısıtı olan ülkemizde; yağmur, kar ve dolu gibi meteorolojik odaklı su kaynağının afet yaratması yerine, yeryüzünde tutularak havzalarda depolanmasının sağlanması son derece önemli bir konudur.

Hukuki Süreç

İnşaat Mühendisleri Odası Genel Merkezi ve İstanbul Şubesi olarak su havzalarının korunması kapsamında bugüne kadar birçok çalışma yapılmıştır. Afet ve Su taşkınları konusunda panel, sempozyum ve kongreler düzenlenmiştir. İSKİ'nin Su Havzaları Yönetmeliği'ne yönelik olarak davalar açılmış, çoğu zamanda bu davalar kazanılmıştır. Ne yazık ki, tüm çabalarımıza rağmen su havzalarının, dere boylarının ve ormanlık alanların yapılaşmasına engel olunamamıştır.

İSKİ, su havzalarının yapılaşmasını kontrol altına almak bahanesiyle, mevcut kaçak yapılaşmayı yasallaştırmayı amaçlayan, "1995 Su Havzaları Yönetmeliği'ni çıkarmıştır."

Açmış olduğumuz dava sonucu bu yönetmelik iptal edilmiştir. İSKİ, bu yönetmelikte birkez daha küçük bir değişiklik yaparak, 1998 yılında yeni bir yönetmelik daha çıkarmıştır. Bu yönetmelikte su havzalarının, dere yataklarının ve orman alanlarının yapılaşmasına yol açacağı için, yeniden dava açılarak ilgili maddeleri iptal ettirilmiştir.

Bu davalar açılırken, gerek 1995 İSKİ Yönetmeliği'ne, gerekse 1998 yönetmeliğine yönelik olarak açtığımız davaların temel gerekçesi, 750.000 nüfusa sahip olan bölge de "kötü sınıfa" giren suyun, bölgenin 7.000.000 nüfusa ulaşmasıyla "kirlilik boyutu" ne olacaktır? diye sorulmuş, su havzalarının ve dere boylarının yapılaşmasının engellenmesi gerektiği de ifade edilmiştir. Bu kapsamda, İSKİ'nin çıkardığı yönetmeliklere sürekli olarak dava açılmış, en son olarakta 15.01.2009 tarihli kararlar İSKİ yönetmeliğinin bazı maddeleri birkez daha mahkemece iptal edilmiştir. Küçükçekmece Gölü'nün tatlı su kaynağı olarak kullanılmasından vazgeçilmesi ve su havzasının yapılaşmış olması nedeniyle, havza kapsamından çıkarılması bu noktada ki öngörümüzü ve haklılığımızı da ortaya koymaktadır.

Taşkın Kavramı, İstanbul ve Çevremizde Yaşadığımız Taşkınlar

Taşkın, akan bir suyun doğal ve yapay olarak oluşturulmuş olan yatağına sığmayarak, bu yatak sınırları dışında akışını sürdürmesi ve çevreye zarar verme olayı olarak tanımlanmaktadır.

Doğal yollardan veya insan müdahalesi sonunda ortaya çıkan afetlerden biri de su taşkınları olarak gündeme gelmektedir. Toplumlar ve ülkemiz insanları yüzyıllardır taşkın problemiyle karşı karşıya kalmışlardır. Bu taşkın problemleri nedeniyle toplumlar konuyu araştırmışlar, taşkından korunmanın yollarını bulmaya çalışmışlardır.

Özellikle ülkemizde ve bölgemizde varolan bilgi birikimine rağmen, zaman zaman taşkınların ortaya çıkardığı can ve mal kayıplarıyla karşı karşıya kalmaktayız.

Son yıllarda yerkürenin ve ülkemizin bazı yerlerinde kuraklık yaşanırken, bazı bölgelerde de önemli iklimsel değişiklikler gündeme gelmektedir. Bunların sonucunda da taşkın olaylarının daha sık ve daha etkili bir biçimde ortaya çıktığı da görülmektedir. Buna karşın, bir yandan meteorolojik ölçekteki bilgi düzeyinin gelişmesiyle birlikte, yeni teknolojik araçların gelişmesi; diğer yandan da, teknolojik gelişmelerin önceden ortaya koyduğu meteorolojik olaylarla ilgili bilgiler, yönetimlerin önlem almalarına olanak sağlayarak, yönetimlerin işlerini kolaylaştırmaktadır.

Taşkın esas itibarıyla doğal bir olaydır. Bu olayı can ve mal kayıplarına neden olacak şekilde afete dönüştüren neden

ise çoğunlukla kötü yönetimler ve insan müdahalesidir. Burada, doğal ve insandan kaynaklanan taşkınları kısaca değerlendirdiğimizde;

Nedenlerine Göre Su Taşkınları

1) Doğal nedenlerden kaynaklanan taşkınlar; Günümüzde, dünyanın ve ülkemizin pekçok yerinde, uzun yıllar ortalamasının çok üzerinde yağmurun yağması ve bu nedenle taşkınların ortaya çıkmasıdır. Ancak, taşkın olayının doğal boyutunu engellemek veya ortadan kaldırmak çok kolay değildir. Buna karşın taşkın risklerini mühendislik yaklaşımıyla değerlendirerek ortaya koymak, her alanda riske dayalı tasarım ve planlama yapmak son derece önemlidir.

2) Yönetim ve insan etkisinden kaynaklanan taşkınlar; İnsanların doğanın kendi kurallarıyla uyumlu olmayan veya doğaya engel oluşturacak olan her türlü aktivitesi, taşkınların ortaya çıkaracağı zararların boyutunu da artırarak, taşkınların bir afete dönüşmesine neden olabilir.

Açıkçası doğanın kendi çizgisini dikkate alarak ona uygun davranmak, taşkınların ortaya çıkarabileceği zararların azaltılmasını sağlayabilir. Veya, doğanın ortaya koyduğu çizgiye uygun davranmayarak yapılacak müdahaleler, taşkınların boyutunu büyütürken taşkınların zararlarını artırabilir.

Doğal taşkınlar: bir akarsuyun, kar erimesi veya yağmur yağması sonucu akışa geçen suyun, su yatağının yetersiz kalması (akarsu ve dere) sonucu taşarak akışını sürdürmesidir.

Yapay taşkınlar ise, su depolamak amacıyla yapılan bir barajın herhangi bir nedenle yıkılması ve kapaklı dolu savaklardaki kapakların bilinçsiz/kontrolsüz bir şekilde açılarak dere yatağında ani tehlikeli taşkın dalgasının ortaya çıkmasıyla oluşmaktadır.

Taşkın Planlama ve Yönetiminden Sorumlu Kurumlar:

- 1) DSİ Genel Müdürlüğü
- 2) İller Bankası Genel Müdürlüğü ve Belediyeler
- 3) İl Özel İdareleri

Bir yağmursuyu drenaj şebekesi ve taşkın önleme/kontrol yapılarının planlanma-projelendirme, uygulama ve yönetim süreci:

- 1) Taşkın riski oluşturabilecek bir dere/akarsu havzasına ait uzun süreli yağış, sıcaklık, toprak nemi gibi meteorolojik verilerin derlenmesi,
- 2) Varsa, bu akarsu/dereye ait uzun dönemli akış verilerinin temini; yoksa, bilimsel olarak kabul görmüş ve ilgili

standart ve şartnamelere girmiş olan hesap/tahmin yöntemleri kullanılarak “yağış-akış bağıntıları”nın ortaya konulması ve bundan yararlanılarak yatakta olası taşkın debilerinin hesaplanması,

- 3) Dere/akarsuda ölçülmüş veya sentetik olarak üretilmiş (hesaplanmış) debilerinden yararlanıp, geçerli analiz yöntemleri kullanılarak değişik dönüş/tekerrür aralıklarına karşı gelen taşkın debilerinin belirlenmesi,
- 4) Yapılacak taşkın önleme yapısının koruyacağı alan veya bölgedeki olası sosyo-ekonomik (çevresel) riskler dikkate alınarak yapı için uygun bir “proje/tasarım debisi”nin belirlenmesi, (bu proje debisinin seçilmesinde, korunması gereken bölge/alan ve arazi kullanım politika, karar ve özelliklerine göre uluslararası kabul görmüş ve ilgili standartlara girmiş kural ve ilkeler mevcuttur.)
- 5) Belirlenen taşkın proje/tasarım debisine göre yapılacak taşkın koruma yapısının (baraj, gölet, tersip bendi, dere/akarsu yatak ıslahı/düzenlemesi veya yatağın yer değiştirmesi ve yeniden inşası gibi) boyutlarının belirlenmesi; Hidrolik, Geoteknik ve Yapısal Stabilitate Analiz ve Hesaplarının Yapılması,
- 6) Koruma yapısına ait uygulama projelerinin ve ilgili teknik şartnamelerin hazırlanarak buna göre inşaatın yapılması/yaptırılması,
- 7) Dere/akarsu havzası ve dere yatağı çevresi için planlama ve projelendirme aşamalarında öngörülen (kabul edilen) “arazi kullanım koşul ve esasları” ile “işletme dönemi için kabul edilen bakım-onarım esasları” dikkate alınarak bu yapıların korunması ve çevre koşullarının kontrol altında tutulması.

- 8) Barajların doluluk oranlarının % 100 seviyeye ulaştığı düşünüldüğünde dolu savak baraj kapaklarının kontrollü olarak açılması,

Bu Süreçte Görev Alan (Alması Gereken) Kurum-Kuruluş ve Meslek Grupları:

Bu sürecin her aşamasında başta DSİ olmak üzere, İller Bankası, İl Özel İdareleri ve ilgili belediye doğrudan veya dolaylı olarak görev ve sorumluluk taşımaktadır. Bu kurumlar arasında zaman zaman yetki ve sorumluluk devirleri yapıyor olsa da özellikle DSİ ve belediyelerin görev ve sorumlulukları esastır.

Sürecin tamamlanmasında öncelikli olarak yetki ve sorumluluk üstlenen meslek gruplarının başında İnşaat Mühendisliği gelmektedir. Son İstanbul taşkınyından sonra kamuoyu karşısında en çok gördüğümüz Meteoroloji Mühendisliğinin yetki ve sorumlulukları, bu sürecin 1. maddesindeki iş ve çalışmalarla sınırlıdır. Bundan sonraki aşamaların tamamı İnşaat Mühendisliğinin yetki ve sorumluluğu altındadır. İnşaat Mühendisi, bu konuda yapacağı bütün etüt, planlama ve projelendirme çalışmalarında konuya taraf olan DSİ, İl Özel İdareleri, Belediyeler, Kent Plancıları ve Çevre Bakanlığı gibi kurum ve meslek gruplarıyla sürekli temas halinde olacaktır. Daha işin başında DSİ, Valilik (Özel İdare) ve Belediyeler bu konuda işveren, hizmet talep eden ve sürecin her aşamasında işi kontrol etmek ve işletme-bakım sorumluluğunu almak durumunda olan kurumlardır.

İstanbul Ve Trakya Bölgesinde Meydana Gelen Son Taşkınlarda Sorgulanması Gereken Noktalar

- 1) Bu taşkın bölgelerinde yukarıda tanımlanan süreç baştan sona kadar doğru ve eksiksiz bir şekilde tamamlanmış/tamamlanmamış mıdır?
- 2) Tamamlanmamış/tamamlanmamış ise, eksik veya yanlışlık nerede?
- 3) Baştan sona kadar tüm kurum-kuruluş ve konuya taraf olan gruplar görev sorumluluklarının yerine getirmiş veya önemli sayılabilecek bir yanlışları olmamış ise, yaşanan bu çok acı ve ürkütücü tabloya neden olan taşkın olayının tek nedeni, siyasilerin öne sürdüğü gibi sadece planlama/projelendirme kabul ve kriterlerini aşan bir “yağış miktarı” mıdır? Eğer gerçek bu ise, hiç eksik bir iş ve suçlu bir taraf aranmamalıdır; böyle bir gereke ve risk dünyanın her tarafında geçerlidir. Dolayısıyla zaman zaman çok zayıf da olsa bu acı fatura her an ödenebilir.

Son Taşkın Olayları ve Bir Değerlendirme

Doğal meteorolojik koşullara müdahale edebilmek olanaklı olmadığı dikkate alınır, taşkına neden olabilecek meteorolojik koşulların gelişmiş yöntemlerle tahmini yapılabilir, taşkın riski irdelenebilir.

Ayrıca, dere havzalarının doğal özellikleri dikkate alındığında herhangi bir müdahalenin yapılması da söz konusu olmamalıdır.

Yine, hatalı arazi kullanımı, bitkilerin yok edilmesi, ormansızlaştırma, dere yataklarında yasa dışı ve bilimsel olmayan yöntemlerle yapılaşma, erozyon ve benzeri konulara yönelik olarak insandan, ve denetim eksikliğinden ve yönetimden kaynaklanan taşkın zararları azaltılabilir. Bugüne kadar taşkınlara yönelik olarak ortaya konan raporlar, sel ve taşkın afetinin tamamen insan ve yönetim aktivitelerinin bir sonucu olarak ortaya çıktığı belirtilmektedir. Kontrolsüz yapılaşma ve kentleşmenin, sel ve taşkın riski bulunan her yerde mutlaka bir afet yarattığı görülmüştür.

Özellikle bölgemizdeki sanayileşme ve sektör çeşitliliğinin ortaya çıkardığı kentleşme süreci ve plansızlık, akarsu havzalarının üzerinde bulunan yapılaşma yoğunluğu da önemli ölçüde artırmıştır.

Bu durum havza bütünlüğünde bulunan hidrolojik dengeyi önemli ölçüde bozmuş, son karşılaştığımız olayda olduğu gibi ortaya çıkan taşkınlar can ve mal kayıpları yaratmıştır. İstanbul ve çevresindeki akarsu havzalarında ortaya çıkan yerleşim alanları, açılan kural dışı yollar, yapılan alışveriş merkezleri, fabrikalar, yeni tesisler arazi yapısını da önemli ölçüde değiştirmiştir. Ayrıca, meraların tahrip edilmesi de su taşkınlarına davetiye çıkarmıştır.

Açıklamaya çalıştığımız nedenler, birçok yerde taşkın koruma önlemine gerek duyulmayacak önlemlerin alınmasının zorunluluğunu da gündeme getirmiştir.

Silivri ilçesinde yaşanan su taşkını, Boğluca Deresi'nin taşması ve gelen suyu denize taşıyamaması nedeniyle çevrede bulunan yapıları alanların içine dolmuş, birçok konut oturulamaz hale gelmiştir. Yine Selimpaşa'da bulunan iki derenin taşması sonucu yazlık sitelerin önemli bir kısmı sular altında kalarak kullanılamaz hale gelmiştir. Dere çevresinde bulunan birçok araç denize sürüklenmiştir.

Yine önemli can ve mal kayıplarına neden olan ve basında da çok sıkça gündeme gelen Ayamama Deresi'yle aynı güzergahta bulunan Mahmutbey-Yeşilköy bağlantı yolu, yaklaşık 7,5 km uzunluğundadır. Bu yol, "Basın Ekspres Yolu" olarak bilinmektedir.

Kısa Bir Tarihçe

- Yeşilköy – Mahmutbey Bağlantı Otoyolu'nun yapımına başlandığı tarihte, Ayamama Deresi havza alanı içerisinde kalan Yenibosna, Güneşli, Mahmutbey, İkitelli, Halkalı ve Sefaköy yerleşimlerinin köy yerleşik alanı dışında kalan bölümlerinin tamamı tarım alanı niteliğinde olup, Ayamama Deresi su akış kotu dere yatağı üst kottundan 3.50m – 4.00m. derinliğindedir. Ayamama'nın taşmasıyla birlikte görülmüştür ki dere yatağı yer yer 2.00m - 2.50m dolmuştur.
- Mahmutbey- Yeşilköy bağlantı yolunun projelendirildiği ve yapıldığı dönemde; gerek TEM Otoyolunun kuzeyindeki İkitelli Organize Sanayi Bölgesi ve Başakşehir kesiminde, gerekse; Yeşilköy bağlantı yolunun her iki tarafında, imar planlarında öngörülen herhangi bir yapılaşma sözkonusu değildir. Yola dair projelendirmede esas alınan hesap kriterleri ve başlangıç durumu budur.
- Ayamama Deresi üzerindeki tüm yapılar, Mahmutbey- Yeşilköy bağlantı yolu tamamlandıktan sonra gerçekleşmiştir. Ayrıca, yüzey suyu drenajı ve arazi yüzeyindeki değişiklik nedeniyle suyun emilememesi (akışkanlık kat sayısının değişmesi ve su akış hızının ve gelen su miktarının artması), Ayamama Deresi üzerinde, başlangıçta var olmayan olumsuz bir etki yaratmıştır.
- Mevcut durum gözletilmeksizin yapılaşma izni verilmiş ve bu arada değişen çevre koşullarına göre gerekli önlemler alınarak mevcut dere kesiti ve dere akış değerleri güncellenerek mevcut sanat yapılarının ıslahına gidilmemiştir.
- Dere yatağı koruma alanını etkileyen imar değişikliklerini düzenleyen İstanbul yerel yönetimi, mevcut dere yatağında gerekli ıslah çalışmalarını da yapmakla yükümlü oldukları halde herhangi bir iyileştirme ve ıslah çalışması yapmamışlardır.
- Bağlantı yolunun yapıldığı tarihlerdeki arazi durumu, yıllık yağış miktarları, akış katsayıları ve drenaj ile ilgili diğer şartlar dikkate alınarak hazırlanan hidrolik yapılar, o günün koşullarına göre teknik şartnamelere uygun olarak, olması gereken yerde ve kesitte inşa edildikleri izlenimi edinilmiştir. Fakat değişen dere yatağı koşullarına göre bu hidrolik yapılar güncellenmemiş, gerekli temizlik ve bakım çalışmalarının yapılmadığı da anlaşılmıştır.
- Mahmutbey-Yeşilköy bağlantı yolunun projeleri hazırlandığı tarihte, günün şartları dikkate alınarak, köy yollarının bağlantısının sağlanması amacıyla, üst geçit köprüsü olarak projelendirilen ve inşa edilen İkitelli, Güneşli ve Sefaköy üst geçit köprülerinin bulunduğu yerler, 1990'lı yılların başlarında köprülülük kavşak şekline dönüştürülmüştür. Bu kavşak bölgeleri ve dere yatakları da dâhil olmak üzere birilerine, peşkeş çekilmiş, kaçak yapılaşmaya göz yumulmuştur.

- Yol yapım evresinde, mevcut arazi kotunun 2.50m – 3.00m. üzerinde yapılan Bağlantı Yoluna; yol ana gövdesini çevre suların etkisinden kurtarmak ve suyun enine geçişlerini sağlamak amacıyla gerekli yerlerde menfezler yapılmıştır. Ancak plansız olarak imara açılan bu bölgedeki yapılaşmalar, arazi ve dere yatağı topografyası göz önüne alınmadan yapılan hafriyatlar ve dolgular nedeniyle, bu menfezlerin her iki ucu kapatılmış, dolayısıyla menfezler devre dışı kalmıştır. Esasında yol ana gövdesi dolguda olan otoyol bu dolgular sonucunda yer yer yarmada kalmıştır. Buna bağlı olarak hem enine geçiş menfezleri hem de drenaj sistemleri devre dışı kalmıştır.
- Bağlantı Otoyolu etrafında yapılan sanayi tesislerinin kanalizasyon ve atık suları, bütün müdahalelere rağmen, otoyol drenaj sistemine bağlanmıştır.
- Proje sonundaki Mahmutbey Batı Kavşağı ile İkitelli Kavşağı arasında bulunan Ayamama Deresi'nin akış rejimini düzenlemek amacıyla, yürürlükte olan teknik şartnamelere uygun olarak yaklaşık 1.10Km. uzunluğunda ki dere yatağı ıslah edilerek derive edilmiştir. Bu kesimin dışında; Bağlantı Otoyolu ile ilişkisi olmayan Ayamama Deresi'nin Halkalı Bağlantı Yolu menfezi hariç, hiçbir kesitine müdahale edilmemiştir.
- Plansız olarak imara açılan bu bölgede dere koruma alanı içinde izinli ve izinsiz olarak yapılan yapılara ait hafriyat ve dolgular, dere akış koridoru içine itilmiştir. Bunun sonucunda imar parsellerinde yapılan dolgular, dere yatağını ve dolayısıyla dere koruma kesitini iyice daraltmıştır.
- Bu konuda tek yetkili idare olan DSİ tarafından hazırlanan hesap kriterlerine uygun olarak yapılması gereken hidrolik hesap ve sanat yapıları, yerel yönetimlerce kontrol edilerek zamanla değişen arazi kullanımı; imar planlamaları ve kaçak yapılaşmalar sonucunda hesap kriterlerinin değişmesinden dolayı tekrar gözden geçirilerek gerekli önlemler alınmamıştır.
- 1985 yılında ihale edilen, Kınalı-Sakarya(TEM) Otoyolu'nun yapımı devam ederken, o güne kadar hiçbir planda yer almayan İkitelli Organize Sanayi Bölgesi 28.000 iş yeri olarak planlanmış fakat plansız olarak gelişen söz konusu sanayi bölgesinin bugün ulaştığı nokta, 42.000 iş yeri olmuştur.
- Son sel baskınında; bir bölümü TIR Parkı olarak kullanılan ve dere akışını engelleyerek büyük can ve mal kayıplarına sebep olan TIR parkının bulunduğu alan, 1995 yılı 1/5000 imar planlarında İkitelli Organize Sanayi Bölgesi'nin atıksu arıtma ile çöp toplama ve imha alanı olarak planlanmıştır. O zamanki planlarda olan ve daha sonra iptal edildiği anlaşılan İkitelli Org. San. Bölgesi atıksu arıtma tesisinin mevcut olmaması, bölgenin bütün atık suyunun Ayamama Deresi'ne akması sonucunu doğurmuştur. İSKİ yetkilileri, Ayamama Deresi etrafındaki sanayi yapılarına ait atıksu arıtma tesisinin

Ataköy'de yapılacak arıtma tesisi ile sağlanacağını ifade etmektedirler.

- Ayamama Deresi'nin O3 Otoyolu (TEM) öncesindeki ıslah edilmiş dere kesiti 9.50x2.50m olup bu kesit O3 Otoyolu altında 6.20x5.00m lik bir kutu kesite bağlanmaktadır. Mevcut kesit yerinde yapılan inceleme sonucunda gerekli bakım ve temizliğin yapılmaması sebebiyle yaklaşık 2.00m doluluk kesit boyutu 6.20x3.00m olarak çalışmaktadır. Dolayısıyla dereden gelen suyu geçirmeye yetmemektedir. Bu menfezin acilen temizlenerek açılması gerekirken, herhangi bir işlem yapılmamıştır.

SONUÇ

- Arazi kullanımına karar veren, imar planı yapan, yapılaşma izni veren ve yapılaşmayı kontrol etme yetkisi ve görevine sahip olan Anakent Belediyesi yönetimleri, mevcut dere yataklarını yeni oluşan çevre koşullarına göre tekrar gözden geçirerek gerekli önlemleri almakla yükümlüdürler.
- Asıl işleri kentin altyapısına gerekli yatırımları yapmak olan yerel yönetimler işin kolayına kaçarak, çevre peyzajına gereksiz paralar harcıyarak bugün oluşan problemlerin baş aktörleri olmuşlardır. Halktan toplanan vergiler bahçelerdeki lalelere harcanmış asıl yapmaları gereken dere ıslahlarına gereken önem verilmemiştir.
- Dere ıslahları için dünya bankasından alınan kredilerin başka işlerde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bugün gelen noktada suç daha önceki yönetimlere yüklenerek halkın kafası karıştırılmak istenmiştir. Dere yatağı çevresindeki sanayi yapıları ve alışveriş merkezlerinin dere yatağına girmelerine göz yumulmuş, bu tip yapıların dere koruma alanlarına yapılmasına seyirci kalınmıştır. Dere koruma alanı birilerine peşkeş çekilmiş ve kaçak yapılaşmaya göz yumulmuştur.
- Altyapı hizmetlerini yürütmekle görevli olan İstanbul yerel yönetimi bu işlerin başkaları tarafından yapılmasına seyirci kalmışlardır. Asıl işi sosyal konut imal etmek olan KİPTAŞ, kavşak ihaleleri yapmıştır. Asıl işi ucuz ve altyapılı arsa üretmek olan TOKİ, köprü ve kavşak ihaleleri yapmıştır. Bütün bunlar yapılırken kentin asıl sahibi olan Anakent Belediyesi hiç dikkate alınmamış, bu konuda onların görüşü bile alınmadan kararlar verilerek kent yağmalanmıştır.
- Bütün bu gelişmelere karşı çıkması gereken belediye başkanı halkın karşısına çıkarak "benim bunlardan haberim yoktu benim bilgim dışında yapılmıştır" diyerek kente ve yerel yönetime ne kadar hâkim olduğunu da itiraf etmiştir. Yerel yönetimler günü kurtarmakla yetinmiş, asıl işlerini yapmak yerine birilerine rant sağlamak için kent planları üzerinde sürekli değişiklikler yapılmış, imar kararları ve değişiklikleri yeni bir rant alanı oluşturmuştur.

- Ayamama Deresi'yle, Mahmutbey-Yeşilköy bağlantı yolu güzergahı üzerinde de yukarıda sözü edilen uygulamalar yapılmış, dere koruma alanlarının rantçılar tarafından yağmalanmasına göz yumulmuştur. Otoyol çevresi imara açılarak burada daha önce öngörülmemiş yeni yağmursuyu rejimleri oluşmuştur. Bunun sonucunda mevcut dere yatakları yeni duruma göre tekrar incelenerek gerekli önlemler alınmamıştır. Hafriyat artıkları ile dolan dere yatakları temizlenmemiş, buraları dolduranlar hakkında gerekli işlemler yapılmamıştır.

Öncelikle Yapılması Gerekenler

- Dere koruma alanı içindeki bütün yapılar yıkılarak dere yatağı eski rejimine kavuşturulmalıdır. Otoyol boyunca ilerleyen dere yatağı temizlenmeli yeni akış değerlerine göre dere kesiti tekrar gözden geçirilerek üzerindeki bütün sanat yapıları yenilenmelidir. Dere içerisi düzenli olarak temizlenmeli akarsuyla gelen pislikler ve yabancı malzemelerin birikmesi önlenmelidir.
- İlgili kurumlar tarafından yapılan dere ıslah çalışmalarının lokal bazda kaldığı, kurumlar arası bir koordinasyonun yapılmadığı belirlendiğinden, kurumlararası koordinasyonun yapılması gerekir.
- Su ve sel havzalarının bir bütün olduğu dikkate alınarak havza yönetimi çalışmalarına yer verilmelidir.
- Alınacak önlemler sadece dere taşkın sahalarıyla sınırlı kalmamalı, dere üst havzalarını da kapsamalı, kurumlar arası bir koordinasyon sağlanmalıdır.
- Kurum ve kuruluşların kendi görevlerini yapmalarının yanında, halkın bilinçlendirilmesine yönelik bir eğitimin yapılması da son derece önemlidir.

AFET DÖNEMİ GIDA GÜVENLİĞİ

Faruk Kor

Gıda Mühendisleri Odası Marmara Bölge Şubesi YK Üyesi

İnsanlar için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, insanın normal yaşantısını ve eylemlerini durduracak veya kesintiye uğratabilecek doğal veya insan kökenli olaylara “afet” denir. Afetler 2 grupta incelenir. Doğanın kendi davranışlarından kaynaklanan; şiddetli, soğuklar, kuraklık, kıtlık, açlık, deprem ve tsunamiler, sel ve su taşkınları, toprak kaymaları, heyelan, çığ, fırtına, hortum, kasırga, yanardağ patlamaları gibi olayları tanımlayan doğal afetler; diğeri de doğanın kendi gücü dolayısıyla değil de insanın doğaya olan etkileşiminin aşırılışıyla sonucunda oluşan büyük yangınlar, nükleer-biyolojik-kimyasal kazalar, taşımacılık ve ulaşım kazaları, endüstriyel kazalar, hava-su-toprak kirliliği gibi beşeri (insan kaynaklı) afetlerdir.

Afetlere bağlı can kayıplarının % 95’ i az gelişmiş ve geliştirmekte olan ülkelerde meydana gelmektedir. 1981-1990 yılları arasında tüm dünyada 147 milyon insan afetlerden etkilenmişken, 1991-2000 yılları arasında bu rakam 211 milyona çıkmıştır. Hergün, dünyanın çeşitli yerlerinden gelen afet haberleri, insanoglunun afet karşısında 21. yüzyılda dahi yetersiz kaldığını ve etkin şekilde organize olmadığını göstermiştir. Afetten 15 gün sonra bile hala ulaşamayan bölgelerin oluşu, güvenlik ve kontrolün yeterince sağlanamayışı, afet sonrası karşılaşılan halk sağlığı problemlerinin çözümündeki ciddi aksaklıklar, Afet Planlamalarını ve surveyans sistemlerini yeniden gündeme getirmiştir. Bu amaçla Dünya Sağlık Örgütü (WHO); surveyans ve erken uyarı sistemlerini, ulusal ve uluslararası düzeyde koordinasyonu, birlikte hareket etmeyi, salgın hastalıkların, su kalitesinin, kimyasal tehditlerin, kronik hastalıkların yönetimi ve ruh sağlığı gibi kritik önem taşıyan halk sağlığı konularında rehberlik sağlanmasını, kilit hastaneler ve sağlık merkezleri aracılığıyla gerekli sağlık hizmetlerini sürdürmeyi ve tıbbi malzeme sağlama zincirinin etkin bir şekilde oluşturulmasını öngörmektedir. Afetlere karşı plan yapılması; var olan kaynakların belirlenmesi, gereksinimlerin hesaplanması, tahmin edilmesi ve bu kaynaklarla gereksinimleri karşılayabilecek iş planlarının yapılması ve afet senaryolarının oluşturulması, afet planlamasının önemli bir parçasıdır.

Afet durumunda halk sağlığını etkileyecek en önemli durum gıda ihtiyacıdır. İnsanoğlu bir müddet barınmasız, elektriksiz, yakıtsız yaşamını sürdürür fakat gidasız asla.

Gıda ihtiyacının ortaya çıkmasıyla 2 konu önem kazanır. Yeterli-düzenli beslenebilmek için gıda güvencesi ve tüketilecek gıdanın kendi güvenliği. Bu iki gereksinimi sağlamak basit gibi görünse de aslında karmaşık, uzman bilgi ve yaklaşım gerektiren çoklu işlemler zincirinin sonucudur.

Gıda Güvencesi:

Afetzedelerin temel ihtiyaçlarından biri olan beslenme ihtiyaçlarının bir an önce sağlanmasında acil gıda yardımı söz konusudur. Gıda yardımında kullanılan yöntem adil ve yerel koşullara uygun olmalıdır. Yardım alanlar kendilerine verilen besinleri, miktarları ve buna nasıl karar verildiği konusunda bilgilendirilmelidir. Gıda yardımına muhtaç topluluklar için seçilecek olan yiyecek maddeleri, toplumun ihtiyaç duyduğu ve bağımsız olarak elde edebileceği maddeler olmalıdır. Gıda yardımları toplumun beslenme alışkanlıklarına uygun olmalıdır.

Gıda ihtiyacı karşılanırken göz önüne alınması gereken noktalar:

- Günlük enerji gereksinimi yaş ve cinsiyete göre değişebilmektedir.
- Hasta, gebe yada emzikilerin beslenme durumları diğer bireylere göre farklılık göstermektedir.
- Soğuk iklimde enerjisi yüksek yiyecekler gerekebilir. Sıcak hava ise besinlerin daha çabuk bozulmasına neden olur.
- Toplumun beslenme alışkanlıkları göz önüne alınmadan gönderilen ve dağıtılan yiyecekler israfa neden olur.
- Başlangıçta çabuk bozulmayan yiyeceklerden oluşan gıda yardımları kabul edilmelidir. Et, balık, pastörize süt gibi çabuk bozulabilen gıdalar saklama koşulları uygun değilse barsak enfeksiyonlarına neden olabilir. İlerleyen süreçte bozulmaları önlemek amacıyla soğuk hava depoları ve buzdolaplarının sağlanması gereklidir.
- Gerek yardımları alan, gerekse yardımları gönderen ilgililerin organizasyona önem vermeleri, gereksinime göre talepte bulunmaları ve ellerindeki olanakları iyi değerlendirmeleri gerekir. Besinin yanı sıra yemek pişirmek ve saklamak için gerekli olan araç ve gereçlerin gönderilmesi genellikle unutulur. Bunlar; pişirme kabı, yakıt, kibrit, pişirmek için sağlıklı su, v.b. araç ve gereçlerdir.

Afetzedelerin beslenme ihtiyaçları karşılanırken toplumda risk grubu içerisinde yer alan grupların öncelikle düşünülmesi gereklidir. Bunlar;

- 0-5 yaş grubu çocuklar,
- Okul çağı çocuklar
- Gebe-emzikli kadınlar
- Yaşlılardır.

0 – 1 Yaş Grubu Çocukların Beslenmesi:

Anne sütü bebeğin ilk 6 ay tek başına tüm gereksinimlerini karşılar. 6. aydan sonra ek besinlerin verilmesine başlanmalıdır. Bebek en az bir yaşına kadar, mümkünse daha uzun süre emzirilmelidir. Afet durumunda da 0-1 yaş grubu için en ideal besin anne sütüdür. Ancak annelerin psikolojik yönden olumsuz etkilenmesi süt salgılanmasında azalmaya veya tamamen kesilmeye neden olabilir. Buna rağmen, anne bebeğini emzirmesi konusunda desteklenmelidir. Bu hem annenin yeniden yaşama bağlanmasını hem de bebeğin psikolojik ve fizyolojik gereksinimlerinin karşılanmasını için önemlidir. Eğer afette anne kaybedilmiş, yaralanmış veya emzirmesine karşın sütü yeterli gelmiyorsa, bu durumda bebeğin beslenmesi aşağıdaki şekilde düzenlenmelidir.

0-6ay

Anne sütü (emzirmeye devam edilmeli), süt, yoğurt, muhallebi, bisküvi, tahıl unu ve sebze çorbaları, taze meyve suyu ve püreleri

6-12 ay

0-6 aylık dönemde verilen besinlere ilave olarak kurubaklagil yemeği ve çorbaları, yumurta

Gebe ve Emzikli Kadınların Beslenmesi:

Afet durumu için belirlenen günlük beslenme programına ilave olarak 2 su bardağı süt-yoğurt tüketilmesi gereklidir. Bulunabiliyorsa taze meyve tüketimi sağlanmalıdır.

Yaşlı Beslenmesi:

Normal şartlarda bile beslenmesine dikkat edilmesi gerekli olan bu grubun, afet durumunda da kendi ihtiyaçlarını karşılamada güçlük çekebilecekleri düşüncesi ile beslenmelerine özen gösterilmelidir. Yine diyetisyen tarafından saptanan diyetle ilave olarak her gün süt-yoğurt, mümkünse taze meyve tüketimi sağlanmalıdır. Eğer kronik bir hastalık söz konusu ise, o doğrultuda beslenmede değişiklikler eldeki olanaklar doğrultusunda yapılmaya çalışılmalıdır.

Afet durumlarında afetten etkilenen nüfus için enerji gereksinimleri tablo-1 de gösterilmiştir. Tablodan da görüldüğü gibi genel olarak kişi başına enerji gereksinimi günde 2100 kkal'dir. 2100 Kkal sağlayacak diyet 450 g tahıl, 25 g yağ, 50 g kurubaklagil içermelidir. Bu besinlere ek olarak çay, şeker, tuz (iyotlu), baharat, bulunabiliyorsa taze sebze ve meyveler kişilerin kültürel ve beslenme alışkanlıklarına bağlı olarak verilebilir.

Afet durumlarında beslenme hizmetlerinin organizasyonu başlıca iki aşamada gerçekleştirilir:

- 1- Kısa dönem beslenme organizasyonu : Bu dönem yeniden yapılanma ve rehabilitasyondan önce başlar. Toplam birkaç hafta veya daha az sürer. Bu aşamada servise hazır öğün ve sağlıklı su sağlanması çok önemlidir.

Afet durumlarında var olan besin kaynaklarının belirlenmesi ve elzem olan besinlerin sağlanması önemlidir. Afetten hemen sonra yiyecek dağıtımı için destek ve organizasyon acilen sağlanmalıdır. Merkezi noktalarda mutfaklar/yiyecek dağıtım üniteleri kurulmalıdır. Bu üniteler gezici de olabilir.

İlk saatlerde organizasyonun tam olarak sağlanamamasına karşın afetzedelere sıcak bir içeceğin (çorba, çay vb.) temin edilmesi beslenme açısından olmasa da psikolojik açıdan çok önemlidir ve rahatlatıcıdır. İlk günlerde hazır besinlerin (ekmek, peynir, yoğurt, zeytin vb) verilmesi uygundur.

Yaş (yıl)	Enerji (Kkal)		
	Erkek	Kadın	Genel
0-4	1320	1250	1290
5-9	1980	1730	1860
10-14	2370	2040	2210
15-19	2700	2120	2420
20-59	2460	1990	2230
≥60	2010	1780	1890
Gebe	-	+285	+285
Emzikli	-	+500	+500
Ortalama Değer	2250	1910	2080

Tablo 1- Kişi başına önerilen enerji miktarları

Bu dönemde özellikle tüketimi kolay, çabuk bozulmayan gıda maddeleri sağlanmalıdır. Bunlar: Tahıllar (ekmek, bisküvi, pirinç, makarna, bulgur vb.), yumurta, kurubaklagiller (kurufasulye, nohut, mercimek vb.), konserve yiyecekler (et, balık vb.), çay, şeker ve tuzdur. Bu dönemde yeterli koşullar (sağlıklı su ve mutfak ortamı vb.) sağlanmadığı takdirde taze sebze ve meyve gibi besinlere yer verilmez.

Afetzedelere, geçici yerleşime geçinceye kadar ılıman mevsimlerde 3 litre/gün/kişi, sıcak mevsimlerde ise 6 litre/gün/kişi su sağlanması gerekir. Olabildiğince kısa bir zamanda bu miktarın üzerine çıkılması gerekir. Geçici yerleşimle birlikte ve çok zaman geçirmeden kişi başına 15-40 litre/kişi/gün içme ve kullanma suyu temin edilmelidir.

2- Uzun dönem beslenme organizasyonu : Bu dönemde rehabilitasyon ve gelişmenin birlikte gerçekleştirilmesi gereklidir. Toplam süresi birkaç hafta ile birkaç ay arasında değişebilir.

Yiyecek yardımı organizasyonunda farklı yollar vardır:

- Merkezi mutfaklarda öğünler hazırlanır ve toplu beslenme uygulanır. Çünkü bireylerin barınaklarda pişirme olanakları yoktur. Kurulan merkezi mutfakların işlerliği sağlanmalıdır. Yemek yiyen kişilerin kayıtları tutulmalı, risk gruplarının tanımlanmasını sağlayacak beslenme kartları hazırlanmalıdır. Her mutfaktan yemek yiyen kişi sayısı belirlenmelidir. Yemek hazırlanan mutfaklarda gıdaların saklandığı depolarda gıda güvenliği başlığında bahsedilecek tüm esaslara dikkat edilmelidir. Günlük ve öğünlük diyet hesaplamaları bu konuda eğitim almış kişiler tarafından yapılmalıdır.
- İki veya daha fazla çeşitte kuru gıda (kuru fasulye, bulgur, pirinç vb.) ve sıvı yağ dağıtılır, kişiler kendi öğünlerini kendileri hazırlar. Bu yol yeniden yapılanma aşamasında uygundur.
- Ek besin; Kuru gıdaya ek olarak risk gruplarına gerek-

sinmelerini karşılayacak ek öğün verilmelidir. Birçok durumda afet sonrası ek beslenmeyi sağlamak güç bir durumdur. Süt veya süttözu, yoğurt veya besleyici değeri yüksek işlenmiş besinler ek besinlerdir. 5 yaşın altındaki çocuklar, gebe-emzikli kadınlar için her gün ilave bir öğün verilmelidir.

- Tedavi edici (terapatik) beslenme ; hayat kurtarıcıdır. İyi organize edilmeli ve diyetin özellikleri iyi saptanmalıdır. Böylece iyileşme kısa sürede sağlanabilir. Malnütrisyon oluşumunun ve ciddi hastalıkların (ishal, hepatit, tüberküloz vb.) önlenmesi için beslenme programları yapılmalıdır. Tüm yaş gruplarında şiddetli malnütrisyon durumunda terapatik beslenme ve tıbbi yardım sağlanmalıdır. Özellikle ideal ağırlığı %70'in altında olan çocuklara, kuvashiorkor ve marasmuslu çocuklara, ishal, kızamık ve tüberküloz gibi hastalığı olan orta derecede malnütrisyonlu çocuk ve yetişkinlere terapatik beslenme desteği sağlanmalıdır.

Uzun dönem beslenme yardımında kişilerin günlük enerji ve besin öğeleri ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kısa dönemde verilen ekmek, diğer tahıl grubu besinler (pirinç, bulgur, makarna, çorba vb.) peynir ve yoğurda ek olarak kurubaklagiller (kuru fasulye, mercimek, nohut vb.), yumurta, yağlı tohumlar (fındık, ceviz vb.) ve tahin helvası gibi besin değeri yüksek işlenmiş gıdalar verilir.

Beslenme organizasyonu yapılırken beslenme sorumlusunun iyi bir gözlem yapması gerekir.

Beslenme sorumlusunun gözleyip değerlendirmesi gereken hususlar:

- Toplumun beslenme durumu ve beslenme alışkanlıkları
- Çocuk beslenmesi ile ilgili gelenekler
- Pişirme alışkanlıkları
- Yiyeceklerin satılıp satılmadığı, yerel olarak satın alınabilecek yiyecekler
- Yerel olarak elde edilebilecek yiyecek kaynakları (Yöresel yiyeceklerin temin edilmesi)
- Yardımların adil olarak dağıtılması

BESİN	ETKİNLİĞİ	ÖNEMİ
Sağlıklı Su	Vücudun %60-70'ini oluşturur. Yaşam için elzemdir.	Dehidratasyonu önler.
Tahıllar (Ekmek, Bulgur, Pirinç, Çorbalar vb.)	Enerji, protein, B grubu vitaminleri, posa sağlar.	Acil enerji gereksinimini karşılar, açlığı giderir.
Yoğurt, Peynir	İyi kaliteli protein, kalsiyum, riboflavin, folik asit sağlar.	Hızlı doku onarımı, ishalin önlenmesi ve tedavisinde etkindir.

Tablo-2 Kısa Dönem Beslenme Organizasyonunda Kullanılabilecek Besinler ve Önemi

BESİN	ETKİNLİĞİ	ÖNEMİ
Kuru baklagiller (kuru fasulye, nohut, mercimek vb.)	Protein, demir, çinko gibi mineralleri B grubu vitaminleri sağlar.	Dayanıklı, ucuz, besin değeri yüksek.
Yumurta	Örnek protein, demir, çinko gibi mineralleri, A, D, E vitaminlerini sağlar.	Dayanıklı, besin değeri yüksek, pişirilmesi kolay
Yağlı tohumlar (fındık, ceviz vb.)	Enerji, protein, vitamin ve mineral sağlar.	Besin değeri yüksek, tüketimi kolay
Tahin helvası Tahin-pekmez	Yoğun enerji, protein, mineraller. (demir, kalsiyum)	Besin değeri yüksek, tüketimi kolay

Tablo 3- Uzun Dönem Beslenme Organizasyonunda Kullanılabilecek Besinler ve Önemi

Kısaca beslenme ilkeleri normal zamanlarda olduğu gibidir ancak olumsuz koşullarda özellikle risk gruplarının hemen etkileneceği göz önüne alınarak iyi bir örgütlenme ve dağıtım planı yapılmalıdır. Gereksiz ve kültürel alışkanlıklara uymayan yiyeceklerin gelmesi ve dağıtımını engellenmelidir.

Gıda Güvenliği

Afetzedelerin gıda ihtiyacının karşılanmasının yanısıra sunulan, ulaştırılan gıdaların güvenli olması dikkat edilmesi gereken bir konudur.

Ana gıda gruplarını su, meyve-sebze, et ve ürünleri, süt ve ürünleri, tahıllar ve ürünleri adı altında sınıflandırarak inceleyebiliriz.

Su

Afet bölgelerine temiz su sağlamanın mobil su arıtma üniteleri kullanılabileceği gibi su tankerlerle de taşınabilir. Bu durumda, tankerin su taşımaya uygun olması, iyi temizlenmiş olması, temiz kaynaktan doldurulmuş olması ve doldurulurken suyun kirlenmemesi, dolum yapılan kaynak klorlanmamış ise tankerde klorlama yapılması çok önemlidir. Afet bölgesine girişte, tankerlerdeki suda kalıcı klor düzeyi mutlaka ölçülmeli ve klor içermeyen sular tankerde klorlandıktan (0.5 PPM – litrede 0.5 miligram serbest kalıcı olacak şekilde) sonra tüketime verilmelidir.

Su sağlamada merkezi dağıtım ve şebeke suyu her zaman tercih edilir. Ancak; merkezi su dağıtım sisteminin suyla bulaşan hastalıklar ve toksikasyonlar açısından risk potansiyeli yüksektir ve afet bölgesindeki toplumun risk altına girmesine neden olabilir. Sistem, gerekli incelemeler ve analizler yapıldıktan sonra tüketime sunulmalıdır. Afet sırasında, bölgedeki şebeke klorlaması normal zamanların iki katına çıkarılmalıdır. Herhangi bir boru sisteminin dezenfeksiyonu için, bir saat süre ile 100 mg/litre veya 24 saat 50

mg/litre klorlu su uygulanmalıdır. Aşırı klorun uzaklaştırılması amacıyla sudaki her 1000 mg klor başına 0,88 gram sodyum tiyosulfat kullanılmalıdır.

Afetlerden hemen sonra geçici yerleşim sağlanıncaya kadar içme suyu gereksiniminin ambalajlı sularla karşılanması hem pratik hem de sağlıklıdır. Ambalajlı suların açılmamış ve tek kullanımlık ambalajlarda olmasına çok dikkat edilmelidir. Özellikle kapağı açık suların tüketilmesi önlenmelidir.

Su Temini ve Sanitasyon için Asgari Standartlar (Dünya Sağlık Örgütü (WHO))

Su Temini Standardı 1:

- Günde kişi başına en az 15 litre su sağlanmalıdır.
- Su toplama noktalarında akış hızı en az saniyede 0.125 litre olmalıdır.
- Her 250 kişiye en az bir su noktası düşmelidir.
- Herhangi bir yerleşim yeri ile en yakın su noktası arasındaki mesafe maksimum 500 metre olmalıdır.

Su Temini Standardı 2:

- Dezenfekte edilmemiş kaynağın çıkış noktasından alınan suyun her 100 mililitresinde 10 dan fazla koliform bakteri olmamalıdır.
- 10.000 kişinin üzerindeki toplumlar için boruyla taşınan sular veya epidemik ishal olaylarının olduğu ya da olma riskinin bulunduğu durumlarda, tüm su kaynakları kabul edilebilir standartlar kapsamında dezenfektanlarla temizlenmelidir. (Muslukta kalan serbest klor miktarı litrede 0.2-0.5 mg olmalıdır).
- Toplam çözünmüş katılar litrede 1000 mg dan fazla olmamalı ve suyun tadı iyi olmalıdır.
- Kısa süreli kullanım veya su kaynağının planlanan kullanımı sürecinde, sağlık üzerinde olumsuz etki yapan kimyasal veya radyolojik kontaminasyon olmadığı belirlenmelidir.

Su Temini Standardı 3:

Su tesisatları ve malzemesi:

- Her ailenin 10-20 litrelik iki su kabı ve ayrıca 20 litrelik kapaklı depolama kabı olmalıdır.
- Kişi başına ayda 250 gr. sabun düşmelidir.
- Toplu çamaşırhane gereken yerlerde her 100 kişi için 1 yıkama havuzu gereklidir. Kadınların çamaşırlarını yıkama ve kurutmaları için özel çamaşır alanları gerekmektedir.
- Toplu yıkanma yerlerinin gerekli olduğu durumlarda, kadın ve erkekler için ayrı olmak üzere yeterli banyo kabini olmalıdır.

Meyve – Sebze

Bu gruptaki gıdalar yüksek vitamin ve mineral içeriğine sahip gıdalardır. Bu besin içeriğini koruyabilmeleri için uzun süre depolanmamaları, taze tüketilmeleri gerekir. Bir çok meyve-sebze pişirilmeden tüketilir. Bu durumda temiz su kullanılarak çok iyi yıkanmalıdırlar. Aksi takdirde koliform bakterilerin hızla yayılmasında aracı görev taşırlar. Depolama ve hazırlama aşamasında çiğ et ürünleri ile ayrı yerlerde bulundurulmalıdırlar.

Et ve Ürünleri

Et ve ürünleri (kırmızı et, beyaz et, balık eti) 2 günlük bir süre zarfında tüketilecekse +4 C de saklanabilir. Eğer daha uzun bir süre zarfında bekletilecekse -18 C ve üzerine dondurulmalıdır. Afet sonrasında kurulacak mutfak organizasyonlarında asgari sanitasyon koşulları oluşturulmalı ve yeterli tüm mutfak ekipmanları sağlanmalıdır. Çapraz bulaşma (çiğ etten pişmiş ete mikroorganizma bulaşması) olmaması için önlemler alınmalıdır. Etlerin kullanımı için planlama doğru yapılmalıdır. Çözünmüş et tekrar dondurulmalıdır. Afetzedelerin yemeklerini kendileri yaptıkları durumlarda dağıtılan et yardımlarında bu konuya önem verilmelidir.

Süt ve Ürünleri

Süt ve ürünleri steril gıdalardır. Bulaşmaya oldukça elverişlidirler. Afetzedelere yapılacak süt yardımlarında küçük ölçekte ambalajlar seçilmelidir. Depolanma organizasyonunun kolaylığı açısından oda sıcaklığında depolanabilecek uzun ömürlü (UHT) sütler tercih edilmelidir. Yoğurt, peynir ve benzeri ürünlerin yardımında öğünlük porsiyon miktarın-

da dağıtılmaya dikkat edilmelidir. Meyve-sebze ve çiğ etten uzakta depolanmalı ve hazırlanmalıdır.

Tahıl ve Ürünleri

Tahıllar diğer gıda gruplarına göre oldukça dayanıklı gıdalardır. Serin ve kuru ortamlarda depolanmaları gerekmektedir. Vücudun enerji gereksinimini karşılayan temel madde karbonhidratların kaynağıdır. Tok tutmayı sağlarlar. Ekmek beslenmenin temel gıdasıdır. Afet durumlarında ihtiyaç duyulan en önemli besindir. Normal ekmeğin raf ömrü 2-3 gündür. Ülkemizde afet durumları için polyester/alüminyum/polipropilen ambalajlarda vakum altında kapatılarak otoklavda sterilize edilen 2 yıl dayanıklı besin değeri ve kalorisi yüksek ekmeğin geliştirilmiştir. Ekmek yardımları afetzedelerin ihtiyacı kadar yapılmalı kontrolsüz biriktirmelere ortam oluşturulmamalıdır. Afet riski taşıyan bölgelerde mutlaka mobil fırınlar temin edilmelidir.

Organizasyon ve Tedarik Zinciri

Afet durumuna kaynak açısından hazır olmak kadar bu kaynakları kullanmak ve yönetmek de önemli bir beceridir. Öncelikle riskli bölgelerde varolan riskler konusunda acil durum planları hazırlanmış olmalıdır. Mutlaka afet koordinasyon merkezleri oluşturulmalı ve bu birimler sürekli hazır tutulmalıdır. Afet durumuyla birlikte ilk şokun atlatılmasıyla afetzedelere derhal gerekli yardımlar yönlendirilmelidir. Bu yardımlar kapsamında gerekli tüm teçhizat, eğitilmiş personel önceden belirlenmeli, çalışma şekilleri, planları tatbik edilmiş olmalıdır.

Riskli bir bölgede afetten etkilenebilecek kişi sayısı ile orantılı olarak mutlaka;

Mobil fırınlar, mobil mutfaklar, mobil büfeler, su arıtma araçları hazır bulunmalıdır.

Gerek afet bölgesinin kendi hazırlıklarının gerekse dışarıdan gelecek çeşitli yardımların nerelere ulaştırılacağı, nerelerde depolanacağı, dağıtım-sunum noktasına nasıl sevkedileceği hakkında planlar yapılmalıdır. Gıda depolamak için soğuk hava deposu olarak kullanılacak ortamlar önceden belirlenmelidir. Yardım olarak gelecek gıdaların, afetzedelere ulaşana kadar soğuk zincirinin kırılmaması için gerekli tüm hazırlıklar önceden düşünülmeli ve hızlı bir şekilde faaliyete geçirilebilmelidir. Farklı koşullarda depolanması gereken tüm gıda grupları için depolama planları ve kapasiteleri belirlenmelidir.

Kurulacak mobil mutfaklarda asgari sanitasyon şartları sağlanmalı gıda güvenliğini riske atacak bir uygulamaya sebebiyet verilmemelidir. Hazır yemek üretimi için gerekli tüm ekipmanlar eksiksiz bir şekilde bulunmalıdır. Sunulacak yemeklerin sunum sıcaklıkları gıda güvenliğini sağlayacak aralıkta olmalıdır. Planlama doğru yapılmalı ve mümkün olduğu kadar pişirilen yemek o öğünde tüketilmelidir. Yemek hazırlamada ve meyve-sebzelerin yıkanma-

sında kullanılacak suyun sağlıklı su tanımını karşılayacak nitelikte olması gerekmektedir.

Unutmayalım ki en küçük bir ihmaliz korumasız yardım muhtaç afetzedelerin sağlıklarını tehlikeye atacak ve içinde bulunulan kötü koşulların da desteğiyle tüm topluma yayılarak etkisini gösterecektir.

KAYNAKLAR

1. Environmental Health in Emergencies and Disasters: A Public Guide,2002
2. Afet Durumlarında Beslenme Hizmetleri, Sağlık Bakanlığı, TSHGM
3. AKOM internet sitesi

YEREL YÖNETİMLERİN AFET ZARARLARINI AZALTMAYA YÖNELİK ZEMİN ARAŞTIRMALARINA BAKIŞI NASIL OLMALI?

Erdal ŞAHAN

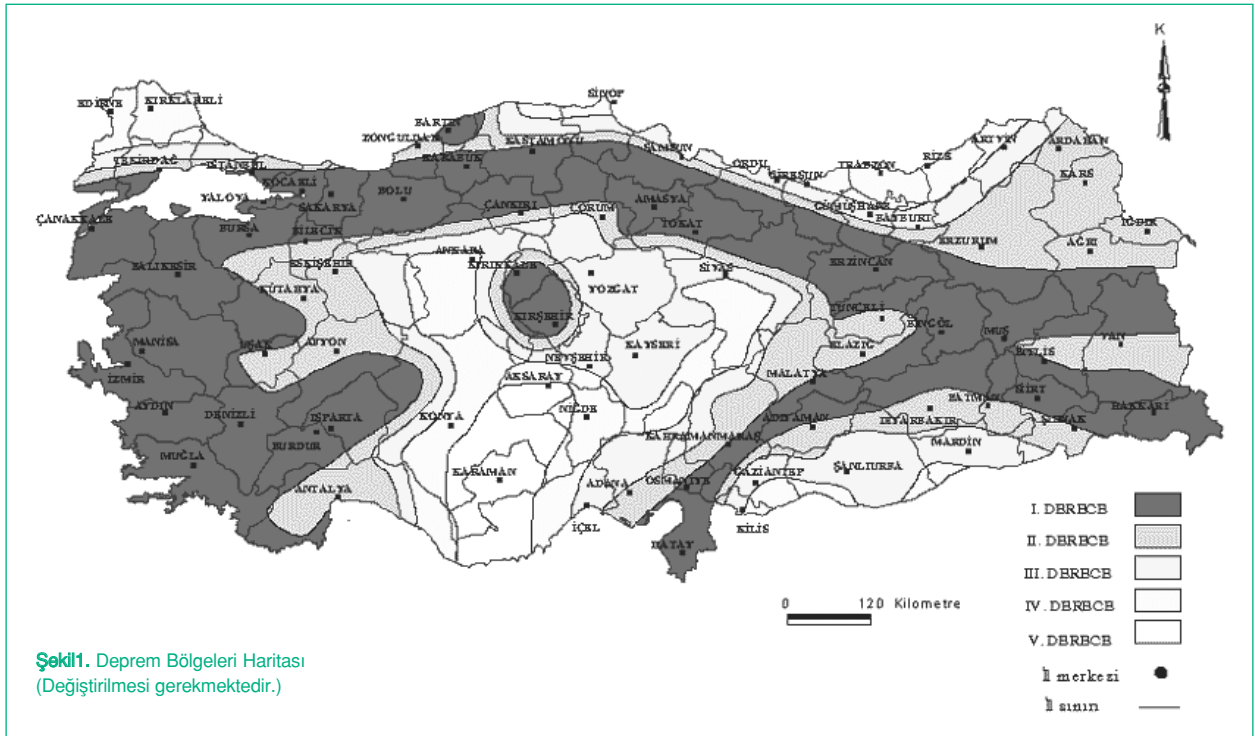
TMMOB Jeofizik Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi

Her yıl dünyada onbinlerce can kaybı ile fiziksel ve ekonomik kayıplar oluşturan, ortalama 15 yıkıcı deprem ve oniki milyon civarında da küçük deprem meydana gelmektedir. Afet boyutuna ulaşabilecek depremler, yer kabuğu içerisinde faylar boyunca biriken yamulma enerjisinin kayaçların sürtünme direncini aşmasıyla aniden boşalarak elastik dalgalar şeklinde yayılması sonucunda yeryüzünün titreşmesi ve fay boyunca metre ölçüsünde yer değiştirmesi şeklinde gerçekleşir.

Türkiye topraklarının yüzde 93'ü, nüfusunun ve sanayi kuruluşlarının yüzde 98'i deprem bölgeleri içinde yer almaktadır. Barajların yüzde 95'inin tehlikeli deprem hatları üzerinde bulunduğu, enerji santrallerinin de yüzde 41'i birinci

derece deprem bölgesi kuşağında yer aldığı bilinmektedir. Türkiye'de yalnızca son 5 yılda irili ufaklı 37,048, 2008 yılı içinde de 7,084 deprem yaşanmıştır. 1900 yılından bugüne dek yaşanan toplam 180 büyük deprem içindeki ağır hasarlı bina sayısı ve can kaybı verileri bulunan 155 depremde 92,463 kişi hayatını kaybetmiş, 554,365 adet yapı, ağır hasar görmüştür.

Bu depremler içinde gerek can kaybı, gerekse ağır hasarlı bina açısından en büyük iki deprem 1939 "Erzincan Depremi" ile 1999 Gölcük merkezli "Doğu Marmara Depremi"dir. Erzincan Depreminde 116,720 adet bina ağır hasar görmüş ve 32,962 kişi yaşamını yitirmiştir 1999 Doğu Marmara Depreminde ise 112,724'ü yıkık ve ağır hasarlı olmak

üzere toplam 376,479 konut ve iş yeri hasar görmüş, açıklanan resmi rakamlara göre 17,480 kişi hayatını kaybetmiştir.

17Ağustos 1999 depreminden önce inşaatların denetimi TUS sistemi ile takip edilmekteydi. Bu uygulamada inşaatın sorumluluğu bir inşaat mühendisine veya mimara verilerek binaların standartlara ve yönetmeliklere uygun yapılmasının sağlanması temel amaç idi. Daha sonra 2001 yılında 4708 sayılı "Yapı Denetim Yasası"yla bu denetim görevleri yapı denetim firmalarına verilmiştir. Fakat ülkemizin %93'ü deprem bölgesiyken bu uygulama yalnız 19 ili kapsamıştır. İşin en önemli ve korkutucu yanı ise geçmişte birçok yıkıcı depremlere maruz kalmış olan Erzincan'ın bu uygulama kapsamında olmayışıdır.

Bu kanunun 3. maddesinde sorumluluk tanımı şu şekilde yapılmıştır.

'Yapı denetim kuruluşları, denetçi mimar ve mühendisler, proje müellifleri, laboratuvar görevlileri ve yapı müteahhidi ile birlikte yapının ruhsat ve eklerine, fen, sanat ve sağlık kurallarına aykırı, eksik, hatalı ve kusurlu yapılmış olması nedeniyle ortaya çıkan yapı hasarından dolayı yapı sahibi ve ilgili idareye karşı, kusurları oranında sorumludurlar. Bu sorumluluğun süresi; yapı kullanma izninin alındığı tarihten itibaren, yapının taşıyıcı sisteminden dolayı on beş yıl, taşıyıcı olmayan diğer kısımlarda ise iki yıldır.'

Fakat bu kanunun eksikliği aynı maddenin bir sonraki paragrafında ortaya çıkmaktadır.

'Yapı denetim kuruluşu; yazılı ihtarına rağmen yapı sahibi tarafından önlemi alınmayan, parsel dışında meydana gelen ve yapıda hasar oluşturan yer kayması, çığ düşmesi, kaya düşmesi ve sel baskınından doğan hasarlardan sorumlu değildir.'

Oysa depreme karşı güvenli bir yapı, zeminden üst yapının tamamlanmasına kadar inşaatın tamamının deprem nedeniyle oluşabilecek tüm risklere karşı standartlara ve yönetmeliklere uygun yapılmasıyla ortaya çıkacaktır. Bu süreçler içerisinde toprak kayabilir, heyelan olabilir, kaya düşebilir; "Siz (Yapı sahibi) önlem alınız. Almazsanız da ben inşaatı bitiririm. Bina yıkılırsa sorumlusu sizsiniz" diyen bir mantık olamaz. Bu hiçbir şekilde kabul edilemez bir durumdur. Yapı denetimi, zemin araştırmalarıyla başlamalıdır. Sorun varsa zemin iyileştirmeye işlem devam etmeli ve sonrasında zemine uygun temel çözümleriyle ve inşaat teknikleriyle devam etmelidir. En önemli unsurlardan biri olan zemin sorunlarını görmezden gelmek, tehlikenin varlığının bilinmesine karşın önlem almamak, resmi bir hiledir. Bu madde bu haliyle yapı denetim firmalarına o hakkı tanımaktadır.

Yapı denetim firmalarının denetlenmesi görevi Bayındırlık ve İskan Bakanlığınınıdır. Fakat bu denetim çok sağlıklı yapılamamaktadır. Yapı denetim firmalarının ticari faaliyette bulunması yasak olmasına rağmen, günümüzde gayri resmi olarak laboratuvar kurmakta ve proje bile yapmaktadırlar. Bunların önü kesilememektedir. Bir diğer husus da yapı denetim firmalarının, ticari ilişki içerisinde buldukları işvereni sıkı denetlemeleri veya işverenin işini zorlaştırmaları halinde bir daha aynı işverenden iş alamayacaklarını öngörmelerinden dolayı yükümlülüklerini doğru bir şekilde yerine getirememeleridir.. Bunun önünü kesecek önlemlerin alınması zorunludur. Yapı denetim firmalarının denetleyebileceği inşaat alanı yönetmelikle sınırlandırıldığından, Bayındırlık ve İskan Bakanlığının yapı denetim firmalarına kura yoluyla veya sıraya göre işleri dağıtması bir seçenek olabilir. Bu dağıtımın yapılmasıyla ortaya firma-işveren açısından yönetmeliklere uygun bir yükümlülük geleceğinden, yapı denetim firmalarının işveren karşısında sorumluluklarını yerine getirme ile ilgili sıkıntıları azalacaktır.

Yapı denetim firmalarında mutlaka jeofizik ve jeoloji mühendisleri yer almalıdır. Özel firmalar tarafından sahada yapılan zemin etütleri, yine yapı denetim firmalarında istihdam edilecek jeofizik ve jeoloji mühendisleri tarafından yerinde kontrol edilmelidir. Saha çalışması sonrasında hazırlanan zemin etüt raporları, yine bu mühendisler tarafından ayrıca denetlenmeli, hafriyat ve temel özelliklerinin sahada rapora uygunluğu yerinde görülerek saptanmalı ve bundan sonra uygulama yapılmalıdır. Denetimin bu şekilde olması güvenli yapı yapılması konusunda birçok problemi çözebilecektir. Bu uygulama istinasız bütün yapılar için aynı hassasiyetle uygulanmalıdır. Çünkü yapı denetimin temeli zeminle başlanmasıdır. Bundan dolayı zemin ve yapı arasında ki ilişkinin göz ardı edilmesi depremden dolayı yapılarda oluşabilecek riskin daha da büyümesine ve istenmeyen sonuçlara yol açabilecektir.. Kanun ve yönetmeliklerin ise bu riskleri göz ardı edecek şekilde çıkarılması ise hiçbir zaman öngörülmemeli ve hayata geçirilmemelidir. Unutulmamalıdır ki 17 Ağustos 1999 Depremi öncesinde zemin araştırmalarına gereken önemin verilmediği herkes tarafından bilinmektedir. İlgili tarihten önce yapılan inşaatlar ise statik hesaplarda rasgele zemin parametreleri kullanılarak inşa edilmekteydi. Bundan dolayı da yerleşime uygun olmayan ve özellikleri bilinmeyen zeminlere uygun yapılmayan binalar depremde büyük zarar görmüştür. Benzer şekilde inşa edilen bu yapılar deprem dışında yaşanması muhtemel başka etkenlerden dolayı da bir takım zararlara uğramaktadırlar.

Şu anda Yapı Denetim Kanunundaki bu eksiklikleri, yetkileri elinden alınmasına rağmen yerel yönetimler tamamlamaktadırlar. Kamu vicdanı açısından denetim görevini yerel yönetimler üstlenmelidirler. Bu denetim sadece evrak kontrolü şeklinde olmamalıdır. Yapı denetim firmaları, yapılan

Resim.1: 17 Ağustos 1999 depreminde Sakarya da zemin sıvılaşması nedeniyle yan yatmış bir bina.

her çalışmada şantiyede bulunmalıdır. Donatı bağlanması, kalıp kurulması, beton dökümü, kalıp sökümü gibi önemli aşamalar şantiye şefliğince belediyelere önceden bildirilmeli ve yapı denetimin, görevinin başında olup olmadığı ve yasal olarak yapması gereken işleri yapıp yapmadığı yerinde saptanmalıdır..

Unutulmamalıdır ki her ne kadar bu sorumluluk yapı denetim firmalarında gözüke de, herhangi bir nedenle (deprem, sel, kaya düşmesi, toprak kayması vs.) inşa edilen bu yapılar zarar görürse, kamu oyu tarafından ruhsat veren kuruluş olarak belediyeler mahkûm edilecektir.

Yapı denetim firmaları inşa kısmından sorumlu olabilir. Fakat belediyeler yapılaşmanın açılacağı sahaları belirlemekle görevlidir. Nerelerin imara açılacağına kararını sadece belediyelere aittir. Bunu yaparken de sağlıklı bir kent ortamı oluşturulması için belediyeler buldukları ülkenin ve bölgenin jeolojik ve jeofizik özelliklerini, iklimsel tarihini, sosyolojik durumunu çok iyi incelemeli ve gelecek için dersler çıkarmalıdır. Belediyeler yerleşime uygun alanların belirlenmesi ve olasılık dâhilinde olan sorun yaratabilecek etkilerin önüne geçmek için, bilimsel çalışmaların içinde bulunmalı, kadrolarını bu yönde oluşturmalıdır. Kesinlikle yerel yönetimlerde Jeofizik Mühendisi, Şehir Plancısı, İnşaat mühendisi, Jeoloji Mühendisi, Jeomorfoloğ ve Harita

Mühendisleri istihdam edilmesi gereklidir.

Sel alanlarının, dere yataklarının, heyelan alanlarının, kötü zeminlerin, su havzalarının belirlenmesi ve bunların imara yönelik bir altlık halinde hazırlanması, haritalanması gerekmektedir. Sorunlu alanlarda imarın yasaklanması, gelecekte olabilecek felaketlerin önünü kesmek adına son derece önemlidir.

Ülkemizde selden zarar görebilecek alanların (dere koruma bandı) önceden bilinmesi halinde yerel yönetimlerin bu bölgelerde yapılaşmaya izin vermemeleri gerekmektedir. Şu anda dere yataklarında yapılaşma fazlasıyla mevcuttur. Buna rağmen bu alanların bilinmesi halinde insanları afet yaşanmadan bölgeden tahliye edebilecek imkânları her zaman bulunmaktadır. Ülkemizin "Sel Risk Haritası ve Sel Eylem Planı" acilen hazırlanmalıdır. Köyden kente göçün, kentler üzerinde oluşturduğu baskının da tetikleme ile dere yatakları, ormanlar, ovalar, çayır ve mera alanları, tarım alanları, kıyıları, hatta kurutulan sulak alanlar, doldurulan kıyıları yapılaşmaya açılmaktadır. Ne yazık ki bilmeden veya önemsemeyen felaketlere davetiye çıkartılmaktadır.

Sağlıklı, güvenli ve yaşanabilir bir kent ve çevre için;

- Ormansızlaşmaya ve bitki örtüsünün tahribine son verilmelidir,

- b. Sel ve heyelan tehlikesi bulunan alanlar ağaçlandırılmalı, bitki örtüsü korunmalı ve artırılmalıdır,
- c. Başta İmar Kanunu olmak üzere, Yeraltı Suları ve Kıyı Koruma Yasaları yeniden düzenlenmelidir,
- d. Soruna ortaya çıkmadan önce önlem alabilmek için, başta sel olmak üzere Afet Eylem Planları hazırlanmalıdır,
- e. Sorunun yaşandığı bölgelere ait sel ve erozyon haritaları çıkarılmalıdır,
- f. Tespiti yapılan bölgelerin imar planları felaketlere göre yeniden düzenlenmelidir,
- g. İmar aflarına son vermelidir,
- h. Dere yatakları imara açılmamalı, kaçak yapılaşmaya göz yumulmamalıdır,
- ı. Yol güzergâhları dere yatakları içinde yer almamalıdır, şehir geçen dereler ıslah edilmelidir.
- j. Yol yapımlarında (özellikle Karadeniz bölgesinde) kıyılarına ve eğimli arazilere girişimlerde dikkatli olunmalı ve önlem alınmalıdır,
- k. Yerleşim yeri seçimleri, yol güzergâh seçimleri ve arazi kullanım planlamalarında bilimsel çalışmalar göz önüne alınmalı ve kesinlikle “zemin etütleri” yapılmalıdır.

Yerleşime uygunluk çalışmaları yapıldıktan sonra imara açılan yerlerde inşaat başlamadan önce parsel bazında zemin etüdü yapılması yönetmeliklerde zorunlu hale gelmiştir. Bu son derece doğru bir uygulamadır. Çünkü zemin her yerde homojen değildir. Yan yana iki parselin zemini aynı özellikleri taşımayabilir ve hatta aynı parsel içinde bile çok farklılıklar görülebilmektedir. Deprem esnasında yapılara gelecek yüklerin büyüklükleri kesin olarak gerçeğe yakın hesaplanmalıdır. Yapıların deprem güvenliğinin bilinmesinde bir kesinlik yoktur. Çünkü depremin kendisi zaten bir belirsizliktir. Ancak jeofizik yöntemlerle belirli sismik kaynaklardan gelen deprem dalgalarının taban kayadan, çalışılan inşaat sahasında yeryüzüne çıkarken sahip oldukları ivmeler, oldukça güvenilir yaklaşıklıkla saptanabilmektedir. Depreme dayanıklı yapıların inşaatı ancak depreme dayanıklı yapı kurallarına uyulmasıyla gerçekleştirilebilir. Bu nedenle zemin etüdü yapılarak inşaat sahasının zemin özellikleri belirlenmelidir. Zemin ile ilgili bilinmesi önemli unsurlar şöyledir;

1. Zeminin güvenli taşıma gücü ne kadardır? (Zemin taşıma gücü: Zeminin cm²'de, göçme (kolaps) olmadan en çok kaç kg yük taşıyabileceğinin ölçüsüdür).
2. Zemin hâkim titreşim periyodu (T₀) nedir? (T₀:Zeminin deprem anında sarsılacağı frekansın tersi olup, bir adet salınımın kaç saniye sürdüğünün ölçüsüdür. İnşaat hesaplarında bu değer dikkate alınmazsa, deprem anında binada rezonans meydana gelebilir ve zarar görülebilir).
3. Zeminin cinsi nedir?
4. Zemin sıvılaşma riski var mıdır?
5. Zeminde Heyelan (toprak kayması), akma, kaya düş-

mesi, kaya kayması, yavaş sürüklenme, karstik çöküntü gibi problemler görülebilir mi?

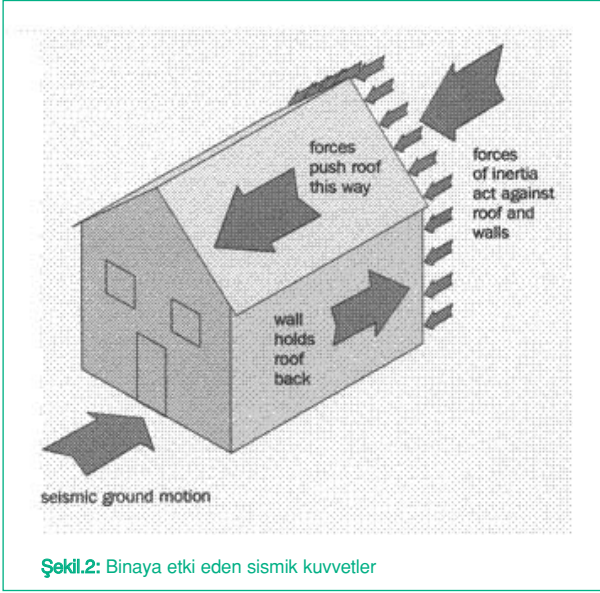
6. Yer altı suyunun zemine etkisi ne kadardır? Seviyesi nerededir? Bu yer altı suyu seviyesine göre hangi(drenaj, bohçalama gibi v.b.) önlemlerin alınması gerekir?
7. Dolgu veya sorunlu zeminin kalınlığı ne kadardır, bina temellerinin oturacağı kot ne olmalıdır. İyileştirme yapılması gerekir mi? alınması gereken diğer önlemler nelerdir?

Bina yapılmadan önce bu soruların bir rapor halinde mutlaka yanıtlanması gerekir. Jeofizik yöntemlerden Sismik Kırılma Yöntemi, Remi, Mikrotremör, Rezistivite vb benzeri yöntemler uygulanarak, arazide yapılan sondajlardan alınan zemin numuneleri üzerinde yapılan zemin mekaniği analizleri ve sahada yapılan jeolojik gözlemlerin birlikte değerlendirilmesi ile oluşturulan zemin etüt raporları hazırlanmalıdır.

Zemin dikkate alınmadan yapılmış yapıların ayakta kalması çok zordur. Nitekim, Erzincan (1992), Dinar (1995), Ceyhan Adana (1998), ve Doğu Marmara (1999) depremlerinde, bu yüzden pek çok yapı yıkılmıştır. Erzincan merkezde 70 bina, Adapazarı kent merkezinde 100 bina depremin ilk anlarında yıkılmıştır. Doğu Marmara depreminde Adapazarı'nda yine belirtilen olgular doğrultusunda sıvılaşma olayı olabilecek zeminlere inşaatlar yapılmış ve bu yapıların büyük bir kısmı yıkılmıştır.

Yumuşak zemin üstündeki zemine uygun olmayan yapılar da ağır hasarlar meydana gelmiştir. Depremi oluşturan segmentin “fay düzleminde” fay bloklarının devinimi sonucu, sert kayalar kırılarak yırtılmaya başlar. Bu yer değiştirmelerin oluşturduğu sismik dalgalar çevreye yayılır. Sismik dalgalar yeryüzüne yaklaştığında gevşek ve suya doygun zeminlerde absorbe edilerek (soğrularak) oldukça karışık kırılma ve yansımalarla uğrarlar. Sismik dalgaların hareket biçimleri ve hızları yeryüzüne yakın tabakaların birleşimi ve fiziksel özelliklerine bağlı olarak değişir. Genellikle yeryüzüne yakın tabakalar ne kadar yumuşak ve kalın olursa, sismik hareketler de o kadar büyük genliklere sahip olurlar. Sonuçta zeminde hareketler (genlikler) birkaç kat büyütülmüş olur. Bu da ağır hasarlar için en önemli nedenlerdendir.

Ülkemizde yerbilimlerine önem verilmemesi, göz ardı edilmesi yüzünden yaşayacağımız felaketlerle ekonomik açıdan daha çok zarar göreceğimizi bilmek için bir kâhin veya medyum olmaya hiç gerek yoktur. Fakat yaşanan bunca gerçekliğe ve yıkıma rağmen belediyelerin zemin raporlarını kabul eden birimlerin çoğunda hala jeofizik veya jeoloji mühendisi yoktur. Gelen raporları olduğu gibi, hiçbir denetime tabi tutmadan, yönetmeliklere uygun olup olmadığına bakmadan ve ilgili odanın vizesi dahi aranmadan hala bazı yerlerde kabul edilmektedir. Ne yazık ki meslektaşları-

Şekil.2: Binaya etki eden sismik kuvvetler

mız arasında, her meslekte olduğu gibi mühendislik etiğine uymayan arkadaşlar da bulunmaktadır. Bunlar sahada çalışma yapmadan masa başında raporlar hazırlamaktadırlar. Ortaya çıkacak felakete ve suça ortak olunmaması için Belediyelerin mutlaka hem sahada hem de rapor bazında gereken kontrolleri yapması ve ilgili birimlerini buna yeterli ve uygun mühendislerle oluşturması zorunludur.

Ülke yönetimine talip olanların ve yerel yönetimlerin bilgisizlik, ilgisizlik, vurdumduymazlıkları sonucunda ülkemiz birçok felaketler yaşamıştır. Bu böyle devam ettiği sürece de yaşamaya devam edecek gibi görünmektedir. Ülkemizde bütün yaşadıklarımıza rağmen, afet denince akıllara maalesef sadece deprem gelmektedir. Sel, Heyelan (Toprak Kayması), Kaya Düşmesi, Yıldırım, Çiğ, sonucunda ülkemizin birçok yerinde felaketler meydana gelmektedir. Fakat yerel yönetimlerin depremde olduğu gibi bu konularla ilgili sağlıklı ve bilimsel bir girişimleri yoktur.

Zemin araştırmaları yapılaşmanın olduğu her alanda önemlidir. Yol, köprü, viyadük, baraj, tünel, metro, havaalanı vb. yapımı gibi çok önemli ve büyük yatırımlar öncesi mutlaka detaylı bir şekilde yapılmalıdır. Su kaçabilecek zemin özelliğine sahip yerlere önlem alınmadan baraj, fayın üzerine yol, köprü, tünel, metro yapmamak için bu çalışmalar son derece önem arz etmektedir.

Deprem sonucu sadece konutlar hasar görmeye kalmayıp, ulaşım, iletişim ve alt yapı faaliyetleri de tümüyle durmaktadır. Özellikle trafikte büyük sorunlar yaşanmıştır ve yaşanacaktır. Demiryolları kullanılamaz duruma gelecektir. Deprem bölgesine iletilmesi düşünülen yardımlar trafikteki kalabalıklar ve düzensizlikler sonucu gecikecektir. Yardımların gecikmesi daha fazla insan kaybına neden olacaktır.

Bu bakımdan deprem bölgesinde düzenin sağlanması gereken noktalardan ilkinin ulaşım olduğu tüm açıklığıyla ortaya çıkmıştır.

Depremlerin ulaşım yapılarına etkilerinden de söz etmek gerekmektedir. Bunlar;

1. Zeminden Kaynaklanan Etkiler,
 - a. Sıvılaşma
 - b. Zemin oturmaları
 - c. Heyelanlar, kaya düşmeleri vb.
2. Fay Hatlarının Doğrudan Etkileri,
3. Deprem Dalgalarının Doğrudan Etkisi Sonucu Oluşan Hasarlar,
 - a. Yol Kaplamalarında oluşan deformasyonlar.
 - b. Köprü, viyadük vb yapılarda oluşan hasarlar
 - c. Gar, otopark, havalimanı vb yapılarda oluşan hasarlar.
 - d. İtfaiye merkezlerinde ve itfaiyenin afet ulaşım yollarına çıkışında olası yıkım ve hasarlar.

Bahsettiğimiz etkilerin örneklerini çok uzaklarda aramamıza gerek bulunmamaktadır. Yakın tarihimize baktığımızda 1999 yılında meydana gelen Doğu Marmara depreminde, birçok örnek bulunmaktadır. 1999 Depremi sonucunda, İstanbul – Ankara oto yolunun İzmit Doğu kavşağı – Akyazı Kavşağı arasındaki yaklaşık 50 km'lik kesiminde yol gövdesinde yer-yer derinliği 2,5 metre kadar olan yarıklar, beş metreye varabilen ötelemeler ve özellikle köprü giriş-çıkışlarında bir metreye varabilen oturmalar meydana gelmiştir. Bazı menfezlerde oturmalar, çatlama olmuş genel olarak köprü ve viyadüklerde mesnetler kaymıştır. Bu kesimlerde trafik tümüyle durmuştur. Düzce depremi sonucunda E5 karayolu faylanma yüzünden kesilmiş, Kaynaşlı – Bolu Dağı bölümünde de deprem nedeniyle heyelanlar meydana gelmiştir. Kaynaşlı çıkışında 8 metre derinliğinde ve 7 metre eninde yarıklar ve çukurlar oluşmuştur. Bolu tüneline göçükler olmuştur.

Kentlerde afetlerden korunmak ve zararlarından en az etkilenmek amacıyla "Afet Risk Yönetimi" anlayışı benimsenmeli, öncelikle afet riski olan bölgeler tespit edilmeli ve başta deprem olmak üzere, her türlü afet riski olan bölgede, söz konusu riskleri azaltacak önlemler gecikmeksizin alınmalıdır. Bu doğrultuda;

1. Yapılan imar planları ve plan değişikliklerinde, gerek kamu yararı gerekçelerini öne sürerek ve gerekse gerekçeleri açıklanmadan rant amaçlı olduğu rahatlıkla anlaşılan kaliteli tarım arazilerinin kolaylıkla ortadan kaldırılmasına yönelik uygulamalara son verilmelidir.
2. Kente ilişkin ortak değerlere, kentsel tarihi dokuya ve çevreye yönelik zararlar, kente karşı suç olarak görülmesi ve gereği yapılmalıdır.

Resim 2: Depremde zarar görmüş demiryolu

Resim 3: Depremde zarar görmüş bir köprü

3. Kentsel dönüşüm projeleri, kültürel, tarihsel, yerel, özgün dokuyu koruma ve halkın çıkarları temelinde kurgulanmalı, rant politikalarına dayalı kentsel dönüşüm projeleri reddedilmelidir.
4. Tarım alanları ve su havzalarında yaşanan yapılaşmanın önüne geçilmelidir. Temel bir insan ihtiyacı olan suyun elde edildiği kaynaklar ve havzalar “koşulsuz ve ayrıcalıksız” korunmalıdır.
5. Olası depremlerde mücavir bölgeleri de içerisine alacak şekilde, hangi alanların daha çok etkileneceğinin belirlenmesine yönelik Bölgesel Zemin Özelliklerini belirleyen çalışmaların detaylandırılmasını sağlamak, bu şekilde bütün illerde ayrıntılı jeolojik, jeofizik, jeoteknik haritasının ortaya çıkarılmasıyla birlikte mikro sismik bölgelendirme haritaları oluşturulmalıdır.
6. Deprem bölgeleri haritası; sismik aktiviteler, zemin durumları ve yerleşim durumları göz önüne alarak yenilenmelidir.,
7. Herhangi bir mühendislik hizmeti almamış olan yapıların söz konusu olduğu bölgelerde kent yenileme projeleri hayata geçirilmelidir.
8. Başta depremden sonra hizmet verecek kuruluşlar, sağlık tesisleri, güvenlik, ilk yardım tesisleri, yakıt dolmuş tesisleri, haberleşme tesisleri, enerji üretim ve dağıtım tesisleri, otobüs terminalleri, otoyol, köprü ve viyadükler, altyapı tesisleri, barajlar olmak üzere özelliği olan diğer kamu binaları, hastaneler ve okulların riskleri belirlenmeli ve gerekiyorsa güçlendirme çalışmaları acil olarak yapılmalıdır,
9. Uygulanabilir şekilde afet sırasında kullanılması zorunlu olan acil durum karayolları yeniden belirlenmeli ve açık tutulmasını sağlamak için ulaşım projeleri üretilmelidir,
10. Halkın eğitilmesi için afiş, broşür, panel, seminer vb. organizasyonlar yapılmalıdır.

Geçmişte belediye meclisi kararıyla fay'ın yerini değiştirenler, bilimden, tarihten, gündemden bihaber meclis üyeleri, çoğu yerde hâlâ görev yapmaktadırlar. Bu insanlar kent hakkında kararlar alıp sağlıklı ve çağdaş bir kent anlayışı-

nı yönetimine yansıtamayabilirler. Herkesin her şeyi bilmesine gerek yoktur. İdarecilik, bilen insanlarla beraber çalışmayı, bilen çevrelerden, kurum ve kuruluşlardan danışmanlık almayı gerektirir. Kadıköy Belediyesi gibi bazı yerel yönetimler, konunun önemini kavrayarak bünyelerinde zemin etütlerinin özenli yapılmasını ve kontrol edilmesini sağlamak amacıyla yerbilimleri ile ilgili birimleri oluşturmuş, konu ile ilgili jeofizik ve jeoloji mühendislerini görevlendirmişlerdir. Tabi bütün bunlar birkaç yerel yönetimin konuya gerekli ilgi ve özeni göstermesiyle çözülmesi mümkün sorunlar değildir. Çıkarılacak yasa ve yönetmeliklerle tüm yerel yönetimlerin, zemin etütleri, doğal afet kontrol ve çalışma esasları belirlenmeli ve bu iş kesinlikle yerel yönetimlerin keyfiyetine bırakılmamalıdır. İstatistikler gerçekleri çok daha iyi şekilde ortaya koymaktadır. Beklemeye ve ertelemeye zaman kalmamıştır. Çağdaş ve uygar bir ülke olmak istiyorsak bilimin gereğinin hayata geçirilmesi son derece önem kazanmaktadır. Önemli olduğumu düşündüğüm ve sık sık yinelediğim gibi gelecekte de benzer sıkıntılıların yaşanmaması için öteki Yerbilimciler ve Jeofizik Mühendisleri yerel yönetimlerde aynı anda görevlendirilmeli ve çıkarılacak kanun ve yönetmeliklerle bu istihdam zorunlu hale getirilmelidir.

'AFETİ ÖNLEMEK İÇİN YAPILAN ÇALIŞMALARLA AYRILACAK MADDİ KAYNAĞIN, ENKAZI KALDIRMAYA GEREKLİ OLANDAN DAHA AZ OLACAĞI UNUTULMAMALIDIR.'

İLKELER VE GELECEK

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası

Cuma ÇIÇEK *

Endüstri Mühendisi

ÖZET

Bu çalışmada 5216 nolu Büyükşehir Belediyesi Yasası, Avrupa Yerel Yönetimler Özerkli Şartı ekseninde değerlendirilmiştir. Yasa analiz edilmeden önce teorik-pratik bir çerçeve sunması amacıyla AB ve yerel yönetimler, yerel yönetimleri önemli kılan küreselleşme, artan kentleşme, çevre krizi/sürdürülebilir kalkınma, merkezi bürokrasinin krizi değerlendirilmiştir. Belediye yasası analiz edilmeden önce Özerklik Şartı ve Türkiye'nin Özerklik Şartını kabul ettiği maddeler incelenmiştir. Son bölümde ise Büyükşehir Belediye Yasası ayrıntılı olarak Yerel Yönetimler Özerkli Şartı ekseninde incelenmiştir.

Türkiye'de kamu yönetimi konusunda mevcut yasal mevzuatın sistematik olmadığı görülmektedir. Bütünsellikten uzak eklektik bir yapı mevcuttur. Türkiye Özerklik Şartının yerel yönetimleri güçlendiren en temel madde ve fıkralarına çekince koymuştur. Yerel yönetimlerin yetkileri sınırlanmıştır. Sağlık, eğitim, sosyal hizmetler, dinsel faaliyetler, ekonomik ve teknolojik yatırımlar, yerel güvenlik, vergi gibi yerelde sunulan birçok kamu hizmeti merkezi yönetimin yetki, görev ve sorumluluk alanındadır. Yasa çıkarılırken, Özerklik Şartının temel dayanağı olan yerellik, katılım ilkeleri göz ardı edilmiş, kent yönetiminin paydaşları sürece dahil edilmemiştir. Türkiye'de yasamadan çok yürütmenin güçlü olduğu, yerel başkanlık sistemi olarak ifade edebileceğimiz bir sistemin olduğu görülmektedir. İcra organı çok güçlü iken, onu denetleyecek ve dengeleyecek önlemler yetersiz durumdadır. Bu da katılımcı, demokratik bir yönetim anlayışını esas alan Özerklik Şartı ile çelişmektedir.

GİRİŞ

Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) serüveni 40 yıldan fazla bir süredir devam etmektedir. 10-11 Aralık 1999 tarihinde Helsinki'de yapılan AB zirvesinde Türkiye'ye 13. aday ülke statüsü verilmesi ile Türkiye - AB ilişkileri yeni bir döneme girmiş ve entegrasyon süreci hızlanmıştır. Nitekim 04 Aralık 2000 tarihinde Katılım Ortaklığı Belgesi imzalanmış, 03 Ekim 2005 tarihinde de müzakere süreci başlamıştır. 1999 yılından bu yana Türkiye'nin ekonomik, kültürel ve sosyal politikalarının belirlenmesinde bir dış dinamik olarak önemli bir rol oynayan AB, müzakere süreci ile birlikte çok daha fazla etkili bir güç haline gelmiştir.

AB süreci ile birlikte Türkiye birçok alanda olduğu gibi kamu yönetim sistemi alanında da büyük değişikliklerin olması beklenmektedir. AB süreci ile birlikte üye devletlerin yönetim sistemi, merkez ve yerel kamu otoritelerinin yetki ve sorumlulukları değişmiştir. Üye ulus-devletlerin bir takım yetkileri AB organlarına geçerken, bazı yetkileri de yerel yönetimlere devredilmiştir. Geçmişten bu yana liberal düşüncenin önem verdiği yerel siyasi kurumlar, AB süreci ile birlikte daha da güçlenmiştir. AB süreci ile birlikte yerel ve bölgesel güçlerin etkinliklerini yitirmemeleri için, "kamu hizmetinin vatandaşlara en yakın yönetim organı tarafından verilmesi" anlamına gelen sübzidiarite (yerellik) ilkesi, AB federal yönetim sisteminin temel ilkesi olarak kabul edilmiştir. 15 Ekim 1985 yılında etkin ve güçlü bir yerel yönetim sistemi yaratmak amacıyla Avrupa Konseyi üyeleri Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nı kabul etmişlerdir.

Türkiye, AB süreci ile birlikte yerel yönetimler sistemini de

* 2004 İstanbul Teknik Üniversitesi Endüstri Mühendisliği

2005 – 2008 yılları arasında İstanbul Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalında Bölge Planlama Yüksek Lisans Programı

2006 - 2008 Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, Proje Ofisinde proje uzmanlığı, Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı bünyesinde Stratejik Yönetim ve Planlama Koordinatörlüğü, Dış İlişkiler Ofisinde Başkan Danışmanlığı görevlerinde bulundu.

2009'dan bu yana Sciences Po - Institut d'Études Politiques de Paris (Paris Siyaset Bilimi Enstitüsü) Siyaset Sosyolojisi ve Kamu Politikaları Programı doktor adayı

AB kriterlerine uyumlu hale getirmek zorunda kalacaktır. Demokratikleşme, halkın yönetime daha fazla katılması, sürdürülebilir kalkınma, küreselleşen dünyada kentlerin artan önemi dikkate alındığında, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, Türkiye'nin yeni düzenlemeler yapması gereken önemli alanlardan biridir. Bu çalışma kapsamında, kentli nüfusun büyük bir kesiminin yaşadığı ve ekonomik, kültürel ve sosyal faaliyetlerin yoğunlaştığı Türkiye'nin 16 büyükşehir belediyesinin yasal statüsünü düzenleyen 5216 Nolu Büyükşehir Belediyesi Yasası, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ekseninde değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, ilk olarak AB ve yerel yönetimler, yerel yönetimleri önemli kılan gelişmeler incelenerek analiz öncesi genel bir teorik-pratik bilgi sunulmuştur. Daha sonra Özerklik Şartı ve Türkiye'nin durumu tespit edilmiş ve Büyükşehir Belediyesi Yasası, Özerklik Şartı ekseninde değerlendirilmiştir.

1. YEREL YÖNETİMLERİ ÖNEMLİ KILAN GELİŞMELER

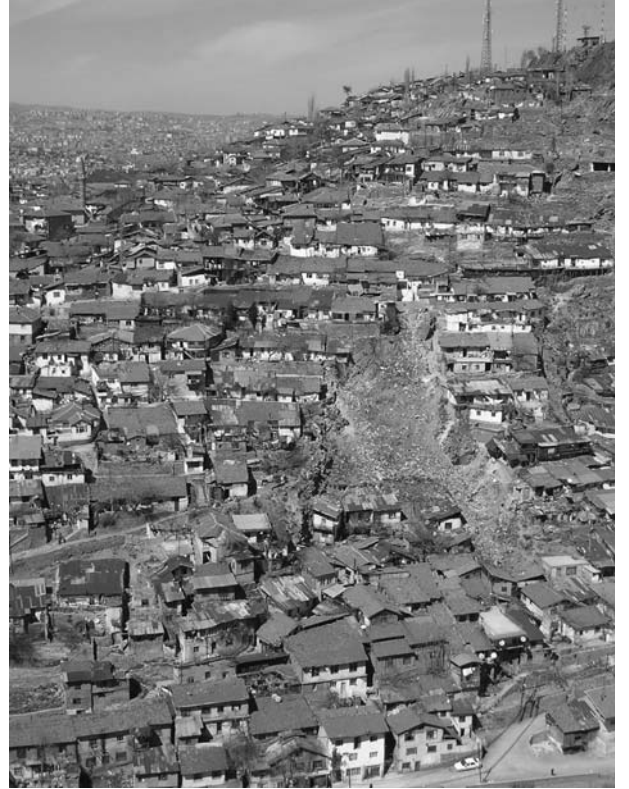
Son yıllarda dünya genelinde yerel yönetimlerin, kent yönetimlerinin öneminin arttığı görülmektedir. Yerel yönetimlerin öneminin artmasını sağlayan gelişmeler dört temel başlık altında toplanabilir: (1) küreselleşme ve neo-liberalizm, (2) hızla artan kentleşme, (3) merkezi bürokrasinin iflası, (4) çevre krizi ve sürdürülebilir kalkınma (Özer, 2003).

Yerel yönetimlerin önemli hale gelmesindeki en önemli etken küreselleşme ve neo-liberal politikaların tüm dünya genelinde kabul görmesi ve devletlerin/hükümetlerin bu süreci kabul edip bütünleşmeye çalışmalarıdır. Özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak dünya ekonomik olarak tek pazara dönüşmüş, para ve sermaye sınırsız ve engelsiz dolaşmaya başlamıştır. Dünya ekonomik sisteminin değişmesi; endüstri temelli bir yapıdan bilgi temelli bir yapıya geçmesi, ulusal temeldeki ekonomik sistemden, uluslararası, sınır ötesi bir yapıya kavuşması, çok uluslu şirketlerin sayılarının hızla artması, dünya siyasal sistemini de değiştirmiştir. Bu sürecin en önemli etkisi ulus-devletler yönetim modeli üzerinde olmuştur. Uluslararası kuruluşların (AB, NATO, NAFTA, BM, İMF, Dünya Ticaret Örgütü vb.) sayısı ve dünya politikaları üzerindeki etkileri artmış, devletler geçmişe oranla çok daha fazla uluslararası sisteme bağımlı hale gelmiştir. Daha önce dünya siyasal sisteminde devletler temel belirleyici güç iken bugün uluslararası kuruluşların ve büyük sermaye gruplarının belirleyici olduğu bir dünya sisteminin geliştiği görülmektedir (Doğan, 2002).

Büyük sermayenin küreselleştiği bu dönemde, ulus-devletlerin yetkilerinin sınırlandığı bazı yetkileri uluslararası kurumlara devredilirken, bazı yetkilerin yerel yönetimlere devredildiği görülmektedir. Bu süreci liberal söylem katılım, demokratikleşme, yurttaş katılımının artması, yeni kamu yönetimi, kamu yönetiminin etkinliğin arması gibi değerlere da-

yandırmaktadır. Bununla birlikte liberal söylemin tersine, bu süreci uluslararası sermayenin dolaşımını, etkinliğini kolaylaştırmak amacıyla, merkezi hükümetin müdahale alanını daraltıp daha rahat kontrol edebileceği, daha küçük ve zayıf siyasi yapılar olan yerel yönetimlerle muhatap olmak için uygun siyasi sistemler yaratma çabası olarak tanımlayan yaklaşımlar da vardır (Hamamcı, 2003). Sürecin nedenleri üzerine çeşitli görüşler olmakla birlikte, yerel yönetimlerin önemi hızla artmakta olduğu bir realitedir ve bu önem ve etkinlik hızla artmaktadır. Örneğin AB'de ulus devletlerin bazı yetkileri AB kurumlarına devredilirken, bazı yetkiler de yerel yönetimlere devredilmektedir (Doğan, 2002).

Yerel yönetimlerin önemini artıran bir diğer faktör de, küreselleşmenin de bir sonucu olarak hızla artan kentleşmedir. Dünya nüfusunun büyük çoğunluğu kentlerde yaşamaktadır. Örneğin Avrupa'da nüfusun %90'ı kentlerde yaşamaktadır (Özer, 2003). Yine sanayi devriminden bu yana tarıma dayalı bir ekonomik yapıdan endüstriye dayalı bir ekonomik yapıya geçilmiştir. Ve bunun sonucu olarak da sanayinin, ticaretin merkezi kentler, ekonomik yaşamın merkezleri haline gelmiştir. Son yıllarda bilgi ve iletişim teknolojilerindeki tüm gelişmeler, yine bu gelişmeler sonucunda gelişen hizmet sektörü de kentlerde gelişmektedir. Sonuç olarak ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal faaliyetler kentsel alanlarda yoğunlaşmaktadır. Kentlerin her alanda merkez olması ile birlikte kırsal bölgelerden kentlere doğru artan bir hızla göçler yaşanmaktadır. Bu da dünya genelinde kent-

leşmenin hızla artmasına neden olmaktadır.

Yerel yönetimleri önemli kılan üçüncü faktör merkezi bürokrasinin yaşadığı krizdir. Genel olarak, aşırı merkezi, bürokratik, hiyerarşik yönetim modellerinin verimliliği azalttığı yönünde ortak bir kabulün olduğu görülmektedir. Hem özel sektörde hem sivil toplum kuruluşlarında hem de kamuda bürokrasinin azaltılıp, katılımcı bir yönetimi modelinin gelişmesi gerektiği ve bu yönde çeşitli çabaların, arayışların olduğu görülmektedir.

Genel olarak yönetim modelleri, iş odaklı otoriter yönetim anlayışı ve çalışan odaklı demokratik ya da katılımcı yönetim modelleri olarak tartışılmaktadır. Yetki dağıtımına (empowerment) ya da katılımcılığa dayalı yönetim modelleri, iş dünyasında ve kalkınma modellerinde ciddi anlamda öne çıkmaktadır. Daha fazla katılımcılığın daha fazla verim, daha fazla etkinlik ve daha fazla kar olduğunu söylemektedir. Genel olarak katılımcılıkla performans arasındaki bağlantıya dikkat çekilmektedir (Sheehan). Özel sektörde olduğu gibi sivil toplum örgütlerinde de katılımcılığın verimi artıracağı belirtilmektedir. Desantralizasyon, sivil toplum örgütleri açısından, yerel topluluklara (coğrafik açıdan ve sosyal açıdan) daha kolay hizmet sunmayı, yerel kurumların kurulmasını kolaylaştırmayı, yerelde yaşayan insanların katılımının artmasını ve kurumsal ve entelektüel çeşitliliğin güçlenmesini sağlar. Kısacası, desantralizasyon, organizasyonel süreçlerin dinamik bir yapıya kavuşması, kalitenin artması ve devamlılık, katılımcı yönetim anlayışı için en iyi yoldur (Uvin, P., Jain, P. S. & Brown, L. D. , 2000).

Özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında olduğu gibi, kamu sektöründe de, hem yerel hem de merkezi düzeyde bulunan idari-politik sistemlerin katılımcı bir anlayışa göre yeniden organize olduğu ve yönetildiğini görmekteyiz. Son yıllarda, kent alanında sosyal, ekonomik dönüşümler, genel olarak fordizmden, post-fordizme geçiş olarak tanımlanabilir. Bu değişim de kent yönetiminde bir değişimi getirdi. Kent yönetiminde bu değişim, “yönetim” kavramından “yönetişim” kavramına geçiş olarak tanımlanıyor. Yönetişim kavramı, dikey, hiyerarşik yönetim sisteminden, demokratik temsili ve katılımı, ademi merkezileşimi esas alan yatay, ağlara dayalı bir yönetim sistemine geçişi ifade ediyor. 1970 ve 1980 yıllarıyla birlikte Fordist sistemin eleştirisinin geliştiğini görmekteyiz. Bu eleştirilerle birlikte kentin organizasyon yapısında ve yönetiminde de değişimler tartışılmaya başlandı. Bir çok kavramla adlandırılan bu yönetim anlayışı, kamu sektörünün organizasyonel, kurumsal yapısının esnekleştirilmesi, farklılıkların çoğalması, yatay bir yönetsel sistem, politik-idari sistemin kent kalkınmasında rol ve sorumluluk sahibi aktörlerden sadece biri olduğu anlayışı gibi hususlarla tanımlanmaktadır. Yeni yönetim anlayışı, dikey, tepeden yönetim anlayışı yerine, ağsal bir yapıya sahip bir idari-politik sistemi kurmayı ifade ediyor.

Bu sistemde, özel ve gönüllü sektör kuruluşları gibi bir çok aktörün yönetsel süreçlere katılımlarına olanak tanınmaktadır. Bu değişim literatürde bir çok farklı kavramla ifade edilmektedir (Astleithner, F. & Hamedinger, A., 2003).

Yerel yönetimleri önemli kılan dördüncü faktör son yıllarda artan çevre krizi ve sürdürülebilir kalkınma tartışmalarıdır. Bilim ve teknolojiye hızlı gelişmeler, ekonomik, sosyal ve kültürel alanda önemli güç kaynakları yaratmış, insanlığın üretim kapasitesini geliştirmiştir. Eğitim, sağlık, sosyal yaşam, ekonomik üretim gibi birçok alanda olumlu gelişmelere neden olan bilgi ve iletişim teknolojileri, bununla birlikte kalkınma, gelişme, ilerleme politikalarının yanlışlığından dolayı yerkürenin ve üzerinde yaşayan insanların geleceğini tehdit etmeye başlamıştır. Tehlikenin ürkütücü bir noktaya gelmesi, 1970 yılları ile birlikte tartışmaları başlatmış ve bu tartışmalarda tehlikenin ulaştığı düzeye dikkat çekilmiştir. Bu yıllarda birlikte çevre ve kalkınma sorunları, tüm dünyada en önemli gündemler olmaya başlamıştır. Dünyanın her geçen gün kirlenmesi, doğal kaynakların tükenmesi, doğal yaşamın tahrip olması ve bunun sonucu olarak, canlı türlerinin azalması, su, toprak ve hava kirliliğinin artması, ormanların tükenmesi, çölleşmenin artması, atıkların geri dönüştürülmemesi ve birikmesi, ozon tabakasının aşınması, küresel ısınma, yine doğal tahribatla birlikte sosyal sorunlardaki patlamalar, dünya nüfusunun hızla artması, yoksulluğun, işsizliğin, açlığın hızla artması, kentsel sorunların çoğalması, eşitsizliğin tüm dünyada daha da artması, devletlerin silahlanma yarışı içine girmesi gibi daha da uzatılabilecek sorunlar, farklı bir bakış açısını, bir müdahaleyi ihtiyaç haline getirmiştir. Bu tartışmalarda sürdürülebilir kalkınma çözüm gücü olan bir yaklaşım olarak öne çıkmış ve BM aracılığıyla dünya gündemine girmiştir (Emrealp, 2004).

1992 yılında Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen Rio Dünya Zirvesi / Sürdürülebilir Çevre Konferansı'nda, sürdürülebilir kalkınma 21. yüzyılın gündemi olarak belirlenmiş ve Gündem 21 başlığı altında bir eylem planı hazırlanmıştır. Ve bu konferansa katılan BM'ye üye bütün ülkeler bu eylem planını kabul etmişlerdir. Bu konferansta yerel yönetimler, sürdürülebilir kalkınma sürecinin temel aktörleri olarak tespit edilmiştir, ayrıca yerelde bulunan tüm paydaşları sürece dahil edip katılımcı bir yönetim modeli geliştirmek amacıyla Yerel Gündem 21 süreci başlatılmıştır.

2. AB VE YEREL YÖNETİMLER

Batılı liberal düşünce sisteminde, yerel siyasi kurumlar demokratik yönetim sisteminin zorunlu öğeleri olarak değerlendirilir. Vatandaşlar arasında artan demokratikleşme ve katılım taleplerine cevap verebilmek için hükümetler yerel yönetimleri güçlendirmektedir. Yerel yönetimler, genellikle Avrupa ülkelerinde geliştirilmiş, güçlendirilmiş, statüleri

anayasal güvenceye kavuşturulmuştur. AB bütünleşme sürecinde, yerellik, katılım, dengeli ve sürdürülebilir gelişme, bölgelerarası işbirliği gibi kavramlar liberalizmin yerel demokrasi perspektifinin temel dayanakları olmuştur (Erençin, 2001).

Maastricht Antlaşması ile birlikte Avrupa ülkelerinin ekonomik bir birlikte siyasi bir birliğe doğru ilerlemesi, bütünleşme süreci ile birlikte açığa çıkan eksiklerin tartışılmasını başlatmıştır. Bu yeni döneme uygun yönetim sistemi tartışmaları da bu dönemde başlamıştır. Yapılan tartışmalar sonucunda, Birliğin insanlardan uzak, bilinmeyen, hantal, müdahaleci bir yapısının olduğu eleştirilmiş ve "saydamlık/şeffaflık", "açıklık", "katılım", "yerinden yönetim", ve "demokrasi" ilkelerinin AB prosedürleri içinde daha fazla geliştirilmesi hedeflenmiştir (Göral, 2001).

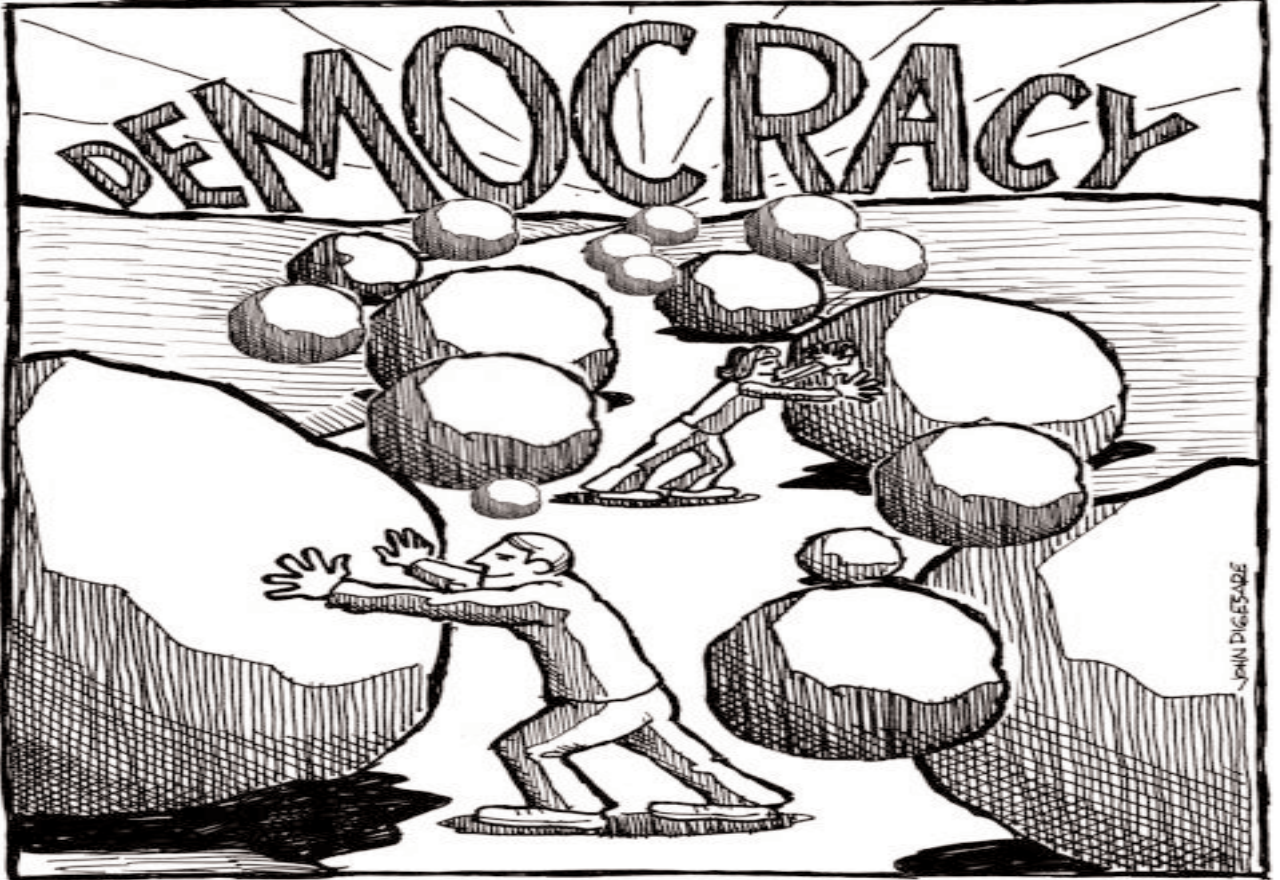
Bu amaçla, AB yönetim sisteminin daha etkin ve demokratik olması için, yerellik (subsidiarity) ilkesi, yeniden yapılandırılacak federal sistemin temel yapı taşı olarak kabul edilmiştir (Göral, 2001). AB yönetim sisteminin temelini oluşturan yerellik ilkesi, hem etkinliğin artırılması hem de yönetimin yurttaşlara dönük olması amacıyla, karar alma yetkisi mümkün olan en alt düzey yönetim birimine devredilmesi esas alınmaktadır (Erençin, 2001). Bu ilke, üye devletlerin

yetkilerinin korunmasını, "kararların yurttaşlara olabildiğince açık ve yakın olarak alınması"nın amaçlamaktadır (Göral, 2001).

Bütünleşme süreci ile yerel ve bölgesel yönetim birimlerinin ihmal edilmesi kaygısından dolayı bu ilkenin, Avrupa Birliği Antlaşmasına konduğu belirtilmektedir. AB, üye devletler, bölgeler/eyaletler, yerel yönetimlerden oluşan dört kademeli AB yönetim sisteminde, yönetim birimleri arasında yetki ve sorumluluk dağılımında bu ilke esas alınmaktadır. Böylece dikey bir örgütlenmeden, yatay bir örgütlenmeye geçilmek hedeflenmektedir. "Etkinlik" ve "yerinden yönetim" in iki temel amaç olduğu yerellik ilkesinde, "yerel nitelikteki bütün hizmetlerin yerel yönetimlerce yerine getirilmelidir" anlayışı esas alınmaktadır (Göral, 2001).

3. AVRUPA YEREL YÖNETİMLER ÖZERKLİK ŞARTI

Avrupa Konseyi, 1981-1984 yılları arasında yerel idarelerin özerkliği ile ilgili bazı ilkeleri tartıştı ve bir karar tasarısı hazırladı. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, 15 Ekim 1985 tarihinde imzaya açıldı. "Yerel idarelerin güçlendirilmesi, özerkliklerinin savunulması, yerinden yönetim ve demokrasi ilkelerine dayanan bir Avrupa'nın kurulmasının temel koşuludur" görüşünden hareketle hazırlanan tasarı da-

ha sonra "Özerklik Şartı" olarak Avrupa Konseyi'nce kabul edildi.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartının girişince belirlenen temel ilkeler şunlardır:

- Yerel makamların her türlü demokratik rejimin temellerinden birisidir
- Vatandaşların kamu işlerinin sevk ve idaresine katılma hakkının Avrupa Konseyine üye devletlerin tümünün paylaştığı demokratik ilkelerden biridir. Bu hakkın en doğrudan kullanım alanı yerel düzeydedir.
- Gerçek yetkilerle donatılmış yerel makamların varlığını hem etkili hem de vatandaşlara yakın bir yönetimi sağlayacaktır.
- Değişik Avrupa ülkelerinde özerk yerel yönetimlerin korunması ve güçlendirilmesinin demokratik ilkelere ve idarede ademi merkezizetçiliğe dayanan bir Avrupa oluşturulmasında önemli bir katkı sağlayacaktır.
- Bunun demokratik bir şekilde oluşan karar organlarına ve sorumlulukları bakımından, bu sorumlulukların kullanılmasındaki olanak ve yöntemler bakımından ve bu sorumlulukların karşılanması için gerekli kaynaklar bakımından geniş bir özerkliğe sahip yerel makamların varlığını gerektirdiğini

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda, yerel yönetimlerin güçlenmesi, geliştirilmesi ve özerkliklerinin artması ile ilgili temel madde ve fıkralar şunlardır:

Madde 2. Özerk Yerel Yönetimlerin Anayasal ve Hukuki Dayanağı

Özerk yerel yönetimler ilkesi ulusal mevzuatla ve uygun olduğu durumlarda anayasa ile tanınacaktır.

Madde 3. Özerk Yerel Yönetim Kavramı

- 1- Özerk yerel yönetim kavramı yerel makamların, kanunlarla belirlenen sınırlar çerçevesinde, kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda düzenleme ve yönetim hakkı ve imkanı anlamını taşır.
- 2- Bu hak, doğrudan, eşit ve genel oya dayanan gizli seçim sistemine göre serbestçe seçilmiş üyelerden oluşan ve kendilerine karşı sorumlu yürütme organlarına sahip olabilen meclisler veya kurul toplantıları tarafından kullanılacaktır. Bu hüküm, mevzuatın olanak verdiği durumlarda, vatandaşlardan oluşan meclislere, referanumlara veya vatandaşların doğrudan katılımına ola-

nak veren öteki yöntemlere başvurulabilmesini hiçbir şekilde etkilemeyecektir.

Madde 4. Özerk Yerel Yönetimin Kapsamı

- 3- Kamu sorumlulukları genellikle ve tercihan vatandaşa en yakın olan makamlar tarafından kullanılacaktır. Sorumluluğun bir başka makama verilmesinde, görevin kapsam ve niteliği ile yetkinlik ve ekonomi gerekleri göz önünde bulundurulmalıdır.
- 4- Yerel makamlara verilen yetkiler normal olarak tam ve münhasırdır. Kanunda öngörülen durumların dışında, bu yetkiler öteki merkezi veya bölgesel makamlar tarafından zayıflatılamaz veya sınırlandırılmamaz.
- 6- Yerel makamları doğrudan ilgilendiren tüm konulara ilişkin planlama ve karar alma süreçleri içinde, kendileriyle olanaklar ölçüsünde zamanında ve uygun biçimde danışılacaktır.

Madde 6. Yerel Makamların Görevleri İçin Gereken Uygun İdari Örgütlenme ve Kaynaklar

- 1- Kanunla düzenlenmiş daha genel hükümlere hâle getirmek koşuluyla, yerel makamlar kendi iç idari örgütlenmelerini, bunları yerel ihtiyaçlarla uyumlu kılmak ve etkin idare sağlamak amacıyla, kendileri kararlaştırabileceklerdir.
- 2- Yerel yönetimlerde görevlilerin çalışma koşulları liyakat ve yeteneğe göre yüksek nitelikli eleman istihdamına imkan verecek ölçüde olmalıdır; bu amaçla yeterli eğitim olanaklarıyla ücret ve mesleki ilerleme olanakları sağlanmalıdır.

Madde 8. Yerel Makamların Faaliyetlerinin İdari Denetimi

- 1- Yerel makamların her türlü idari denetimi ancak kanunla veya anayasa ile belirlenmiş durumlarda ve yöntemlerle gerçekleştirilebilir.
- 2- Yerel makamların faaliyetlerinin idari denetimi normal olarak sadece kanunla ve anayasal ilkelerle uygunluk sağlamak amacıyla yapılacaktır. Bununla beraber, üst makamlar yerel makamları yetkili kıldıkları işlerin gereğine göre yapılıp yapılmadığını idari denetimine tabi tutabileceklerdir.
- 3- Yerel makamların idari denetimi, denetleyen makamın müdahalesinin korunması amaçlanan çıkarların önemiyle orantılı olarak sınırlandırılmasını sağlayacak biçimde yapılmalıdır.

Madde 9. Yerel Makamların Mali Kaynakları

- 1- Ulusal ekonomik politika çerçevesinde, yerel makamlara kendi yetkileri dahilinde serbestçe kullanabilecekleri yeterli mali kaynaklar sağlanacaktır.
- 2- Yerel makamların mali kaynakları anayasa ve kanunla belirlenen sorumluluklarla orantılı olacaktır.
- 3- Yerel makamların mali kaynaklarının en azından bir bölümü oranlarını kendilerinin kanunun koyduğu sınırlar dahilinde belirleyebilecekleri yerel vergi ve harçlardan sağlanacaktır.
- 4- Yerel makamlara sağlanan kaynakların dayandığı mali sistemler, görevin yürütülmesi için gereken harcamalardaki gerçek artışların mümkün olduğunca izlenebilmesine olanak tanımaya yetecek ölçüde çeşitlilik arz etmeli ve esneklik taşımalıdır.
- 5- Mali bakımdan daha zayıf olan yerel makamların korunması, potansiyel mali kaynakların ve karşılanması gereken mali yükün eşitsiz dağılımının etkilerini ortadan kaldırmaya yönelik mali eşitleme yöntemlerinin veya buna eş önlemlerin alınmasını gerektirir. Bu yöntemler ve önlemler yerel makamların kendi sorumluluk alanlarında kullanabilecekleri takdir hakkını azaltmayacaktır.

Madde 10. Yerel Makamların Birlik Kurma ve Birliklere Katılma Hakkı

- 1- Yerel makamlar yetkilerini kullanırken, ortak ilgi alanlarındaki görevlerini yerine getirebilmek amacıyla, başka yerel makamlarla işbirliği yapabilecekler ve kanunlar çerçevesinde birlikler kurabileceklerdir.
- 2- Her devlet, yerel makamların ortak çıkarlarının korunması geliştirilmesi için birliklere üye olma ve uluslararası yerel makamlar birliklerine katılma hakkını tanıyacaktır.
- 3- Yerel makamlar, kanunlarla muhtemelen öngörülen şartlar dahilinde, başka devletlerin yerel makamlarıyla işbirliği yapabilirler.

Madde 11. Özerk Yerel Yönetimlerin Yasal Korunması

Yerel yönetimler kendi yetkilerinin serbestçe kullanımı ile anayasa veya ulusal mevzuat tarafından belirlenmiş olan özerk yönetim ilkelerine riayetin sağlanması amacıyla yargı yoluna başvurma hakkına sahip olacaklardır.

4. TÜRKİYE VE ÖZERKLİK ŞARTI

Türkiye Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nı bazı maddelerini ve fıkralarını 1988 yılında imzaladı. 1991 yılında da 3723 sayılı yasa ile TBMM tarafından onaylanması uygun görüldü ve 1992'de 92/3398 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylandı. Yürürlük tarihi ise 1 Nisan 1993 olarak belirlendi.

Türkiye'nin Özerklik Şartı'nın kabul ettiği hükümleri şunlardır:

- a) 2 ve 5 inci maddeler
- b) 3, 7 ve 8 inci maddelerin 1 ve 2 numaralı fıkraları
- c) 4 üncü maddenin 1, 2, 3, 4 ve 5 numaralı fıkraları
- d) 6 ncı maddenin 2 numaralı fıkrası
- e) 9 uncu maddenin 1, 2, 3, 5 ve 8 numaralı fıkraları
- f) 10 uncu maddenin 1 numaralı fıkrası

Türkiye'nin kabul etmediği hükümler ise şunlardır:

Madde 4. Özerk Yerel Yönetimin Kapsamı

- 6- Yerel makamları doğrudan ilgilendiren tüm konulara ilişkin planlama ve karar alma süreçleri içinde, kendileriyle olanaklar ölçüsünde zamanında ve uygun biçimde danışılacaktır.

Madde 6. Yerel Makamların Görevleri İçin Gereken Uygun İdari Örgütlenme ve Kaynaklar

- 1- Kanunla düzenlenmiş daha genel hükümlere hâle getir-

memek koşuluyla, yerel makamlar kendi iç idari örgütlenmelerini, bunları yerel ihtiyaçlarla uyumlu kılmak ve etkin idare sağlamak amacıyla, kendileri kararlaştırabileceklerdir.

Madde 7. Yerel Düzeydeki Sorumlulukların Kullanılma Koşulları

3- Yerel olarak seçilmiş kişilerin görevleriyle bağdaşmayacak işlev ve faaliyetler kanunla veya temel hukuki ilkelere göre belirlenir.

Madde 8. Yerel Makamların Faaliyetlerinin İdari Denetimi

3- Yerel makamların idari denetimi, denetleyen makamın müdahalesinin korunması amaçlanan çıkarların önemiyle orantılı olarak sınırlandırılmasını sağlayacak biçimde yapılmalıdır.

Madde 9. Yerel Makamların Mali Kaynakları

4- Yerel makamlara sağlanan kaynakların dayandığı mali sistemler, görevin yürütülmesi için gereken harcamalardaki gerçek artışların mümkün olduğunca izlenebilmesine olanak tanımaya yetecek ölçüde çeşitlilik arz etmeli ve esneklik taşımalıdır.

6- Yeniden dağıtılan kaynakların yerel makamlara tahsisinin nasıl yapılacağı konusunda, kendilerine uygun bir biçimde danışılacaktır.

7- Mümkün olduğu ölçüde, yerel makamlara yapılan hibeler belli projelerin finansmanına tahsis edilme koşulu taşımayacaktır. Hibe verilmesi yerel makamların kendi yetki alanları içinde kendi politikalarına ilişkin olarak takdir hakkı kullanmadaki temel özgürlüklerine halel getirmeyecektir.

Madde 10. Yerel Makamların Birlik Kurma ve Birliklere Katılma Hakkı

2- Her devlet, yerel makamların ortak çıkarlarının korunması geliştirilmesi için birliklere üye olma ve uluslararası yerel makamlar birliklerine katılma hakkını tanıyacaktır.

3- Yerel makamlar, kanunlarla muhtemelen öngörülen şartlar dahilinde, başka devletlerin yerel makamlarıyla işbirliği yapabilirler.

Madde 11. Özerk Yerel Yönetimlerin Yasal Korunması

Yerel yönetimler kendi yetkilerinin serbestçe kullanımı ile anayasa veya ulusal mevzuat tarafından belirlenmiş olan

özerk yönetim ilkelerine riayetinin sağlanması amacıyla yargı yoluna başvurma hakkına sahip olacaklardır.

5. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ YASASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Büyükşehir Belediyelerinin hukuki statülerini yeniden düzenleyen "Büyükşehir Belediyeleri Kanunu Tasarısı", 59. Hükümet (Erdoğan Hükümeti) tarafından 3 Mart 2004'de TBMM'ye sunuldu. Tasarı, 14 Nisan ve 5 Mayıs 2004 tarihlerinde İçişleri Komisyonu'nda, 3 Mayıs 2004'de Avrupa Birliği Uyum Komisyonu'nda ele alındı ve üzerinde bazı değişiklikler yapıldı. Daha sonra Plan ve Bütçe Komisyonu'na giden tasarı, 26 Haziran 2004 tarihli toplantıda görüşüldü ve başta adı üzere bazı değişikliklerle kabul edildi. TBMM Genel Kurulu, "Büyükşehir Belediyesi Kanun Tasarısı"nı, 9-10 Temmuz 2004 tarihlerinde görüştü ve değişikliklerle kabul etti. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası, 23 Temmuz 2004 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.

Bugün itibariyle Türkiye'de 16 Büyükşehir belediyesi bulunuyor. Ülke nüfusunun % 32'si, belediye nüfusunun ise % 41,2'sini oluşturan 22 milyon kişi, 16 Büyükşehir'de yaşıyor. Yasa ile Büyükşehir Belediyelerinin hukuki statüleri yeniden düzenlenmiştir.

Yasayı içerik olarak Özerklik Şartı ekseninde incelemeye önce, yöntem olarak Özerklik Şartının ihlal edildiğini belirtebiliriz. Yasa katılımcı bir süreç izlenerek çıkarılmamıştır, ilgili paydaşlar sürece dahil edilmemiştir (Bak. Özerkli Şartı, Önsöz-Temel İlkeler). Kentlerin paydaşları olan vatandaşlar, üniversiteler, belediye birlikleri, sendikalar gibi sivil toplum kuruluşları, iş dünyası, yasa çıkarılmadan önce sürece dahil edilebilir, daha katılımcı bir yöntemle yasa çıkarılabilir. Büyükşehirlerin yasal statüsünü belirleyen yasa, kamuoyu tarafından tartışılmadan, anlaşılmadan Hükümet tarafından TBMM'ne sunulmuştur (TESEV, 2004).

Yasanın içeriğine geçmeden önce eleştirilmesi gereken ikinci husus da şudur: kamu yönetiminde stratejik bütünsel bir bakış açısı yoktur. Dolayısıyla çıkarılan yasalar bir bütünlük göstermemekte, çoğu zaman birbirine çelişen düzenlemeler yapılmaktadır. Kamu reformu gibi çok önemli bir süreci başlatan hükümet, yeniden yapılanma ve yerel yönetimler konusunda kapsamlı bir stratejiye sahip gözükmemektedir. Kamu reformu konusunda Başbakanlıkta bir komisyon görev yaparken, diğer bakanlıklar da kendi alanlarında, genel olarak kabul gören Temel Yasa anlayışına ters düşen yasa tasarıları hazırlamaktadır. Bu konuda sadece 2003 yılında çıkan yasalara baktığımızda bütünsellikten uzak, dağınık, eklektik bakış açısının ne boyutta olduğu görülecektir (TESEV, 2004)

- 10.07.2003 tarihli ve 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu: Kanun özellikle belediyelerin sahip olmaları şehir içi taşıma yetkisini kaldırmakta ve Ulaştırma Bakanlığının iznine tabi kılmaktadır.
- 22.07.2003 tarihli ve 4950 sayılı Su Ürünleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun: Kanun yerel yönetimlerde olması gereken izin yetkisini Tarım Bakanlığına vermiştir.
- 01.07.2003 tarih ve 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu: Avcılıkla ilgili bütün işlemleri yapma yetkisini merkeze almıştır.
- 24.07.2003 tarihli ve 4957 sayılı Turizmi Teşvik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun: Kanunla daha önce yerel yönetimlerin varolan yetkilerine olan müdahale ağırlaştırılmaktadır. Özellikle belediyelerin bu yasa kapsamı ile imar planı yapma yetkileri ortadan kaldırılmaktadır.
- 03.07.2003 tarihli ve 4916 sayılı Çeşitli Kanunlarda ve Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun: Özel idarelerde olması gereken taş, kum ve çakıl ocaklarının kiralanması Maliye Bakanlığına devredilmektedir.
- 01.05.2003 tarihli ve 4856 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun: Egzoz

emisyon ölçme işini Çevre Bakanlığına almaktadır. Ayrıca çevre düzeni planları yapma yetkisi de Bakanlığa verilmiş ancak yönetmelik yapma yetkisi de Bakanlığa verildiğinden yeni tasarılarla yerel yönetimlere verilmesi düşünülen yetkilerle çatışma doğmaktadır.

- 2003/5881 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı: Kararla daha önce özel idareler tarafından verilen ruhsatlar Enerji Bakanlığınca verilecektir.

Kamu yönetiminde stratejik bir bakış açısı geliştirmeli, bütünsel bir bakış açısıyla düzenlemeler yapılmalıdır. Yine kamu kuruluşları arasında koordinasyonu sağlama önemli bir husustur. Böylesi bir yöntem merkezi olarak izlendiği ve stratejik hususlar netleştiği zaman, bakanlıklar ve merkezi bürokrasi, bütünselliği ihlal eden, kendine göre düzenlemeler yapamayacaktır.

Yerel yönetimler ile ilgili bir diğer önemli sorun yetki ve sorumluluk alanıdır. Gelişmiş ülkelerde kamu hizmetinin %70'ini yerel yönetimler, %30'unu ise merkezi hükümetler yerine getiriyor. Türkiye'de ise tersi bir durum söz konusudur (Yıldırım, 2003). Merkezi idare tarafından yürütülecek görev ve hizmetler şunlardır:

- Adalet, savunma, güvenlik, istihbarat, dış ilişkiler ve dış politika
- Maliye, hazine, dış ticaret, gümrük hizmetleri ile piyasalara ilişkin düzenleme görev ve hizmetleri.

- Ulusal düzeyde ekonomik, sosyal ve fizikî plânları hazırlamaya, bölgeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarını gidermeye yönelik program ve projelerin uygulanmasını sağlamaya ilişkin görev ve hizmetler.
- Millî eğitimle ilgili görev ve hizmetler.
- Diyanetle ilgili görev ve hizmetler.
- Sosyal güvenlikle ilgili görev ve hizmetler.
- Tapu ve kadastro, nüfus ve vatandaşlıkla ilgili görev ve hizmetler.
- Acil durum yönetimi ve sivil savunma ile ilgili ulusal düzeyde yapılması gereken görev ve hizmetler.
- Vakıflarla ilgili görev ve hizmetler.
- Mahallî idarelere teknik ve malî yardımda bulunma, rehberlik yapma ve eğitim desteği sağlama görev ve hizmetleri.
- Kanunlarla münhasıran merkezî idare tarafından yerine getirilmesi öngörülen ulusal nitelikli veya birden çok ili kapsayan diğer görev ve hizmetler.

Türkiye’de Görüldüğü gibi kamu hizmetlerinin neredeyse tamamı merkezi hükümetin yetki ve sorumluluk alanındadır. Türkiye’de yerel yönetimler hizmet alanı alt yapı, ulaşım gibi oldukça sınırlı bir alanı kapsamaktadır. Ekonomik, sosyal politikaların belirlenmesi, teknoloji yatırımlar, eğitim, sağlık, yerel güvenlik, vergi, dinsel işler, sosyal güvenlik gibi yerel düzeyde verilen hizmetler merkezi hükümetin yetki ve sorumluluk alanında bulunmaktadır. Bu da Özerklik Şartının temel ilkeleri ile çelişmektedir.

Çıkarılan 5216 nolu Büyükşehir Belediyesi Yasasında, Özerklik şartı’na uymayan hükümler şunlardır:

- Yerel yönetimlerin sınırlarının belirlenmesinde Özerklik Şartı ihlal edilmiştir. Daha önceki 3030 sayılı yasada belirlenen Büyükşehir belediyesi sınırları yasa ile değiştirilmiştir. 3. madde ile Büyükşehir belediyelerin sınırları değiştirilmiştir. Yerel topluluklara danışılmadan yerel yönetimlerin sınırlarının değiştirilemeyeceğini belirten Özerklik Şartının 5. maddesine ters düşülmüştür.
- Alt kademe belediyelerin plan yetkisi elinden alınarak merkezi bir sisteme geçilmiş, Özerklik Şartı ihlal edilmiştir. Çıkan yasada Büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumluluklarını düzenleyen 7. maddenin b bendinde “üyükşehir içindeki belediyelerin nazım plâna uygun olarak hazırlayacakları uygulama imar plânları-

nı, bu plânlarda yapılacak değişiklikleri, parselasyon plânlarını ve imar ıslah plânlarını aynen veya değiştirerek onaylamak ve uygulanmasını denetlemek; nazım imar plânının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde uygulama imar plânlarını ve parselasyon plânlarını yapmayan ilçe ve ilk kademe belediyelerinin uygulama imar plânlarını ve parselasyon plânlarını yapmak veya yaptırmak ile sorumludur” diyerek, alt kademe belediyeler plan konusunda hiyerarşik denetime tabi tutulmuşlardır. Bu düzenleme Özerklik Şartının temel ilkelere aykırıdır. Özerklik Şartı merkezi organlara, sadece idari denetim yetkisi vermektedir. Bunun dışındaki denetimi kabul etmemektedir.

- Yasanın belediye meclisi ile ilgili 12. maddesinde, Büyükşehir belediye başkanı, meclisin başkanıdır denilmektedir. Başkanın hem icranın hem de meclisin başkanı olması, meclislerin kendi kendilerini yönetmeleri yerine, belediye başkanları tarafından yönetilmesi ilkesinin korunması (12. madde), Özerklik Şartının temel ilkeleri olan hesap verme ve demokratiklik ilkelerine uygun değildir.
- Yasanın 13. maddesinde belediye meclis toplantılarının mutlak toplantı salonları dışında yapılmasına olanak tanımaktadır. Lüks otellerin toplantı salonlarında yapılan meclis toplantılarına halkın katılımı zor olacaktır. Bu alanlara kamu alanı olmadığından katılım rahatlıkla engellenebilir. Yine Bu da Özerklik Şartının girişinde yer alan temel ilkelerden olan açıklık ve katılım ilkelerine aykırıdır. Yine meclis kararlarının sadece eski yöntemlerle halka duyurulması katılım için asgari gereklilik olan bilgilendirme hakkının ihlalidir. Eski yöntemlerin yanı sıra elektronik iletişim araçları etkin bir şekilde kullanılarak yerelde yaşayan halk yerel yönetim kararları ve çalışmalarını hakkında bilgilendirilmelidir.
- Yerel yönetim paydaşlarından üniversiteler, sivil toplum örgütleri, özel sektör ve vatandaşların katılımına ilişkin herhangi bir madde yoktur. Yine Kent Konseyi türü örgütlenmelere ilişkin yasada herhangi bir düzenleme yoktur. Bu hususlar Özerklik Şartının temellerini oluşturan halkın yönetime katılma ilkesinin ihlalidir.
- Yasanın 14. maddesinde Büyükşehir belediyesi başkanına Büyükşehir ve alt kademe meclislerin kararlarını (alt kademe meclislerde bütçe ve imarlar ilgili olan kararlar dışında) veto etme hakkını tanımaktadır. Meclislerin salt çoğunlukla kararda ısrar etme hakları olsa da yasamaya karşı yürütmeyi öne çıkaran, demokratik olmayan bir yaklaşımdır.
- Belediye encümeni Anayasamızda, Anayasa Mahkemesi ve Danıştay kararlarına göre belediyelerin karar or-

- ganıdır. Encümen karar organı olarak sayılınca üyelerinin seçilmişlerden oluşması gerekmektedir. 16. maddede encümenin oluşumundan bahsedilirken, 10 üyenin beşinin meclis üyelerinden (seçilmiş), beş üyenin de birim amirlerinden (atanmış) oluşacağını söylemektedir. Bu düzenleme ile karar yetkisi seçilmeyenlere verilmektedir. Özerklik Şartı yerel yönetim yetkisini halk tarafından seçilmiş organlara vermektedir. Bu madde, yerel yönetim yetkisini sadece seçilmişlere veren Özerklik Şartının 3. maddesinin 2. fıkrasına aykırıdır.
- Büyükşehir belediye başkanının görev yetkilerini düzenleyen 18. madde ile belediye başkanı başkanlık sistemini andıran yetkilerle donatılmıştır. Belediye başkanı hem yürütmenin hem de yasanın başkanıdır. Ayrıca başkanın meclis kararlarını veto etme hakkı vardır. Ayrıca belediye ve bağlı tüm kuruluşları denetleme yetkisi vardır. Büyükşehir belediyesinin tüm işlerinin merkezleştiği genel sekreterlik meclise değil belediye başkanına bağlıdır. Mevcut haliyle yerel başkanlık sistemine benzer bir sistem vardır. İcra organının yetki ve sorumlulukları artırılırken, bunu denetleyecek ve dengeleyecek önlemler alınmamıştır. Özellikle imar ve planlama yetkilerinin belediyelere verilmesinden sonra kentlerde yaşanan kaotik gelişmelerin sorumlu mevcut başkanlık sistemidir. 1999 depreminin sonuçları dikkate alındığında, mevcut sisteminin sakıncaları görülebilir. İcra organının başının bu düzeyde yetkilendirilmesi ve sorumlu kılınması “iyi yönetim” ve “demokratiklik” ilkelere dayanan Özerklik Şartına aykırıdır.
 - Yerel yönetimlerin güçlendirilmesinin en önemli boyutlarından biri de gelirlerdir. Özerklik Şartı yerel yönetimlerin mali açıdan güçlendirilmesi gerektiğini ifade ediyor. Özerklik Şartında yerel yönetimlerin mali kaynaklarını düzenleyen 9. madde oldukça geniş tutulmuştur. 8 fıkranın yer aldığı bu madde de “ulusal ekonomik politika çerçevesinde, yerel makamlara kendi yetkileri dahilinde serbestçe kullanabilecekleri yeterli mali kaynaklar sağlanacaktır” denilmektedir. Yine aynı maddede “yerel makamların mali kaynakları anayasa ve kanunla belirlenen sorumluluklarla orantılı olacaktır” diye vurgulanmaktadır. Yerel yönetimlere ayrıca yerel vergi toplama yetkisi verilmektedir. 5216 nolu yasanın 23. maddesine göre, Büyükşehir belediyelerinin mali kaynakları, hizmetlerinden elde ettikleri gelirler, harçlar gibi öz kaynaklar olmasına rağmen büyük oranda merkezden gelmektedir. Belediyeler mali açıdan merkeze bağımlı kılınmıştır. Yerel yönetimlerin en önemli mali kaynağı olan vergiler, yerel yönetimlerin yetkisi ve kullanımı dışındadır. Anayasa göre yerel yönetimlerin vergi toplama yetkisi yoktur.

- Büyükşehir belediyesi bütçesini düzenleyen 25. maddede “Büyükşehir belediye bütçesi ile ilçe ve ilk kademe belediyelerinden gelen bütçeler büyükşehir belediye meclisine sunulur ve büyükşehir belediye meclisinde yatırım ve hizmetler arasında bütünlük sağlayacak biçimde aynen veya değiştirilerek kabul edilir.” denilmektedir. Yerel Yönetimler için en önemli konu olan bütçe konusunda alt kademe belediyeler, Büyükşehir belediyesinin hiyerarşik denetimine tabidir. Mevcut düzenleme, yerel yönetimlerin özerkliğini ortadan kaldırdığından Özerklik Şartına terstir.
- Yasanın 26. maddesi belediyelere şirket kurma yetkisi vermektedir. Belediyelerin kurduğu şirketlerin nasıl denetleneceği konusunda açıklık olmaması bu şirketleri denetim dışı bırakmaktadır. Bu şirketlerin kuruluşu ve denetimi konusunda belediye meclisinin yetkilendirilmemesi, yerel yönetim yetkisini seçilmiş organlara veren Özerklik Şartına aykırıdır.

Özerklik Şartının 6. maddesinin 1. fıkrasında “Kanunla düzenlenmiş daha genel hükümlere halel getirmemek koşuluyla, yerel makamlar kendi iç idari örgütlenmelerini, bunları yerel ihtiyaçlarla uyumlu kılmak ve etkin idare sağlamak amacıyla, kendileri kararlaştırabileceklerdir.” denilerek esnek bir kurumsal yapı sunmaktadır. Büyük oranda İstanbul ilinin dinamikleri (sorunları, deneyimleri vb.) dikkate alınarak hazırlanan 5216 nolu Büyükşehir belediyesi yasası farklı dinamiklere sahip tüm Büyükşehir belediyeleri için standart, esnek olmayan bir çerçeve sunmaktadır. Bu konuda da Özerklik Şartına ters düşüldüğü görülmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada, 5216 nolu Büyükşehir Belediyesi Yasası, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ekseninde değerlendirilmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır.

- Türkiye’de kamu yönetimi konusunda yasal mevzuat sistematik değildir. Bütünsellikten uzak eklektik bir yapı mevcuttur.
- Türkiye Özerklik Şartının yerel yönetimleri güçlendiren en temel madde ve fıkralarına çekince koymuştur.
- Yasa çıkarılırken, Özerklik Şartının temel dayanağı olan yerellik, katılım ilkeleri göz ardı edilmiş, kent yönetiminin paydaşları sürece dahil edilmemiştir.
- Büyükşehirlerin sınırları belirlenirken Özerklik Şartı ihlal edilmiş, halka danışılmamıştır.
- Planlama ve bütçe konusunda, Büyükşehirlerin, alt kademe belediyeler üzerinde hiyerarşik denetim anlamı-

na gelen müdahale yetkisi vardır. Bu da Özerklik Şartına aykırıdır.

- Yasamadan çok yürütmenin güçlü olduğu, yerel başkanlık sistemi olarak ifade edeceğimiz bir sistem mevcuttur. İcra organı çok güçlü iken, onu denetleyecek ve dengeleyecek önlemler yetersizdir. Bu da katılımcı, demokratik bir yönetim anlayışına terstir.
- Atanmış kişilerin bir karar organı olan Encümenler içerisinde yer alması Özerklik Şartına aykırıdır.
- Kent yönetiminin paydaşları olan vatandaşlar, STK'lar, Üniversite ve özel sektörün katılımını ile ilgili herhangi bir düzenlemenin olmaması, Kent Konseyi türünden mekanizmaların kurulmasının zorunlu hale getirilmesi, katılımı esas alan Özerklik Şartına terstir.
- Yerel Yönetimler mali olarak özerk değildir. Büyük oranda merkeze bağımlı bir mali sistem vardır. Özellikle Özerklik Şartının öngördüğü yerel yönetimlerin vergi toplama yetkisinin olmaması bu konudaki en büyük engeldir.
- Belediyelerin kurduğu şirketlerin nasıl denetleneceği konusunda açıklık olmaması bu şirketleri denetim dışı bırakmaktadır. Bu şirketlerin kuruluşu ve denetimi konusunda Belediye Meclisinin yetkilendirilmemesi Özerklik Şartına aykırıdır. Bu durum kamu yararı ilkesinin ihlaline neden olabilir.
- Özerklik Şartındaki yönetimde durumsallık ilkesi ihlal edilmiş, farklı dinamiklere sahip tüm Büyükşehir yönetimleri için standart, esnek olmayan bir çerçeve sunulmuştur.
- Türkiye'de, genel olarak aşırı merkezîyetçi bir idari yapı vardır. Merkezi yönetimin, yerel yönetimler üzerinde katı bir vesayet denetimi bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin mali ve idari özerkliği oldukça sınırlıdır. Yine halkın yönetime katılımı da önemli bir sorun olarak durmaktadır. Bununla birlikte yasa ile birlikte yerel yönetimlerin yetkilerinde kısmi de olsa bir artışın olduğu görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Astleithner, F. & Hamedinger, A. (2003). "Urban Sustainability as a New Form of Governance: Obstacles and Potentials in the Case of Vienna". *Innovation*, Vol. 16, No. 1 s. 52
- Avrupa Birliği Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, (2003). "Avrupa Birliği Genişleme Sürecinde Türkiye – Bilmek İstedikleriniz", Ankara.
- Avrupa Birliği Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, URL: <http://www.del-tur.cec.eu.int>
- Avrupa Konseyi, (1985). "Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı".
- Doğan, __, (2002). "Özgürlükçü ve Totaliter Düşünce Geleneğinde SİYİL TOPLUM", Alfa Yayınları, İstanbul.
- Emrealp, Sadun; (2004). "Türkiyede Yerel Gündem 21 Programı, Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler El Kitabı", Uluslar arası Yerel Yönetimler Birliği – IULA EMMÉ Yayını, İstanbul.
- Erençin, A., (2001). 5. Türkiye Şehircilik Kongresi: Avrupa Birliği Süreci ve Planlama içinde "Avrupa Birliği, Yerel Demokrasi ve Kent Planlaması", Ankara
- Göral, E., (2001). 5. Türkiye Şehircilik Kongresi: Avrupa Birliği Süreci ve Planlama içinde "Avrupa Birliği'nin Karar Alma Süreçlerinde Yeni Bir Prosedür: Sübzidiarite İlkesi", Ankara
- Hamamcı, C., (2003). Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması Sempozyumu, içinde "Demokratik ve Etkin Yerel Yönetim Nasıl Olmalı?", Ankara.
- Özer, A., (2003). Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması Sempozyumu, içinde "Demokratik ve Etkin Yerel Yönetim Nasıl Olmalı?", Ankara.
- Sheehan, J. NGOs and participatory management styles: a case study of CONCERN Worldwide, Mozambique. CVO International Working Paper Number 2. ss. 3-4
- TBMM, (2004). "5216 Nolu Büyükşehir Belediyesi Yasası", Ankara
- Tekeli, __, (2001). 5. Türkiye Şehircilik Kongresi: Avrupa Birliği Süreci ve Planlama içinde "Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecindeki Türkiye'den Bir Bakış", Ankara
- TESEV, (2004). "Mahalli İdare Yasa Tasarısı Üzerine", İstanbul.
- Uvin, P., Jain, P. S. & Brown, L. D. (2000). Think Large and Act Small: Toward a New Paradigm for NGO Scaling Up. *World Development*, Volume 28, Issue 8. ss. 1409-1419.
- Yıldırım, R., (2003). Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması Sempozyumu, içinde "Demokratik ve Etkin Yerel Yönetim Nasıl Olmalı?", Ankara.

TEHLİKELİ KİMYASAL MADDELERİN VE MÜSTAHZARLARIN KONTROLÜ

Metin YELDAN
Kimya Mühendisi

Funda ATAŞ
Kimya Mühendisi

Müslüm ÜZÜLMEZ
Kimya Mühendisi

I. GİRİŞ

Kentleşme ve endüstrileşmeyle birlikte toplumsal ve teknolojik gelişmeye paralel olarak kimyasallar hayatın tüm alanında günlük yaşantımıza girdi/kimyasallar günlük yaşantımızda vazgeçilmezler arasında yer almaya başladı.

Bu gelişmenin sonucunda kimyasalların üretimi, etiketlenmesi, ambalajlanması, depolanması, pazarlanması, satışı, taşınması, kullanımı; kullanım sonrası bertarafı her geçen gün önem kazanmakta ve bu önemle birlikte bazı sorunlar ve sıkıntılar yaratmakta, riskler taşımaktadır.

Yasalarımız yaşanan veya yaşanacak sorunların, risklerin, zararların en aza indirilmesi için merkezî ve yerel yönetimlere, kimyasallarla ilgileri olan kuruluşlara veya şahıslara belirli görev ve sorumluluklar vermiştir. Kimyasalların tamamen içinde olan kimya mühendisleri ve meslekî örgütü Kimya Mühendisleri Odası (KMO) kendi yasal görev ve sorumluluklarını yerine getirirken, aynı zamanda bilgi birikimi ve deneyimleriyle, tecrübeli üyeleriyle kimyasalların üretim ve üretim sonrasındaki aşamalarında arzu edilmeyen durumların yaşanmaması için başta merkezî ve yerel yönetimler olmak üzere tüm ilgili kurum, kuruluş ve kişilerle her zaman birlikte, müşterek iş yapabileceğini ve çalışacağını, yardımlarını esirgemeyeceğini çeşitli platformlarda beyan etmektedir.

Odamızın üyesi olarak bizler çalıştığımız kurumdaki bilgi ve deneyimlerimize dayanarak, bu çalışmamızda genel olarak tehlikeli kimyasal maddeler ile ilgili yasal düzenlemelerin neler olduğunu, bunların hangi amaçla çıkartıldığı ve her bir yasal düzenlemede yetkili kılınan kurumu belirlemeye çalışarak kısaca görüş ve önerilerimizi sıralamaya çalışacağız.

II. YASAL DURUM

Konuyla ilgili çok sayıda yasal düzenleme bulunmaktadır.

Kısaca yasal düzenlemelerin başlıkları, yayımlandıkları Resmi Gazetenin tarih ve sayısı şunlardır:

II.1-Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Kanunu
R.G: 13.07.1982/17753

Her türlü radyoaktif maddelerle ilgili faaliyetlerde Türkiye Atom Enerjisi Kurumu yetkili kılınmıştır.

II.2-Büyükşehir Belediyesi Kanunu
R.G: 23.07.2004/25531

Kanunun 7. Madde (u) bendinde "il düzeyinde yapılan planlara uygun olarak, ...patlayıcı ve yanıcı madde üretim ve depolama yerlerini tesbit etmek" görev ve sorumluluğu Büyükşehir Belediyelerine verilmiştir denilmektedir.

II.3-Kimyagerlik ve Kimya Mühendisliği Hakkında Kanun
Kanun: No.6269 Kabul Tarihi: 15.02.1954

Bu Kanunda; Türkiye'de Kimyager, Kimya Yüksek Mühendisi ve Kimya Mühendisi ünvanlarının kullanılması ve bu ünvanlarının verdiği hak ve selâhiyetler açıklanmaktadır. (Madde 1)

Sanayi işlerinden hangilerinin bu kanunun 1'nci Maddesinde zikredilenlerden birer Mesul Müdür buldurmaya mecbur olduğu Ekonomi ve Ticaret, Sağlık ve Sosyal Yardım, Çalışma ve İşletmeler Vekâletlerince müştereken tanzim edilecek bir Talimatname zikredilir denilmektedir. (Madde 6)

Bu Kanun'a dayanılarak çıkartılan "6269 Sayılı Kanunun 6'ncı Maddesinin Uygulanması İle İlgili Yönetmelik" Madde 1'de sorumlu müdür buldurulması lüzumlu iş yerleri ile sorumlu müdürün tarifi ve niteliği hükme bağlanmıştır. Madde 1/a'da; "Kimya hizmetleri ile kimya teknolojisi ve uygulanmasına ilişkin işleri bulunan ek Cetvelde gösterilen sınaî işyerleri, bu işlerle ilgili olarak bir "Sorumlu Müdür" buldurmak zorundadırlar".

Kimyager veya kimya mühendislerinin "Sorumlu Müdürlük" yapabilecek işyerleri yukarıda anılan ek Cetvel'de aşağıdaki şekilde başlıklar halinde yer almaktadır:

- Patlayıcı ve Parlayıcı Maddeler Sanayi,
- Yakma (Dağlama) Tehlikesi Olan Sanayi,
- Zehirlenme Tehlikesi olan Sanayi,
- Tefessüh ve İnfeksiyon Tehlikesi Olan Sanayi,
- Yüksek Suhunet Tekniği (Ateş Tekniği) İle İlgili Sanayi.

24.12.1973 tarih ve 14752 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan "Parlayıcı, Patlayıcı ve Zararlı Maddelerle Çalışan İşyerlerinde Alınacak Tedbirler Hakkında Tüzük" Madde 252'de de, "6269 sayılı Kimyagerlik ve Kimya Mühendisliği Hakkında Kanunun 6 ncı maddesinin uygulanmasına ilişkin Yönetmelikte kimyager veya kimya mühendisinin bulundurulacağı belirtilen işyerlerinden gayri işyerleri fenni ehliyeti haiz kişilerin teknik gözetimi ve sorumluluğu altında" bulundurulacağını yine hükme bağlamıştır.

II.4-Tekel Dışı Bırakılan Patlayıcı Maddelerle Av Malzemesi ve Benzerlerinin Üretimi, İthalı, Taşınması, Saklanması, Depolanması, Satışı, Kullanılması, Yok Edilmesi, Denetlenmesi Usul ve Esaslarına İlişkin Tüzük

R.G:29.09.1987/19587

Bu Tüzük, dinamit, havai fişek, maytap gibi tehlikeli maddeleri kapsamakta olup Valilik Makamının yetki ve sorumluluğunda emniyet müdürlüğüne yürütülmektedir.

II.5-Parlayıcı, Patlayıcı, Tehlikeli ve Zararlı Maddelerle Çalışan İşyerlerinde Alınacak Tedbirler Hakkında Tüzük

R.G:24.12.1973/14752

Bu Tüzük; "1475 sayılı İş Kanunu kapsamına giren ve parlayıcı, patlayıcı, tehlikeli ve zararlı, katı, sıvı, gaz halindeki maddelerle çalışılan işyerlerinde ve işlerde, İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğünde öngörülen tedbirlerden başka alınacak sağlık ve güvenlik tedbirleri"ni gösterilmiştir. (Madde 1) Tüzük hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütmektedir. (Madde 256)

II.6-Tehlikeli Maddelerin Sınıflandırılması, Ambalajlanması ve Etiketlenmesi Hakkında Yönetmelik

R.G: (Mükerrer). 26.12.2008/27092

Bu Yönetmeliğin amacı; "Piyasaya arz edilen tehlikeli maddelerin ve müstahzarların insan sağlığı ve çevre üzerinde yaratabilecekleri olumsuz etkilere karşı etkin kontrolünü ve verimli gözetimini sağlamak üzere sınıflandırılmasına, etiketlenmesine ve ambalajlanmasına ilişkin idari ve teknik usul ve esasları düzenlemektir". (Madde 1)

Yönetmelik hükümlerinin uygulanmasında İlgili Kuruluşlar şunlardır:

- Biyosidal ürünler ve deterjanlar için Sağlık Bakanlığı,
- Bu Yönetmeliğin müstahzarların sınıflandırılması, ambalajlanması, etiketlenmesi ile ilgili hükümleri esas almak üzere, bitki koruma ürünleri ile ilgili düzenlemeler için Tarım ve Köyşileri Bakanlığı,
- Sivil amaçlı patlayıcılar için İçişleri Bakanlığı,
- Bu fıkranın (a), (b) ve (c) bentlerinde sayılanlar haricinin-

deki her türlü tehlikeli madde ve müstahzarlar ile bu Yönetmelik hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilecek çalışmaların koordinasyonu için Çevre ve Orman Bakanlığı. (Madde 7)

Mevcut yönetmeliğin ekleri ve konuları aşağıdaki gibidir:

Ek-1 Tehlikeli Madde Ve Müstahzarların Sınıflandırılması ve Etiketlenmesi İçin Kriterler,

Ek-2 Tehlikeli Madde Sınıfları ve Etiketlenmesinde Yeralan Bilgiler,

- Kayıtların numaralanması,(Atom numarasına göre–Organik madde olağan numarası),
- Kimyasal maddeler Avrupa listesinde yer alan numarası (ELINCS) (Bildirim yapılmış),
- Avrupa toplulukları resmi yayın ofisinin dökümanı, (1997, ISBN: 92-827-8995-0) yer alan tehlikeli maddeler için "Artık Polimer Değil" numarası,
- Kimyasal kurumlar servisi (CAS) numarası,
- Avrupa envanterinde yer alan, ticari tehlikeli kimyasal maddeler için (EINECS, RGC. 146.A-15.06.90) EINECS numarası,
- Sınıflandırmanın bir parçası olarak Risk (R) ve Güvenlik Önlemlerini belirten (S) ibarelerinin yer alması.,
- Madde ve Müstahzarların konsantrasyonlarına göre % (ağırlık/ağırlık) sınıflandırılması; (gaz halindeki müstahzarların % hacim/hacim),
- Tehlike özelliğine göre uygun işaret taşıması, (Ek-4'de verilmiştir).

Ek-3 Fizikokimyasal Özelliklerin Belirlenmesinde Kullanılan Yöntemler,

Ek-4 Tehlikeli Madde ve Müstahzarların Etiketlenmesinde Kullanılacak Sembol ve İşaretler.

Tehlikeli madde ve müstahzarlarda sınıflandırma; fizikokimyasal, toksikolojik ve ekotoksikolojik özelliklerine göre yapılır. Sınıflandırma aşağıdaki tabloya uygun olmalıdır.

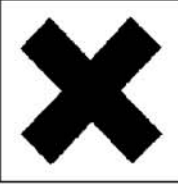
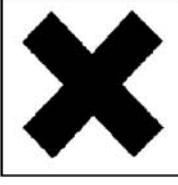

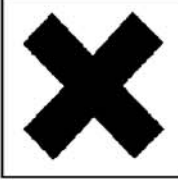
Ek-5 Tehlikeli Madde ve Müstahzarlara İlişkin Risk İbareleri (R),

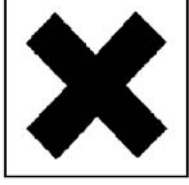

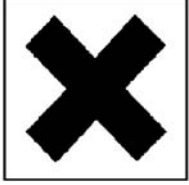

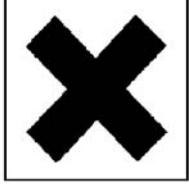
Ek-6 Tehlikeli Madde ve Müstahzarlara İlişkin Güvenlik İbareleri (S),

Ek-7 Halka Sunulan veya Satılan Madde ve Müstahzarları İçeren Kaplara İlişkin Özel Hükümler,

Ek-8 Müstahzarların İnsan Sağlığına Olan Tehlikelerinin Yönetmelik 18. Maddesine Uygun Olarak Değerlendirilmesi İçin Yöntemler,

TEHLİKE ÖZELLİĞİ Ve İŞARETİ	AÇIKLAMA (Tarafımızca Tanzim Edilmiştir)	SEMBOLÜ (Turuncu zemin üzerine siyah baskı)
<p style="text-align: center;">PATLAYICI</p> <p style="text-align: center;">E</p>	<p>Atmosferik oksijen olmadan da ekzotermik tepkimeye girebilen ve böylece hızlı gaz çıkışına sebep olabilen ve belirli test koşullarında patlayan, çabuk parlayan veya kısmen kapatıldığında ısınarak kendiliğinden patlayan katı, sıvı, macunumsu veya jelatinimsi haldeki maddeler ve müstahzarlar</p>	
<p style="text-align: center;">OKSİTLEYİCİ</p> <p style="text-align: center;">O</p>	<p>Diğer maddelerle özellikle de yanıcı maddelerle temasında önemli ölçüde ekzotermik tepkimeye neden olan maddeler ve müstahzarlar</p>	
<p style="text-align: center;">KOLAY ALEVLENİR</p> <p style="text-align: center;">F</p>	<p>1)Herhangi bir enerji uygulaması olmadan, ortam sıcaklığında, hava ile temasında ısınabilen ve sonuç olarak alevlenebilen; 2)Ateş kaynağı ile kısa süreli temasta hemen yanabilen ve ateş kaynağının uzaklaştırılmasından sonra da yanmaya devam eden veya yanıp kül olan katı halde bulunan; 3)Çok düşük kaynama noktasına sahip olan sıvı halde bulunan, 4)Su veya nemli hava temasında, tehlikeli miktarda, çok kolay alevlenir gaz yayan maddeler ve müstahzarlar.</p>	
<p style="text-align: center;">ÇOK KOLAY ALEVLENİR</p> <p style="text-align: center;">F+</p>	<p>Çok düşük parlama noktası ve düşük kaynama noktasına sahip sıvı haldeki maddeler ve müstahzarlar ile oda sıcaklığı ve basıncı altında hava ile temasında alevlenebilen, gaz haldeki maddeler ve müstahzarlar.</p>	

<p>TOKSİK T</p>	<p>Az miktarlarda solunduğunda, ağız yoluyla alındığında veya deri yoluyla emildiğinde ölüme veya insan sağlığı üzerinde akut veya kronik hasarlara neden olan maddeler ve müstahzarlar.</p>	
<p>ÇOK TOKSİK T+</p>	<p>Çok az miktarda solunduğun, ağız yoluyla alındığında veya deri yoluyla emildiğinde ölüme veya insan sağlığında akut veya kronik hasarlara neden olan maddeler ve müstahzarlar.</p>	
<p>AŞINDIRICI C</p>	<p>Canlı doku ile temasında, dokunun tahribatına neden olabilen maddeler ve müstahzarlar.</p>	
<p>ZARARLI Xn</p>	<p>Solunduğunda, ağız yoluyla alındığında veya deri yoluyla emildiğinde ölüme veya insan sağlığında akut veya kronik hasarlara neden olan maddeler ve müstahzarlar.</p>	
<p>TAHRIŞ EDİCİ Xi</p>	<p>Cilt ve mukoza ile ani, uzun süreli veya tekrarlanan temasında iltihaplanmaya yol açabilen maddeler ve müstahzarlar</p>	
<p>HASSASLAŞTIRICI Solunma ile hassaslaştırıcı Xn</p>	<p>Solunduğunda, cilde nüfuz ettiğinde aşırı derecede hassasiyet meydana getirebilen ve daha sonra maruz kalınması durumunda karakteristik ters etkilerin ortaya çıkmasına neden olan maddeler ve müstahzarlar</p>	
<p>HASSASLAŞTIRICI Cilt teması ile hassaslaştırıcı Xi</p>		

<p>KANSEROJEN Kategori 1 ve 2 T</p>	<p>Solunduğunda, ağız yoluyla alındığında veya deriye nüfuz ettiğinde kanser oluşumuna neden olan veya kanser vakalarını arttıran maddeler ve müstahzarlar.</p>	
<p>KANSEROJEN Kategori 3 Xn</p>		
<p>MUTAJEN Kategori 1 ve 2 T</p>	<p>Solunduğunda, ağız yoluyla alındığında veya deriye nüfuz ettiğinde kalıtsal genetik bozukluklara yol açabilen veya bu vakaları artıran maddeler ve müstahzarlar.</p>	
<p>MUTAJEN Kategori 3 Xn</p>		
<p>ÜREME SİSTEMİNE TOKSİK Kategori 1 ve 2 T</p>	<p>Solunduğunda, ağız yoluyla alındığında, deriye nüfuz ettiğinde erkek ve dişilerin üreme fonksiyon ve kapasitelerini azaltan ve/veya doğacak çocukta kalıtsal olmayan olumsuz etkiler meydana getiren veya olumsuz vakaları artıran maddeler ve müstahzarlar.</p>	
<p>ÜREME SİSTEMİNE TOKSİK Kategori 3 Xn</p>		

Ek-9 Müstahzarların Çevreye Olan Tehlikelerinin Yönetmelik 19. Maddesine Uygun Olarak Değerlendirilmesi İçin Yöntemler.

Bu Yönetmeliğin uygulama dışı bıraktığı faaliyet alanları ise şunlardır:

- Herhangi bir ticari veya endüstriyel faaliyet için yapılmayan, ısıtma merkezi kazan daireleri ve yakıt depoları gibi depolama ve doldurma işleri hakkında,
- Araç depoları, yer değiştirebilen tesisler ve 300 litreye kadar depo hacmi olan sabit tesisler ile söz konusu araç ve tesislerin ayrılmaz parçası olan yakıt kapları hakkında,
- İşletmelerde, herhangi bir yanıcı sıvının, üretimde işlenmesi veya ürün veya ara ürün olarak kısa süre için depolanması halinde,

Ayrıca; son ürün konumunda kullanıcıya ulaşan;

- İnsan sağlığı ve veteriner amaçlı kullanılan tıbbi müstahzarlar,
- Kozmetikler,
- Atık niteliğindeki madde karışımları,
- Gıdalar,
- Hayvan yemleri,
- Pestisitler,
- Radyoaktif maddeler ve radyoaktif madde içeren müstahzarlar,
- Patlama ya da piroteknik etki yoluyla fiili etki yaratmak üzere piyasaya arz edilen sivil amaçlı patlayıcıların ambalajlanmasını ve etiketlenmesi ile haklarında yürürlükteki diğer düzenlemelerde ilgili hükümler bulunan, patlama ya da piroteknik etki yoluyla fiili etki yaratmak üzere piyasaya arz edilen harp levazımatı ve askeri amaçlı kullanılan patlayıcıları,
- Tehlikeli maddeler ve müstahzarların demiryolu, karayolu, denizyolu, içsu yolu veya hava yoluyla taşınması,
- Haklarında yürürlükteki diğer düzenlemelerde bu Yönetmelikle aynı seviyede bilgi sağlayıcı ve koruyucu hükümler bulunan, invaziv veya insan vücudu ile doğrudan fiziksel temasla kullanılan tıbbi cihazlar,
- Her hangi bir işleme veya sürece girmemesi koşuluyla transit geçişteki gümrük denetimine tabi maddeler ve müstahzarlar.

II.7-Bazı Tehlikeli Maddelerin, Müstahzarların ve Eşyaların Üretimine, Piyasaya Arzına ve Kullanımına İlişkin Kısıtlamalar Hakkında Yönetmelik

R.G. (Mükerrer): 26.12.2008/27092

Bu Yönetmeliğin amacı; insan sağlığı ve çevrenin korunmasını temin etmek üzere, bazı tehlikeli maddelerin veya madde gruplarının kendi başına üretimi ve kullanımı, müstahzar içerisinde veya eşyada kullanımı ile bunların piyasaya arzına ilişkin idari ve teknik usul ve esasları düzenlemektir. (Madde 1)

Kısıtlama usulü ve koordinasyonda;

(1) Bu Yönetmelik kapsamında kısıtlamaya tabi tutulacak madde veya madde grupları ile bu madde ve madde gruplarının kendi başına üretimi, müstahzar içerisinde veya eşyada kullanımı ve bunların piyasaya arzına ilişkin kısıtlama şartlarına Çevre ve Orman Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı tarafından müştereken karar verilir.

(2) Birinci fıkra hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilecek çalışmalar ile yönetmelik değişikliği hususlarında koordinasyon görevi Çevre ve Orman Bakanlığındadır. (Madde 7)

Bu Yönetmelik hükümlerinin uygulanmasında ilgili kuruluşlar, Çevre ve Orman Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığıdır. (Madde 8)

II.8-Tehlikeli Maddeler ve Müstahzarlara İlişkin Güvenlik Bilgi Formlarının Hazırlanması ve Dağıtımları Hakkında Yönetmelik

R.G (Mükerrer): 26.12.2008/27092

Bu Yönetmeliğin amacı; "Piyasaya arz edilen tehlikeli maddelerin ve müstahzarların insan sağlığı ve çevre üzerinde yaratabilecekleri olumsuz etkilere karşı etkin kontrolünü ve verimli gözetimini sağlamak üzere güvenlik bilgi formlarının hazırlanması ve dağıtılmasına ilişkin idari ve teknik usul ve esasları düzenlemektir". (Madde 1)

Bu yönetmelik hükümlerinin uygulanmasında ilgili kuruluşlar; bitki koruma ürünleri için Tarım ve Köyüşleri Bakanlığı, biyosidal ürünler ve deterjanlar için Sağlık Bakanlığı, tehlikeli maddeler ve müstahzarlar ile bu Yönetmelik hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilecek çalışmaların koordinasyonu ve Yönetmeliğin güncellenmesi ve yayımlanması için Çevre ve Orman Bakanlığı yetkilidir.(Madde 8)

II.9- Poliklorlu Bifenil ve Poliklorlu Terfenillerin Kontrolü Hakkında Yönetmelik R.G: 27.12.2007/26739

Bu Yönetmeliğin amacı; "kullanılmış poliklorlu bifenil (PCB) ve poliklorlu bifenil içeren madde ve ekipmanların çevre ve insan sağlığına zarar vermeden ortadan kaldırılmasının sağlanmasına yönelik idari ve teknik usul ve esasları düzenlemektir".(Madde 1)

Yetkili kurum Çevre ve Orman Bakanlığı'dır. (Madde 6)

II.10- Kanserojen ve Mutajen Maddelerle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik

RG: 26.12.2003/25328

Bu Yönetmeliğin amacı; "işçilerin, kanserojen ve mutajen maddelere maruziyetinden kaynaklanan risklerden korun-

ması için bu maddelere maruziyetin önlenmesi de dahil olmak üzere gerekli sağlık ve güvenlik önlemlerini belirlemektedir". (Madde 1)

Yetkili kurum Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'dır. (Madde 4, 5, 8)

II.11-Asbestle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik RG: 26.12.2003/25328

Bu Yönetmeliğin amacı, "çalışanların asbest tozuna maruziyetlerinin önlenmesi ve bu maruziyetten doğacak sağlık risklerinden korunması, sınır değerlerin ve diğer özel önlemlerin belirlenmesidir". (Madde 1)

Bu Yönetmelik, 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu kapsamına giren, asbest veya asbestli malzeme ile yapılan çalışmalarda, asbest tozuna maruziyetin olabileceği tüm işlerde ve işyerlerinde uygulanır. Ayrıca, Bu Yönetmelikte belirtilen daha sıkı ve özel önlemler saklı kalmak kaydı ile, İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği hükümleri de uygulanır. (Madde 2)

Bu Yönetmelik hükümlerini Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı yürütür. Madde 25)

II.12-Aerosol Kaplar Yönetmeliği RG: 30.11.2000/24226

Bu Yönetmeliğin amacı, metal, cam veya plastikten yapılmış kapların imali, doldurulması, sınıflandırılması, işaretlenmesi, muayenesi, teknik özellikleri, emniyet tedbirleri ve etiketlenmesi ile ilgili usul ve esasları belirlemektir". (Madde 1)

Bu yönetmelik hükümlerini Sanayi ve Ticaret Bakanlığı yürütmektedir. (Madde 14)

II.13-Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik R.G: 19.12.2007/26735

Yönetmeliğin 8'nci kısmındaki hükümler tehlikeli maddelerin depolanması, doldurulması, kullanılması, üretilmesi ve satışa sunulması ile ilgili işlemleri kapsamaktadır. (Madde 101)

Bu Kısımda yapılan işler, ayrıca imar mevzuatı ve ilgili TSE standartları ile aşağıda belirtilen tüzüklere uygun olmalıdır. (Madde 102)

- 27/11/1973 tarihli ve 7/7551 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Parlayıcı, Patlayıcı, Tehlikeli ve Zararlı Maddelerle Çalışılan İş Yerlerinde ve İşlerde Alınacak Tedbirler Hakkındaki Tüzük,
- 04/12/1973 tarihli ve 7/7583 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü.

- 14/08/1987 tarihli ve 87/12028 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Tekel Dışı Bırakılan Patlayıcı Maddelerle, Av Malzemesi Benzerlerinin, Üretim, İthali, Taşınması, Saklanması, Depolanması, Satışı, Kullanılması, Yok Edilmesi, Denetlenmesi Usul ve Esaslarına İlişkin Tüzük.

Yönetmelik hükümlerinin uygulanıp uygulanmadığı ise Madde 132/a'da belirlenmiş olup; "Özel yapı, bina, tesis ve işletmeleri; mülki idare amirlerinin yetki ve sorumluluğunda, mahalli itfaiye teşkilatı, Sivil Savunma Müdürlüğü ve mülki idare amirliğince görevlendirilecek heyetlerce haberli veya habersiz olarak denetlenir. Ayrıca, bunların bağlı veya ilgili olduğu bakanlık, kamu kurum ve kuruluşlarının müfettiş, kontrolör veya denetim elemanları tarafından da denetleme yapılır" hükmü doğrultusunda yapılır.

Yönetmelikte tehlikeli maddelerin sınıflandırılması ise aşağıdaki şekilde yapılmıştır:

- Patlayıcı maddeler,
- Parlayıcı ve patlayıcı gazlar,
- Yanıcı sıvılar,
- Yanıcı katı maddeler,
- Oksitleyici maddeler,
- Zehirli ve iğrendirici maddeler,
- Radyoaktif maddeler,
- Dağlayıcı maddeler,
- Diğer tehlikeli maddeler. (Madde 103)

II.14-İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Yanıcı, Parlayıcı Kimyevi Maddeler Depolama ve Denetim Yönetmeliği Anadolu Gazetesi: 28.11.1997/10418

Amaç: İstanbul kentine yurt içinden ve yurtdışından ticari veya üretim maksatlı olarak getirilen ve tehlike tanımına girer maddeleri depolayan tesis veya işyerlerinin; halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması bakımından şehir içerisindeki; işletme ve üretici depoları ile diğer amaçlı depoların Büyükşehir Belediyesinin bilgisi, kontrolü ve izni dâhilinde yapılmasının sağlanmasıdır. (Madde 1)

II.15-Tehlikeli Maddelerin Karayoluyla Taşınması Hakkında Yönetmelik R.G:31.03.2007/26479

Yönetmeliğin amacı; "Tehlikeli maddelerin; insan sağlığı ve diğer canlı varlıklar ile çevreye zarara vermeden güvenli ve düzenli bir şekilde kamuya açık karayoluyla taşınmasını sağlamak; bu faaliyetlerde yer alan gönderenlerin, alıcıların, dolduranların, yükleyenlerin, boşaltanların, taşımacıların ve tehlikeli maddeleri taşıyan her türlü aracın operatör veya sürücülerin sorumluluk, yükümlülük ve çalışma koşullarını belirlemektir". (Madde 1)

Yönetmelikte denetimle görevli ve yetkili kurum ve kuruluş-

lar ile denetim hakkında şunlar yazılmaktadır:

- (1) Bakanlığın yetkilendirdiği kendi personelinin yanı sıra,
 - a) Valiliklere bağlı kolluk kuvvetleri,
 - b) Çevre ve Orman Bakanlığının ilgili birimleri,
 - c) Sağlık Bakanlığının ilgili birimleri,
 - ç) Sanayi ve Ticaret Bakanlığının ilgili birimleri,
 - d) Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının ilgili birimleri,
 - e) Bayındırlık ve İskan Bakanlığının ilgili birimleri,
 - f) Gümrük Müsteşarlığının ilgili birimleri,

Kanun ve bu Yönetmelik kapsamındaki tehlikeli madde taşımaları konusunda denetimle görevli ve yetkilidirler.

(2) Denetim yapmakla görevlendirilenler, Kanun ve bu Yönetmelik esaslarına göre denetim görevlerini yerine getirir ve denetimler sırasında tespit ettikleri kusurları ve bunlara uygulanan cezalara ilişkin tutanakları Bakanlığa gönderirler.

(3) Bakanlık, uyarılmasına rağmen denetim görevini aksatanları ilgili ve yetkili mercilere bildirir ve mevzuatın öngördüğü yaptırımların uygulanmasını takip eder.

(4) Denetimle görevlendirilecek personelde en az lise veya dengi okul mezunu olma şartı aranır.

(5) Bakanlık denetimlerde uygulanacak usul ve esasları ADR'nin 1.8 bölümünü dikkate alarak ayrıca düzenler" (Madde 11)

II.16. Patlayıcı Ortamların Tehlikelerinden Çalışanların Korunması Hakkında Yönetmelik R.G: 26.12.2003/25328 (Değişiklik: 20.03.2008/26822, D: ?)

Bu Yönetmeliğin amacı, işyerlerinde oluşabilecek patlayıcı ortamların tehlikelerinden çalışanların sağlık ve güvenliğini korumak için alınması gerekli önlemleri belirlemektir. (Madde 1)

Yönetmeliğin uygulanmasından Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı yetkilidir.

II.17. Kimyasal Maddelerle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik R.G: 26.12.2003/25328

Bu Yönetmeliğin amacı, işyerinde bulunan, kullanılan veya herhangi bir şekilde işlem gören kimyasal maddelerin tehlikelerinden ve zararlı etkilerinden işçilerin sağlığını korumak ve güvenli bir çalışma ortamı sağlamak için asgari şartları belirlemektir. (Madde 1)

Yönetmeliğin uygulanmasından Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı yetkilidir.

II.18- Kimyasalların Envanteri ve Kontrolü Hakkında Yönetmelik

R.G (Mükerrer): 26.12.2008/27092-Değişiklik R.G: 10.11.2009/27402

Bu Yönetmeliğin amacı; kimyasalların insan sağlığı ve çevre üzerinde yaratabileceği olumsuz etkilere karşı etkin koruma sağlamak üzere envanter oluşturulmasına ve kontrole ilişkin idari ve teknik usul ve esasları düzenlemektir. (Madde 1)

Yönetmeliğin uygulanmasından Çevre ve Orman Bakanlığı yetkilidir. (Madde 7)

II.19-TSE'nin Gaz Yakan Cihazlar ve Basınçlı Ekipmanlar Konusunda Onaylanmış Kuruluş Olarak Görevlendirilmesiyle İlgili Tebliğ (Tebliğ No: 2007/4)

II.20- Türk Loydu Vakfı İktisadi İşletmesinin Gaz Yakan Cihazlar Ve Basınçlı Ekipmanlar Konusunda Onaylanmış Kuruluş Olarak Görevlendirilmesiyle İlgili Tebliğ (Tebliğ No: 2007/5)

II.21-Dış Ticaret Müsteşarlığının Asbest İthalı İle İlgili 2008/6 Nolu Tebliği

II.22-Bakanlar Kurulunun 14.09.1991 Tarih Ve 91/2253 Sayılı Kararnamesinin Ek Kararı (Tehlikeli Maddeler ve Tüpgaz Sorumluluk Sigortaları Hakkında Karar)

Bu Karar, Tehlikeli Maddeler Zorunlu Sorumluluk Sigortası tarife ve talimatını içermektedir.

Bu Karara göre Trafik polisi, polis, jandarma ve mahalli idareler denetimleri sırasında sigorta poliçesinin mevcudiyetini araştırmakla yükümlüdür. (Madde 6)

Kamu idarelerince yapılabak denetimlerde, tehlikeli maddeler ve tüpgaz sorumluluk sigortalarını yaptırmadığı tespit olunacak kişi ve kuruluşlar, ruhsat veya izin veren ilgili mercilere bildirilir. (Madde 6)

III. RUHSATLANDIRMA VE GÜVENLİK ÖNLEMLERİ

III.1. Ruhsatlandırma

İşyerlerinin ruhsatlandırılmasında 10.08.2005 tarih ve 25902 sayılı Resmi gazetede yayınlanan "İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik" esas alınmaktadır.

Sihhi ve Gayri sihhi işyerleri açma ve çalışma ruhsatlarının verilmesinde uygulanacak esas ve usullerin belirtildiği bu Yönetmelikte, işyerlerinin sınıflandırılmasının yapıldığı, depolama ile ilgili olarak, madde 5.4, 5.5 ve 5.6 da depolama

kapasitelerine ve sıvı özelliğine göre sınıflandırılmakta olup;

- Madde 5.4'de Sıvılaştırılmış petrol gazı, sıvılaştırılmış doğal gaz ve sıkıştırılmış doğal gaz dolun tesisleri ile 30 ton ve üzeri kapasitede olan sıvılaştırılmış petrol gazı, sıvılaştırılmış doğal gaz ve sıkıştırılmış doğal gaz ikmal istasyonları ve tüp depolama tesisleri,
- Madde 5.5'de depolama kapasitesi 500 m³ ün üstünde olan doğalgaz, petrokimya ve kimyasal ürün depolama tesisleri,
- Madde 5.6'da Akaryakıt dolun ve içerisinde sınıf I ve sınıf 2 sıvıların depolandığı 150 m³ ve üzeri kapasitede, sınıf 2 ve sınıf 3-A sıvıların depolandığı 300 m³ ve üzeri kapasitedeki akaryakıt depolama tesisleri,

birinci sınıf, bu değerlerin altındakiler ise ikinci sınıf GSM sayılmakta olup yetkili birimlerince de ruhsatlandırılmaktadır.

Organize sanayi bölgelerinde kurulu bulunan işyerlerinin kontrol ve denetimleri ile ruhsatlandırma işlemleri 01.04.2002 tarih ve 24713 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan "Organize Sanayi Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği"ne göre Organize Sanayi Müdürlükleri tarafından yerine getirilmektedir.

III.2- Güvenlik Önlemleri

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı yetki ve sorumluluğundaki yapılan denetimlerde aranan hususlar aşağıda verilmektedir.

- 1- Mevcut imar Planındaki durumu,
- 2- GSM Ruhsat durumu,
- 3- Fenni ehliyete sahip depo sorumlusu:
- 4- Depolanan kimyasal maddelerin miktarları ve tehlike özellikleri (E, O, F, F+, T, T+, vb.),
- 5- Güncelleştirilmiş acil önlem planı,
- 6- Depo binasının genel yapısı;
 - Yakın çevre konumuna uygunluk,
 - İşyeri dış koruması,
 - Bina kat durumu,
 - Yangına dayanıklılık,
 - İşyeri acil önlem planı,
 - Boru geçişlerinde önlemler,
 - Döşeme özelliği,
 - Depo hacimlerindeki tehlike bölgelerinde sınırlamalar,
 - Binaya ulaşım yolları,
 - Duvar özelliği,
 - Tavan özelliği,
 - Pencere,panjur ve havalandırması,
 - Taban özelliği,
 - Kapı güvenliği,

- Tahliye durumu,
- Aspiratörler.
- 7- Elektrik donanımının yıllık uygunluk belgesi (TMMOB Elektrik Mühendisleri Odasına kayıtlı elektrik mühendislerince verilecek Rapor esas alınmakta)
- 8- Tehlikeli madde ve müstahzarların etiketleme ve ambalajlama esaslarına uygunluğu,
- 9- Bazı tehlikeli madde, müstahzar ve eşyaların üretimi. Piyasaya arzı ve kullanımındaki kısıtlama durumu;
 - Kapsam ve kısıtlama şartlar,
 - Kapsam dışı olan maddeler ve durumlar,
 - Kısıtlamalar
 - * Asbestle ilgili hükümler,
 - * Asbest içeren eşyaların etiketlenmesi hakkında özel hükümler,
 - Ozon tabakasını incelten kimyasallar ve alternatifleri,
 - Kimyasal madde ithal belgesi kapsamında ithal edilecek kimyasallar,
 - İthal yasak kimyasallar,
 - * Poliklorlu terfeniller ve bifeniller ile ilgili hükümlere uygunluğu,
 - * Polibromlu bifeniller ile ilgili hükümlere uygunluğu,
 - * Dış Tic.St.Tebliği kapsamında Ek1/A, Ek1/b, Ek II ve Ek III doğrultusundaki durumu,
- 10- Depo ve üretim alanının havalandırılması,
- 11- Özel güvenlik gerektiren üretim faaliyetleri için güvenlik önlemleri(31 işkolunu kapsamakta),
- 12- Üretimden tüketime kadar atık gaz, buhar, sis, duman, toz ve lif kontrolü,
- 13- İşletme müdürü ve dağıtıcı sorumluluğu,
- 14- Isıtma sisteminin uygunluğu,
- 15- Tehlikeli atık varsa bertarafı,
- 16- Kimyasal maddelerin üreticiler tarafından Türkçe olarak hazırlanmış uygun "Güvenlik Bilgi Formu",
- 17- Tehlikeli maddeler zorunlu sorumluluk sigortası,
- 18- 1996 öncesi ve sonrası için SPG tanklarının kapasitelerine göre uygunluğu,
 - Genel Önlemleri,
 - Emniyet Mesafeleri,
 - Çevresinde O₂ veya H₂ tankı bulunması halinde güvenliği,
- 19- Tüplerde SPG Güvenliği,
 - Kapalı mahalde,
 - Açık mahalde,
 - Özel bina veya odalarda,
 - Meskun mahalde ve dışındaki dağıtım merkezlerinde,
- 20- SPG dışındaki basınçlı kaplarda depolama;
 - Tanklarda,
 - Tüplerde,
- 21- Yanıcı ve parlayıcı sıvılar;
 - Adı, bulunduğu mahal(açık, kapalı alan), parlama noktası, tankta veya taşınabilir kap ve miktarları dikkate alınarak güvenliği,

- Bildirim ve izin mecburiyeti,
 - Depolama limitlerinin uygunluğu,
 - Genel güvenlik kurallara uygunluğu,
- 22- Alev alabilen katı kimyasal maddeler için güvenlik,
 23- Oksitleyici maddeler ve organik peroksitler için güvenlik
 24- Zehirli maddeler için güvenlik,
 25- Aşındırıcı (korrozif) maddeler için güvenlik
 26- Kimyasal maddelerin bir arada depolanmasındaki güvenlik,
 27- Gümrüklü depo varsa, mevcut kimyasal maddeler hakkında bilgi.

IV. GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİMİZ

- 1- Tehlikeli bir kimyasalın üretiminden son ürüne kadar oluşumu aşamalarında meydana gelecek her türlü emisyon, imisyon ve ortaya çıkacak atık miktarlarının tespitinin yanı sıra; doğal afet ve olası kazalarda can ve mal güvenliğini önlemeye önemli katkı sağlayacağı nedeniyle il ve bölge bazında "Tehlikeli Kimyasal Maddeler Envanteri" çıkartılması gerekmektedir. Alınması gereken önlemler ve çevre kirliliğinin oluşmaması için bu bir zorunluluktur. Bunun en sağlam ve kolay yollarından biri; ithal edilen kimyasal maddelerin miktar ve çeşitliliği ile ilgili bilgileri içeren listenin Gümrükler Kontrol Genel Müdürlüğü'nce her ay düzenli valiliklere sunulmasıdır.
- 2- Çalışma, Çevre ve Orman, Sanayi, Sağlık ve diğer ilgili bakanlıkların; tehlikeli kimyasallar konusundaki piyasa gözetim ve denetim görevlerini, gerekirse ayrı ayrı veya birlikte yaparak; iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı tarafları ve işveren açısından olayı da ortak olarak irdeleyerek yeniden düzenlemeler yapılması gerekir. Örneğin Yasal Durum başlığı altında sunduğumuz II.4 ve II.5'teki tüzükler günün koşullarına uygun hale getirilmelidir. Aralarında var olan çelişkiler giderilmelidir. Kapasite, güvenlik mesafeleri gibi hususlar yeniden belirlenmelidir. Ayrıca ilgili kurum, kuruluş ve şahıslar mevzuattaki değişiklikleri günlük olarak takip etmelidir.
- 3- Üretilen veya ithal edilen kimyasalların kontrolü ve denetimi aşamalarında; proseste çalışan işveren/işçi kullandığı kimyasalların hangi amaçla kullandığını, tehlike özellikleri hakkında bilgiye sahip olmadıkları için, gerekli önlemleri işyerinde alamamaktadır. Dolayısıyla bilgi noksanlığına dayalı bilinçsizlik ortaya çıkmaktadır.

Sanayicimize, bu konuda gerekli bilgiyi aktaracak olan teknik sorumlular gerekli yeterli bilgi donanımına sahip olmaları sağlanmalıdır. Üreten ve denetleyen mühendislerin bilinçlendirilmesi ve eğitimi konularında da kamu, bilim insanlarımız (üniversite, tübitak gibi...) başta Kimya Mühendisleri Odası olmak üzere ilgili meslek ör-

gütlerince bu bilgi ve eğitimin güncellenerek verilmesi gerekmektedir.

- 4- Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından 6 Aralık 2008 tarih ve 27092 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Tehlikeli Maddelerin ve Müstahzarların Sınıflandırılması, Ambalajlanması ve Etiketlenmesi Hakkında Yönetmelikte "Kimyasallar Danışma Komisyonunun Oluşumu" listesi yer almamaktadır. Bu listede Kimya Mühendisleri Odası yer almamaktadır. Oysa kimyasalların A'dan Z'ye tüm aşamalarında kimya mühendisleri ve kimya mühendislerinin yarı resmi, özel yasayla kurulmuş mesleki örgütü Kimya Mühendisleri Odası yer almaktadır. KMO'nun anılan Komisyonunda yer alarak birikim ve tecrübelerinden yararlanılmasının faydalı olacağı düşünüyoruz. Bu nedenle, ilgili Yönetmelik yeniden revize edilmeli ve "Kimyasallar Danışma Komisyonunun Oluşumu"na Kimya Mühendisleri Odası dâhil edilmelidir.
- 5- Tehlikeli kimyasal maddelerin üretildiği, depolandığı işyerlerinde mutlaka bir kimyager veya kimya mühendisi bulundurulmalıdır. Kimyasal maddelerin depolandığı tesislerde "fenni ehliyete haiz" kişilerin teknik gözetiminin kimyager veya kimya mühendisi olması yasa gereğidir. Depolarda aktif görev yapanların ise kimyager ve kimya mühendislerinin gözetiminde olması koşuluyla en az Endüstri Meslek Lisesi Kimya Bölümü mezunları olması gerektiği kanısındayız.
- 6- Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde tehlikeli kimyasallarla ilgili olarak yapılanlar yalnızca; Avrupa'daki mevzuatın tercümesinin yapılarak; Türkiye'deki mevzuatla yer değişikliğinin sağlanmasıdır. Mevzuat değişikliğinin yanı sıra mevzuatın uygulanması için eksik olan eğitim, araç, gereç, donanım, bilgi, alt yapı eksikliğinin giderilmesi için yeni kimyasal ürünlerin tespiti ve bunlara dair gerekli önlemlerin alınması hususunda kamunun destek ve teşvik kredilerinin AR-GE birimleri için yönlendirilmelidir.

TÜRKİYE'DEKİ DEPREM RİSKİ

Yılma KARATUNA

Şehir Plancısı, Afet Yönetim Uzmanı - TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi

Kenji OKAZAKI

Prof. Dr., National Graduate Institute for Policy Studies (GRIPS), Japonya

Alper İLKİ

Doç. Dr., İnşaat Fakültesi Öğretim Üyesi, Yapı ve Deprem Mühendisliği Laboratuvarı Eş Sorumlusu - İstanbul Teknik Üniversitesi

TÜRKİYE'DEKİ DEPREM RİSKİNİN YEREL YÖNETİM YETKİLİLERİNCE ALGILANMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

1. Giriş

Genç ve dinamik nüfusu ile 1950'li yıllardan itibaren hızlı bir kentleşme süreci yaşayan Türkiye, üzerinde bulunduğu hassas coğrafya nedeniyle birçok doğal tehlike ile baş etmek zorunda olan bir ülkedir. Planlı yapılaşma politikalarının üst ölçekli seviyelerde tikanıp, yerel mekâna indirgenmesinde birçok sorunla karşı karşıya gelen ülkemiz genelindeki çarpık yapılaşma ve kentleşme, söz konusu bu doğal tehlikelerin afetlere dönüşmesi ve önemli can ve mal kayıpları yaşanmasına sebep olan risk faktörleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle 1999 İzmit Körfezi ve Düzce Depremleri ile resmî rakamlara göre yaklaşık 20.000 can kaybı görülmüş ve bu tarih, ülkemizde afet olgusunun algılanmasında bir mihenk taşı olmuştur. Her yıl trafik kazaları ve sigaradan ötürü binlerce yurtdaşımızı yitirmemize karşın, toplu bir yıkım gösteren depremler, toplumumuzca en büyük afet olarak nitelendirilmeye başlanmıştır. Bu konuda Marmara Bölgesi başta olmak üzere, ülke çapında bilimsel çalışmalar başlamış, afet yönetimi kavramı ile bütünleştirme yoluna gidilerek daha önce görülmemiş bir bilimsel yaklaşım benimsenmiş ve afetlerin, doğal afetlerden ibaret sanılmasından vazgeçilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda; bilim insanlarının, yöneticilerin (merkezî ve yerel yönetimler), özel sektörün ve halkın afetlere karşı ayrı ayrı algılara ve sorumluluklara sahip olduğu gerçeği gün yüzüne çıkmıştır.

2. Amaç ve Yöntem

Bu çalışma, Türkiye'yi İstanbul Teknik Üniversitesi'nin (İTÜ) temsil ettiği, Birleşmiş Milletler Bölgesel Kalkınma Merkezi (UNCRD), Japon Bina Araştırma Merkezi (BRI) ve Japon Ulusal Politika Çalışmaları Enstitüsü (GRIPS) tarafından 2006-2009 yılları arasında uluslararası ölçekte yür-

rütülen "Gelişmekte Olan Ülkelerde Deprem Riski Algılanması ve Depreme Karşı Güvenli Yapılar Projesi"nin bir çıktısı olarak hazırlanmıştır. Bu proje, deprem riskinin; a) "halk düzeyinde" algılanması, b) "merkezî ve yerel yönetimler" düzeyinde ve "bina yapımcıları ile kalfalar" düzeyinde algılanması ve c) "depreme karşı güvenli yapılar oluşturmak için pilot proje oluşturulması" safhalarını kapsamaktadır.

Bu çalışmanın temelini oluşturan ikinci safhada (2007-2008), Türkiye merkezî ve yerel yönetim yetkililerinin deprem riski algılamalarının belirlenmesinde anket uygulaması yöntemi seçilmiştir. GRIPS tarafından İngilizce hazırlanan anketler, Türkiye şartları da göz önünde bulundurularak öncelikle Türkçe'ye çevrilmiştir. Anketler, internet ortamında (e-posta aracılığıyla) merkezî yönetimi temsilen altı yetkili, yerel yönetimi temsilen Türkiye'nin çeşitli şehirlerinin ilçe belediyeleri ve il özel idarelerinden otuz dört yetkiliye uygulanmıştır. Katılımcılardan, afetler ve bunlar arasında depremin önemi, deprem zararlarının azaltılması ve güvenli yapılaşmanın sağlanması için ne gibi önlemler alınması gerektiği konuları hakkındaki görüşleri istenmiştir. Anket sorularına verilen cevaplar sayısal ortamda değerlendirilip, grafikler oluşturularak yorumlanmıştır.

Çalışmamızda Türkiye yerel yönetim yetkililerinin deprem riski algılaması değerlendirmesi yapılmakta ve anketlerde yer alan çarpıcı sonuçlar paylaşılmaya çalışılmaktadır. Yerel yönetimler temsil eden otuz dört (*) yetkilinin Türkiye üzerindeki dağılımı, fay zonlarının kademelenmesini gösteren Şekil 1'de yer almakta olup, çalışmamıza katkı sağlayan yerel yönetimlerin büyük bölümünün birinci derece deprem tehlikesi altındaki alanlarda buldukları görülmektedir. Önemle belirtilmesi gereken bir konu; bu çalışmanın sınırlı sayıda katılımcı ile gerçekleştirilen bir başlangıç çalışması olduğu, ilerleyen dönemlerde yeni çalışma-

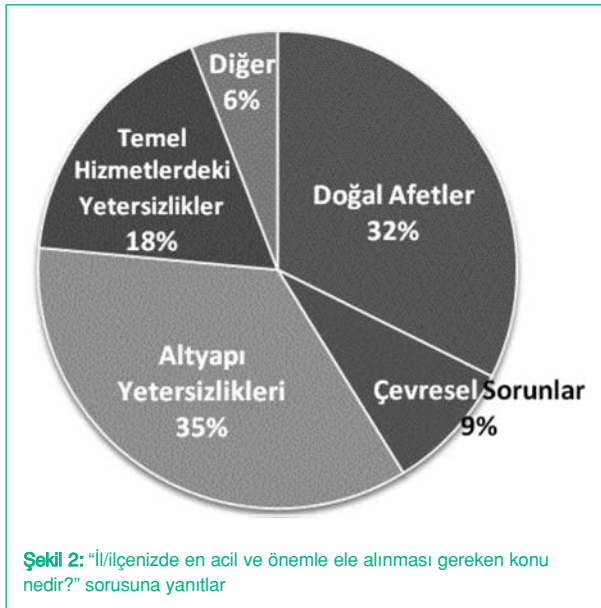

Şekil 1: Çalışmaya katılan yerel yönetim yetkililerinin Türkiye genelinde dağılımını gösteren harita
(Referans Harita: <http://www.unicef.org/turkey/ff/img/ep1r.gif>)

larla desteklenip, geliştirilmesi ve çıktılarının buna göre değerlendirilmesi gerektirir.

3. Bulgular

Çalışmamıza katılan yerel yönetim yetkililerine deprem riskinin algılanması konusunda çeşitli sorular yöneltilmiştir.

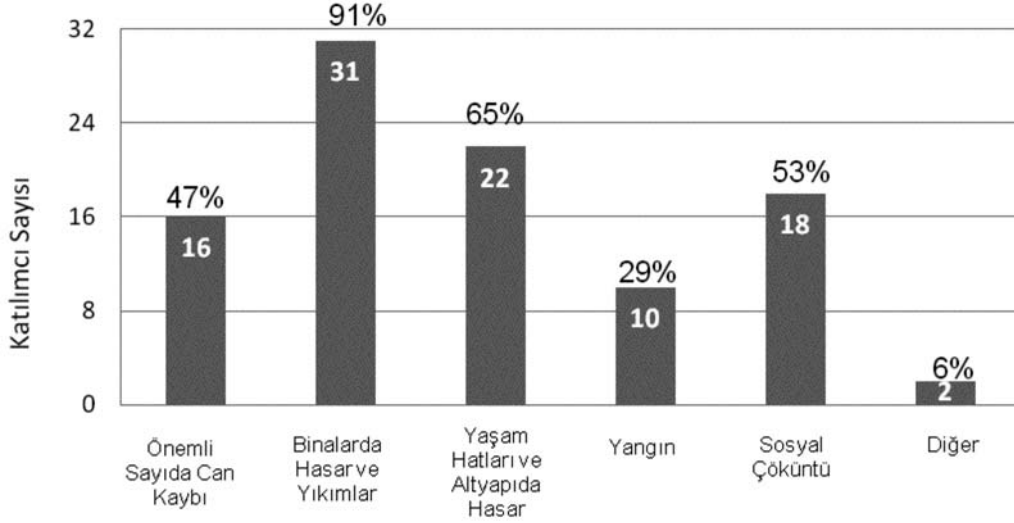
Şekil 2: "İl/ilçenizde en acil ve önemle ele alınması gereken konu nedir?" sorusuna yanıtlar

Bunların başında, ülkenin temel doğal afetlerinin belirlenmesi gelmektedir. Birden fazla cevap verilmesi istenen bu konuda, yetkililerin %92'si depremi Türkiye'nin temel doğal afeti olarak görmektedir. İkinci sırada sel (%16), üçüncü sırada ise kuraklık (%8) yer almaktadır.

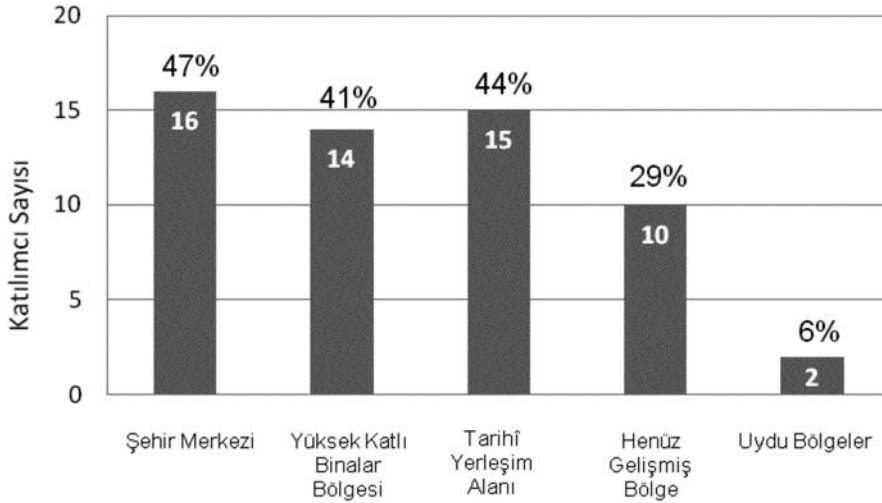
Olası büyük bir depremin il/ilçelerini ne zaman vuracağı konusunda öngörü yapmaları istendiğinde, yerel yönetim temsilcilerinin %15'i birkaç yıl içerisinde, %15'i 10 yıl içerisinde, %35'i 50 yıl içerisinde, %9'u 50 yıl içerisinde veya hiç olmayacağı, %25'i ise bu konuda herhangi bir fikri olmadığını bildirmiştir. Son grup göstermektedir ki, ülkemizdeki her dört yerel yönetimden biri deprem konusunda bir kestirim yapmamaktadır.

Şekil 2'de yerel yönetim yetkililerinin üçte biri (%32) doğal afetlerin il/ilçelerinde en acil ve önemle ele alınması gereken konu olduğunu düşündükleri görülmektedir. Altyapı yetersizlikleri yaklaşık aynı oranla (%35) büyük bir sorun olarak ortaya konmaktadır.

Çoklu yanıtlanması istenen büyük bir deprem sonrası beklenen etkiler arasında yerel yönetim yetkililerinin neredeyse tamamı (%91) binalarda hasar ve yıkımlar beklemektedir (Şekil 3). Bu durum, Türkiye'deki mevcut yapı stoğunun depremlere karşı savunmasız ve hasar görebilir durumda olduklarını vurgulamaktadır. Yaşam hatları ve altyapıda

Şekil 3: "Büyük bir deprem sonrası beklenen etkiler nelerdir?" sorusuna yanıtlar (çoklu)

Şekil 4: "Yerleşmenizdeki hasar görülebilirliği en yüksek bölgeler nerelerdir?" sorusuna yanıtlar (çoklu)

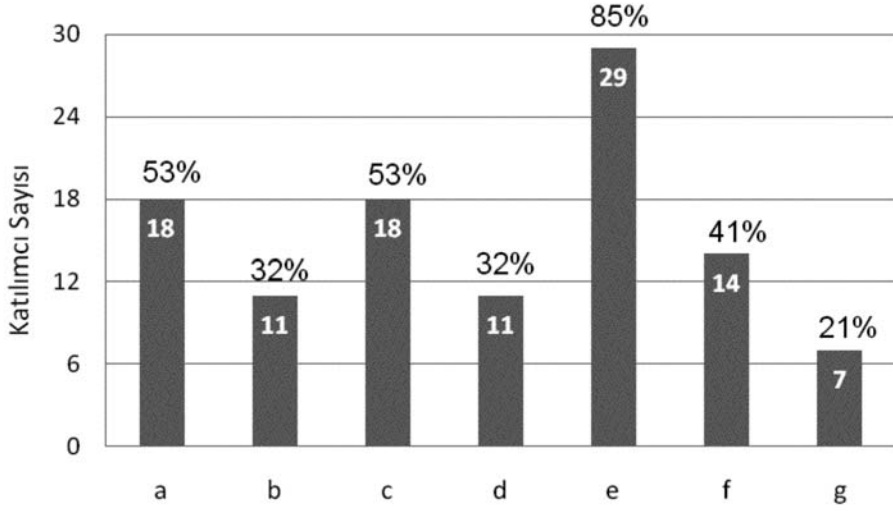
oluşacak hasar (%65), sosyal çöküntü (%53) ve önemli sayıda can kaybı (%47) beklenen diğer önemli etkilerdir.

Bir önceki durumu tamamlar nitelikte, yetkililerin tamamına yakını (%91) ölümlerin büyük bir deprem sonrası binaların yıkılmasına bağlı olarak görüleceğini düşünmektedirler. Altyapı çökmesi, yangın ve salgın hastalıklar gibi ikincil tehlikelerin ölümlere önemsenmeyecek boyutlarda sebep olacağı düşünülmektedir.

Yetkililer, temsil ettikleri yerel yönetimlerin %68'inde (2/3) yerleşmelerinin risk değerlendirmesinin yapılmamış olduğunu belirtmektedirler. Risk ve risk algılanması kavramları-

nın yeni yerleşmekte olduğu Türkiye'de üçte bir oranla risk değerlendirmesinin yapılmış olması gelişmekte olan ülkemiz için olumlu bir durumdur.

Çoklu yanıtlar beklenen şehirlerimiz ve ilçelerimizin en hasar görebilir bölgeleri sorulduğunda, yerel yönetim yetkilileri merkez alanlara (%47), tarihî alanlara (%44) ve yüksek katlı yerleşim alanlarına (%41) dikkat çekmektedirler (Şekil 4). Tarihî alanlardaki binalarda beklenen hasar görülebilirlik, deprem koşulları gözetilmeden yapılmış olmaları, köhneme ve eskime gösterebilmelerinden ötürü beklenen ve kabul edilebilir bir durumken, yeni inşa edilmiş alanlardaki yüksek katlı binalarda bu hasar görülebilirlik düşündürücüdür.

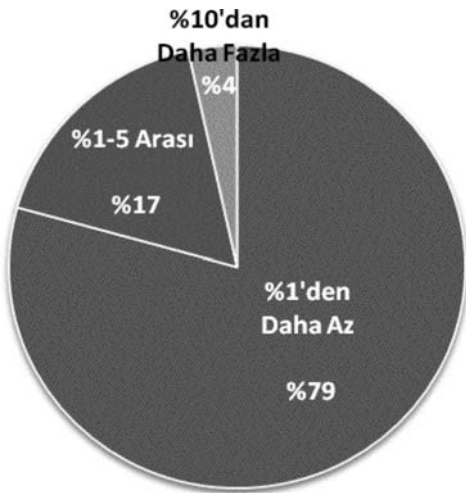

Şekil 5: "Deprem Yönetmeliği'ne ve mevzuata uygun yapılaşma karşısında görülen en büyük zorluklar nelerdir?" sorusuna yanıtlar (çoklu)

Mevzuata ve Deprem Yönetmeliği'ne uygun yapılaşma karşısında görülen en büyük zorlukların başında yerel yönetim yetkililerinin %85'ine göre halkın büyük kısmının Yönetmeliğe uymak istemeyişi gelmektedir. Şekil 5'te vurgulandığı üzere, bina denetim personelinin sayıca yetersizliği ve yerel yönetimlerdeki profesyonel personel yetersizliği (%53'er) halkın isteksizliğini takip eden diğer iki unsurdur. Teknik yetersizliklerin yanı sıra, halkın bilinçsizliği ve toplumun bir bölümünde prim yapan mevzuata uymama tutumu, Deprem Yönetmeliği'nin uygulanması ve güvenli yapılar oluşturma karşısında büyük bir sorun oluşturmaktadır. Yetkililerin %41'i ise özel yapı denetim firmalarının sorumluluklarını yerine getirmemesi konusuna dikkatleri çekmektedirler.

- Belediyede yapı denetim personeli sayısının yetersizliği
- Mevzuatı uygulamak için gerekli maddî kaynakların yetersizliği
- Belediyede genel olarak teknik eleman kadrosunun yetersizliği
- İlçe/belde genelinde mimar ve mühendislerin teknik yetersizliği
- Halkın büyük çoğunluğunun Deprem Yönetmeliği'ne ve mevzuata uymak istemeyişi
- Özel yapı denetim firmalarının sorumluluklarını yerine getirmemesi
- Diğer

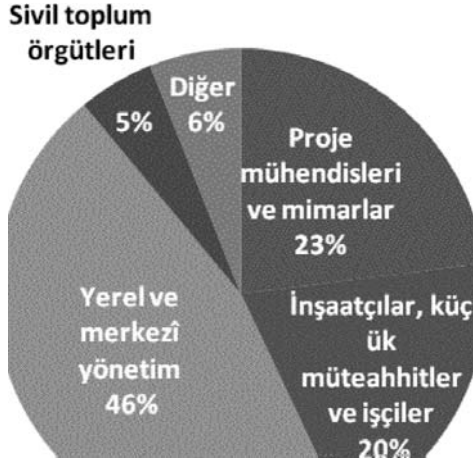
Çalışmamıza katılan yerel yönetimlerin çok büyük bir kısmının (%79) yapı denetimi için toplam idarî bütçelerinin %1'den daha az bir kısmının ayrıldığı gerçeği Şekil 6'da yer almaktadır. Sadece %17'lik kısım, bütçelerinin %5'e kadar olan bir oranı yapı denetleme sistemine ayırabilirken, %4'lük temsilî bir kısım ise bütçelerinin %10'dan fazlasını bu konuya ayırabildiklerini belirtmektedirler.

Şekil 6: "Yerel yönetim bütçesinin yüzde kaçını yapı denetleme sistemine ayırmaktadır?" sorusuna yanıtlar

Türkiye genelinde bina güvenliğinin sağlanması yolunda çalışmamıza katılan yerel yönetim yetkililerine en çok hangi grubun katkı sağlayacağı sorusu karşısında yerel ve merkezî yönetimin en büyük paya (%46) sahip olacağı bildirilmiştir. Teknik elemanlar (proje mühendisleri ve mimarlar ile inşaat yapımcıları) toplamda %43'lük paya sahiptir (Şekil 7). Yerel yönetim temsilcilerinin bina güvenliği konusunda en büyük katkıyı sağlayacak kurum olarak kendilerini görmelerine karşın, bütçelerinin çok küçük bir bölümünü yapı denetimine ayırmaları bir çelişki oluşturmaktadır.

Bina güvenliği için mahallelerde toplum temelli afet yönetim programı oluşturmak, Şekil 8'de görüldüğü üzere, çalış-

Şekil 7: "Bina güvenliğinin geliştirilmesine yönelik çalışmalara hangi paydaş en çok katkıyı sağlayabilir?" sorusuna yanıtlar

mamıza katılan yerel yönetim yetkililerinin büyük kısmı tarafından (%68) deprem güvenlik tekniklerini yaygınlaştırmak için en iyi yöntem olarak algılanmaktadır. İşçileri eğitmek (%59), mahallelerde halkın faydalanabileceği teknik kaynak merkezleri oluşturmak (%50) ve doğru yöntem ve tekniklerin tanıtılması amacıyla medyayı kullanmak (%44) yerel topluluklarda deprem güvenlik tekniklerinin yaygınlaştırılması konusunda önemli yöntemler olarak görülmektedir.

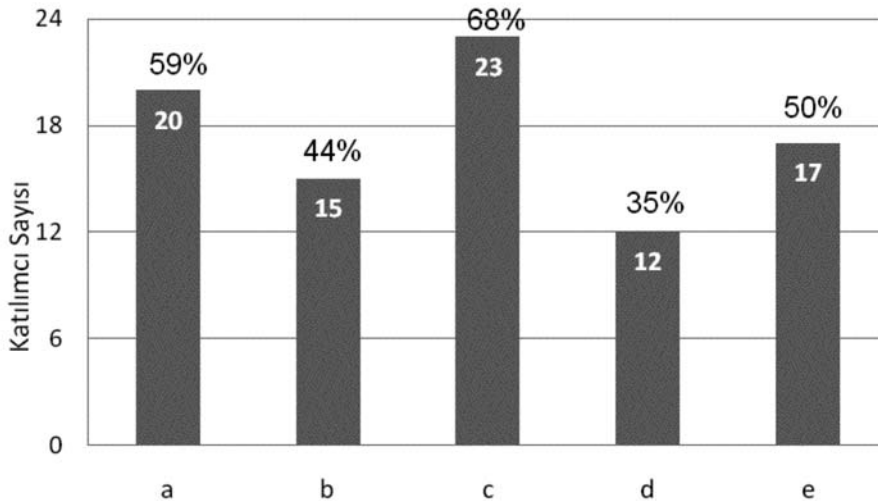
- İşçileri eğitmek
- Doğru yöntem ve tekniklerin tanıtılması amacıyla medyayı kullanmak

- Bina güvenliği için mahallelerde toplum temelli afet yönetim programı oluşturmak
- Rehber kitap, poster ve kitapçık dağıtımını genişletmek
- Bina güvenliği için mahallelerde halkın faydalanabileceği teknik kaynak merkezleri oluşturmak

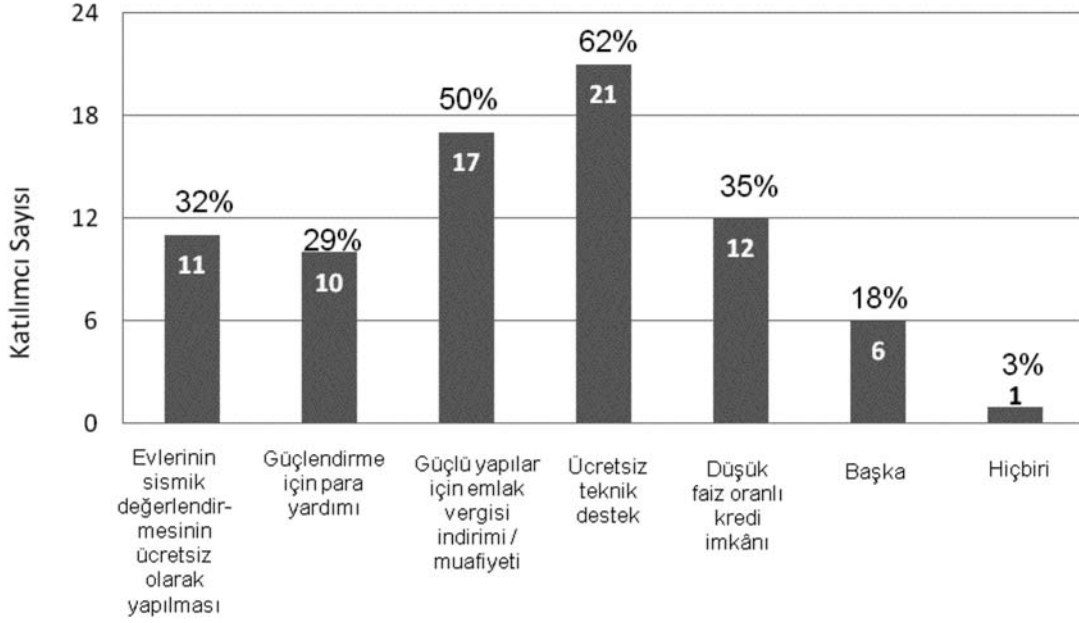
Yerel yönetim yetkililerinin %62'si ev sahiplerinin evlerini güçlendirmeleri için temel olarak ücretsiz teknik destek sağlama teşviğini gösterebileceklerini, %50'si emlak vergisi/muafiyeti sağlayabileceklerini, %35'lik kısmı düşük faiz oranlı kredi imkânları sağlayabileceklerini ve %32'lik kısmı da ücretsiz sismik değerlendirme yapabileceklerini ifade etmiştir (Şekil 9). Bu durum, yerel yönetimlerin kendilerini teknik ve maddî konularda destek kaynak sağlayabilecek kurumlar olarak algıladıklarını göstermektedir.

4. Sonuçlar

Türkiye'nin afet kavramına bakışını değiştiren ve bu konuda bir bilinçlenme uyanışına sebebiyet veren 1999 İzmit Körfezi ve Düzce Depremleri sonrasında özellikle deprem konusunda ulusal ve uluslararası önemli çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır. Bu yazının içeriğini oluşturan çalışmamız da uluslararası seviyede yürütülmüş olan projelerden birisidir. Ülkemizde afet yönetimindeki ve özel olarak deprem algılanmasının değerlendirilmesi için yönetim seviyesinde araştırmalar yapılması gerekmektedir. Bu kapsamda, yerel yönetim yetkililerinin deprem riskini algılamalarını değerlendirmeye yönelik olarak bu çalışmayı gerçekleştirmiş ve çalışmanın içeriğini oluşturan anket soruları arasından çarpıcı sonuçları paylaşmış durumdayız. Çalışmamız, risk algılanması konusunda ülkemiz adına giriş çalışmalarından biri olup, ileride yapılacak çalışmalarla geliştirilmesi gerekmektedir.

Şekil 8: "Yerel topluluklarda deprem güvenlik tekniklerini yaygınlaştırmak için en iyi yöntem sizce hangisidir?" sorusuna yanıtlar (çoklu)

Şekil 8: "Yerel yönetiminiz tarafından ev sahiplerinin evlerini güçlendirmeleri için ne gibi teşvikler sağlanabilir?" sorusuna yanıtlar (çoklu)

Türkiye genelinden otuz dört yerel yönetim yetkilisinin katılım gösterdiği bu çalışmamızda; depremin Türkiye'nin temel doğal afeti olarak algılandığı, beklenen olası büyük bir depremin 50 yıl içinde yönetim birimlerinin bulunduğu yerleşmeyi vuracağı ve önemli can kayıplarına sebep olacağı beklentileri yerel yönetim yetkililerinin en çarpıcı sonuçları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte, yetkililerin %32'si, bir içgüdü olarak doğal afetlerin yönetim birimleri için öncelikli ele alınması gereken konu olduğu hakkında fikir sahibidirler.

Yerel yönetimleri temsilen çalışmamıza katılan yetkililerin tamamına yakını (%91) yerleşmelerindeki binaların gerçekleşmesini bekledikleri büyük deprem sonrası yıkılacağını öngörmektedirler. Bu durum, Türkiye'deki mevcut yapı stoğunun depremlere karşı dayanıksız ve literatürdeki tanımları ile hasar görebilir oldukları gerçeğini vurgulamaktadır.

Kentlerimizin tarihî alanları ve şehir merkezleri yerel yönetim temsilcilerine göre yerleşmelerinin depremler karşısında hasar görebilirlik gösteren alanlardır. Bunun yanı sıra ve buna koşut olarak, yeni yapılaşmış yüksek katlı binaların bulunduğu alanları da deprem karşısında hasar alacak alan olarak nitelendirmeleri kaygı verici bir argüman olarak karşımıza çıkmaktadır.

Belediyeler ve yerel yönetim birimlerini temsil eden yetkililer, bu kurumları, halkın binalarını depremlere karşı güçlendirmeleri konusunda maddî ve teknik destek sağlayabilme potansiyeli taşıyan kurumlar olarak görmektedirler.

Ülkemizdeki yapı denetim sisteminin zayıflığı yerel yönetim yetkililerince de açıkça ortaya konmuştur. Çalışmamız sonucunda, yetkililerin %79'u yerel yönetim bütçesinin %1'den daha azının yapı denetleme sistemine ayrılmakta olduğunu vurgulamıştır. Buna karşın, yetkililerin %46'sı bina güvenliğinin geliştirilmesine yönelik çalışmalara yerel ve merkezî yönetimin en çok katkısı sağlayabilecek paydaşlar olduğunu belirtmiştir. Yerel yönetimlerin bina denetimine ayrılan bütçe paylarının zayıflığına karşın bina güvenliğinde etkili olabileceği düşüncesi ideal dünya ile mevcut durum arasındaki çelişkiyi ortaya koymaktadır.

Kaynak: Karatuna Y., Eraybar A. K., İlki A.; Earthquake Disaster Risk Perception and Building Safety in Developing Countries Project – Phase II Report of Turkey, May 2008, İstanbul.

Dipnotlar:

(*) Aynı yerel yönetim merkezinin farklı kurumlar ile birden fazla yetkili tarafından temsil edilmesi örnekleri sebebiyle haritada yirmi üç birim yer almaktadır.

BİR ÜRKÜTÜCÜ KENT HİKÂYESİ...

İDDİALARA GÖRE:

“DÜNYANIN EN SOSYAL VE ROMANTİK PROJESİ: SULUKULE”

Sırma R. TURGUT

Yrd. Doç. Dr. , Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

Son zamanlarda İstanbul'un gündemine gelen önemli konulardan biri de İstanbul'un emektar Roman Mahallesi Sulukule. Bilindiği gibi, Fatih İlçe'sinin batısında Kara Surları'na paralel olarak Ayvansaray'a dek uzanan Sulukule; Neslişah ve Haticesultan Mahallelerini kapsamaktadır. Bu mahallelerin gündeme geliş nedeni ise; İmzalanmış olan 3'lü protokol çerçevesinde Fatih Belediye'sinin İBB ve Toplu Konut İdaresi (TOKİ) işbirliğiyle başlattığı kentsel dönüşüm projesidir. Gerek yerel yönetimin gerekse merkezi yönetimin “örnek” proje olarak gösterdiği Sulukule Yenileme Pro-

jesi akademik çevrelerin önemli bir bölümü tarafından ise yoğun eleştirilmektedir.

Aslında Tarlabası, Maltepe - Başibüyük gibi Sulukule ile aynı kaderi paylaşan, paylaşmak zorunda bırakılan başka yerleşim bölgeleri, başka mahalleler de yok değil. İstanbul'da pek çok alt bölgede kentsel yenileme ve dönüşüm çalışmaları başlatılmış durumda. Sulukule Yenileme Projesi de bunlardan yalnızca bir tanesi. Ancak alanın özellikleri ve projenin nitelikleri bağlamında bir kez daha ilgili kamu-

oyuna sürecin ve önemle altı çizilmesi gereken problemin bildirilmesinde söz konusu çalışmanın da bu bakış açısını değerlendirmesi son derece yararlı olacaktır.

Aslında konu da, problem de son derece açık. Sulukule İstanbul'un eski ve renkli, özgün kimliklerinden ve bir o kadar da sorunlu çöküntü bölgelerinden biri. Belki de Tarihi Yarımada'nın en önemli özelliklerinden biri olan "çeşitlilik", "çok renklilik" kavramlarının bir alt bileşeni. Ancak süreç içinde bölge çok çeşitli sorunlar yaşamaya başlamış. Köhneme süreci giderek alanı etkilemiş, özelliklerini yitirmiş, "eğlence evleri" kimi nedenlerle zaman içinde kapatılmış, yapılan uygulamalar mahalle sakinlerinin bölgeden taşınmasına neden olmuş. Giderek eğrisiyle, doğrusuyla yaşama tutunmaya çalışan bu mahalle farklı sorunlarla başa çıkmak zorunda kalmış. Sulukule ve Sulukulelilik literatüre girmiş bir kavram; hem İstanbul için hem de Roman kültürü için önemli bir betimleyici olmuş. Öyle ki 1969'da Çıgan Festivali bu mahallenin öncülüğünde toplanmış; yani sahip olduğu kültürel kimliği değerlendirmesini de bilen bir Sulukuleli ve Sulukuleliden söz etmek mümkün o tarihlerde. Tabii bu, yaşama ve geleceği ile de barışık bir toplumu işaret etmekte yine aynı dönemler için...

Ama giderek, Sulukule'yi betimleyen sözler; egatif anlam yüklü olan, sıkıntı dolu, pek de hoş olmayan kavramlar olagelmış. Bunların başında "yokluk", "işsizlik", "açlık", "umut-

suzluk", "güvencesizlik" geliyor, ardından "eğitimsizlik", "hastalık", "endişe", "çaresizlik" sesleri yükseliyor, bunları "yasadışılık", "ahlak sorunları" ve "dışlanmışlık" takip ediyor. Sonuçta "kendi geleceğini yönlendirmekten aciz", "yaşama tutunmak için her yolu kabul eden" bir Sulukule ve Sulukuleli çıkıyor karşımıza. Aksi halde ne mi oluyor? Aslında yanıt çok basit. "Açlık" oluyor. Üşüyor insanlar, barınamıyor, hastalanıyor, tedavi olamıyor. Daha mı ne oluyor? Yaşama tutunamazsa kayıp gidiyor farklı çarkların içine... Ya da yaşamın çok da parlak olmayan yüzü ile karşı karşıya kalıyor, ama yaşama adım attığı ilk günlerde, ama gençlik çağında, ama emekliliği çoktan geçmiş, çaresiz son günlerinde... Ancak sonuç aynı çünkü çaresizlik çok açık... çok çıplak... bir o kadar da acı... Yoksulluk acımasız, sahipsizlik ürkütücü...

İşte tüm bunların yarattığı bir de fiziki mekân var. Doğal olarak, köhnemiş, virane bir doku yaratmış bu süreç. Yasadışılığın, güvensizliğin anlaşılabilir bir fütursuzlukla mahalleyi sardığı bir yapı bu. Bir o kadar da sıcak romanların doğasından gelen ritimler hâkim mahalleye... Kullanıcısı yavrusuna bakmamış ki; baksın çevresine, evine, sokağına... O şartlarda yetişen çocuğa, şehir, hiç öğrenme fırsatı tanımamış ki; çevrenin, tarihin, temizliğin ya da sürekliliğin önemini bilsin... O yalnızca bir sonraki öğünü dert edinmiş kendisine ailesinden aldığı geleneklere göre. Daha da doğrusu doğal içgüdülerine göre.

Peki bu lirik gibi gözükken ancak yaşamın ta kendisi olan tablo kimin ürettiği bir tablodur? Bu en önemli soru kanımca. Çünkü ilgililer şöyle diyor: "Burası son derece büyük bir sorun alanı", "inanılmaz bir çöküntü bölgesi", "bu sorun giderilmeli, buralar temizlenmeli". "burada mekân, ahlak her şey tükenmiş; temizlik şart"...

Evet, sorun olduğu çok açık, ivedilikle bir şeyler yapılması gerektiği ise tartışılmaz bir gereklilik. Ancak kanımca bu sıralanan sorunların bir başlangıç noktası olarak algılanması, "neden" olarak gösterilmesi son derece yanlış. Hele hele, yöneticilerin, yetkililerin bu sorunu bu kadar basit olarak algılama hakları hiç yok. Çünkü bu sorun uzun bir sürecin sonucu. Yönetimlerin, politikaların, dengelerin giderek bir bir ördüğü ve ortaya çıkan bu durum bir sonuç aslında. Tüm bu sorunların iş makineleriyle temizleneceğine inanmak kabul edilebilir mi? Ya da bu denli basit bir şekilde yorumlanan bu durum ilgili bilimsel, akılcı çevrelerce affedilebilir mi? Tabii ki hayır...

Bir kez daha altını kuvvetlice çizmekte yarar var. Ortada büyük bir sorun olduğu açık. Bölgede yaşayan toplumun içine iyice bulandığı, giderek fiziki mekânı saran ciddi bir çöküntü bölgesi olduğu açık. Şüphesizdir ki tüm bu sorunlara ivedi olarak müdahale etmek gerekli. Bir şeyler yapmak şart, ancak bu adımlar önce bilimsel olmalı, sonra tutarlı ve uzun erimli olmalı; sonuçta "insan" için yapılan plan-

lama “insanı” gözeten, toplumu yeni başka çarpışmalara itmeyen, yeni dışlanmışlıklar ve “mağdurlar” yaratmayan bir şekilde örgütlenmeli, kurgulanmalı ve yönetilmeli. Unutulmamalıdır ki, önce “insan” ve “adalet” kavramlarını benimsemeyen yanlışlar, göreceli olarak yasalara dayandırılabilir “hukuki” olmadıkları gerçeğini ve ayıbını insanlık tarihi boyunca taşıyacaktılar.

Neden önemlidir Sulukule?

Dünyanın en eski çingene yerleşim bölgelerinden bir tanesi Sulukule. Hakkında çok da fazla yazılı kaynağa rastlanmayan bölgenin ilk sakinlerinin 1054 yılında alana yerleştiğini öğreniyoruz. Osmanlı Dönemi’nden beri eğlence sektöründe önemli bir yeri olan Sulukule’nin, dans ve müziğin yanı sıra kente pek çok yönden katkıda bulunduğu da biliniyor. Özellikle, İstanbul’un fethinden sonra Müslüman olan Romanlar, sarayın mehter takımını kurmuşlar, bazı el sanatlarında ustalaşarak kente hizmet vermişler. Cumhuriyet döneminden sonra kurulan “eğlence evleri” ile de kente hizmet veren Sulukule, ilk yıkımla Menderes döneminde tanışır. Vatan Caddesi inşaatı sırasında yıkılan 29 yapı ile önemli bir bölümünü kaybeden Sulukule biraz daha surlara doğru kayarak, sur boyuna yerleşmiş olan Haticesultan ve Neslişahsultan mahallelerine doğru yayılmış süreç içinde.

Yıkımla beraber dağılan Sulukuleliler, her şeye rağmen bağlarını koparmamak ve tekrar bir araya gelmek için Turizm Bakanlığı’nın da desteğiyle 1969’da “Sulukule Turizmi Yaşatma ve Koruma Derneği”ni kurarlar. Dernek, 1969’da Uluslararası Çigan Festivali’ni düzenler. Bir ay süren etkinliklere, Avrupa ve Balkan ülkelerinden çeşitli romanların, sazları ve sözleriyle katıldığı söylenir. Derneğin her ne kadar amacı Sulukule’yi tanıtmak olarak belirlenmiş olsa da tekrar bir araya gelme ve yeni bir roman mahallesi kurma girişimleri başarısızlıkla sonuçlanınca dernek feshedilir.

1970’lerde başlayan “Eğlence Evleri” giderek daha organi-

ze bir yapıya dönüşmeye başlar. 1985 yılına gelindiğinde ise Sulukuleliler, Turizm Bakanlığı’na “Gösteri Evleri Projesi” ile başvururlar. Bakanlıktan olumlu yanıt alan proje, yerel belediye tarafından onaylanmadığı için yasallaşamasa da “Eğlence Evleri” Sulukule’de giderek artar. Bu dönemde, sayısı sadece 3 olan Eğlence Evleri 34’e çıkar. İşletmeler yarı yasal olarak varlıklarını sürdürürler. Yaklaşık 1000 kişinin çalıştığı eğlence evleri, mahallenin ekonomik kalkınmasını sağlar. Daha sonra 90’lı yıllarla birlikte gelen yıkımlar, eğlence evlerinin kapatılması, bölgenin köhneme sürecinde önemli belirleyici olmuştur. Tabii sürecin şekli de kulaktan kulağa yayılan ürkütücü şekli ile de başka bir boyut kazanmış durumda...

Sonuçta sahip olduğu özellikler ile farklı ve özgün bir örnek olan Sulukule kimi kaynaklara göre, birbirine bağlı roman komünlerinin yaşadığı bir alan haline gelmiş. Bu anlamda çok önemli sosyolojik bir kültürel kimliği, bir rengi taşımış, bölge somut olmayan kültürel miras kavramı için de son derece önemli bir örnek teşkil etmiş bir alan sayılmalı hele de içinde yer aldığı Tarihi Yarımada bütününde bakıldığında yukarıda da belirtilmiş olduğu gibi zengin “çeşitlilik” faktörünü taşıyor ve dünyanın en özgün bölgelerinden birinin içinde yer alıyor olması alanın önemini daha da artırıyor.

UNESCO Dünya Kültür Mirası listesinde yer alan İstanbul Kara Surlarının da hemen yanı başında yer alıyor Sulukule. Dolayısıyla UNESCO kriterlerine göre; çevresinde yer alan fizik mekânın sahip olunan sosyo-kültürel yapıyla birlikte korunmasının önerildiği ve tavsiye edildiği bir bölge aynı zamanda. Çünkü pek çok uluslararası anlaşmanın da altını önemle çizmiş olduğu “somut olmayan kültürel miras”ın korunması konusu, bölgenin kültürel ve sosyal devamlılığının sağlanması açısından son derece önemli uluslararası bir belirleyici.

2005 yılından itibaren ise, başka bir süreç başlıyor Sulukule ve Sulukuleli için. Önce Bakanlar Kurulu bölgeyi 5366

sayılı “Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun” kapsamında Sulukule olarak bildiğimiz Neslişah ve Hatice Sultan Mahallelerini Kentsel Yenileme Bölgesi olarak ilan ediyor. Ardından 3 Temmuz 2006’da TOKİ, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Fatih Belediyesi’nin taraf olduğu üçlü bir protokol devreye giriyor. 19 Ekim 2006’da “acele kamulaştırma kararı” ile apar topar başlayan “yenileme” çalışmaları 13 Aralık 2006’da kamulaştırma kararının Resmi Gazete’de yayınlanması ile gerçeklik kazanıyor. Bu sefer de anlaşma sürecinin en önemli risk ya da tehdit unsuru “kamulaştırma” olarak mahallelinin karşısına çıkıyor. Bu yapılanmadan kazançlı çıkan ise ne yazık ki spekülâtörler oluyor. 7 Mart 2008 de ise, üzerine “çarpi” konan konutlardan başlamak üzere süreç içinde bir bir yıkıldı yok oldu Sulukule. Birbiri ardına “eskimiş”, “köhnemiş”, “yıkılacak durumda” gibi kabullerle yıkılan bu yapıların bir bölümü de tescile önerilen yapılar. Bir kentsel yenileme projesi İstanbul Tarihi Yarımada’da tescilli yapı olarak önerilen yapıları yıkabilecek kadar korkunç bir boyuta ulaşıyor böylelikle. Yıkılan konutların gölgesinde devam eden yaşamlar içinse psikolojik olduğu kadar fiziksel açıdan da tehlikeli günler başlıyor. Hiçbir can güvenliği olmayan bu yapılar “yıkılan komşunun” hem anısı hem yıkıntısı altında kalivermek tehlikesi ile boyun eğmek zorunda bırakılmaya çalışılıyor hiç çekinilmeden, hem de ulu orta, inadına.

Bugüne dek pek çok itiraz, görüşme, toplantı, hukuksal süreç, alternatif çalışmalar, çalıştaylar, paneller yaşandı konuyla ilgili ama sonuç ortada... Süreç kapsamında kah mecliste “göbek atarak” protesto edildi, kah uluslar arası workshoplar kuruldu, kah insan hakları komisyonu müdahil oldu ancak sonuç değişmedi... Bölgede oluşan “Sulukule Roman Kültürünü Geliştirme ve Dayanışma Derneği” isimli sivil inisiyatif de çok uğraştı bu uğurda bir şeyler yapmaya ancak çabalar yetersiz kaldı...

Mevcut projeye alternatif olarak, sivil Sulukule Atölyesi tarafından “Alternatif Sulukule Projesi” geliştirildi. Sulukuleli-

leri bölgede tutacak, yaşatacak, yeni çalışma alanlarını onların sosyal örüntülerine göre düzenleyen bir projeydi bu. Ayakkabıcılık, tekstil, el sanatları, müzik gibi sektörlerde çalışmalarının sağlanabileceği, bölgede gerçekleştirilen sosyal konutların kurgulandığı bu projede en mağdur durumdaki yaklaşık 400 eski Sulukulenin bölgede çağdaş şartlarda ancak geleneksel renklerine saygı duyarak yaşaması için senaryolar ve modeller oluşturuldu. Ekonomist ve psikologların da sistemin yer içinde aldığı proje kısa bir dönem de olsa bölge için bir umut oldu. “Yerinde yerleştirme projesi” olarak tanımlanan bu proje TOKİ tarafından en azından sıcak bakılan bir tutumla karşılandı.

Son Söz...

Bölgede yaşanan sorun son derece açıktır. Bir an önce çözüm getirme konusunda duyarlı olan her birey hemfikiridir. Ancak burada önemli olan yöntemdir. Şikayet ettiğiniz sosyal sorunlar ise, projenin sosyal sorunları önleyici paketi nerededir? Bu açmaz ekonomik yapılanmaya dayanıyor ise, Taşoluk’a taşınan nüfusun ekonomik durumunda ki değişimi örgütleyecek bir yaklaşım var mıdır? Şayet depresim ise yeni projeyi tetikleyen savunu, “deprem odaklı olarak geliştirilen dönüşüm ve yenileme” çalışmaları sürecinde oluşturulan yeni konutların tarafsız mühendislik testlerini görmek istermiyiz acaba? Sorunun sefalet, ahlak ve suç unsurlarıyla ilgilenenler, yanıt verebilir mi; Taşoluk’da oturanlar neden seçilmiştir bu sorunun yeni komşuluğuna?

Yanıt bulmak zor. Dilerim ki; çağdaş, korunan, sürdürülebilir, özgün, sağlıklı, huzurlu, insanca mekânlar üretmekse amaç ve dertse şayet toplumun sosyal problemleri, ekonomik yetersizlikleri, dışlanmışlığı, ötekiliği; bir an önce samimi eylemlere geçelim. Ve umut ederim ki; “planlama” dan da önce aklın ve sağduyunun egemen olması ve “bilimsel objektiflikten” ayrılmamak gerektiği bir an önce kavransın ve süreç bu noktadan sonra da olsa olumlu bir yön bulsun.

Değerli yöneticiler ve topluma en yakın kademede hizmet veren çok değerli yerel yöneticiler, sürecin müdahili olan yetkililer, meslek adamları, uzmanlar, ve özellikle de plançılar şu teknik gerçeği lütfen öğreniniz; böylesi çalışmalarda “yıkarak” temizleyeceğinizi umduğunuz sorunlar bugün uğraş verdiğiniz alanları doğurmuştur. İnsanı dışlayan, ayrımcılık yapan ve “sözde planlama eliyle” tükettiğiniz mekânlar, yaşamlar, kent parçaları üzerinde durup düşününüz, ilkesizce üretilmiş mekânlar, bilimsel doğrulardan uzaklaşan yaklaşımlar ve “insana rağmen” üretilen fikirler telafisi mümkün olmayan yanlışları doğuracaktır, doğurmaktadır da. Lütfen geliniz ve bir defa daha düşününüz; bunca ses yanlış, bunca öneri boş, bunca çaba yanlış olabilir mi? Bir çözüm daha yok mudur sıkıntıları azaltacak? Bilimsel yollarla üretilen alternatifler buna her zaman olanak tanıyor değerli yöneticiler. Yeter ki kulak veriniz...

SOSYAL POLİTİKA BAĞLAMINDA TÜRKİYE'DE SOSYAL KONUT KAVRAMINA BİR BAKIŞ

Pelin Pınar ÖZDEN

Yrd. Doç. Dr., TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi

Giriş

Türkiye'de özellikle 2000'li yıllarla beraber farklı bir rotaya girmiş olan konut politikası ile birlikte yeni kavramların tartışılması ihtiyacı da ortaya çıkmıştır. Bu dönemde konut üretim yaklaşımlarının yanı sıra, konut üretim süreçlerinde sektörel dengeler de değişikliğe uğramış, kamu sektörünün konut üretim süreci içindeki rolü, belki de 30-40 yıllık bir aranın ardından yeniden artmıştır. Bu durum, kamunun konut üretimi içindeki rolünün yeni bir bakış açısı ile yeni baştan tanımlanması gereğini de beraberinde getirmektedir. Sosyal konut üretimi kamunun bu süreçteki önemli gündemlerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada, sosyal konut kavramı sosyal politikanın bir gereği olarak ele alınacak ve içerik itibarıyla altı doldurulmaya çalışılacaktır. Konu karşılaştırmalı olarak ele alınacak, farklı ülkelerden örneklerle derinleştirilecektir.

Sosyal Politika Kavramı

Özü itibarıyla geçmişinin çok daha eskilere dayandığı yönünde belirtiler ve söylemler olmakla birlikte, sosyal politika kavramı, genellikle Sanayi Devrimi sonrasında ortaya çıkmış bir kavram olarak ele alınmaktadır. Bu anlamda, Dünya Savaşları da sosyal politikanın bir uğraş alanı olarak ortaya çıkmasında etkilidir. Dünya Savaşları, dünya üzerinde yarattıkları yeni sosyal ve ekonomik düzenle, hükümetlerin sosyal politikalarının gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Bilindiği üzere, özellikle 1930'ların Büyük Bu-nalımı'nın yarattığı ekonomik çöküntü ve ardından kentlerin yıkılıp yakılması, çevre sorunlarının ciddi boyutlara ulaşması, konut sorununun öne çıkması, evsizliğin, işsizliğin ve kentsel yoksulluğun/yoksunluğun giderek artması gibi sonuçlarıyla 2. Dünya Savaşı, toplumun kesimleri arasında dengeyi, uyumu ve bütünleşmeyi sağlayacak köklü ve derin bir sosyal politikayı gerekli kılmıştır.

Sosyal politika, genel anlamda "ekonomik olayların ortaya çıkardığı insanlar arası ilişkileri toplumsal bütün içinde ele alan bir bilim dalı" Güven (2001) olarak ifade edilmektedir. Bu anlamda sosyal politika, bireylerin ve toplumların sosyal gereksinmelerini konu alan bir bilim dalı olarak tanımlana-

bilir. Şenkal (2005), sosyal politikayı Sanayi Devrimi'nin ardından, sosyal sınıfların hareketleri, çelişme, çelişki ve mücadeleleri karşısında hukuk düzenin ayakta tutmaya ve idame ettirmeye yönelik politikaların belirlenmesi sonucu ortaya çıkan bir bilim dalı olarak tanımlamaktadır. Koray (2000) ise sosyal politikayı, emek ve sermaye arasındaki çelişkilerin ve eşitsizliğin iyice su yüzüne çıktığı kapitalist toplumlara özgü bir politika olarak tarif ederken, onu bir yandan da emek ve sermaye arasındaki çatışmayı azaltmayı amaçlayan bir tür uzlaşma aracı olarak kabul eder.

Sosyal politikanın, gelir dağılımı, sosyal refah, sosyal barış, sosyal vatandaşlık, sosyal adalet gibi Şenkal (2005) hedeflerinin yanı sıra, sosyal kalkınma ve sosyal planlama Güven (2001) hedefleri de mevcuttur. Koray (2000) devletin sosyal niteliğini geliştiren etmenlerin, Batı toplumunun 20. yüzyılda yaşadığı gelişmelerde bulunabileceğini vurgulamaktadır. Batıda sosyal ve ekonomik sorunların artışına paralel olarak birçok siyasal ve toplumsal gelişmeler yaşanmıştır. Koray (2000)'a göre işte bu gelişmeler, devletin yalnızca liberal değil, sosyal sorunlara önem veren, bu anlamda sorumluluklar yüklenen sosyal bir nitelik kazanmasına neden olmuştur.

Batılı devletlerin sosyal yapısı, zaman içinde ortaya çıkan yeni toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda gelişmiştir. Ülkemize bakıldığında ise, durumun farklı geliştiği görülecektir. Osmanlı Devletine dek geri gidildiğinde, gerek merkezi, gerekse yerel düzeyde kent yöneticilerinin sosyal politikalar belirleme konusunda çok da başarılı olamadığı görülmektedir. Anlayış, genellikle halktan, hatta yerel yönetimden kopuk bir merkezi yönetim üzerinden yürütülen hizmetlerle sınırlı kalmış, yerel hizmetleri sağlama konusunda bile yerel yönetimden çok lonca ve vakıflar etkin olmuştur. Tanzimat dönemi ile birlikte gelen görel olarak modern ve yine görel olarak sistemli belediyeceilik anlayışı da bu anlamda önemli bir ilerleme sağlayamamıştır. Yani Türkiye, modernleşme faaliyetlerine güçlü bir belediye deneyimi ve yerel özerklik mirası olmaksızın girmiştir (Bilgiç, 2005).

Planlı kalkınma döneminin en başlarında sosyal devlet anlayışının yerleşik bir niteliği olduğu izlenebilir. Bu dönemler-

Gruplarına Göre Ülkeler	Özellikleri
Avusturya, Danimarka, Fransa, İngiltere, Norveç	Mülk sahipliği yüksek. Yerleşmelerin %50'den fazlası kendi mülkleri. İngiltere ve Fransa'da kiralık sosyal konutlara talep ikinci sırada.
Almanya, İrlanda, İsveç, İsviçre	Mülk sahipliği düşük. Almanya ve İsviçre'de özel kiralık konutlar, İrlanda'da kiralık sosyal konutlar, İsveç ve Norveç'te kooperatif yerleşmeleri yaygın.

Tablo-1. Mülk Sahipliği Oranı - Şehir Yenileme İlişkileri Açısından Avrupa Ülkelerinden Örnekler
(Andersen H.S., 1999, *The National Context For Housing Renewal*, Ed: Andersen H.S. and Leather P., *Housing Renewal In Europe*, The Policy Press, Great Britain, s.17-24 referanslı kaynaktan yararlanılarak Pelin Pınar ÖZDEN tarafından şemalaştırılmıştır. Kaynak: Özden, P. 2008)

	Oturduğu yerin sahibi olanlar %	Özel sektör kiralık %	Sosyal kiralık %	Sosyal birimlerin sayısı
Hollanda	54	11	35	2,400,000
Avusturya	55	20	25	800,000
Danimarka	52	17	21	530,000
İsveç	59	21	20	780,000
İngiltere	70	11	18	3,983,000
Fransa	56	20	17	4,230,000
İrlanda	80	11	8	124,000
Almanya	46	49	6	1,800,000
Macaristan	92	4	4	167,000

Tablo-2. Farklı ülkelerde konut kullanıcılığı oranları
(Kaynak: Eds: Whitehead C. and Scanlon K, *Social Housing in Europe*, Published by LSE London, London School of Economics and Political Science, 2007)

de merkezi ve yerel yönetimler sosyal devlet bakış açısı ekseninde politika üretmektedirler. 1970'li yıllara dek devam eden bu yaklaşıma rağmen, belediyeler, teknik ve maddi imkansızlıkları nedeniyle güçlü sosyal politikalar üretmemişlerdir. 1990'lara gelene dek belediyelerin sosyal hizmetler konusundaki politikaları, popülist bir anlayışla yasadışı yapılara hizmet götürmekten ibarettir. 1990'lı yıllarla birlikte, Avrupa Birliği'ne giriş ve uyum çalışmalarının ivme kazanması ve küreselleşmenin kentler üzerindeki belirgin yansımaları, ülkemizde tüm yasal ve yönetsel yapının gözden geçirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

2000'li yıllarla birlikte ise, sosyal politikalar, esasen son yılların ürünü olan kentsel dönüşüm üzerinden tekrar konuşulmaya ve öne çıkmaya başlamıştır. Dönüşüm ile birlikte gündeme gelen yeni konut üretimi, sosyal konut, sosyal kiralık konut, yerinden edilme ve sosyal dışlanma gibi konuların sosyal politika ile ilişkilendirilmeden çözümlenmeleri mümkün görünmemektedir.

Sosyal Konut Kavramı

Sosyal konutun tek bir tanımı olmadığı gibi, bu tanım ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilmektedir. Bununla birlikte sosyal konutu, bazı belirgin özellikleriyle tariflemek mümkün olacaktır.

- Merkezi yönetimler, yerel otoriteler, kar amacı gütmeyen kurumlar ve / veya konut birliklerinin desteği ile üretilir ve yönetilirler.
- Hedef, yoksul ve dar gelirli ailelerdir. Bazı ülkelerde Sosyal Konut bekleme listelerine kayıtlı olan aileler hedef alınmaktadır. Evsizler, gezginler, sağlıksız, kötü koşullarda ya da aşırı kalabalık ortamlarda yaşayanlar, yaşlılar, engelliler, barınma sorunun çözemeyenler (<http://www.tipperarynorth.ie/countydevelopment-plan/glo.html>) bu gruba dahildir.
- Barınma hakkını sağlamak en temel amaçtır.
- Genellikle küçük ölçekli, az oda sayısına sahip ve asgari gereksinimleri karşılamak üzere inşa edilen yapılardır.

Sosyal konut, gerek Avrupa ülkelerinde, gerekse Amerika'da yaygın olarak uygulanan bir konut üretim biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak uygulamalar, ülkeden ülkeye gerekçeler ve uygulama araçları açısından farklılıklar göstermektedirler. Whitehead (2003)'e göre, İngiltere'de düşük gelirli bireylere tahsis edilmesi amacıyla kısıtlamalar getirilmişken, İskandinavya, Hollanda, Almanya gibi ülkelerde kullanıcıya yardımlar yapılmaktadır ve bu konutlar her tür hane halkına açıktır (Tablo 1).

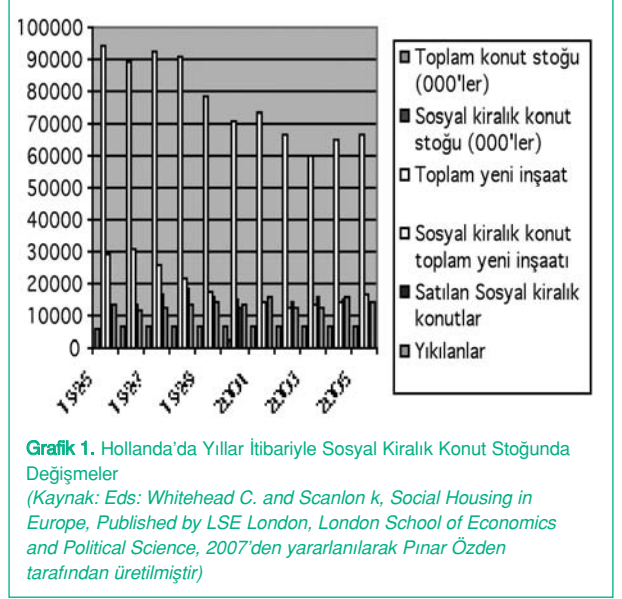
Söz konusu ülkelerde konut kullanıcılığı da farklılıklar göstermektedir (Tablo 2).

Örneğin Hollanda bu konuda en yoğun uygulamaların olduğu ülkelerin başında gelmektedir. Ülkede 20. yüzyılın başlarında hükümet politikalarının sosyal konut oranlarını yükseltmeye yöneldiği bilinmektedir. 20. yüzyılın ilk yarısında hükümet politikaları sosyal konut inşaatını artırmaya yöneliktir. Bugün sosyal kiralık konut oranı hala Avrupa Birliği içinde en üstlerde yer almaktadır. 1960'lara gelindiğinde, konut sahipliği oranlarını yükseltmek Hollanda hükümetinin konut politikası içinde önemli bir yer teşkil etmiştir. 1980'lerde ve 1990'larda yapılan yasal düzenlemelerin Hollanda'da sosyal konut sistemini daha bağımsız kıldığı da bilinmektedir. 1980'lerin başlarına kadar devlet tarafından finanse edilen sosyal konut, 1983 tarihinde The Social House-building Guarantee Fund (WSW)'in kurulması ile bu kuruluş tarafından finanse edilmeye başlanmıştır. Önceleri yalnızca konut alanları iyileştirmeleri için finans sağlanırken, sonraları yeni yerleşmeler için de kaynak ayrılmıştır (Boelhouwer, P., 2003). Hollanda'da sosyal kiralık konutların bir bölümü, yeni uygulamalara gelir sağlamak için satılmaktadır (Grafik 1).

Fransa'da ise, sosyal kiralık konut sistemi, yerel birimler ağı tarafından yönetilmektedir. Sosyal kiralık konuttan yararlanmak için belirli bir sınırın altında gelire sahip olmak gerekmektedir. Kiracılar tarafından düzenli ödeme yapıldığı sürece kira kontratlarını zaman limitleri bulunmamaktadır. Bununla birlikte, kiracının üst sınır limitini aşması durumunda ek ücretler alınabilmektedir. Yılda yaklaşık 4000 sosyal konut birimi, yani sosyal kiralık konut stoğunun yaklaşık % 1'i, yeni programları finanse etme amacıyla satılmaktadır (Schaefer J., P., 2003).

Türkiye'deki Sosyal Konut Uygulamaları

Ülkemizde bugün sürdürülmekte olan sosyal konut uygulamalarına bakıldığında, sosyal konut kavramının bugüne dek yeterince tartışılmamış olmasından kaynaklanan bazı eksiklikler olduğu göze çarpmaktadır. En başta, kamu yöneticileri tarafından, konut hakkı ve barınma hakkı eş kavramlar gibi algılanmakta ve alt gelir ve yoksul gruba dahil olan herkes ev sahibi yapılmaya çalışılmaktadır. 1982 ta-

Grafik 1. Hollanda'da Yıllar İtibariyle Sosyal Kiralık Konut Stoğunda Değişimler

(Kaynak: Eds: Whitehead C. and Scanlon k, *Social Housing in Europe*, Published by LSE London, London School of Economics and Political Science, 2007'den yararlanılarak Pinar Özden tarafından üretilmiştir)

rihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 57. maddesi konut hakkını tanımlamaktadır. Buna göre, "Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler". Görüldüğü üzere Anayasa açık bir şekilde "konut ihtiyacını karşılayacak tedbirler"den söz etmektedir; yani Devletin herkesi konut sahibi yapmak gibi bir görevi yoktur. Toplumun bazı kesimleri, yaşam koşulları belirli bir düzeye erişinceye kadar kiracı olarak yaşamak durumundadırlar. Bu nedenle, sosyal kiralık konut kavramının kamu yöneticilerinin ajandasına girmesi öncelikli bir konu olarak görünmektedir.

Konunun yasal boyutu gözden geçirildiğinde, ilgili kanun olarak 2005 tarihli Belediye Kanunu görülmektedir. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14.¹ ve 73.² maddelerine göre, konut alanları oluşturmak belediyelerin görev ve sorumlulukları arasında sayılmaktadır. Ancak her iki maddede de doğrudan sosyal konuttan söz edilmemektedir. Kanunun 60. maddesinde ise, belediye giderleri tanımlanmaktadır. Buna göre, dar gelirliler, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özürsüzlere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar belediyelerin giderleri arasında sıralanmaktadır. Bunlar, aynı şekilde 2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda da giderler arasında sayılmıştır. 2004 tarihinde düzenlenen Toplu Konut Kanununda Ve Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerin Toplu Konut İdaresi Başkanlığına Ait Bölümünde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun da sosyal konut yapılmasına yönelik yetkileri doğrudan tanımlamamakta, TOKİ'ye yalnızca geçeköndü dönüşüm projeleri uygulama yetkisi vermektedir.

Reeves (2005), 1. Dünya Savaşı'nın sonundan, 1980'lerin

İl	İstanbul	Ankara	İzmir	Bursa	G.Antep	Uşak	Kütahya	Giresun	Erzurum	Batman	Muş
İstatistiki Bölge Sırası Düzey 2	1	2	3	5	20	30	40	50	60	70	81
Kentsel Yenileme	7	18	6	5	4	-	-	-	3	-	-
Konut+Sosyal donatı	16	41	4	6	2	1	11	3	4	-	1
Alt Gelir Grubu	1	1	1	3	-	1		1	2	-	-
Altyapı ve sosyal donatı	32	36	7	7	6	1	1	3	7	6	3
Emlak Konut G.Y.O. A.Ş. projesi	21	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-
-Kiralama			1	-	-	-	-	-	-	-	-
Restorasyon	3	6	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Afet konutu	1	1	2	1	-	-	-	-	5	3	1
Arsa satışı karşılığı gelir paylaşımı	21	5		-	-	-	-	-	-	-	-
İdare konut uygulaması	22	28	7	9	3	2	5	-	4	2	1
Hizmet Alımı	6	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Müşavirlik Hizmetleri	2	7	1	1	1	-	-	-	1	-	-
Tarımköy uygulaması	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1	-
Toplam	132	150	34	33	18	6	20	7	27	12	6

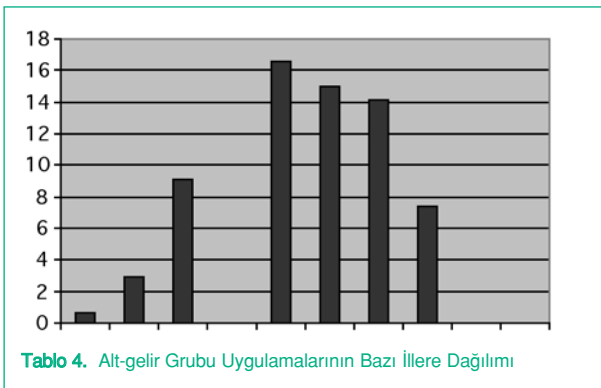
Tablo-3. İnşaatları Tamamlanan ve Devam Eden Bazı Uygulamalar

Kaynak: www.toki.gov.tr den yararlanılarak Pınar Özden tarafından üretilmiştir.

ortalarına kadar, belediye meclislerinin, tartışmasız bir biçimde temel aktörleri olduğunu vurgulamaktadır. Gibb (2006) ise, sosyal konut politikasının giderek artan bir şekilde piyasa projelerine benzer yansımalar göstermeye başladığı konusunda kaygılarını dile getirmektedir. 2000'li yıllarla birlikte bu durum daha da belirgin bir durum almaktadır. Sosyal konut üretimi konusunda ülkemizde merkezi yönetimin rolü, son yıllarda artış eğilimi göstermektedir. Bununla birlikte, sosyal konut olgusunun içinin tam olarak doldurulmuyor oluşu, yeni üretimlerde piyasa benzeri modellere doğru bir yöneliş de sebebiyet vermektedir. TOKİ tarafından bizzat yürütülen uygulamalara bakıldığında, sosyal konut uygulamasının hemen hemen hiç bulunmadığı görülmektedir. Tablo 3'de, TOKİ'nin inşaatları tamamlanan ve devam eden uygulamalarından bazılarını gösterilmektedir.

Alt gelir grubu uygulamalarının dağılımına bakıldığında illerin gelişmiş düzeyi sınıflandırması paralelinde bir öncelik sıralaması bulunmadığı dikkat çekmektedir. Örneğin sıralamada en sonlarda gelen Batman ile en sonda gelen Muş'ta bu yönde bir çalışma yapılmamıştır (Tablo 4).

Tablodan da anlaşılacağı üzere, TOKİ uygulamaları arasında "sosyal konut" uygulaması bulunmamaktadır. Alt gelir grubuna yönelik uygulamalar sosyal konuta karşılık gelebilecek faaliyetler olarak kabul edilebilirse de, bunlar hem sayıca son derece azdır; hem de sosyal konut kavramının içeriği ile bütünüyle örtüşmemektedirler. Tablo 3 deki iller istatistiki bölge birimleri sınıflandırması Düzey-2 ye göre sıralanmışlardır (Dinçer B, ve diğ., 2003). Ancak TOKİ belediyelerle birlikte bu anlamda çalışmalar yürütmektedir.

Tablo 4. Alt-gelir Grubu Uygulamalarının Bazı İllere Dağılımı

Pratikte izlenen uygulamalar, sosyal konutlara ulaşmada altgelir grupların güçlüklerle karşılaştığını ortaya koymaktadır. Birçok alanda bu grupların düşük faiz oranları ve uzun vadeli kredilerle, düşük taksitlerle ev sahibi olmaları yönünde teşvikler uygulanmaktadır. Ancak bu teşvikler bile çoğu kez bu grupların konuta erişmesini mümkün kılmamaktadır.

Konunun bir başka boyutu, nitelik ile ilgilidir. Ülkemizde yürütülmekte olan ve sosyal konut olarak adlandırılan projeler, tek tipleşme ve kimliksizlik problemi ile karşı karşıyadır. Ülkenin her yanında, yöresel mimari ve koşullar dikkate alın-

Fotoğraf 1. Kocasinan Belediyesi Sosyal Konut Uygulaması
Kaynak:<http://www.lpghaber.com/>

Fotoğraf 2. Kayabaşı Sosyal Konutları
Kaynak:<http://images.google.com.tr/imgres?imgurl=http://www.du.nyabulteni.net/>

maksızın standart projeler uygulanmaktadır (Fotoğraf 1,2).

Oysa farklı ülkelerde gerçekleştirilen ülkelerde yöreye özgü olarak tasarlanmış ve birbirinden farklılaştırılmış konut tipolojileri göze çarpmaktadır (Fotoğraf 3,4,5).

Değerlendirme ve Öneriler

Öncelikle toplum içindeki sosyal farklılıkların azaltılarak sosyal dengenin sağlanması üst hedefler arasında vurgulanmalıdır. Sosyal bütünleşme, bu üst hedefin bir devamı olarak sağlanmalı, böylelikle toplumsal kesimler arasındaki farklar azaltılmalıdır.

Ülkemizde sosyal konut kavramı bugün yeni bir anlayışla ele alınmak ve gözden geçirilmek durumundadır. Sosyal konut kavramının günün koşulları doğrultusunda yeniden tanımlanması ve sosyal konuta yönelik kriterlerin belirlenmesi gerekmektedir. Aynı şekilde sosyal konutun kullanıcıları ve bu konudaki kriterler de net olarak tanımlanmalıdır.

Sosyal konut, kent yönetimlerinin temel görevleri arasında sayılmalı, bu durum, yasalar içinde de yer almalıdır.

Ülkemizde sosyal konut alanları olarak sunulan ve üretilen alanlar, ödenebilir konut kriterlerinden uzaktır. Bu nedenle,

Fotoğraf 4. Selwyn Street Sosyal Konutları
Kaynak: www.mimdap.org

Fotoğraf 3. Angell Town Evleri
Kaynak: www.mimdap.org

Fotoğraf 5. Ortak mülkiyetli Time House daireleri
Kaynak: www.mimdap.org

ödenebilir konut ve ödenebilir kiralık konut modellerinin geliştirilmesi kent yönetimlerinin öncelikli konuları arasında yer almalıdır.

Sosyal konut ve sosyal kiralık konut, dünyanın hiçbir yerinde tüm insanların konut sahibi olmadığı gerçeğinden hareketle, doğru sosyo-ekonomik kesimler için doğru barınma yöntemleri tanımlanmalıdır.

Sosyal Konutların çevresel nitelikleri de yeniden tanımlanmalıdır. Özgün karakter, çevreye uyumlu yapılaşma koşulları, sürdürülebilir kimlik gibi konular ön planda tutulmalıdır. Bunun yanı sıra, sürdürülebilir malzeme kullanımı desteklenmeli ve yeni teknolojilerden faydalanılmalıdır.

Kaynakça

- Andersen, H.S., The National Context For Housing Renewal, eds: Andersen H.S. and Leather P., Housing Renewal In Europe, The Policy Press, 1999, Great Britain, s.17-24
- Bilgiç, V. K. "Türkiye'de Merkezi Yönetim-Yerel Yönetim İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme", H. Özgür ve M. Köseçik (editörler), Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar - I: Reform, Nobel Yayın Dağıtım, 2005, Ankara, s. 201-212.
- Boelhouwer, P., Social housing finance in the Netherlands: The road to independence, Housing Finance International, <http://www.allbusiness.com/>, June 2003
- Diñer B., Özasan M., Kavasođlu P., İllerin Ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, Bölgesel Gelişme Ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü DPT Yay. No: 2671, 2003, Ankara
- Gibb K., What is the Purpose of Social Housing? A note prepared for the 18 August 2006 meeting of SPIF, Royal Society, Edinburgh.
- Güven, S. Sosyal Politikanın Temelleri, Ezgi Yay., 2001, Bursa
- Koray, M., Sosyal Politika, Ezgi Yay., 2000, Bursa
- Özden P., Kentsel Yenileme, İmge Kitabevi, 2008, Ankara
- Reeves P., An Introduction To Social Housing Policy, Second Ed., Elsevier, Great Britain, 2005
- Schaefer, J., P., Financing Social Housing in France, Housing Finance International, <http://www.allbusiness.com/>, June 2003
- Şenkal, A. Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika, Alfa Yay., 2005, İstanbul
- Whitehead, C., M., E., Financing Social Housing in Europe, Housing Finance International, <http://www.allbusiness.com/>, June 2003
- Whitehead C. and Scanlon K, (eds), Social Housing in Europe, Published by LSE London, London School of Economics and Political Science, 2007

KÜRESELLEŞME VE DÜNYA TARIM POLİTİKALARI

Tayfun Özkaya

Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü

ABD ve AB ülkeleri başta olmak üzere gelişmiş ülkeler, 2. Dünya Savaşı sonrasında tarımsal üretimi hızla arttıran tarım politikaları sayesinde büyük miktarlarda tarım ürünü ihraç edebilecek bir konuma geldiler. Bu politikalar 1980'lere kadar az çok üreticileri de koruyacak şekilde fiyatları desteklemeyi de öngörüyor ve fiyatların belli bir eşiğin altına inmesini önliyordu. Bu amaçla üretim kotaları da uygulanmakta idi. Ancak özellikle 1980'lerden sonra desteğin yönü değişmeye başladı. Seksenli yılların sonrasındaki özel sektörün hâkimiyetindeki değişimler çok daha fazla merkezleşmiş ve çok sıkı bir şekilde kontrol altında olan bir gıda sistemine doğru oldu. Gerek yerel toplumlar gerekse gelişmekte olan ülkeler kendilerini kısıvrak yakalanmış hissetmeye başladılar. Murphy (2009) moda olan "serbest ticaret" sloganının semt pazarı imajı ile desteklendiğini ileri sürmektedir:

"Birçok satıcı ve alıcının geldiği, sebze ve meyve satılan semt pazarlarında her şey herkesin gözü önünde olmaktadır ve "serbest piyasa" bu imajdan güç almaktadır. Serbest piyasa bütün dünyayı bir pazar yapma iddiasındadır. Ancak gerçek böyle değildir. Arjantin, Brezilya ve ABD çiftçilerinin soyalarını getirip en fazla fiyat verene mallarını verecekleri bir küresel pazar yoktur. Bu çiftçiler için gerçek ürünlerini satabilecekleri, çiftliklerinin yanında tek bir alıcı olduğudur. En fazla iki alıcı olabilir. Ürünleri kalite kontrollerine tabi tutulacaktır. Sağlık kontrolleri ve politik kaptisler söz konusudur. Küçük çiftçilerin durumu daha da beterdir. Kötü yollar, yetersiz depolama olanakları, dengesiz arazi dağılımı, kötü yasalar, dengesiz pazar güçleri, zayıf yerel ve ulusal kurumlar hepsi ticareti etkiler ve hiç biri serbest değildir.

Gerek ABD gerekse Avrupa Birliği 1947'de imzaladıkları GATT anlaşmasında tarımı dışarıda tutmuşlardı. Tarımı ticaretin dışında tutma Uruguay Turu denilen görüşmelerde sona ermeye başladı. En son olarak 1994'de Fas'ın Marakeş toplantısında devletler bir dizi anlaşmalar imzaladılar. Bunlardan en önemlileri Tarım Anlaşması ve Dünya Ticaret Örgütü'nün (WTO) kurulması idi. Tarım anlaşmasında yapılmak istenen, etkin olmadığı iddia edilen üreticilere yardımların kesilmesi, yüksek gümrük vergileri içeren tarifeler duvarlarının yıkılması, devlet tarafından kontrol edilen

gıda stoklarına son verilmesi, dünya tarımsal pazarlarının serbestleştirilmesi olarak ilan edildi. Bu sayede tarımsal metallerin fiyatları yükselecekti. Kuralsızlaştırılmış pazarlardaki çiftçiler için bunun iyi olacağı söyleniyordu. Aynı zamanda keskin rekabet tarafından yaratılacak olan verimlilik sayesinde tüketiciler de daha az ödeyeceklerdi. En yüksek karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olan ülkelerde belirli ürünlerin yoğunlaştırılması, özel şirketlerin ürünlerin nerede üretilip, nerede ihtiyaç duyacakları sorununu çok iyi yönetecek olmaları, devletin bugüne kadar yaptığı gereksiz harcamaların kesilmesi sayesinde çevresel verimlilikler de yükselecekti. Hatta dünya pazarlarında rekabet edemeyip kaybedecek olanlar bile gerçekleştirecek ekonomik kalkınma sayesinde kentlerde veya tarım dışı sektörlerde iş bulacaklardı. Böylelikle herkes sonunda kazanmış olacaktı. Uruguay Turu serbest ticaret vizyonunu gerçekleştirmeye yardımcı olacaktı. ABD, Avrupa Birliği ve Japonya gibi sanayileşmiş ülkelerin tarım alanındaki harcamaları kontrol edilecek, böylelikle gelişmekte olan ülkeler ucuz tarım ürünleri üreticileri olarak bu karşılaştırmalı üstünlüğü kullanacaklardı. Hâlbuki gerçekler hayallerden tamamen farklı yönde geliştirdi. Kalkınmış ülkelerin programlarındaki harcamaların azalması konusunda anlaşmanın hiçbir etkisi olmadı. Bu programlar birçok çiftçiyi ve tarıma dayalı sanayi doğrudan veya dolaylı olarak desteklemeye devam etti. Tarife dışı engellerin tarifelere dönüştürülmesi olağandışı yeni tarifeler yarattı. Örneğin bazı kalkınmış ülkelerde süt ve ürünleri ithalatında böyle oldu. Dünya Bankası, OECD ve diğer bazı kuruluşlar tarafından daha önce söylenmiş olan iyimser sözler anlaşma imzalandıktan sonra hızlıca ve dramatik ölçülerde geri alındı. Uruguay Turu'nun tamamlanmasından önce Dünya Bankası ve OECD'nin ortak bir çalışmasında müjdelenen kazançlar 250 milyar dolar olarak ileri sürülmüş iken, 1995'de Dünya Bankası ancak 40 ile 60 milyar dolar kazanç olacağını söyledi. ABD tarımsal harcamalarda yapacağı kesintilerde anlaşmanın ilk yılı olan 1995'de zaten ulaşmış olduğu düzeyi beş yıllık bir sürede gerçekleştireceğini belirtti. Diğer taraftan uygulama problemleri de vardı. Birçok gelişmiş ülke düzeltmeleri gereken ticareti bozucu davranışları olmadığını düşündü. Anlaşmada eğer en az gelişmiş ülkeler ve net olarak gıda ithal eden gelişmekte olan ülkelerde gıda fiyatları aşırı derecede artarsa fonlar sağlanacağı kararlaştırılmıştı. Ancak 1995 ve

1996'da gıda fiyatları tırmanarak bu ülkelerin gıda ithalat faturasını %40 arttırdığında bu karar uygulanmadı. IMF anlaşmanın bu probleme yol açamayacağını, çok yeni olduğunu söyledi. Gelişmiş ülkeler pamuk ve şeker gibi ürünlerde destekleri azaltmadılar ve bunları üreterek ihraç eden geliştirmekte olan ülkeler başarısız oldular.”

“kalkınmakta olan ülkeler Tarım Anlaşmasını imzalayarak; kendi pazarlarını açmayı kabul ederken, büyük tarımsal süper güçlerin desteklenmiş tarımsal üretimlerine dayalı sistemlerini pekiştirdiklerini, bunların büyük üretim fazlalıklarını dumpinglerle kendi pazarlarına sürecekerini, böylelikle kendi küçük üreticilere dayalı tarımlarını tahrip edeceklerini anladılar. İstatistikler bunu kanıtlamaktadır: OECD ülkelerinde tarım destekleri düzeyi Dünya Ticaret Örgütü doğduğunda 1995'de 182 milyar dolar iken, 1997'de 280 milyar dolara, 1998'de 362 milyar dolara yükseldi.” (Bello, 2002, s. 72)

Uluslararası Tarım Anlaşmasından sonra destekler özellikle ABD'de üretimden yavaş yavaş koparılmaya ve prim şeklinde verilmeye başlandı. Bu 1996 Amerikan Tarım Kanunu ile çok belirgin bir şekilde ortaya çıktı. Avrupa Birliğinde ise çok belirgin şekilde politika değişikliği, 1992'de yapılmış olan McSharry reformlarını kuvvetlendirecek tarzda Gündem 2000 ve 2003 yılındaki Ortak Tarım Politikası reformları ile yapıldı. Piyasada fiyatlara doğrudan müdahale etmek yerine gelir desteği politikasına geçildi. 1980'lerden sonra özellikle ABD'de çiftçi eline geçen fiyatlarda büyük bir çöküş yaşanmış ve özellikle bu dönemde büyük gıda şirketleri oligopol piyasa yapısını kurmuşlardı. Örneğin 2005 yılında en büyük dört firmanın ABD piyasasındaki payları sığır eti paketlemede % 83,5, domuz eti paketlemede % 64, piliç eti üretiminde % 56, un üretiminde % 63, perakende gıdada % 46, ethanol üretiminde (otomobil yakıtı için alkol) % 41, hayvan yeminde % 34 idi: (Food and Water Watch, 2007)

Yoğunlaşmanın tüm dünyada da arttığı aşağıdaki çizelgede izlenmektedir. Örneğin dünyanın en büyük on tarım ilacı şirketi pazarın %89'una sahiptir. Daha da ilginç olanı bel-

li başlı şirketlerin bu alanların bir çoğunda aynı anda faaliyet göstermekte olmalarıdır. Örneğin tohum ve tarım ilacı pazarındaki ilk onda bulunan şirketlerden dördü aynı firmalardır. (Özkaya, T., 2007) Bu şirketlerden bazıları biyoteknoloji, gıda işleme, tarım ürünleri taşıma ve ticareti alanlarında da bulunmaktadır.

Buğdayını satmak isteyen bir Amerikan çiftçisi karşısında pratik olarak çoğu durumlarda tek bir firma bulunmaktadır. Böylece firmalar istediği fiyattan ürünü alabilme gücünü elde etmektedir. Özellikle 1996 Amerikan Tarım Kanunu (The Farm Bill) ile daha önceki destek politikaları tamamen kaldırıldı. Bu kanun öncesi stoklar veya ekim dışı bırakmalar sayesinde (örneğin buğday üretiminin fazla olduğu durumlarda ekmeyenlere prim verilmesi yoluyla) üreticinin fiyatlar üzerindeki hâkimiyeti kısmen sağlanabiliyordu. Bu kanun ise çiftçiyi tamamen korunmasız bırakmış oldu. ABD'de her ne kadar bir çok ürün için taban fiyatları devam ettiriliyorsa da bu, geçerli pazar fiyatlarının ve çiftçinin maliyetin altında kalacak şekilde oluşturuluyordu. Çiftçilerin, maliyetinin altında ürün sattıktan sonra devletin verdiği ve şüphesiz vergi mükelleflerince karşılanan primlerini aldıklarında küçük kâr marjları ile üretimi sürdürebilmeleri sağlanmış oluyordu. Büyük gıda firmaları ise maliyetin altında aldıkları bu ürünleri ihraç ederek veya iç piyasaya işleyerek veya ham olarak sattıklarında muazzam düzeylerde kârlar elde etmiş bulunuyorlardı. İhraç edilen ürünlerin çoğu dumpinge satılmaya başlandı. Dumping, ürünlerin üretim maliyetlerinin altında yurtdışına satılması anlamına gelir. Örneğin bir bushel mısır ABD'de 2 dolar maliyetle üretilebilirken, hububat firmalarınca yurtdışına 2 dolara satılıyorsa yurtiçi fiyatlar 2 dolar bile olsa bu olay dumping olarak isimlendirilir. 2003 yılında ABD'den ihraç edilen bazı ürünlerde dumping oranları pamukta % 47, buğdayda %28, mısırdaki %10, pirinçte %26 idi. (Institute for Agriculture and Trade Policy, 2005) Bu oranların daha sonraki yıllarda tam olarak hesaplanmadığı bildirilmektedir. Murphy (2009) şirketlerin taşıma maliyetleri gibi bazı verileri vermek istemediğini, son yıllarda bir ara yükselen ürün fiyatlarının dumping düzeyini azaltmış veya ortadan kaldırmış da olabileceğini, ancak yükselen girdi fiyatları dikkate alındığında dumpingin hala

Alan	%	Açıklama
Tarım Kimyasalları	89	
Tohum	67	Fikri mülkiyete sahip şirket tohumları içinde
Biyoteknoloji	66	
Veteriner İlaçları	63	2006 yılı
Gıda Perakendeciliği	40	En büyük 100 şirketin satışları içinde
Gıda ve İçecekler	26	

Çizelge 1. Değişik Alanlarda Dünyada En Büyük On Şirketin Pazar Payları (%) (2007 Yılı)
Kaynak: ETC Group, 2008

yüksek olabileceğini belirtmektedir.

Bu tarım politikaları nedeniyle gelişmekte ve geri kalmış ülkelerde tarım üreticileri rekabet edemiyorlar ve ülkeleri bu ürünleri ithal etmek zorunda kalıyorlar. İthalatı kolaylaştırmak için ise Dünya Ticaret Örgütü kararları veya IMF ve Dünya Bankası ile yapılan anlaşmalar ile gümrük vergileri düşürülmekte ve bu alanlarda çalışan devlet kuruluşları özelleştirilmektedir.

Damping uluslararası hukuka aykırıdır. Dünya Ticaret Örgütü GATT anlaşmasının 6. maddesi dampingi yasaklayacak kurallar içermektedir. Ancak kuralların pratikte küçük ve yoksul ülkeler tarafından haklarını savunmak için uygulanması gayet zordur. Dampinger Türkiye dahil gelişmekte olan ülkelerin çiftçilerini tarım dışına itmiştir. Dünya gıda üretiminin ancak %10-15 arası dış ticarete konu olmakta iken, uluslararası tarım anlaşmasında adeta bütün tarımsal üretim uluslararası ticarete konu oluyormuşçasına değerlendirilmiş ve bu da dünya tarımını etkilemektedir.

Bu politikaların ABD'de uygulanması sonucunda 8 temel ürünün fiyatı, 1999/2001 döneminde 1985/1995 dönemine göre %20 düşmüştür. Üstelik desteklerin çoğu büyük üreticilere gitmiştir. Üreticilerin %4'ü desteğin %50'sini, %11'i dördte üçünü almaktadır. %60'ı ise hiçbir destek alamamaktadır. Kısacası tarım tekelleri desteklerin asıl yararlanıcısı olmuştur. (Food and Water Watch, 2007)

DTÖ Uluslararası Tarım Anlaşması büyük tarım şirketlerinin çıkarlarını yansıtmaktadır. Hatta bu anlaşmanın ilk taslağı daha sonra Amerikan Hükümetinin ticaret temsilcisi olacak olan Cargill yöneticisi olan Dan Amstutz'un elinden çıkmıştır. (Murphy, Sophia, 2009)

Dünyada tarım politikalarındaki gelişmeyi kısaca özetleyelim. Seksenli yıllara kadar kadar başta ABD ve AB ülkeleri olmak üzere gelişmiş ülkeler piyasa fiyatını görece olarak yüksek tutarak, arzı etkileyerek (ürün fazlasını depolayarak fiyatın düşmesini engellemek gibi yollarla) tarımsal üretimi pompalamış ve tarım ilaçları, kimyasal gübreler ve makineleri yoğun kullanan endüstriyel tarım sistemini desteklemişlerdir. Böylelikle bu ülkelerde büyük bir tarım ürünleri fazlası elde edilmiştir. Seksenli yılların sonrasında gelişmiş ülkelerin tarım politikaları değiştirilmiştir. Yeni politikalar çiftçi eline geçen fiyatların düşmesini sağlayacak tarzda uygulanmış, doğrudan desteklerle çiftçinin üretimi sürdürmesi sağlanmıştır. Tarım ürünleri işleyen, girdilerini satan dev şirketler düşük fiyatlarla ürünü satın almış, ihracatı kolaylaştıracak yeni devlet destekleri ile bu ürünleri gelişmekte olan ülkelere satmaya devam etmişlerdir. Ham madde şeklinde satılan tarım ürünlerinde gelişmiş ülkeler damping uygulamışlardır. Yani gelişmiş ülke çiftçilerinin maliyetleri altında ürünleri ihraç edebilmişlerdir. Bunun gelişmekte olan

ülkelerde aynı ürünü üreten çiftçileri tarımdan uzaklaştıracığı açıktır. DTÖ Tarım Anlaşması sonrasında gelişmiş ülkeler vaat ettikleri indirimleri tam olarak gerçekleştirmemişlerdir. Bununla birlikte aynı dönemde gelişmiş ülkeler gelişmekte olan ülkelerin tarım politikalarını etkilemeyi başarmışlardır. IMF, Dünya Bankası gibi kurumları da kullanarak yeniden yapılanma programları devreye sokulmuştur. Bu programlarla gelişmekte olan ülkelerin tarım ürünlerinde destekleme yapan veya girdileri ve kredileri uygun fiyatlarla veya destekli sunan kamu kuruluşları özelleştirilmiş, ürün ve girdi desteklemelerine son verilerek doğrudan destekleme sistemine geçilmiş, tarım ürünlerindeki gümrükler azaltılmaya veya sıfırlanmaya başlanmıştır. Bütün bunlar serbest piyasayı gerçekleştirmek adı altında yapılmıştır. Kamu tekelleri yok ediliyor denilmiş fakat piyasa çoğu yabancı bir iki özel tekele bırakılmıştır. Bu sayede koruyucu kalkanları yok edilmiş bu ülkelere dampingli ürünlerin girişi daha kolay olmuştur. Bunun sonucu zarar eden ve geçinemeyen çiftçiler kentlere göç etmişlerdir. Gelişmekte olan ülkelere bazı ürün grupları bırakılmıştır. Örneğin ABD dampingli mısır ihracatıyla Meksika'da mısır üretimi geriletilirken, bu ülkeye sebze ve meyve alanı bırakılmıştır. ABD, Meksika'da mısır tarımını sonlandırırken, Meksika da Kanada'da sebze, meyve tarımını sonlandırmaktadır. Türkiye'de aynı iş bölümü anlayışı içinde pamuk, pirinç, hayvansal ürünler üretimi benzer etkilerle geriletilirken yaş sebze ve meyve, fındık ve koyunculuk gibi sınırlı konularda ise üretimi sürdürebilecektir. Böylelikle tarımsal sistemlerin karşılıklı bir yıkımı söz konusudur. ABD Meksika'da mısır tarımını yıkmıştır. Meksika ise Kanada'da sebze meyve tarımını yıkmaktadır. Kaybedenler bütün dünyada çiftçiler ve tüketicilerdir. Kazananlar ise her yerde yerli veya yabancı dev şirketlerdir. Aynı süreçte gelişmekte olan ülke topraklarında doğrudan toprak alımları ile şirketler bir taraftan geniş işletmeler kurarken, diğer yandan da anlaşmalı tarım yolu ile çiftçiler adeta kendi topraklarında proleterleştirilmeyle başlanmıştır.

Kaynaklar

- Bello, W. (2002) Deglobalization: Ideas for a new World Economy, Fernwood Publishing, Halifax, London'dan aktaran: Buckland, J. Ploughing Up the Farm (2004) Zed Books, Manitoba. S.113.
- Food and Water Watch, (2007), The Farm Bill, 2007, Washington, <http://www.fwwatch.org/food/pubs/reports/farm-bill/?searchterm=farm%20Bill%20Corporate>
- Institute for Agriculture and Trade Policy, (2005), United States Dumping on World Markets <http://www.tradeobservatory.org/library.cfm?RefID=48538>
- Murphy, S. et al. (2005) WTO Agreement on Agriculture: A Decade of Dumping- United States Dumping and Trade Policy, (2005), Institute for Agriculture and Trade Policy, Minnesota, <http://tradeobservatory.org/sayfasında> (18.5.2006)
- Murphy, S. (2009) "Free Trade in Agriculture, A Bad Idea Whose Time is Done" Monthly Review, July- August 2009, <http://www.iatp.org/iatp/factsheets.cfm?accountID=500&refid=106576> (15.10.2009)
- Özkaya, T. (2007) "Tohumda Tekelleşme ve Etkileri" Tarım Ekonomisi Dergisi, cilt: 13, Sayı: 1,2, İzmir

AGORA, FORUM, MEYDAN

Gökçen Taşkın

Şehir Plancısı

İnsanoğlunun tartışmak, karar almak, kendini ifade etmek, karşı çıkmak... vb. aktiviteleri gerçekleştirmek için geniş alanlara olan ihtiyacı antik döneme kadar dayanmaktadır. İlk kez "Agora" denen bu mekânlar, Yunan destan ozanı Homeros'ta (M. Ö. 9./8.yy.) "toplantı ya da toplantı yeri" anlamında kullanılmış, daha geç dönemlerdeyse "pazaryeri" anlamını da kazanmıştır¹. Klasik tanımı ile de "şehirlerde kamu işlerini konuşmak için halkın toplandığı alan", "dinleyici durumunda olanların da söz alabildikleri belli bir konu üzerinde düzenlenmiş toplantı", "tartışma alanı"dır. Halk yönetici seçmek, karar almak, çeşitli eğlenceler düzenlemek ve yapılan spor müsabakalarını izlemek için agoralarda toplanmıştır. Agora, Yunan kenti geliştiçe merkezi konumunu korumuştur. Tıpkı günümüzde donatı alanlarına, yönetim birimlerinin, kültür merkezlerini erişimi kolay merkezi alanlarda konumlanması gibi.

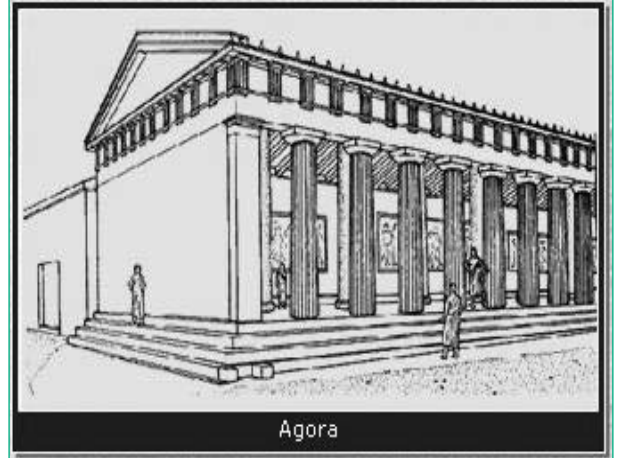
Kavram Roma İmparatorluğu döneminde Forum olarak kullanılmış, Roma ve İstanbul'da karmaşık planlı Agoralar yapılmıştır. Bunlara en iyi verilebilecek örnekler Sultanahmed ve Beyazıt forumlarıdır.

At Meydanı - Hipodrom

Sultanahmed forumu İstanbul'un bilinen en önemli meydanlarından birisidir. Meydana Bizans döneminde "Hipodrom" Osmanlı döneminde de "at meydanı" denirdi.

Roma İmparatorluğu ve sonradan Bizans İmparatorluğu devrinde hipodrom, şehrin toplantı, eğlence, heyecan ve spor merkezi olarak 10. yüzyıla kadar önemini sürdürmüştür. Araba yarışları yanında, müzisyen toplulukları, dansözler, akrobatlar, hayvanlarla kavga gösterileri, toplantılar bu meydana yapıldı. Bütün bu faaliyetler içinse Roma devrinde bol tatil günleri mevcuttu. Dev ölçüde bir U harfi şeklinde olan hipodromun doğu uzun tarafında, damında 4 bronz at bulunan, balkon şeklinde, imparator locası yer alırdı. Ortada, hipodromun kum kaplı sahasını ikiye bölen, arabaların etrafında yarıştığı alçak bir duvar, bu duvarın üstünde de İmparatorluğun çeşitli yerlerinden getirilen abideler ve meşhur at yarışçıları ile atlarının heykelleri bulunurdu. Şöhretli bir araba yarışçısı akla gelebilecek her türlü maddi olanak içinde yüzerdi.²

Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u aldığı anda hipodrom Haçlı Seferlerinden nasibini fazlasıyla almış ve harap hale gelmişti. Yeniden inşasının ardından Osmanlı Dönemi'nde de

Kaynak: <http://www.felsefeekibi.com>

Kaynak: <http://tr.wikipedia.org>

at ve cirit oyunları, spor yarışmaları, büyük şenlikler ve düğünler burada yapıldı. İmparatorluğun gerileme döneminde, yeniçeri ve sipahi ayaklanmalarının çoğu burada oldu. 16. yüzyılda bazı büyük vezir konaklarının ön yüzleri bu alana bakardı. 17. yüzyılın başında Sultanahmet Camisi yapıldı. Caminin yapılmasıyla Atmeydanı iyice daralmıştır. Ama Topkapı Sarayı'na, kentin ticaret ve liman kesimlerine yakınlığından dolayı önemini imparatorluğun son döneminde de korudu. İlk Osmanlı sergisi 1863'te burada açıldı. Abdüllaziz'in son yıllarında alan, parka dönüştürüldü. İzmir'in, Yunanlılarca işgalinin protesto edildiği ünlü Sultanahmet mitingi de burada yapılmıştır.³

Muazzam Hipodromdan günümüze yuvarlak güney ucu gelebilmiştir. Büyük kemerlerle donatılmış tuğla bir yapıdır. Sonraki devirlerde Hipodromun taş blokları ve sütunlarının tamamı başka yapılarda kullanılmıştır. Hipodrom girişi sağındaki parkta 4-5.yüzyıla ait özel saray kalıntıları, az ilerisinde de Aya Öfemiya Bizans Kilisesinin kalıntıları bulunmaktadır.

Günümüz Sultanahmet Meydanı'nda bulunan en önemli eserler; Büyük Theodosius tarafından diktirilen dikilitaş, üç tane yılanın birbirine dolandığı Burmalı Sütun, 32 metrelik örülme bir sütun ve 2. Wilhelm'in 2. Abdülhamit için yaptırdığı Alman Çeşmesidir.

Beyazıt Formu

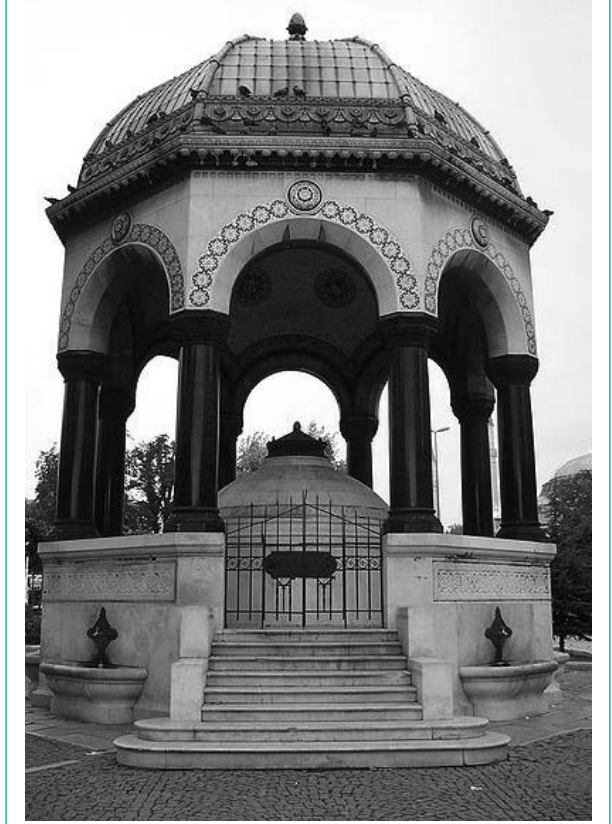
İmparator Teodosyus devrinde M.S. 393 yılında şehrin en büyük meydanı olarak inşa edilmişti. Ortasındaki dev boyutlu zafer takının üzerinde yer alan bronz boğa başlarının da dolayı buraya "Form Tauri" meydanı denilmiştir.⁴

Bizans Döneminde Constantinus surlarının yapımından önce Bizantion'un büyük mezarlığı,kentin agorasından batıya uzanan ve bugünkü Divanyolu ve Yeniçeriler caddesine denk gelen yolun (mese) iki yanındaydı. I. Constantinus'un kentin büyük surlarını Cibali- Etyemez arasına inşa ettirmesinden sonra bu mezarlık alanı Costantinapolis'in ağırlık merkezi haline geldi. Kuzey bölümü anıtsal yapılarla çevrili bu meydanda İulianus döneminde (361-363) ölüm cezaları gerçekleştiriliyor. 372- 373 yıllarında Valentinianus tarafından büyük Nympeum'un yapımıyla birlikte alanın inşaatı için girişimlere başlamış olsa da , asıl çalışmalar I. Theodosius (379-395) döneminde başlar. Alanın biçiminin belirlenmesinde imparator tarafından başka vesilelerle sözü geçen Trajan önemli rol oynar. Yeri henüz saptanamayan , yaklaşık 28 x 80 m büyüklüğünde, üç nefli bir yapı olan bazilika İmparatorun her iki oğlunun heykelleriyle ve Theodosius'un atlı heykeli ve birde onur sütunu ile Forum Theodosii , Roma'daki Forum Trajan ile pek çok ortak özellikler gösterir.⁵

Burada, şimdiki üniversite, daha önceki Seraskerlik ve ondan da önceki Eski Saray ve Türk öncesi Bizans sarayları meydanın en yüksek platformuna yerleşmişlerdir. Bunların önü meydan olmuş, kentin çeşmesi bu meydana su getirmiştir. Teodosius Forumun batı sınırını Teodosius Kemerli olarak adlandırılan 3 açıklıklı büyük zafer takı belirlemektedir. Zafer Takı, Costantinus Forumundan gelen mesenin aksındadır. Bu takın kalıntıları bugün eskiden yıkılan Simkeşhane avlusunda ve ordu caddesi yanında bulunmaktadır.⁶

1204 yılında haçlıların kente girmelerinden sonra forum yağmalanırken I Teodosius'un atlı heykeli eritilmiştir. Teodosius Sütunu ise II. Beyazıt döneminde bir fırtınadan sonra yıkılmıştır.

İstanbul'un fethinden sonra ilk Osmanlı sarayının bu bölgede yapılması kuşkusuz meydanın bir harabe olmadığını,

Alman çeşmesi
Kaynak: <http://tr.wikipedia.org>

Sultanahmet Meydanı'nda halk yürüyüşü
Kaynak: www.gencmekan.com

ayrıca bir saray için uygun konumda bulunduğunu, belki de önemli yapılara sahip olduğunu gösterir. Beyazıt Meydanı'ndan herhalde teraslar halinde Küçükpazar'a, başka bir deyişle Süleymaniye Külliyesi'nin kuzeybatı sınırındaki yüksek platforma kadar uzanan ilk Fatih Sarayı çeşitli köşkler, mutfak, hamam gibi hizmet binalarından oluşmuştur. Sarayın üç katlı bir yapı olduğu ve içine Teodosius sütununu da alan iki surun içinde yer aldığı bu iki sur arasın-

1900lü yılların başında Beyazıt Meydanı
Kaynak: www.old-istanbul.com

Bahçekapısı
Kaynak: www.old-istanbul.com

Cumhuriyetin 10. yılında Beyazıt Meydanı

da kalan alanın ağaçlıklı bir bölge olduğu bilinmektedir.

Meydan, Beyazıt Külliyesi'nin yapımıyla yeni bir görünüm ve statü kazanmıştır. Daha önce saray, saraydan sonrada külliye'nin yapımıyla İstanbul'un merkezi haline gelen meydan, bu dönemde kuşkusuz, eski yapı kalıntılarından, derme çatma binalarda da ayıklanmıştır. Kentin ticaret merkezi, eskiden olduğu gibi Beyazıt Camisi'nin arkasından Ha-

liç'e doğru uzanıyordu. Burada saray, Beyazıt Camisi, Beyazıt Medresesi ve eski Darphane arasında bugünküne yakın bir açık alana sahip geniş bir meydan olduğu söylenebilir. Çünkü 16. yy başında, hayvan terbiyeciliği, sihirbazlık, hokkabazlık gibi halkı eğlendiren birçok etkinlik burada yapılıyordu. 17. yüzyıl ortalarında meydanın çevresinde kâğıtçılar ve çeşitli eşya satan dükkanlar bulunmaktaydı. Hepsisi ahşap ve tek katlıydı. Resmi sarayın Topkapı'ya taşınmasından sonra meydanın karmaşası daha da arttı. Meydan 17. ve 18. yy'da sık sık çıkan yangınlar ve depremler nedeniyle şekil değiştirmiş fakat anıtlarla çevrili meydanın sınırı değişmemiştir.⁷

Tanzimat döneminde Beyazıt'ın önemi artmıştır. Eski Saray'ın yerine Vak'a-i Hayriye'den sonra Serasker kapısı kurulmuştur. Serasker Kapısının büyük taçkapısı Gülhane'deki Babıali kapısı gibi İstanbul'un en pitoresk saçaklarından birine sahiptir. Bugün İstanbul Üniversitesi merkez binası olan yapı ise Abdülaziz döneminde Fransız mimar Bourgeois'e Seraskerat olarak kullanılan eski sarayın yıkılmasından sonra yaptırılmıştır. Harbiye Nezareti çevresinde bugün Eczacılık Okulu olan, bir aralık maliye nezareti olarak kullanılan Fuat Paşa Konağı, Ali Paşa Konağı gibi Tanzimat döneminin ünlü paşalarının konakları inşa edildi.

1923-1924 yıllarına Beyazıt Meydanı mimar Kömürcüoğlu tarafından düzenlenmiştir. Ortasına eliptik planlı çift fiskiyeli bir havuz, havuzun çevresinde tramvayların döndüğü bir trafik düzenlenmiştir. 1950-1960 arasında önce beyaz saray İşhanı ve sonrası benzer yapılar kurularak bugünkü görünüme yakın bir hale gelmiştir.⁸

Beyazıt Meydanı da birçok siyasi gösterilere sahne olmuştur. Patrona Halil isyanının ilk adımları, 31 Mart ayaklanması, Osmanlı Dönemi'ndeki idamlar, Cumhuriyet dönemindeki pek çok miting burada yapılmıştır.

Görüldüğü gibi insanların meydanlara olan ihtiyacı çok eskilere dayanmaktadır. Geniş mekânlar insanların bir arada bulunması, toplu hareket etmesi, aidiyet duygusunun gelişmesi için olması gereken alanlardır. Öte yandan bir kentin ne derece başarılı bir planlama tarihinin olduğu meydan düzenlemesinden de anlaşılabilir. Kimlik öğeleri, önemli simgeler hemen hemen her meydan da bulunur. Bu da demektir ki meydan sadece geniş bir alan değil aynı zamanda organik kent parçasıdır.

Dipnotlar:

- 1 <http://www.felsefeekibi.com>
- 2 İstanbul Külliyyatı 10 İstanbul Ahkam defterleri -İstanbul Tarih 1-1998, İstanbul
- 3 İstanbul Araştırmaları 4, 1998, İstanbul
- 4 www.kapalicarsidergisi.com
- 5 Esin, Özlem, İstanbul Beyazıt'taki Theodosius forumu geç antik dönemden Osmanlı dönemi'ne kadar forum ve yapılarının değişimi, İTÜ, İstanbul, 2007
- 6 Gümüüş, Doğan, Bizanz Konstantinopol, Do-Gü yayınları, İstanbul
- 7 İstanbul Külliyyatı 9 -İstanbul'da Sosyal Hayat 1, 1998
- 8 <http://ottomanakademi.com>

Hazırlayan: Aydın Erdemir

Jeofizik Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi

YEREL YÖNETİMLER

Liberal Açıklamalara Eleştirel Yaklaşımlar

İmge Kitapevi, Üçüncü Basım, Nisan 2006

“Yerel yönetimler demokrasinin beşiğidir. Bu beşiğin uyuturken büyüttüğü bebek, burjuva liberal demokrasidir. 12 Eylül gibi bir rejimin, Dünya Bankası gibi bir örgütün, şimdilerde Avrupa Birliği gibi “düveli muazzama” bir gücün yerel politikası gütmesinde şaşılacak bir şey yoktur. Piyasa sistemlerinde yerel yönetimlerin demokrasiyle ilişkisi elbette vardır; ama hangi demokrasiyle ?

Yerel yönetimler bağlı oldukları merkeze göre renklenir. Merkez yoksa o da yoktur. Bu nedenle daha çok özerkleşme yolundaki her adım hep yeni bir merkeze doğru yaklaşıma demektir. Günümüzde Ankara'dan özerkleşmeyi demokratikleşme adına kutsamadan önce sormak gerekir: Yeni merkez neresi ?

Yerel kurumlaşma örgütsel-yönetimsel bir sorun olmaktan önce siyasal toplumsal bir sorundur. Bu içerik ,devrimci duruş ya da altüst oluş dönemlerinde olanca açıklığıyla gözler önüne serilir. Toplumsal sınıfsal dengelerin görece yeniden kurulduğu dönemlerde ise içerik geri çekilir ve konu örgütsel-teknik bir görüntü kazanır. Sağdan ve Sol'dan liberal bakış görüntüye takılıp orada durmayı sever; böylece içeriği gizler.

Yerel Yönetimler, Liberal Açıklamalara Eleştirel Yaklaşım'da yerel yönetim araştırmaları üzerindeki liberal ipotek kaldırılmakta, bu olgu tarihsel bir yaklaşımla ve sorunun sosyoekonomik içeriği temel alınarak incelenmektedir. (Dış kapak yazısı....)

AÜ, Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyesi olan Prof. Dr. Birgül Ayman Güler 80'li yılların başından bu yana yerel yönetimler üzerine yaptığı değerli çalışmalarıyla haklı olarak bu alanın en yetkin akademisyenlerinin başında gelmektedir. 1986-2002 yılları arasında Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü'nde öğretim üyeliği ve 1996-2002 yılları arasında da Yerel Yönetimler Araştırma ve Eğitim Merkezi Müdürlüğü yapmıştır. Halen AÜ, SBF'de Kamu Yönetimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü görevini de yürütmektedir.

Merkezin hakimiyetine kaşı yerel yönetimleri yerel zenginliğin iktidar adacıları veya yerel demokrasinin zenginlikleri gibi bir yaklaşımla kutsanan yerel yönetim kavramının tarihsel ve ideolojik arka planı nedir? Bu konu tarihsel materyalizm çerçevesinde nasıl ele alınmalıdır? Bu kitap bu alanda yazıl-

mış en derli toplu bir düşünsel kaynak olarak ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı bu alanda çıkan diğer kitaplara baktığımızda elimizdeki kitabın yerel yönetim tartışmalarına akademik alanda son derece yetkin bir katkı olduğu görülecektir. Yazar özellikle kitabının başlığına da “Liberal Açıklamalara Eleştirel Yaklaşım” koymayı gerekli görmüştür. Yerel yönetim konusunda yapılan bir çok akademik çalışmanın yanında bu alanda emek harcayan ve siyaset yapan samimi sol çevrelerin bile 80'lerden itibaren yükselişe geçen “Yeni Sağ” anlayışın modasına ve sihirli etkisine kapıldığı gören yazar için konunun çok geniş bir çerçevede tarihsel maddeci yaklaşımla ortaya konulması önemli hale gelmektedir.

Yazar; “Merkezi yönetim ile yerel yönetim kurumunun ait oldukları bütün “devlet”tir. Liberal ideolojinin öne sürmekten

hoşlandığı üzere, merkezi yönetim devlete (siyasal topluma), yerel yönetim topluma (sivil topluma) ait değildir. Devlet, merkezi ve yerel parçaların bütünüdür; bir bütün olarak topluma aittir. Bu yüzden hem içeriği hem biçimi toplumsal yapıya göre varlık kazanır. Bu yüzden, merkezi yönetimden kaçıp yerel yönetime sığındıkça, otoriterlikten uzaklaşmış ve demokrasiye yaklaşmış olunmaz. Bizi bu iki unsurdan hangisinin demokrasiye taşıyacağını, merkez ile yerelin sosyoekonomik içerikleri belirler” diyerek bu ikili durumu yanlış yorumlayanlara mesajını daha işin başında vermektedir. Bu ifade sorunun ele alınışı açısından son derece önemli bir başlangıçtır. Böylelikle yerelin adeta kutsandığı ve demokrasinin olmazsa olmazı olduğuna dair toplumdaki ve genelde “Sol”da ki tabu yıkılmaktadır. Yazar, sorunun ele alınışında ki farklı sınıfsal yaklaşımları tanımlamak için “Günümüzde, yerel yönetim sorununa biri küresel-reformist, öbürü ulusal-devrimci nitelik taşıyan iki ana politik yaklaşım geliştirildiği söylenebilir. İlki süper-merkezcilik adına yerel(cil)lik vurgusu yaparken, ikincisi toplumsal ve yönetsel iktidarı hem merkezde hem yerelde halkın yönetim ve denetimine verme vurgusu yapmaktadır. İlki çapasını küresel piyasa değerlerine bağlamışken, ikincisinin çapası ulusal planlama değerlerine bağlanmıştır. Yaklaşımların bu birbirine karşıt konuları, dayandıkları farklı sınıfsal zeminlerden kaynaklanmaktadır. İlki küresel-yerli bağlaşıklıkta sermaye kesimine dayanırken, ikincisi anti-empyalist unsurların bağlaşıklıkta emek kesimine dayanır” demektedir. Bu yönüyle ele alındığında yerel yönetimlerin nereye konulacağı nerede yer alındığı ile birer örtüşmektedir.

Batıyı merkez almış ve tüm dünyayı bu merkezden-bu merkeze göre algılayan liberal yaklaşımlar yerel yönetim kurumunun ardında engin bir toplumsal mücadele olduğuna iddia etmekte, doğu toplumlarında ise bunu daha çok bir üstün kuruluşa indirgemektedir. Liberalizmin yerel yönetim tanımının evrensel geçerliliği olmadığını belirten yazar, özellikle “Liberal İpotek ve Tarihsel Gelişme” adlı birinci bölümde Batı’dan İngiltere ve Fransa, Doğu’dan ise Osmanlı ve Rusya’daki hemen hemen her değişim sürecinde aynı özellikle taşıyan, fakat kuruluş be yönetim şeklinde ilgili dönemdeki her ülkenin sosyoekonomik durumuna uygun düşen yapıları ve kurumları ayrıntılı olarak ele almaktadır. Hepsinde görülen en temel benzerlik, genel olarak yerel yönetim denen kurumların hem batıda ve hem de doğuda merkezi devletin en güçlendiği dönemde işler hale geldiğidir. Yani Batı yerel yönetimlerinin ortaya çıkışı, liberal yaklaşımın öne sürdüğü gibi bir oluşum değil, aynı Doğu’da olduğu gibi bir kuruluştur. Çağdaş Batı yerel yönetimleri ile ortaçağ kentleri arasındaki biçimsel özellikle bakımından kurulacak süreklilik ilişkisi, ortaçağ kentlerinin kendine özgü yapılar değil, tümüyle feodalizme özgü “feodal ayrıcalık” biçimleri olduğu, kurucularının çoğu yerde tüccarlar değil soylular olduğu, yönetsel yapının ise demokratik olma yerine tamamıyla oligarşik olduğu gösterilmektedir. Fransa’da mutlak monarşinin, İngiltere’de par-

lamentar monarşinin çözemediği bu yapılar, Fransa’da 1789 Devrimi ile çözülmeye başlamış ve ancak 1850’lerde kırılabilmiş, İngiltere’de ise 1832 Reformu tarafından çözülebilmıştır. Kısacası liberalizmin iddiasına karşın batıda yerel özerkliğin savunulmasında direnen taraf burjuvazi değil, feodal soyluluk olmuştur. Burjuvazi ise merkezi devlet gücünün gelişimini tamamlamak için yüzyıllara uzanan yerel ayrıcalık geleneği yıkarak kapitalist pazarı piyasayı yaratabilmiştir. Koruyucu ve her şeye kadir mutlak Osmanlı devleti ve Rusya’da da benzer şekilde saltanat ve otokrasi kendileri dışı da hiçbir toplumsal ve siyasal oluşuma izin vermemiştir. Ortaçağ Avrupasında olduğu gibi “özerk” kentler doğmamıştır. Her iki devlette de çağdaş sayılabilecek ilk yerel yönetimler merkeziyetçi devlet idealinin en revaçta olduğu bir dönemde, 19. yüzyılın ortalarında ortaya çıkmıştır. Osmanlı’da Tanzimat’ın ilanı ve Islahat Fermanı ile başlayan bu merkezileşme çabalarına karşı yerel ayan ve eşrafın büyük çapta direnişi söz konusu olmuştur. Osmanlı’da bu merkezileşme çalışmalarının 1850’lere kadar devam ettiği görülmektedir. Yerel yönetim ile merkeziyetçiliği karşıt kavramlar olarak tanımlayan liberalizm için bu, gerçek bir paradokstur.

Kitabın ikinci bölümünde Türkiye’deki değişim sürecini ve yerel yönetimlerin kurumsallaşmasını inceleyen yazar 19. yüzyıldan itibaren değişim sürecine giren Türkiye’de artık emperyalizm olgusunun değişimdeki en önemli unsurlardan biri olduğunu belirtmektedir. Yazar bu tespitini “Yerel yönetimler, gelişmiş Batı ülkelerinde yirminci yüzyıla kapitalist devletin organik parçaları olarak girmişlerdir. Feodalizmin ekonomik süreçlerle tasfiye edildiği, monarşilerin gelişkin merkezileşmiş devlet gücünü miras bıraktığı bir ortamda, sanayi burjuvazisi iktidara doğrudan el koymuş ve ondukduncu yüzyıl bittiğinde devlet aygıtını çağdaş formuna kavuşturmuştur. Türkiye’de ise bütün bu süreç, emperyalizm gibi bir dış unsurun da eklenmesiyle yirminci yüzyılın büyük bir bölümüne yayılmıştır. Yirminci yüzyılın başlarından itibaren Batı yerel yönetimleri kapitalist bölüşüm ilişkileri çerçevesinde etkinlik gösterirken, Türkiye’deki süreç kapitalizme geçiş sorunları çerçevesinde işlemiştir. Sosyoekonomik zeminde feodal üretim ilişkilerinin ve feodal kentsel-kırsal kalıntıların varlığı, kapitalizme geçiş sürecine öncülük eden devletin yapısını doğrudan etkilemiştir. Feodalizmi tasfiye etmek gibi tarihsel anlamda ilerici bir misyon, devlette merkeziyetçi bir örgütlenmenin başlıca nedeni olmuştur. Batı modeline göre oluşturulan bütün üst yapı, yalnızca bu misyona katkıda bulunabilecek parçalara işlerlik kazandırılarak harekete geçilmiştir” ifadesinde net olarak belirlemektedir.

Yazar yerel yönetimleri merkezi yönetimlerin bir zıddı değil, tam aksine sınırları belirlenmiş bir piyasa içinde onu tamamlayan ve özellikle merkez tarafından kendisine biçilen ikincil işbölümü roller alan önemli bir işleve oturtmaktadır. Yerel yönetimler her şeyden önce devletin ikincil bölüşüm ilişkilerine etkili bir müdahale aracıdır. Bu kurumun harcama kapasite-

sinin artırılması ya da azaltılması; yerel harcamaların bu kurum eliyle yapılması ya da bir merkezi kuruluş eliyle gerçekleştirilmesi; devlet bütçesi içindeki yeri bakımından önemli kararsızlıklar gösterip göstermemesi sermaye büyüklüklerine göre birinden alıp (büyükten küçüğe ya da tersine) diğerine aktarma yapıldığı anlamına gelmez. Aksine sermayenin alt-grupları ve toplumsal tabakalar arasında, hem yatay (çeşitlilik) hem dikey (büyüklük) çok yönlü yeniden aktarım süreçlerinin işlenmesi anlamına gelmektedir.

Sonuçta yazar ortaçağdan bu yana hem Batı'dan ve hem de Doğu'dan aldığı farklı gelişme örnekleri üzerinde yaptığı incelemeleri sonucu yerel yönetimlerin merkezi iktidarlara ya da hakim kesimlere karşı aşağıdan yukarıya doğru başlayan bir gelişmenin ürünü olmayıp, bizzat devleti merkezileştiren hakim kesimlerin aynı piyasa içindeki paylaşım işlevlerini ve yönetim erkini kolaylaştıran birer kurumsal yapılar olduğunu okuyucuya anlatmaktadır. Buna ilişkin "Yirminci yüzyıl, on dokuzuncu yüzyılın mirası yerel meclis siteminin reddi üzerine yükselen bir yerelleşme süreciyle kapanmaktadır. 1980'li yıllarda Thatcher-Reagan uygulamalarıyla yayılan yeni sağ politikalar, yerel meclis sisteminde temsil tikanıklığı saptamakta; özerk yerel yönetim yapısını özel sektör unsurlarıyla bütünleşmiş yeni bir kuruluş çerçevesinde talep etmektedir. Talep edilen HABİTAT terminolojisiyle "çok aktörlü"; Dünya Bankası terminolojisiyle "yönetişim/governance" tipi yerel kurumlardır. Yönetişim modelinin çok aktörlü yapısı, yerel meclis tekelinde olan yerel karar mekanizmasını kırmayı ve bu tekeli yerel meclis temsilcilerinin eşit düzeyde olacağı çeşitli kesimlerin temsilcileri arasında paylaşımını amaçlamaktadır. 1980'li yılların yeni tip yerelleşme süreci, Türkiye pratiğine hızlı bir şekilde girmiştir. Türkiye merkezi-yerel iş bölümü sorununu, 1970'li yıllara kadar kapitalizm öncesi unsurların tasfiyesi ya da bunların boyunduruk altına alınması ekseninde yaşarken, 1970'li yılların sonrasında ulus aşırı sermayeye karşı ulusal çıkar ekseninde yaşamaya başlamıştır. Yerel yönetimlerin özerkliği uzun yıllar genel olarak feodal, imparatorlukçu, hilafetçi toplumsal kesimlerin gücüne ve etki alanına göre belirlenmiştir. 1980'lerden başlayarak ise, küreselleşme sürecine koşut olarak ulus aşırı sermayenin çıkarları ile ulusal çıkarlar dengesine göre belirlenmektedir. Çok aktörlü yönetim modeli, yerel karar tekelini yerel karar mekanizmasında genel olarak sermayeye ve özel olarak ulus-aşırı sermayeye yer açmakla sonuçlanacak bir modeldir. Toplumsal örgütlenme düzeyinin tüm sınıf kesimlerinde aynı olmadığı; meslek odaları gibi örgütlenmelerin piyasa ilişkileri tarafından homojenliklerini yitirdiği; sendika gibi sınıf örgütlerinin ise esnek üretim teknolojisi karşısında eritildiği günümüz toplumlarında modelin başka türlü sonuç vermesi olanak dışıdır. Yani yerelleşme, yalnızca yerli sermayeyi doğrudan yönetici sınıfa dönüştürmekle kalmamakta, yabancı unsurları kamu gücünün meşru üyeleri haline getirmektedir." tespiti yapmaktadır.

Emperyalizm ve küreselleşme döneminin bağımlılık zincirine sokulan Türkiye'de planlı bir politika gereği yerelliğin bir yönetişim modeli içinde küreselleşen piyasaya açılması olmuştur. Bu açılımı meşrulaştırmak için bu yerellikler üzerine ideolojik ve sınıfsal olarak oturtulacak toplumsal kesimler de yaratılmıştır. Kısacası bu yerel çeşitlilik ve yerelden yönetim modelinin ideolojik hatları da "Yeni Sağ"ın hakimiyetinde olanca hızıyla topluma benimsetilmiştir. 1980'lerden sonra başlayan bu piyasalaşma ve dışa açılma ile birlikte başta Büyükşehirler olmak üzere sayısı son derece artan ve özerkleştirilen yerel yönetimler adeta halkın kıt kaynaklarını hesapsız kitapsız bir şekilde yağmalayan kurumlar haline gelmiştir. Belediyelerin kendi adlarına uluslararası piyasalardan kaynak bulduğu, kaynak bulduğu uluslararası firmalarla projelere ve karşılıklı taahhütlere girdiği artık sık sık görülmektedir. Kamu borcunun genel olarak çok büyük miktarda arttığı bu model artık bu borçları verenlerin başta su, kanalizasyon, elektrik, ulaşım, sağlık, çöp vs. gibi topluma ait hizmetlere el koyduğu bir sürece doğru yönelmektedir. 1980'li yıllardan bu yana özellikle bu ceberut merkeze karşı yerel çeşitliliğin ve gelişmiş demokrasilerin adacıkları olarak kutlanan kurumlar, sonuçta merkeze hakim olan sınıfların çıkarları ve piyasaları içinde hareket eden birer tamamlayıcı organ durumuna getirilmişlerdir. Büyük çapta harcama, yatırım ve borç yaratma yetenekleri ile merkezi daha da büyüten işlev taşıdığı artık açık olarak görülmektedir. Yerel demokrasiler ve yerel zenginlik adına ortaya çıkan bu kurumlar sonuçta toplumun bütünü için daha büyük bir yoksulluğu ve eşitsizliği üreten yönetim araçlarına dönüşmüştür. Özellikle AKP'nin iktidar olduğu 2003 yılından bu yana ortaya çıkan sonuçlar bu tespitlerin ne kadar önemli olduğunu tüm açıklığıyla göstermektedir.

Yazarın, eserinin başında sorduğu soru çok önem kazanmaktadır. O da yerel yönetimlerin mevcut sistem içinde bağılı oldukları merkeze göre renklenmesidir. Merkez yoksa o da yoktur. Bu nedenle daha çok özerkleşme yolundaki her adım hep yeni bir merkeze doğru yaklaşma demektir. Günümüzde Ankara'dan özerkleşmeyi demokratikleşme adına kutsamadan önce sormak gerekir: Yeni merkez neresi olacaktır veya kimlerin çıkarları için bir yerellik modası estirilmiştir ? Bu sorunun yanıtını her yönüyle biliyorsak merkez-yerel çelişmesini tarihsel maddeci bir çerçevede anlayabilir ve buna karşı yanıtlar ve çözümler üretebiliriz. Aksi halde bize bizim olacak kadar verilen yerel içinde merkezi yönetenlerin çıkarlarına hizmet etmekten kurtulamamak kaçınılmaz olacaktır.

"Yerel Yönetimler, Liberal Açıklamalara Eleştirel Yaklaşımlar" yerel yönetimlerin tarihsel maddeci arka planını anlamak, günümüz yerel yönetimlerini çözümlenmek ve her şeyden önce toplumcu ve halkçı yerel yönetim modelleri geliştirmek için önemini sürekli koruyacak bir yayının özelliğindedir.

Hazırlayan: Aydın Erdemir

Jeofizik Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi

BİR YEREL YÖNETİM DENEYİ, FATSA

Simge Yayınevi, Birinci Basım, Haziran 1989

“ Fatsa Türkiye'nin bir parçasıdır, iddia edildiği gibi, kimse Fatsa'da ayrı bir devlet kurmamıştır. Evet, Fatsa'nın diğer yörelerimizden ayrı yanları vardır. Fatsa, Türkiye emekçi halkının bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinde bir adım daha öndedir. Fatsa, sömürü ve zulme baş eğmenin simgeleştiği yerdir. Özetle, hakim sınıfların ve onların sözcülerinin, Fatsa'yı düşman gösterenlerin, öyle görmelerinin nedeni, orada emperyalizme ve faşizme karşı yürütülen bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinin, sömürü, talan ve zulme karşı verilen mücadelenin eriştiği boyutla ilgilidir.....

.....Burada şunu açıklamak isterim ki, ben 30 yıla yakın geçimini terzilik mesleğimle sağlamaktayım. Bana “Terzi” olarak hitap edilmesi beni küçültmez, aksine yüceltir. Ben, adı geçen gazetenin yöneticileri, yazarları gibi Amerikan emperyalizminin borazanlığını yapıp, onlara kiralımadım. Mesleğimle toplumsal hizmet verdim. Bu gazetenin terzilik mesleğini ve terzileri küçük görmesi, şahsımda, ülkemizdeki tüm sanatkarlara, alın teri ve göz nuru döken milyonlarca insana hakaret etmektir.

.....Belediye Başkanı olarak bugün burada suçlu olarak yargılanmam yasaları çiğnediğim için değil, bizzat yasaları tam uyguladığımdandır. Bir çok yöneticiler gibi yasaları bazı çevrelere peşkeş çekseydim bugün burada olmayacaktım. Altımda son model araba, viski şişesi yanı başımda olacaktı. Belediye başkanı olarak iki seçeneğim vardır. Ye egemenlerin kiralık uşaklığını yapacaktım ve refah içinde yaşayacaktım, ya da halkımın gönüllü hizmetkarlığını yapacaktım ve de yoksulluğu, mahpusluğu, işkenceyi hatta ölümü de göze alacaktım. Ben ikincisini tercih ettim.

Fatsa Belediye Başkanlığı yaptığım dönem içinde, gerçek demokrasinin nasıl olması gerektiğini hayatın pratiği içinde Fatsa halkına yaşatarak göstermişimdir. Halk, yönetime katılmıştır. Belediyenin aldığı tüm kararlar halkla tartışılmıştır. Halkın onayı olmayan hiçbir iş belediye tarafından yapılmamıştır. Tel cümleyle halk, belediyede söz ve karar sahibi kılınmıştır. Demokrasinin gereği de budur. Ne zaman sorun kendisiyle tartışılmışsa, halk, o zaman soruna çözüm getirmeye çalışmıştır.

.....İddianamenin 127. sayfasında “Devrimci Yol Merkez Komitesinin ve Fatsa Yerel Komitesinin bağımsız aday gösterdiği Terzi Fikri SÖNMEZ'in başkan seçilmesi, Devrimci Yol Örgütünün planlı ve yoğun çabası sonucu Fatsa'nın yapısal bozukluklarından faydalanılarak tarafsız kesimin sıkıştırılıp kandırılması karşı görüşlerin ise, İttihat ve Terakki partisinin sopalı seçimlerine benzer şekilde sindirilmesi suretiyle vuku bulmuştur” denilmektedir. İttihat ve Terakki Partisi, Osmanlı döneminde ilerici bir akımdır. Milli mücadelenin büyük önderleri Mustafa Kemal ve diğer önderler İttihat ve Terakki hareketinin içinden yetişmiş devrimcilerdir. Fatsa'daki belediye seçimlerinde kullanılmış olan bir kaba kuvvet-ki var mı yok mu o da tartışma konusu tabi- İttihat Terakki dönemi seçimlerine benzemesi olayı, iddia makamının hangi siyasi düşüncenin ve akımın savunucusu olduğunu ortaya koymaktadır. Bugün Türkiye'de Vahdettin'i vatansever, Mustafa Kemal ve arkadaşlarını vatan haini gösteren tek akımın savunuculuğunu yapan gerici basının başı Tercüman Gazetesi'dir. Vahdettin vatan kahramanıdır, Mustafa Kemal ve arkadaşları vatan hainidir, o gazete söyler onu. (Fatsa Belediye Başkanı Fikri Sönmez'in Mahkeme Savunmalarından.....)

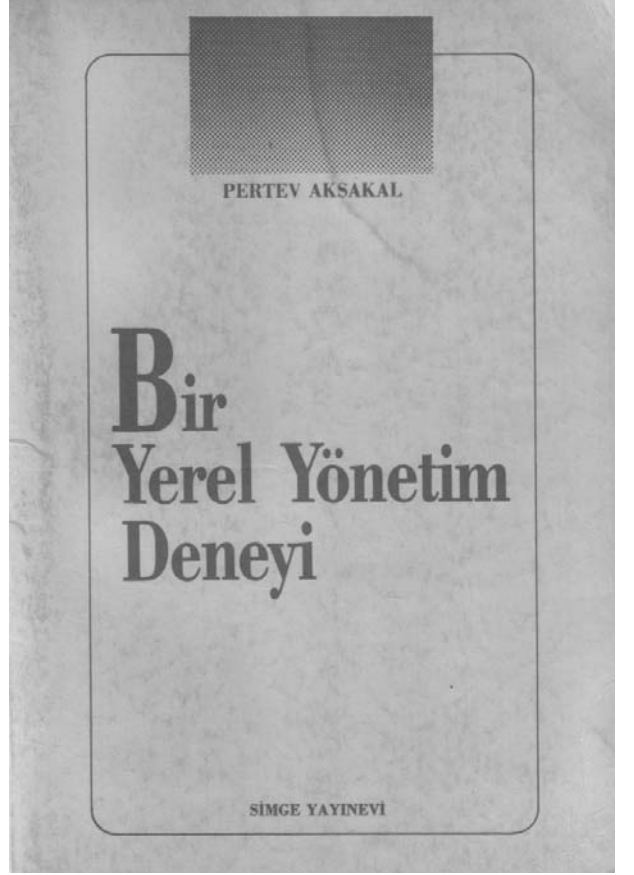
70'li yılların sonuna doğru Türkiye, Milli Cephe olarak bilinen AP-MHP-MSP koalisyonlarıyla organize bir şekilde hızla 12 Eylül'e götürülmektedir. Dünyada emperyalizmin yeni sağ politikalarının hayata geçirilmesiyle ilgili yeni dünya düzeni ve küreselleşme adımları henüz yeni yeni atılmakta, uzun süren soğuk savaşın sonucunda da emperyalizmin kazandığı inisiyatif ile piyasaların dünya çapında serbestleştirilmesinin yasaları yapılmaya çalışılmaktadır. Dünya piyasalarına teslim olmamakta direnen ve güçlü bir halk hareketine sahip Türkiye için bunun zorla ve şiddet yoluyla yapılacağına işaretleri 12 Mart darbesinden beri zaten alınmıştır. ABD emperyalizmine, NATO'ya, AET'ye karşı başta sendikalar ve kitle örgütlerinin öncülüğünde çok büyük çapta örgütlü bir karşı çıkış tüm karşı devrimci planları zora sokmaktadır. Bu örgütlü halk muhalefeti nedeniyle kendi çıkarlarına uygun gereken dönüşümü mevcut anayasal sistem içinde yapamayacağını anlayan iç ve dış sermaye çevreleri içerde faşist çeteler eliyle halka dönük şid-

det ve terörü artırmakta, ülkeyi adeta hızla bir kaosa sürüklenmektedir.

Karadeniz bölgesinde yer alan Ordu iline bağlı olan Fatsa ilçesi de o dönem diğer Karadeniz bölgesindeki yerleşim yerleri gibi geçimini ağırlıklı olarak fındık tarımına bağlamıştır. Halkın geçim kaynağı büyük oranda devletin fındık politikasına bağlı olduğundan dolayı, bu konuda güçlü bir üretici örgütlenmesi vardır. 1975-1980 arasında bölgede bir çok "Fındık Mitingi" yapılmıştır. Bunların içinde Fatsa'da da yapılan "Fındıkta Sömürüye Son" ve "Hayat Pahalılığı" mitingleri halkın sermaye çevrelerine karşı daha örgütlü ve uyanık hale getirmiş, genel olarak Karadeniz'in bir çok yerleşim bölgesinde olduğu gibi Fatsa'da da genel olarak halkın oyları o güne kadar ağırlıklı bir şekilde CHP'ye gitmektedir.

1977 yılında Fatsa'da yapılan belediye başkanlığı seçimlerini emekli öğretmen olan ve bölgede demokrat aydın kimliği ile tanınan CHP adayı Nazmiye Komitoğlu kazanmıştır. Genel olarak CHP dışındaki sol oylar da kişiliğinden, dürüstlüğünden dolayı Komitoğlu'na gitmiştir. Başkanın seçildikten sonra hastalanması sebebiyle sürekli görev yapamaması ve sonuçta 1979 yılında ölmesi sonucu ülke genelinde yapılacak ara seçimlerde Fatsa belediye başkanının da yeniden seçilmesi gündeme gelir. Milliyetçi Cephe hükümetleri döneminde halka yönelik faşist terör her gün hızla tırmanırken, günlük hayatta her yere yayılan yolsuzluk, karaborsacılık ve işsizlik de halkın durumunu iyice sıkıntıya sokmuştur. Özellikle karaborsacılık ve yolsuzluk üzerinden iyice palazlanan kesimler için belediye başkanlığı yerel yağmanın kontrolünde en önemli yer olarak bilinmektedir. Bu çevrelerin bir bölümü CHP içinde de kendine yer edinmiştir. Ölen başkanın yerine adı öne çıkan kişinin Fatsa'da bu yağmacı kesimlerle anılması üzerine CHP adayına karşı "Bağımsız Bir Aday" ile seçime katılma konusu Fatsa'da halkın değerlendirmesine sunulur. Adaylarının açıklanmasından sonra bu bağımsız aday fikrine CHP örgütünden de ciddi destekler vardır. Sonuçta Fatsa'da geçmişten bu yana halkçı ve toplumcu fikirleri, çalışkanlığı ve dürüstlüğüyle ismi öne çıkan ve 30 yıldır Fatsa'da terzilik yapan Fikri Sönmez (lakabıyla terzi Fikri) halkın kararı ile Bağımsız Belediye Başkanı adayı olur.

Yapılan seçimlerde Devrimci Bağımsız Aday Fikri Sönmez'in 3096 oyuna karşı CHP 1133, AP ise sadece 859 oy alır. Bu durum tüm düşman kesimleri çileden çıkarır. Kazılan başkanlıktan sonra verilen sözler gereği mahallelerden başlamak üzere halk meclisleri kurularak ilçenin halkın kararına ve oyuna göre yönetilmesine başlanır. Yapılan ilk önemli işlerden birisi Fatsa'nın her sokağını kaplayan çukur ve çamurdan kenti temizlemektedir. Bu konuda yerel tüm kesimlerle yapılan bir dizi toplantıdan sonra alınan karar gereği büyük bir gönüllü halk hareketine girişilir. Başta

çevre il ve ilçelerden temin edilen belediye arabaları yanında ilçede ve köylerde aracı olanlardan yakıtı karşılığı araçları istenir, büyük bir gönüllü ordusu ile Fatsa sokakları temizlenerek yaşanılır hale getirilir. Halk ile birlikte ve halkın gönüllü desteği alınarak yapılan bu imece birbiri ardı sıra gelecek bir çok başarılı çalışmanın da önünü açacak, Fatsa'nın adı bir anda tüm Türkiye'de anılacaktır. Tabi bu süreçte dönemin karanlık güçlerinin de karşı önlemler almaya başlayarak Fatsa modelinin yayılmasını için karanlık tertiplere gireceklerdir. İlk iş olarak hükümet (dönemin başbakanı Demirel) Ordu valiliğine daha önce emniyet müdürlükleri yapmış olan Reşat Akkaya atayacaktır. Ordu Valisinin göreve gelmesiyle birlikte önce Ordu merkezde ve daha sonrasında ilçelerde faşist saldırılar ve katliamlar hızla tırmandırılır. Bu arada Fatsa özellikle bazı gerici yerel basın dışında zamanın en gerici-faşist yayın organı olan Tercüman gazetesi eliyle ülke genelinde tüm kötülüklerin kaynağı olarak kamuoyuna tanıtılır. Yapılan yayınların amacı Fatsa'ya yapılacak top yekün saldırı için kamuoyu yaratmaktır. Aynı dönemde Çorum'da, Sivas'ta ve Maraş'ta ta toplu faşist katliamlar yapılmış, tüm ülkede yaratılan faşist terör ile halk gelecek askeri darbenin adeta tarafı haline getirilmeye başlanılmıştır. Çok geçmeden Fatsa'ya da Temmuz 1980 ayı başında "Nokta Operasyonu" yapılacak, başta terzi Fikri ve belediyedeki çalışma arkadaşları olmak

üzere halktan yüzlerce insan tutuklanacaktır. Bu arada operasyon sırasındakiler dışında işkencede de bir çok devrimci öldürülecektir. Kitabın yazarı olan Pertev Aksakal belediye başkanı Terzi Fikri'nin mücadele arkadaşı ve Fatsa'da yaşananların birinci elden tanığıdır. Terzi Fikri ile beraber Fatsa Devrimci Yol davasında yargılanmış, gelişmeleri en yakından yaşamıştır.

Kitap iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Fikri Sönmez'in dava sırasında mahkemede yaptığı savunmasıdır. Başkan bu savunmasından kısa bir süre sonra hapishanede hastalanarak hayatını kaybetmiştir. Terzi Fikri'nin savunması Fatsa'da ortaya çıkan halk hareketinin diğer toplumsal kesimlerle dayanışma ve birlikte çalışma içinde neleri başarmış olduklarının en temel kanıtıdır. Karadeniz'de geçimini ağırlıklı fındıktan sağlayan üretici bu sınıf dayanışmasının merkezi olmuştur. Buna ilave olarak Fatsa'da ki esnaf ve sanatkarların, öğrencilerin, başta öğretmenler olmak üzere kent aydınlarının ve ev hanımlarının bu seçimin kazanılmasında büyük rolleri olmuştur. Örgütlenen halk kendi sorununa sahip çıktığı gibi, kendi başkanını da çok büyük bir farkla seçmiştir.

Terzi Fikri'nin savunmasının bulunduğu ilk bölümde seçim öncesi ve sonrası yaptıkları çalışmalardan, belediye olarak halk ile birlikte yapılan çalışmaların hedefleri ve sonuçları üzerine kısa ve özlü açıklamalar da bulunmaktadır. Fatsa, bu yönüyle 80'lerden önce kısa bir süreliğine de olsa hayata geçirilen halkçı-toplumcu belediyeçilik girişimleri adına bugün yeniden değerlendirilecek en önemli deneyimdir.

Kitabın ikinci bölümü "Fatsa Devrimci Yol Davası Savunması" başlığını taşımaktadır. Fatsa'da ilgili davanın esas konusu ve iddianamenin temeli belediye faaliyetleri üzerine kurulmuş olduğundan, bu bölümde detaylı olarak Fatsa'daki devrimci süreçler, belediyenin kazanılması öncesi ve sonrası olaylar ve sonuçta da "Nokta Operasyonu" ile tamamlanan gelişmeler kronolojik olarak ele alınmakta, iddia edilen tüm suçlamalara cevap verilmektedir.

"Fatsa, Bir Yerel Yönetim Deneyi" bizi 30 yıl öncesinin sınıf mücadelesi pratiğine götürmektedir.

IV. İSTANBUL ULUSLARARASI MİMARLIK VE KENT FİMLERİ FESTİVALİ

4 - 10 EKİM 2010

AMAÇ

Mimarlar Odası kurulduğu 1954 yılından günümüze, mimarlık kültürünün gelişmesi, tarihi mirasın korunması ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesi için yoğun bir çalışma sürdürmektedir. Bu çalışmalara yeni bir boyut kazandırmak amacıyla 2007 yılından bu yana, "İstanbul Uluslararası Mimarlık ve Kent Filmleri Festivali" adı altında bir organizasyonu yaşama geçirmektedir. Bu etkinliğe, başta mimarlar olmak üzere, bu alana ilgi duyan her kesimin aktif olarak katılımını sağlamayı hedeflemektedir.

Bu festival, "Dünya Mimarlık Günü" nedeniyle Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi'nce gerçekleştirilen "Mimarlık ve Kent Şenliği" etkinlikleri kapsamında programlanmaktadır. "Dünya Mimarlık Günü" tüm dünyada, her yıl ekim ayının ilk pazartesi günü, Uluslararası Mimarlar Birliği, UIA'nın üyesi 1.200.000 kişi tarafından kitlesel olarak kutlanmaktadır.

Bilindiği gibi Mimarlar Odası, 2005 yılında İstanbul'da "UIA XXII. Dünya Mimarlık Kongresi"nin başarıyla gerçekleştirilmesini sağlayarak, ülkemize ve mimarlık ortamına olumlu puanlar kazandırmış ve dünya basınında geniş yer almıştır.

"İstanbul Uluslararası Mimarlık ve Kent Filmleri Festivali" kapsamında Ulusal ve Uluslararası olmak üzere iki ayrı kategoride yarışma düzenlenmekte ve ödüller verilmektedir. İstanbul'un 2010 yılında Avrupa Kültür Başkenti olması nedeniyle, ayrıca İstanbul temalı filmler arasından seçilecek film ya da filmlere özel ödül verilecektir.

Festival, mimarlık ve kent konularında üretilmiş filmleri desteklemeyi, yeni yapımları özendirmeyi, beğeni kazanmış filmleri seyirci ile buluşturmayı amaçlamaktadır. Ayrıca konuyla ilgili mimar, yönetmen ve uzmanların etkinlik kapsamında İstanbul'da buluşmalarına ortam hazırlayarak ülkemizi ve mimarlık ortamımızı geniş kesimlere tanıtmayı öngörmektedir.

KAPSAM

Festival kapsamında, belgesel ve canlandırma türündeki filmlere yer verilmektedir. Yurtdışından ve yurtdışından yarışmaya katılarak ön elemeyi geçmiş olan filmler, seyirci ile buluşturulacak ve bu filmler arasında bir yarışma gerçekleştirilecektir. Ayrıca konuyla ilgili olarak, katılımcılar arasında düşünce alışverişlerinin sağlanabilmesi için çeşitli söyleşi ve etkinlikler de düzenlenecektir.

